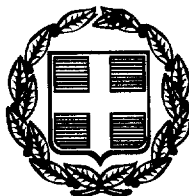

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 1645**

24 Αυγούστου 1999

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. Γ2/3864

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Αισθητική Αγωγή» στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του εδαφ. γ΄ της παρ. 11 του άρθρου 5 και του εδαφ. Δ΄ της παρ. 9 του άρθρου 8 του Ν. 1566/85, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 188 - Α).

2. Την εισήγηση του παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όπως αυτή διατυπώθηκε στην με αριθμ. 6/1999 πράξη του τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

3. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137-Α, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154 - Α) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παράγρ. 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38 - Α) και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

4. Την αναγκαιότητα ορισμού νέου Προγράμματος Σπουδών για το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής Γυμνασίου και Ενιαίου Λυκείου με βάση το οποίο θα συγγραφούν τα βιβλία που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97, αποφασίζουμε:

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αισθητικής Αγωγής στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο ως εξής:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ - ΘΕΑΤΡΙΚΗ - ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ)

ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΑΘΗΝΑ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Ο γενικός σκοπός της Εικαστικής Αγωγής στο Γυμνάσιο είναι να γνωρίσει το παιδί τις Εικαστικές Τέχνες, να εμβαθύνει σ'αυτές και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων αλλά και μέσα από τη γνώση και την κατανόηση του φαινομένου της τέχνης, ώστε να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΚΟΠΟΙ

Οι επιμέρους σκοποί της Εικαστικής Αγωγής στο Γυμνάσιο είναι να καλλιεργείται:

- η δημιουργικότητα και η δράση του μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου από μέρους του, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες,
- η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές,
- η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα,
- η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και της συμβολής της τέχνης στην εξέλιξη της κοινωνίας διαχρονικά και συγχρονικά.

Ειδικότερα, με το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής τα παιδιά πρέπει να είναι σε θέση:

- να αντλούν ιδέες από την άμεση οπτική και απτική εμπειρία, τη μνήμη και τη φαντασία,
- να συνειδητοποιούν τις δυνατότητες έκφρασης που προκύπτουν από τον πειραματισμό με κάθε είδους υλικά, τεχνικές και μέσα, σε όλες τις διαστάσεις (επίπεδο, όγκος, χώρος, χρόνος),
- να πειραματίζονται και να εκφράζονται με κάθε είδους οπτικό και εποπτικό υλικό (βιβλία, φωτογραφίες, σλάιτς, φωτοτυπίες, αφίσες και άλλα) από διαφορετικές πηγές (μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αίθουσες τέχνης, σύγχρονη τεχνολογία και άλλού), ώστε να καταλήγουν σε ιδέες που να ωθούν στην παραγωγή προσωπικού έργου,
- να βελτιώνουν μέσα από την παρατήρηση τις δεξιότητες, καθώς και τις ικανότητες καταγραφής, επιλογής και ανάλυσης ερεθισμάτων πράγμα που θα βοηθήσει στην οργάνωση και την παραγωγή του έργου τους,
- να κατανοούν τη σημασία της εκ νέου επεξεργασίας και της εξέλιξης ενός έργου τους - κάτω από το πρίσμα της τροποποίησης της αρχικής ιδέας τους είτε από τον ίδιο είτε από τους άλλους - ως αποτέλεσμα συζήτησης, κριτικής και επιρροής,
- να μεταφέρουν και να προσαρμόζουν την εμπειρία και τη γνώση από τα έργα καλλιτεχνών στην παραγωγή προσωπικών έργων,
- να προσεγγίζουν αισθητικά τα έργα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας τέχνης διαφορετικών εποχών, ανακαλύπτοντας και αναγνωρίζοντας τις σχέσεις ανάμεσά τους,
- να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές μεθόδους προσέγγισης και επεξεργασίας μιας ιδέας από τους διάφορους καλλιτέχνες και να τις συσχετίζουν με το νόημα του έργου, κατανοώντας ότι οι αντιλήψεις που είναι διαφορετικές σε κάθε εποχή επιδρούν στη μορφή, στο περιεχόμενο και στον επικοινωνιακό χαρακτήρα κάθε έργου,
- να αναγνωρίζουν τις αισθητικές αξίες του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στις ενέργειες που τα επηρεάζουν, αλλά και να προσδιορίζουν τη μεταξύ τους σχέση,
- να επικοινωνούν με τα έργα των εικαστικών τεχνών αλλά και με κάθε εικόνα, ώστε να αισθανθούν και να αξιολογήσουν την εντύπωση και την επίδραση που αυτά ασκούν στην προσωπικότητά τους,
- να εκφράζονται και να επικοινωνούν λεκτικά χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία πάνω σε θέματα τέχνης,
- να αντιλαμβάνονται ότι οι τέχνες και οι εφαρμογές τους σχετίζονται με πολλά επαγγέλματα,
- να προσεγγίζουν το πολύπλοκο φαινόμενο της τέχνης σφαιρικά και να αντιλαμβάνονται την αμφίδρομη σχέση και αλληλεπίδραση θεωρίας και πράξης,
- να εντοπίζουν τις σχέσεις ανάμεσα στα εικαστικά έργα και στα έργα των υπόλοιπων τεχνών και των επιστημών, και ευρύτερα στα θέματα και τα προβλήματα που σχετίζονται με τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ Α΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Επιδιώκεται ο μαθητής:

- να χρησιμοποιεί μέσα και τεχνικές με αυξάνουσα ικανότητα,
- να δείχνει ενδιαφέρον για τις ιστορικές και τις κοινωνικές παραμέτρους της τέχνης.

- να αναπτύσσει οπτικές και αντιληπτικές ικανότητες για το χώρο, τη δομή, την κίνηση, τα χρώματα και το φως στα έργα τέχνης,
- να χρησιμοποιεί σύμβολα, για να εκφράζει ιδέες, συναισθήματα και αξίες,
- να κατανοεί την επίδραση διάφορων πολιτιστικών στοιχείων και να χρησιμοποιεί τέτοια στοιχεία στα έργα του,
- να βελτιώνει τα έργα του επηρεασμένος από έργα τέχνης, από εκθέσεις και από καλλιτέχνες,
- να χρησιμοποιεί στις επιλογές και στα έργα του τις γνώσεις του για την ιστορία της Τέχνης, και άλλες πηγές,
- να αναπτύσσει εκτίμηση και κρίση για τις τέχνες και για τις αισθητικές και τις κοινωνικές επιδράσεις τους,
- να κατανοεί ότι ο καλλιτέχνης εκφράζει απόψεις και αξίες,
- να αναλύει διαφορετικές τεχνοτροπίες έργων τέχνης αλλά και παιδικών έργων,
- να κατανοεί τη διαθεματική σύνδεση της τέχνης με άλλα μαθήματα,
- να αντιλαμβάνεται το ρόλο της καλαισθησίας στα αντικείμενα και στο δομημένο περιβάλλον,
- να επινοεί πολλές λύσεις σ' ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα,
- να εκτιμά την κοινωνική και την πολιτιστική ευθύνη των καλλιτεχνών.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: «ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	– Εκμάθηση της χρήσης των υλικών, των μέσων και των τεχνικών για την επεξεργασία των προτεινόμενων, στην τέταρτη ενότητα μορφών των εικαστικών τεχνών. – Οργάνωση εργαστηρίου.
• μολύβια και χρώματα – ξυλομπογιές – μαρκαδόροι – τέμπερες	– σχεδιάζει νατουραλιστικά με αυξάνουσα ευχέρεια. – αποδίδει χρωματικές ποιότητες με δύο ή τρία διαφορετικά υλικά. – αποδίδει στοιχειωδώς χρωματικούς τόνους και αποχρώσεις.	– ενδείκνυνται όλα τα νεροχρώματα, τα μαλακά μολύβια, οι λεπτοί ή χοντροί μαρκαδόροι.
• γεωμετρικά όργανα • φύλλο χαλκού	– χρησιμοποιεί βασικά γεωμετρικά όργανα. – δημιουργεί ελαφρά ανάγλυφες εικόνες πιέζοντας ή σφυρηλατώντας φύλλο χαλκού.	– χρήση χάρακα τριγώνου και διαβήτη για τη δημιουργία γεωμετρικών και διακοσμητικών σχεδίων. – χρήση μαλακού φύλλου χαλκού μικρών διαστάσεων, 2-3 βασικών εργαλείων και ολοκλήρωση με οξείδωση ή με επιχρωματισμό. – προστασία από τις ακμές του χαλκού με επικόλληση μονωτικής ταινίας σ' αυτές.
• λινόλεουμ	– χαράσσει απλά κατάλληλα σχέδια στο λινόλεουμ και να τα τυπώνει.	– δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη χρήση των κοπιδιών, για να αποφεύγονται μικροατυχήματα. Το χέρι που χαράσσει είναι πάντα μπροστά από το άλλο, που συγκρατεί το λινόλεουμ.
• πηλός	– πλάθει με τον πηλό χρησιμοποιώντας μία-δύο διαφορετικές τεχνικές.	– βελτίωση της τεχνικής του πηλού με μακαρόνι ή της προσθετικής τεχνικής. Αφαιρετική ή συνδυαστική τεχνική με μαλακά υλικά, όπως πηλό, σαπούνι.
• πειραματισμοί – οργάνωση – μέθοδος	– πειραματίζεται ευχαρίστως με νέα υλικά και μέσα. – οργανώνει στοιχειωδώς την πορεία του έργου του.	– παροχή και χρήση ποικίλων υλικών και μέσων, όπως είναι διάφορα άχρηστα αντικείμενα, κομμάτια υφασμάτων, ξύλων ή πλαστικών, φυσικά υλικά για χρώματα, όπως κάρβουνο, κεραμίδι, κιμωλία ,κτλ., αλλά και χρήση σύγχρονων υλικών από καταστήματα ειδών ζωγραφικής.
• πηγές	– βρίσκει νέες τεχνικές από διάφορες πηγές και να επιχειρεί να τις εφαρμόσει σε έργα του. – μαθαίνει τον τρόπο να μαθαίνει τεχνικές.	– βιβλία τέχνης, κατάλογοι, αφίσες, εργαστήρια λαϊκής τέχνης, και εκθέσεις μοντέρνας τέχνης, είναι πηγές πληροφοριών και κίνητρα για χρήση νέων υλικών, μέσων και τεχνικών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: «ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• χρώμα	— διακρίνει και να ονομάζει απλές κατηγορίες και κλίμακες των χρωμάτων στη φύση και στην τέχνη. — εφαρμόζει στα έργα του γνώσεις από τις χρωματικές ασκήσεις.	— στη διδασκαλία όλων των μορφικών στοιχείων γίνεται παρουσίαση παραδειγμάτων από έργα τέχνης (π.χ. η χρήση του χρώματος στη σύγχρονη τέχνη). — χρωματικές ασκήσεις με θερμά- ψυχρά, με συμπληρωματικά, βασικά, με τονικές και χρωματικές κλίμακες. — μελέτη της αλληλεπίδρασης των χρωμάτων σε έργα τέχνης. — δημιουργία έργων βασισμένα σε χρωματικές ασκήσεις.
• μορφή - σχήμα	— διακρίνει και διαφοροποιεί τις μορφές σ' ένα έργο τέχνης. — αντιλαμβάνεται το έργο ως μορφοποίηση.	— ποικίλες ασκήσεις με συγκεκριμένα ή αφηρημένα σχήματα. — συζήτηση με θέμα «μορφή: άμορφο - όμορφο». — παιχνίδι «τάνγκραμ».
• ρυθμός	— διακρίνει τη ρυθμική επανάληψη στοιχείων σ' ένα έργο τέχνης	— ασκήσεις με επανάληψη μορφικών στοιχείων. — σύνδεση με μουσικούς ρυθμούς και με κίνηση.
• σύνθεση, άξονες, κλίσεις	— αναγνωρίζει την ουσιαστική συμβολή της σύνθεσης στην οργάνωση και στο νόημα ενός έργου τέχνης — χρησιμοποιεί διάφορα είδη σύνθεσης στα έργα του. — διακρίνει τα κύρια στοιχεία της σύνθεσης και τους κύριους άξονες σε χαρακτηριστικά έργα τέχνης. — διακρίνει στη φύση ορισμένα μεγέθη, άξονες και κλίσεις, και να τα αποδίδει στοιχειωδώς σε έργα του.	— άσκηση κατά την οποία ο μαθητής καλύπτει την εικόνα ενός έργου τέχνης μ' ένα διάφανο χαρτί και σχεδιάζει πάνω σ'αυτό, τους άξονες της σύνθεσης του έργου. — δημιουργία σχεδίου με παρατήρηση από τη φύση. — παρουσίαση λίγων εισαγωγικών στοιχείων για είδη σύνθεσης (δυναμική-στατική, συμμετρική-ασύμμετρη, ανοιχτή- κλειστή) και για είδη δομής (οργανική - γεωμετρική) με ασκήσεις σύνθεσης.
• προοπτική	— αντιλαμβάνεται τη σχέση μεγέθους και απόστασης στη φύση. — σχεδιάζει (ένα απλό σχέδιο) βασιζόμενος σε κανόνες της προοπτικής.	— διδασκαλία προοπτικής ενός σημείου φυγής με ελεύθερο ή γραμμικό σχέδιο με θέμα εσωτερικό χώρο (δωμάτιο) ή εξωτερικό δομημένο χώρο (δρόμος).

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: «ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• θέματα «εκ του φυσικού»	— αποδίδει σε σχέδιο ένα απλό αντικείμενο παρατηρώντας το εκ του φυσικού.	— χρησιμοποίηση μολυβιών και αργότερα χρωμάτων. — ασκήσεις με εύκολες συνθέσεις δύο ή τριών γεωμετρικών όγκων ή απλών αντικειμένων.
• θέματα από το περιβάλλον, τις καθημερινές ασχολίες, τα ιδανικά, τα αισθήματα, διάφορα μηνύματα κ.ά.	— μορφοποιεί τις ιδέες του σε έργα. — εκφράζει αισθήματα και να μεταδίδει μηνύματα με την εικαστική γλώσσα. — αντιλαμβάνεται τις εικαστικές τέχνες ως οπτική επικοινωνία. — διαμορφώνει ποικίλες εναλλακτικές προτάσεις για την απόδοση ενός θέματος.	— άντληση θεμάτων από καθημερινές ασχολίες, από τη λαϊκή αγορά, από το τσίρκο κτλ.. από το περιβάλλον, όπως: εποχές, βυθός, περίπτερο, τοπίο, χωριό κ.ά., από μηνύματα, όπως: «προφυλάξτε το δάσος από τη φωτιά», «όχι στα ναρκωτικά», «μη ρυπαίνετε τη θάλασσα» κ.ά. — χρήση προσχεδίων για την καταγραφή ιδεών. — χρήση κάνναβου για μεταφορά ή για μεγέθυνση.
• θέματα από έργα τέχνης	— δημιουργεί και να βελτιώνει τα έργα του επηρεασμένος από τη θεματολογία έργων τέχνης.	— αντιγραφή , μελέτη, επεξεργασία απλών έργων τέχνης. — άντληση θεμάτων ή επιμέρους μορφικών και συνθετικών λύσεων από έργα τέχνης, εκθέσεις, καλλιτέχνες.
• θέματα διακόσμησης	— δημιουργεί δικά του διακοσμητικά μοτίβα. — διακοσμεί ένα τρισδιάστατο αντικείμενο με παραδοσιακά ή με μοντέρνα μοτίβα.	— σχέδια κεραμικών πιάτων ή μοντέρνων χαλιών, διακόσμηση υφασμάτων, ενδυμάτων, μικροαντικειμένων κ.ά.
• ελεύθερα θέματα	— έχει δική του έμπνευση και να επιλέγει το δικό του θέμα.	— κατά διαστήματα προτείνονται ελεύθερα θέματα. Ωστόσο σε κάθε προτεινόμενο από το καθηγητή συγκεκριμένο θέμα το παιδί μπορεί, εάν θέλει, να το τροποποιήσει ή να επιλέξει άλλο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	ο μαθητής είναι ικανός να:	
• σχέδιο, σκίτσο • ζωγραφική	— δημιουργεί εικόνες με νατουραλιστική προσέγγιση. — αποτυπώνει απλά και χωρίς λεπτομέρειες διάφορες στάσεις της ανθρώπινης φιγούρας. — φωτοσκιάζει στοιχειωδώς. — χρωματίζει με στοιχειώδεις τονικές και χρωματικές αντιθέσεις. — συνεργάζεται σε ομαδικά έργα ή εργασίες.	— δημιουργία έργων όχι μόνο με νατουραλισμό αλλά και με άλλους τρόπους αναπαράστασης ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προσωπικές κλίσεις των παιδιών. — προσπάθεια σταδιακής εναρμόνισης των σχέσεων μεγεθών στη ζωγραφική προς τη σχέση μεγεθών στη φύση. — στοιχειώδης καταγραφή του φωτός και της σκιάς με δύο - τρεις τόνους.
• πλαστική — γλυπτική — χαλκοπλαστική	— πλάθει μια περίοπτη ανθρώπινη φιγούρα χωρίς λεπτομέρειες αλλά με στοιχειώδεις ορθές αναλογίες. — πλάθει απλά χρηστικά αντικείμενα.	— δημιουργίες μορφών και απλών χρηστικών αντικειμένων. — κόψιμο ενός "προφίλ" και ενός "ανφάς" μιας απλής μορφής σε έναν κύβο από μαλακό υλικό. — δημιουργία ρηχού ανάγλυφου, με κοινό θέμα, σε πλάκα από πηλό ή σε λεπτό φύλλο χαλκού. Αναρτώνται όλα μαζί ως σύνθεση σε τοίχο.
• στοιχεία γραμμικού σχεδίου	— σχεδιάζει απλές γεωμετρικές κατασκευές με τη χρήση γεωμετρικών οργάνων.	— γεωμετρικές κατασκευές, όπως πολύγωνα, γωνίες, τόξα.
• κινούμενο σχέδιο	— κατανοεί τη λειτουργία των κινούμενων σχεδίων.	— δημιουργία σειράς σχεδίων με αλληλουχία στα φύλλα ενός μικρού μπλοκ με θέμα: "κίνηση" ή "μεταμόρφωση". Γρήγορο ξεφύλλισμα του μπλοκ.
• διακοσμητική	— "στιλιζάρει" ένα φυσικό σχήμα και να το χρησιμοποιεί ως στολίδι.	— διακοσμητικές ταινίες (φρίζες) με γεωμετρικά, φυτικά, παραδοσιακά μοτίβα και ποικίλα διακοσμητικά θέματα στις προτεινόμενες εικαστικές μορφές.
• χαρακτική	— αντιλαμβάνεται τη λειτουργικότητα του πολλαπλού έργου τέχνης.	— χάραξη σε μαλακό υλικό, όπως το λινόλεουμ. — δημιουργία ευχητήριων καρτών. — εισαγωγή στην τυπογραφία.
• εικονογράφηση	— συνδυάζει εικόνα και λόγο με ποικίλους τρόπους.	— εικονογράφηση ποιήματος με ποικίλες τεχνοτροπίες. — εικονογράφηση θεμάτων από άλλα μαθήματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: – προσδιορίζει ορισμένα ιστορικά και μορφολογικά στοιχεία ενός έργου που του είναι γνωστό. – διακρίνει σε ένα χαρακτηριστικό έργο τέχνης τις εμφανείς επιδράσεις. – κάνει συγκρίσεις αντιπαραθέτοντας δύο παρεμφερή έργα διαφορετικών εποχών. – κατανοεί τη συνέχεια των εικαστικών Τεχνών από εποχή σε εποχή.	– διδασκαλία εισαγωγικών στοιχείων ιστορίας της Τέχνης. – έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία του έργου Τέχνης. – επαφή των μαθητών με βιβλία ιστορίας Τέχνης. – τα παιδιά μαθαίνουν να κρατούν γραπτές σημειώσεις με ιστορικά στοιχεία, με παρατηρήσεις και με σκέψεις τους για περιόδους της τέχνης, έργα και καλλιτέχνες. – αναγνώριση διαφόρων επιδράσεων: κοινωνικών, θρησκευτικών κ.ά. – διδασκαλία της συνέχειας της τέχνης με παράδειγμα τη σχέση Αναγέννησης ↔ Ελληνικής Αρχαιότητας π.χ. «γέννηση της Αφροδίτης» του Μποτιτσέλι ή γλυπτά του Μιχαήλ Άγγελου. – επιλογή και παρουσίαση διάσημων έργων ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής. – εμπλουτισμός της ιστορίας Τέχνης με ασκήσεις, όπως συναρμολόγηση σπασμένων αντιγράφων ή συμπλήρωση σχεδίου σε κομμάτια τοιχογραφίας. – δημιουργία ενός μαθητικού έργου με σύγχρονο θέμα και με ενσωμάτωση χαρακτηριστικών ιστορικών στοιχείων, π.χ. από αιγυπτιακή τοιχογραφία.
• αρχαίοι πολιτισμοί Αίγυπτος Μεσοποταμία		– σύντομες αναφορές σε μερικά έργα από την προϊστορική τέχνη. – σύντομες αναφορές στην τέχνη της Αιγύπτου και της Μεσοποταμίας. – σύγκριση αγαλμάτων της Αιγύπτου με κούρους και κόρες.
• αρχαία ελληνική τέχνη – κρητομυκηναϊκή – κλασική – ελληνιστική	– αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα της αρχαίας ελληνικής κλασικής τέχνης και να αιτιολογεί αυτή την άποψη.	– έμφαση στην αρχαία ελληνική τέχνη και στους κλασικούς χρόνους.
• αναφορές στην Αναγέννηση και στη σύγχρονη τέχνη	– έχει θετική στάση απέναντι στη σύγχρονη τέχνη. – γνωρίζει το όνομα ενός ή δύο κορυφαίων καλλιτεχνών κάθε εποχής και ένα αντιπροσωπευτικό έργο τους.	– σύντομες αναφορές στην Αναγέννηση και στη σύγχρονη τέχνη κατάλληλα συνδεδεμένες με τις υπόλοιπες ενότητες της διδακτέας ύλης, όπως τις «μορφές εικαστικών τεχνών» ή τα «μορφικά στοιχεία». – γνώση ονομάτων και έργων καλλιτεχνών προφανώς μόνο σε εποχές που γνωρίζουμε κορυφαίους επώνυμους καλλιτέχνες
• θεματική Ιστορία Τέχνης – χώρος – προσωπογραφία	– ενοποιεί και να συγκρίνει διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο κοινό θέμα.	– προσέγγιση της διαφορετικής απόδοσης του χώρου στις προϊστορικές σπηλαιογραφίες, στις αιγυπτιακές, τις βυζαντινές ή τις αναγεννησιακές τοιχογραφίες, και στη μοντέρνα τέχνη με ένα-δύο έργα σε κάθε αναφορά. – προσέγγιση της προσωπογραφίας στη ζωγραφική, ή της προτομής στη γλυπτική σε διάφορες ιστορικές περιόδους της τέχνης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: «ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	– σύντομες σημειώσεις από μέρους των παιδιών για ορολογία, ανάλυση κτλ.
• ορολογία τέχνης	– χρησιμοποιεί στον προφορικό και στο γραπτό λόγο τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές του.	– βιωματική και νοηματική εκμάθηση των όρων και των εννοιών μέσα από σχετικές εμπειρίες, παραδείγματα και συζητήσεις.
• ανάλυση έργου: – περιγραφική – μορφολογική – περιεχομένου, νοήματος – κοινωνικών επιδράσεων – προτιμήσεις, κρίσεις	– περιγράφει αυτό που βλέπει σ' ένα έργο. – προσδιορίζει τα κύρια και εμφανή μορφικά στοιχεία ενός έργου. – περιγράφει πώς οι γραμμές φαίνονται να έχουν κίνηση, τα χρώματα να μεταφέρουν συναισθήματα και τα μεγέθη να υποδηλώνουν απόσταση. – κατανοεί και να σχολιάζει εμφανείς κοινωνικές επιδράσεις σ' ένα χαρακτηριστικό έργο. – κατανοεί το περιεχόμενο , το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου. – εκφράζει και να αιτιολογεί την γνώμη του για έργα συμμαθητών του και για έργα τέχνης γενικά.	– ανάλυση έργου, κυρίως στο φαινομενολογικό επίπεδο. – διευκόλυνση της ανάλυσης δίνοντας στα παιδιά πολλαπλές απαντήσεις σε κάθε ερώτηση• τα παιδιά επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή, όπως για παράδειγμα, το φως του έργου είναι: φυσικό, τεχνητό, ημέρας, μετωπικό, πλάγιο, διάχυτο, από μια πηγή, κτλ. – σχολιασμός των πολιτιστικών, των διαπολιτιστικών, των κλιματολογικών κ.ά. εμφανών επιδράσεων ανάλογα με το έργο τέχνης. – δίνουμε στα παιδιά αξιολογικές κλίμακες με πολλαπλές απαντήσεις και επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή.
• αυτοαξιολόγηση	– κρίνει το έργο του προσδιορίζοντας θετικά στοιχεία αλλά και πιθανές αδυναμίες.	
• το ωραίο, οι αισθητικές αξίες. – τέχνη και μίμηση – τέχνη και σύμβολα	– συμμετέχει ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.	– διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής υπό μορφή ελεύθερης συζήτησης, που διευκολύνεται με ερωτήσεις, για τα χαρακτηριστικά της τέχνης. – ανάλυση απλών ορισμών αισθητικών αξιών, όπως τραγικό-κωμικό, υπέροχο-χαριτωμένο, αλλά και άλλων χαρακτηρισμών και επιθέτων (δυναμικό, ήρεμο κτλ.) με κατάλληλα παραδείγματα από έργα τέχνης. – αργότερα, συζήτηση γύρω από την έννοια του «ωραίου» και τη σχετικότητά της.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ Β΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Επιδιώκεται ο μαθητής:

– να αντιλαμβάνεται και να χρησιμοποιεί αρκετά μορφικά στοιχεία
– να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του από την ιστορία της Τέχνης και στοιχεία από έργα τέχνης στο δικό του έργο,
– να κατανοεί σε βάθος την επίδραση που έχουν διάφοροι πολιτισμοί στην τέχνη,
– να χρησιμοποιεί στα έργα του στοιχεία από διάφορες πηγές, όπως από μουσεία, εκθέσεις κ.ά.

- να κατανοεί ότι η Τέχνη ικανοποιεί αισθητικές ανάγκες,
- να αναλύει και να κρίνει διαφορετικές τεχνοτροπίες χρησιμοποιώντας κοινωνικά, πολιτικά, ψυχολογικά και ιστορικά στοιχεία,
- να αναγνωρίζει τις ικανότητες που απαιτούνται για τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα και τα επαγγέλματα εφαρμογών της τέχνης,
- να βρίσκει ποικίλες λύσεις και προοπτικές σε ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα,
- να αναγνωρίζει την πολύπλευρη συμβολή του καλλιτέχνη στην κοινωνία.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: «ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής να είναι ικανός να:	– επιλογή και εκμάθηση των υλικών, των μέσων και των τεχνικών που θα χρησιμοποιήσουν στις προτεινόμενες στην τέταρτη ενότητα, μορφές των εικαστικών τεχνών. – οργάνωση εργαστηρίου.
• μολύβια και χρώματα, παστέλ, τέμπερες, αυγοτέμπερες.	– σχεδιάζει νατουραλιστικά με αυξάνουσα ευαισθησία και ευχέρεια. – χρησιμοποιεί με ευχέρεια δυο - τρεις διαφορετικές τεχνικές. – αποδίδει απλές χρωματικές ποιότητες με τόνους και απόχρώσεις.	– ενημέρωση των παιδιών για διάφορα υλικά, όπως μελάνια με πενάκι ή πινέλο, αερογράφου, ακρυλικά, πλαστικά, σκόνες - κόλες, παστέλ, με παραδείγματα από έργα τέχνης, για να επιλέξουν ό,τι τους ενδιαφέρει.
• γεωμετρικά όργανα	– χρησιμοποιεί με ευχέρεια γεωμετρικά όργανα.	– παραγωγή απλών γραμμικών σχεδίων ή μοντέρνων έργων με γεωμετρικά σχήματα, με χρήση χάρακα, τριγώνου, διαβήτη καμπυλόγραμμου και μοιρογνωμόνιου.
• ψηφίδες – υλικά για ψηφιδωτό	– οργανώνει την πορεία κατασκευής ενός ψηφιδωτού και να φτιάχνει ή να επιλέγει κατάλληλες ψηφίδες.	– χρήση ψηφίδων από χρωματιστά χαρτιά, από αυτοσκληρυνώμενο πηλό που κόβεται και χρωματίζεται, ή έτοιμων ψηφίδων.
• πηλός – εργαλεία και χρώματα κεραμικής	– πλάθει με τον πηλό γνωρίζοντας και εφαρμόζοντας δύο διαφορετικές τεχνικές.	– χρήση φυσικού ή τεχνητού πηλού. – ψήσιμο και διακόσμηση των αντικειμένων, εφόσον υπάρχει δυνατότητα συνεργασίας με εργαστήριο κεραμικής.
• ξύλο	– χρησιμοποιεί το ξύλο για απλές κατασκευές ή για σκαλίσματα.	– επίπεδες ή τρισδιάστατες κατασκευές. Διακοσμητικά σκαλίσματα.
• χαρτόνια, διάφορα χαρτιά	– χρησιμοποιεί το χαρτί ως χρωματική επιφάνεια και ως κατασκευαστικό μέσο.	– κόψιμο, δίπλωμα, συγκόλληση, συρραφή, χαρτιών ή χαρτονιών σε αναπτύγματα τρισδιάστατων κατασκευών.
• πειραματισμοί, οργάνωση, μέθοδος	– πειραματίζεται με νέα υλικά και μέσα. – οργανώνει την πορεία των έργων του.	– παροχή ποικίλων υλικών και μέσων, όπως πρωτότυπων ή άχρηστων υλικών.
• πηγές	– ερευνά διάφορες πηγές και να βρίσκει νέες τεχνικές τις οποίες να εφαρμόζει σε έργα του.	– βιβλία τέχνης, κατάλογοι, αφίσες, εργαστήρια λαϊκής τέχνης, εργαστήρια καλλιτεχνών, εκθέσεις είναι πηγές πληροφοριών και κίνητρα για χρήση νέων μέσων και υλικών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: «ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: — χρησιμοποιεί με αυξάνουσα ικανότητα ορισμένα μορφικά στοιχεία και αρχές σύνθεσης σε έργα του.	— η διδασκαλία των μορφικών στοιχείων συμπληρώνεται με ασκήσεις κατανόησης και με κατάλληλα έργα τέχνης ως παραδείγματα.
• υφή	— διακρίνει την ψευδαίσθηση ή την αίσθηση της υφής σ' ένα έργο τέχνης.	— ασκήσεις υφής με πηχτό χρώμα - περιγραφή υλικών με απτική επαφή.
• κλίμακες — αναλογίες-μεγέθη	— διακρίνει τις σχέσεις μεγεθών και τις αναλογίες μέσα σ' ένα έργο τέχνης και να επιχειρεί αρμονικές αναλογίες σε έργα του.	— ανθρώπινη κλίμακα και σμικρύνσεις, μεγεθύνσεις, κάνναβος.
• δομή, σύνθεση	— διακρίνει τη δομή και τη σύνθεση σ' ένα χαρακτηριστικό έργο. — προσχεδιάζει ποικίλες συνθετικές προτάσεις για ένα έργο του.	— διάκριση δομής: οργανική, γεωμετρική. — αναφορά σε έννοιες και σε αρχές σύνθεσης, όπως: ενότητα, ποικιλία. — ασκήσεις σύνθεσης προσχέδια.
• όγκος	— δίνει την αίσθηση του όγκου σε επίπεδο έργο, αλλά και να διαμορφώνει τον όγκο σε τρισδιάστατες μορφές.	— φέρουσα και πίπτουσα σκιά στα αντικείμενα, τονικές διαβαθμίσεις (κιαροσκούρο, σφουμάτο).
• χώρος — προοπτική δύο σημείων — σχεδιαστική — χρωματική — ατμοσφαιρική	— αποδίδει την έννοια του χώρου σε δισδιάστατα έργα και το χώρο σε τρισδιάστατα.	— χώρος πραγματικός, χώρος εικαστικός, τρόποι αναπαράστασης του χώρου. — απλή άσκηση με προοπτική δύο σημείων φυγής. — επικάλυψη, σμίκρυνση και χρωματική διαφοροποίηση στην απόδοση ενός τοπίου χρησιμοποιώντας τέμπερες.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: «ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
• θέματα από: — ιστορία — κοινωνία	Ο μαθητής είναι ικανός να: — εμπνέεται από ιστορικά και κοινωνικά θέματα και να δημιουργεί ατομικά ή ομαδικά έργα.	— άντληση υλικού από: ιστορικά θέματα, όπως η 17η Νοεμβρίου κ.ά. κοινωνικά θέματα, όπως: προβλήματα, ανισότητες, αγώνες, ιδανικά, σχέσεις, οικολογία κ.ά.
• θέματα από: — ελληνική παράδοση — εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς	— αντλεί ιδέες από την ελληνική παράδοση, από εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς και από μοντέρνα έργα, να επιλέγει στοιχεία και να τα ενσωματώνει σε έργα του.	— αντιγραφή - μελέτη παραδοσιακών ή σύγχρονων θεμάτων και ενσωμάτωση στοιχείων, μοτίβων, υλικών, από αυτά σε έργα παιδιών.
• θέματα από επισκέψεις σε μουσεία	— εξοικειώνεται με τους χώρους, τα εκθέματα και τη λειτουργία των μουσείων.	— αντιγραφή - μελέτη αγγείου, μικρογλυπτού ή κοσμήματος. — μεταφορά αρχαίου θέματος στη σύγχρονη εποχή.
• θέματα με συμβολισμούς - αλληγορίες	— αντιλαμβάνεται ότι η τέχνη χρησιμοποιεί σύμβολα.	— επεξήγηση συμβόλων και συμβολισμών με κατάλληλα παραδείγματα από κώδικες (π.χ. σήματα τροχαίας) ή από έργα τέχνης (π.χ. το περιστέρι ως Άγιο Πνεύμα). Με το συμβολισμό στην τέχνη άλλο παρουσιάζεται και άλλο εννοείται. — δημιουργία κώδικα ή χρήση συμβόλων σε έργα των παιδιών.
• διαθεματική προσέγγιση με άλλα μαθήματα	— συνδυάζει τις εικαστικές τέχνες με τα άλλα μαθήματα του σχολείου σε ποικίλα θέματα και εφαρμογές.	— εικαστικές εφαρμογές σε σχολικές γιορτές, εικονογράφηση θεμάτων άλλων μαθημάτων (π.χ. τομή εδάφους).
• ελεύθερα θέματα	— έχει δικές του ιδέες, σκέψεις, απόψεις και εμπειρίες τις οποίες να εκφράζει στα δικά του εικαστικά έργα.	— ελεύθερη επιλογή θέματος από τους μαθητές κατά διαστήματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: «ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• σχέδιο • ζωγραφική	– δημιουργεί εικόνες νατουραλιστικά με αύξουσα ευχέρεια. – φωτοσκιάζει απλά. – ζωγραφίζει από παρατήρηση και από φαντασία με λίγες τονικές και χρωματικές αντιθέσεις. – συνεργάζεται με τους άλλους για την παραγωγή ομαδικών έργων.	– δημιουργία έργων, με ποικίλους τρόπους αναπαράστασης και με ποικίλες τεχνικές. – δημιουργία σχεδίων ελεύθερα, σχέδια εκ του φυσικού, με χρήση οργάνων. – χρήση κάνναβου. – δημιουργία ομαδικής τοιχογραφίας. – χρήση προσχεδίων και σημειώσεων. – έκθεση των έργων.
• αγιογραφία	– αντιγράφει μια απλή αγιογραφία.	– δημιουργία μιας αγιογραφίας μικρού μεγέθους με παραδοσιακή τεχνική.
• ψηφιδωτό	– δημιουργεί μια εικόνα με την τεχνική του ψηφιδωτού.	– αντιγραφή ενός απλού διακοσμητικού μοτίβου από παραδοσιακό βοτσαλωτό ή του προσώπου ενός αγίου από βυζαντινό ψηφιδωτό.
• πλαστική • κεραμική • ξυλογλυπτική	– πλάθει περίοπτες φιγούρες με σωστές αναλογίες χωρίς λεπτομέρειες. – σκαλίζει σε μαλακό ξύλο απλά ανάγλυφα και να αντιλαμβάνεται τις ποικίλες δυνατότητες του ξύλου ως πλαστικού μέσου.	– δημιουργίες μορφών και απλών χρηστικών αντικειμένων με πηλό. – δημιουργία ρηχού εσωγλύφου σε μαλακό ξύλο με διακοσμητικό θέμα από την εκκλησιαστική ξυλογλυπτική.
• εξώφυλλα δίσκων	– σχεδιάζει μια εμπορική εικόνα χρησιμοποιώντας μορφικά στοιχεία και αρχές της τέχνης.	– δημιουργία εξωφύλλου δίσκου μουσικής ή CD.
• διακόσμηση εσωτερικών χώρων	– εκφράζει την άποψή του για αισθητικές επεμβάσεις στο χώρο στον οποίο ζει.	– επιλογή χρωματισμών πάνω σε φωτοτυπία μιας εικόνας εσωτερικού χώρου (π.χ. παιδικό δωμάτιο ή καθιστικό). – σχεδιασμός και διακόσμηση βιβλιοθήκης. – αισθητικές λύσεις και παρεμβάσεις με σχέδια ή μακέτες.
• μακέτες σκηνικών	– συσχετίζει τις εικαστικές τέχνες με το θέατρο. – σχεδιάζει τη μακέτα του σκηνικού ενός θεατρικού έργου ή ενός κοστουμιού ή μιας μάσκας της παράστασης.	– δημιουργία δισδιάστατης (από χαρτόκουτα) μακέτας σκηνικού, αφού μελετηθεί η περιγραφή του στην εισαγωγή θεατρικού κειμένου. – σχεδιασμός ή και κατασκευή της μάσκας. – επιλογή θεατρικού σκηνικού σε σχέση με σχολικές γιορτές ή με άλλα μαθήματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: – προσδιορίζει την ιστορική περίοδο, και τον τόπο δημιουργίας, καθώς και στοιχεία τεχνοτροπίας ενός χαρακτηριστικού έργου που του είναι γνωστό. – διακρίνει σε ένα χαρακτηριστικό έργο τέχνης τις εμφανείς επιδράσεις που έχει δεχτεί. – συγκρίνει έργα διαφορετικών εποχών ή πολιτισμών. – κατανοεί τη συνέχεια των εικαστικών τεχνών από εποχή σε εποχή.	– διδασκαλία εισαγωγικών στοιχείων της ιστορίας της Τέχνης με έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία – χρήση βιβλίων ιστορίας Τέχνης από τη σχολική βιβλιοθήκη. – τα παιδιά μαθαίνουν να κρατούν γραπτές σημειώσεις με ιστορικά στοιχεία, με παρατηρήσεις και με σκέψεις τους για περιόδους της τέχνης, για έργα και για καλλιτέχνες και να γράφουν τις εντυπώσεις τους από μια επίσκεψη σε μουσείο ή σε πινακοθήκη. – αναγνώριση διαφόρων επιδράσεων όπως: κοινωνικών, θρησκευτικών, πολιτικών κ.ά. – δημιουργία έργου με σύγχρονο θέμα με την ενσωμάτωση στοιχείων από διαφορετικούς πολιτισμούς.
• βυζαντινή τέχνη	– αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης ως ελληνικής θρησκευτικής τέχνης	– ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη της βυζαντινής θρησκευτικής τέχνης από εκκλησίες, τοιχογραφίες, εικόνες, ψηφιδωτά, σκεύη. – σύγκριση μιας σταυρόσχημης και μιας βασιλικής εκκλησίας.

• Αναγέννηση	– αναγνωρίζει λίγα έργα και το όνομα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών της ιταλικής Αναγέννησης.	– σύντομες αναφορές σ' ένα-δύο έργα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής.
• εξωευρωπαϊκή τέχνη – προκολομβιανή – ιαπωνική	– αναγνωρίζει λίγα εξωευρωπαϊκά έργα τέχνης και να σέβεται την τέχνη κάθε πολιτισμού.	– σύντομες αναφορές σ' ένα-δύο έργα διάφορων πολιτισμών και εποχών με παρουσίαση των κύριων γνωρισμάτων τους.
• αναφορές στη μοντέρνα και σύγχρονη τέχνη	– αναγνωρίζει το όνομα και ένα αντιπροσωπευτικό έργο λίγων κορυφαίων μοντέρνων καλλιτεχνών. – αναγνωρίζει, να κατανοεί και να εκτιμά ορισμένες εκδηλώσεις της μοντέρνας τέχνης.	– σύντομες αναφορές σε λίγα έργα μοντέρνων και σύγχρονων καλλιτεχνών (δίνεται έμφαση στην κατανόησή τους).
• θεματική ιστορία Τέχνης – τοπίο – ανθρώπινο σώμα – νεκρές φύσεις	– ενοποιεί και να συγκρίνει διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο θέμα	– προσέγγιση της απόδοσης του φυσικού και του δομημένου τοπίου σε διάφορες εποχές ή τεχνοτροπίες. – προσέγγιση της διαφορετικότητας στη παρουσίαση και στη χρήση του ανθρώπινου σώματος σε διάφορες εποχές ή τεχνοτροπίες. – προσέγγιση του θέματος της νεκρής φύσης μέσα από διαφορετικά έργα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: «ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• ορολογία τέχνης	– χρησιμοποιεί με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές του.	– τα παιδιά κρατούν ορισμένες σύντομες σημειώσεις για ορολογία, ανάλυση, απόψεις, ιδέες κτλ. – ανάλυση έργων που αφορούν τις άλλες ενότητες, όπως ιστορία Τέχνης, μορφικά στοιχεία κ.ά.
• ανάλυση έργου. – περιγραφική – μορφολογική – περιεχομένου, νοήματος – προτιμήσεις, κρίσεις	– περιγράφει με λεπτομέρειες αυτό που βλέπει σ' ένα έργο. – προσδιορίζει και να χαρακτηρίζει με επίθετα τα κύρια μορφικά στοιχεία του έργου. – να σχολιάζει απλά το περιεχόμενο, το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου. – εκφράζει τη γνώμη του για έργα και να επιχειρηματολογεί για την ορθότητα της.	– ανάλυση μορφής και περιεχομένου. – διευκόλυνση της ανάλυσης δίνοντας στα παιδιά πολλαπλές απαντήσεις σε κάθε ερώτηση· τα παιδιά επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή. – δίνουμε στα παιδιά αξιολογικές κλίμακες με πολλαπλές απαντήσεις και επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή.
• κριτικά κείμενα	– κατανοεί απλά κείμενα για την τέχνη	– μελέτη ορισμένων χαρακτηριστικών, απλών, σύντομων και κατανοητών κειμένων με σχόλια για έργα τέχνης ή για ζητήματα τέχνης από καλλιτέχνες ή από θεωρητικούς.
• αξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση	– κρίνει το έργο του προσδιορίζοντας τα θετικά στοιχεία και τις πιθανές αδυναμίες του. – αποδέχεται την κριτική των άλλων για το έργο του.	– ανοιχτές συζητήσεις στην τάξη για το έργο του κάθε παιδιού.
• η σπουδαιότητα της τέχνης – τέχνη και θρησκεία – τέχνη και ηθική	– συμμετέχει ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη. – διακρίνει ορισμένα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν το έργο της τέχνης. – αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα των τεχνών στον άνθρωπο και την κοινωνία.	– διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής υπό μορφή ελεύθερης συζήτησης για τα χαρακτηριστικά της τέχνης και την αναγκαιότητά της. Οι συζητήσεις γίνονται είτε προγραμματισμένα είτε όχι, εφόσον δοθεί ευκαιρία. – διαχωρισμός θρησκευτικής - κοσμικής τέχνης, πώς εκφράζονται οι θρησκευτικές πεποιθήσεις σε έργα τέχνης διαφόρων εποχών. – συζήτηση για την τέχνη: η τέχνη διαπνέεται από το ωραίο, το καλό, το ηθικό, το θετικό. – σχόλια και αρνητικές παρατηρήσεις για τηλεοπτικά έργα βίας.

• θέματα: — ρομαντικά — ιμπρεσιονιστικά — υπερρεαλιστικά — ανεικονικά • ελεύθερα θέματα	— αντλεί ιδέες από τη μοντέρνα τέχνη και να δημιουργεί έργα με συγκεκριμένη τεχνοτροπία. — επιλέγει ο ίδιος το θέμα του.	— μελέτη μοντέρνων έργων, κατανόηση των ιδιαίτερων στοιχείων που προσδιορίζουν την τεχνοτροπία (ύφος) τους και εφαρμογή σε έργα μαθητών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: «ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• σχέδιο • ζωγραφική	— δημιουργεί εικόνες με αύξουσα ευχέρεια. — σχεδιάζει εκ του φυσικού μια σύνθεση αντικειμένου με πιστότητα. — προσχεδιάζει, να υλοποιεί και να βελτιώνει, ύστερα από συζητήσεις, και να εκθέτει ένα έργο του. — ζωγραφίζει επιλέγοντας από διάφορες τεχνικές την καταλληλότερη για την ιδέα του.	— δημιουργία έργων δύο και τριών διαστάσεων και έργων με κίνηση. — δημιουργία έργων ποικίλων μορφών και τεχνικών. — χρήση προσχεδίων και σημειώσεων. — έκθεση των έργων.
• σχέδιο γραφιστικής — αφίσες	— χρησιμοποιεί μια εικόνα, για να προβάλει ένα συγκεκριμένο μήνυμα.	— στήσιμο εντύπων. — δημιουργία εικονογραφημένου βιβλίου - ομαδική εργασία. — δημιουργία αφίσας με πολιτιστικό ή με εμπορικό μήνυμα. — συνδυασμός εικόνας και γραμμάτων με αισθητικό αποτέλεσμα.
• βιομηχανικό σχέδιο (ντιζάιν)	— κατανοεί τις διαφορές και τις ομοιότητες των Καλών και των Εφαρμοσμένων Τεχνών	— σχεδιασμός προτάσεων για την αισθητική βελτίωση απλών εμπορικών προϊόντων π.χ. (επέμβαση στη φωτοτυπία της εικόνας μιας καρέκλας).
• σχέδιο μόδας	— προτείνει ενδυματολογικές ιδέες.	— σκαρίφημα ενός πρωτότυπου ενδύματος ή υποδήματος (π.χ. μια αποκριάτικη στολή).
• κόσμημα	— δημιουργεί μικροσυνθέσεις από διάφορα υλικά οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κόσμημα	— σχέδιο ή κατασκευή παραδοσιακού ή μοντέρνου κοσμήματος.
• φωτογραφία — βίντεο — ψηφιακή εικόνα — πολυμέσα	— δημιουργεί τέχνη χρησιμοποιώντας σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.	— συνδυασμός φωτογραφιών, φωτοτυπιών, ψηφιακών εικόνων, προβολών, κ.ά. σε ενιαίο αισθητικό αποτέλεσμα.
• ασαμπλάζ • παρέμβάσεις στο χώρο	— δημιουργεί αισθητικές μορφές στο χώρο συνδυάζοντας και συναρμολογώντας άχρηστα αντικείμενα. — παρεμβαίνει αισθητικά στο χώρο του σχολείου ή της γειτονιάς.	— δημιουργία τοιχογραφιών, αναγλύφων, κατασκευή ή συναρμογή μεγάλου μεγέθους, διακοσμήσεις, δεντροφυτεύσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: — προσδιορίζει την ιστορική περίοδο και τον τόπο δημιουργίας, καθώς και τα στοιχεία τεχνοτροπίας ενός χαρακτηριστικού έργου που του είναι γνωστό και με βάση αυτό να αναγνωρίζει παρόμοια άγνωστα έργα. — διακρίνει σ' ένα έργο τέχνης θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και διαπολιτιστικές επιδράσεις και κλιματολογικές επιρροές.	— έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία του έργου τέχνης. — χρήση βιβλίων ιστορίας Τέχνης, άρθρων, καταλόγων εκθέσεων (πηγές). — χρήση σημειώσεων. — σύνδεση των έργων με μεγάλα ιστορικά γεγονότα, εφόσον αυτά είναι καθοριστικά στην τεχνοτροπία ή στη θεματολογία.

• πειραματισμοί — οργάνωση, μέθοδος — ποικίλα υλικά και εργαλεία	— πειραματίζεται με νέα υλικά και μέσα. — οργανώνει την πορεία των έργων του. — επιλέγει το κατάλληλο υλικό για τη μορφοποίηση της ιδέας του και να χρησιμοποιεί με ευχέρεια τα κατάλληλα εργαλεία.	— παροχή και χρήση ποικίλων και πρωτότυπων υλικών και μέσων. — χρήση ποικίλων υλικών, όπως: σύρματος, ξύλου, γύψου, φύλλου χαλκού, φύλλου αλουμινίου, χαντρών, κολλών, πλαστικών, άχρηστων υλικών.
• πηγές	— ερευνά διάφορες πηγές και να επιλέγει τεχνικές, τις οποίες να δοκιμάζει σε έργα του.	— ασκήσεις με διάφορες τεχνικές.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: «ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: — μορφοποιεί τα έργα του χρησιμοποιώντας ποικίλα μορφικά στοιχεία.	— Συμπλήρωση της διδασκαλίας των μορφικών στοιχείων με κατάλληλα παραδείγματα από έργα τέχνης, με ασκήσεις και με εφαρμογή σε έργα των μαθητών.
• φως — φωτοσκιάσεις	— επιχειρεί να προσδιορίζει το φως των έργων του και να φωτοσκιάζει με λίγους τόνους.	— δημιουργία έργων με διαφορετικούς φωτισμούς. — χρησιμοποίηση θερμών - ψυχρών χρωμάτων στις σκιές.
• σύνθεση - δομή — κίνηση — δυναμική — ένταση	— διακρίνει τη δομή και τη σύνθεση σ'ένα έργο τέχνης. — προσέχει τη σύνθεση του έργου του. — χρησιμοποιεί στα έργα του μορφικά στοιχεία με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνουν την ψευδαίσθηση της κίνησης, της έντασης, της δυναμικής. — προσθέτει το στοιχείο της πραγματικής κίνησης σε εικαστικά έργα.	— οργάνωση της εικόνας. — διδασκαλία και εφαρμογή στοιχείων σύνθεσης, όπως: ισορροπίας χρώματος, σχήματος, φωτός, υφής. — ασκήσεις μεταφοράς εννοιών του φυσικού κόσμου - «δυνάμεις», «βάρη», μεταβολές», «δράσεις», «διευθύνσεις»- σε εικαστικό έργο. — πραγματική κίνηση σε μομπίλ, σε κατασκευές ή σε βίντεο.
• όγκος • χώρος — βάθος	— αποδίδει ευκρινώς τον όγκο, το χώρο και το βάθος με ποικίλους τρόπους.	— ασκήσεις και έργα με έμφαση στον όγκο, στο χώρο, στο βάθος.
• αναφορά σε λίγα μορφικά στοιχεία της φωτογραφίας, του βίντεο, του κινηματογράφου	— κατανοεί ορισμένα χαρακτηριστικά μορφικά στοιχεία της φωτογραφικής και της κινηματογραφικής γλώσσας.	— πρώτη επαφή με μορφικά στοιχεία: πλάνο, χρόνος, (διάρκεια) μοντάζ, ήχος, οπτική γωνία, κίνηση μηχανής, κίνηση εικόνας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: «ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
• θέματα από: — συνθέσεις αντικειμένων, τοπία, φωτογραφίες, γεγονότα, αθλητισμό, αυτοκίνητα	Ο μαθητής είναι ικανός να: — αντλεί ιδέες από ποικίλα ερεθίσματα. — δίνει στο έργο του περιεχόμενο και νόημα. — μεταδίδει ένα μήνυμα μέσα από το έργο του.	— πρόταση δημιουργικής πορείας του μαθητικού έργου: α) ιδέα, β) έρευνα σε έργα καλλιτεχνών με το ίδιο θέμα, γ) επιλογή μέσου, δ) πραγματοποίηση — δημιουργία σειράς έργων με το ίδιο αντικείμενο.
• θέματα από γραφιστική	— αντιλαμβάνεται ότι η δημιουργία ενός εντύπου μπορεί να έχει αισθητική διάσταση.	— γραφιστική όπως: γράμματα και αριθμοί, στήσιμο σελίδας, εξώφυλλα, αφίσες εμπορικές ή πολιτιστικές κ.ά.
• θέματα από μόδα	— σχολιάζει και να προτείνει ορισμένους τρόπους ένδυσης.	— σκαρίφημα ενός πρωτότυπου ενδύματος ή υποδήματος.
• θέματα κατάλληλα για φωτογραφίες, βί[illegible] Η/Υ.	— εμπνέεται από τις εκφραστικές και τις επικοινωνιακές δυνατότητες των σύγχρονων μέσων και να βρίσκει κατάλληλα θέματα για να τα αποδώσει με τη χρήση τους.	— θέματα όπως: ρεπορτάζ, στιγμιότυπα, διηγήσεις, απλά σενάρια κ.ά.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Επιδιώκεται ο μαθητής:

- να μεθοδεύει δημιουργικές έρευνες, για να μορφοποιήσει τις ιδέες του,
- να χρησιμοποιεί ποικιλία τεχνικών,
- να εκφράζει ιδέες και συναισθήματα σε ποικίλες μορφές εικαστικών τεχνών,
- να συζητά για την αισθητική διάσταση των εικαστικών τεχνών,
- να αναπτύσσει σειρές από έργα με κοινό θέμα και προβληματισμό,
- να συγκρίνει έργα διαφορετικών τεχνοτροπιών,
- να κατανοεί το ιστορικό περιεχόμενο των έργων,
- να χρησιμοποιεί ειδική ορολογία για έργα δύο και τριών διαστάσεων,
- να επιχειρηματολογεί σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη,
- να εκθέτει τα έργα του και να οργανώνει εκθέσεις,
- να έχει εμπειρία από έργα διαφορετικών πολιτισμών και να διακρίνει στοιχεία τους,
- να κατανοεί τις κοινωνικές και τις πολιτιστικές επιδράσεις που έχει δεχτεί ένα έργο τέχνης, και τους τρόπους με τους οποίους τις απεικονίζει,
- να κατανοεί τη διαφορά των Καλών Τεχνών από τα προϊόντα των εφαρμοσμένων τεχνών,
- να χρησιμοποιεί και να αναλύει τα εμπορικά προϊόντα, το λαϊκό πολιτισμό, την τεχνολογία των ΜΜΕ και τις διάφορες εικόνες και να παίρνει ιδέες από όλα αυτά,
- να αναλύει, να ερμηνεύει και να αξιολογεί μορφολογικά και νοηματικά διάφορα έργα χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία,
- να συνειδητοποιεί τη διαθεματικότητα όλων των Καλών Τεχνών,
- να καταλαβαίνει τις τεχνικές και τις μεθόδους στις κυριότερες εικαστικές τέχνες,
- να αναγνωρίζει την αξία της Τέχνης ως σημαντικής και απαραίτητης ανθρώπινης εμπειρίας,
- να κάνει την τέχνη αδιάσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής του,
- να κατανοεί ότι η γνώση της Τέχνης χαρακτηρίζει τα καλλιεργημένα άτομα,
- να εξοικειωθεί με τα μουσεία και τις πινακοθήκες,
- να διερευνά τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: «ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΤΑ ΜΕΣΑ - ΤΕΧΝΙΚΕΣ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	– επιλογή και εκμάθηση των υλικών, των μέσων και των τεχνικών που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες στην τέταρτη ενότητα, μορφές των εικαστικών τεχνών. – οργάνωση εργαστηρίου.
• υλικά σχεδίου και ζωγραφικής	– σχεδιάζει και να ζωγραφίζει με αυξάνουσα ικανότητα και ευαισθησία. – χρησιμοποιεί τρεις τουλάχιστον διαφορετικές τεχνικές. – αποδίδει απλές χρωματικές ποιότητες με τόνους και με αποχρώσεις.	– εκτός από τα κοινά για όλους τους μαθητές υλικά γίνεται ενημέρωση για ποικίλα άλλα υλικά σχεδίου και ζωγραφικής, ώστε να μπορούν να επιλέγουν ό,τι τυχόν τους ενδιαφέρει.
• γεωμετρικά όργανα	– χρησιμοποιεί με ευχέρεια όλα τα απαραίτητα γεωμετρικά όργανα.	– χρήση κατάλληλων γεωμετρικών οργάνων ανάλογα με το προτεινόμενο θέμα.
• χαρτόνια, χαρτιά διάφορα	– χρησιμοποιεί το χαρτί ως χρωματική επιφάνεια και ως κατασκευαστικό μέσο.	– χαρτόνια και χαρτιά για σχέδια, μακέτες και κατασκευές.
• φωτογραφική μηχανή – βίντεο – Υπολογιστής	– χρησιμοποιεί σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.	– εκμάθηση της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας στην παραγωγή εικόνας με διάφορους τρόπους, και της χρήσης λογισμικού για σχέδιο και ζωγραφική, εφόσον υπάρχουν στη διάθεση [illegible] των.

	— κάνει συγκρίσεις αντιπαραθέτοντας έργα διαφορετικών εποχών και να εντοπίζει ομοιότητες και διαφορές. — κατανοεί τη συνέχεια των εικαστικών Τεχνών.	
• 18ος - 19ος αιώνας — μπαρόκ — νεοκλασικισμός — ρομαντισμός — ιμπρεσιονισμός • 20ός αιώνας (έως το 1930) — κυβισμός — σουρεαλισμός — εξπρεσιονισμός — αναφορές στη σύγχρονη τέχνη	— γνωρίζει λίγα έργα και το όνομα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών του 19ού και 20ού αιώνα. — γνωρίζει, να κατανοεί και να εκτιμά ορισμένες εκδηλώσεις της μοντέρνας τέχνης. — γνωρίζει τα βασικά χαρακτηριστικά ορισμένων μοντέρνων τεχνοτροπιών.	— έμφαση στην τέχνη του 20ού αιώνα και σε έργα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών. — σύντομες αναφορές σε έργα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής. — σύντομες αναφορές σε ένα-δύο σύγχρονα έργα για την κατανόηση της συνέχειας του μοντέρνου προβληματισμού — αναφορές στην ελληνική τέχνη της αντίστοιχης περιόδου (σχολή Μονάχου κ.ά.). — συγγραφή από τους μαθητές ενός σύντομου άρθρου για ένα έργο, έναν καλλιτέχνη, μια τεχνοτροπία ή μια Περίοδο.
• θεματική ιστορία τέχνης — το περιβάλλον — τα ανεικονικά έργα	— εμβαθύνει, να ενοποιεί και να συγκρίνει διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο θέμα.	— αναφορά στην έννοια του περιβάλλοντος χώρου στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στην αρχιτεκτονική μέχρι τα «περιβάλλοντα» ως σύγχρονη εικαστική μορφή. — ανεικονικά έργα από τα πρωτόγονα μέχρι τον αφηρημένο εξπρεσιονισμό και τις κατασκευές, με λίγα χαρακτηριστικά έργα - παραδείγματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: «ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ, ΘΕΩΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• ορολογία τέχνης	— χρησιμοποιεί με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές του, να γνωρίζει τη σημασία τους.	— χρήση σύντομων σημειώσεων.
• ανάλυση και ερμηνεία έργου τέχνης — επιδράσεις — συγκρίσεις	— περιγράφει με λεπτομέρειες ένα έργο, να προσδιορίζει με χαρακτηρισμούς και με επίθετα τα μορφικά στοιχεία του. — κατανοεί και να σχολιάζει το περιεχόμενο, το νόημα, το μήνυμα ενός έργου και να το ερμηνεύει.	— ανάλυση έργων που σχετίζονται με τις υπόλοιπες ενότητες. — συστηματική ανάλυση έργου. — σύντομη γραπτή ερμηνεία μετά από ανάλυση ενός έργου στη τάξη. — συγκρίσεις έργων του ίδιου καλλιτέχνη ή του ίδιου ύφους ή της ίδιας ή άλλης εποχής.
• κριτική-αξιολόγηση	— κατανοεί και να σχολιάζει απλά κείμενα για την τέχνη. — κρίνει τα έργα του, τα έργα των συμμαθητών του και έργα τέχνης επιχειρηματολογώντας.	— κείμενα τέχνης, κατανοητές κριτικές, άρθρα, παρουσιάσεις έργων ή εκθέσεων σε εφημερίδες, περιοδικά, καταλόγους. — συγγραφή από τους μαθητές ενός σύντομου άρθρου με την εντύπωσή τους από μια έκθεση έργων τέχνης.
• αισθητικές αξίες και ποιότητες — ομοιότητες και διαφορές των Καλών Τεχνών	— συμμετέχει ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη, να έχει απόψεις και τις υποστηρίζει. — εξηγεί πώς το ίδιο θέμα αποδίδεται με διαφορετικά μέσα στις διάφορες τέχνες.	— διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής υπο μορφή ελεύθερων ή οργανωμένων συζητήσεων για τα χαρακτηριστικά της τέχνης και αργότερα για τις σχέσεις της με άλλες εκδηλώσεις του ανθρώπου. — απλοί ορισμοί αισθητικών αξιών, όπως το ωραίο και το υψηλό, με κατανοητά παραδείγματα από έργα τέχνης και από τη φύση.
— σχέση δημιουργού, έργου και θεατή	— εξηγεί απλά τον επικοινωνιακό χαρακτήρα του έργου τέχνης.	— Το κοινό και ο δημιουργός επικοινωνούν μέσα από το έργο τέχνης και την αισθητική εμπειρία.

— σχέση τέχνης και καθημερινής ζωής — σχέση τέχνης και ιδεολογίας	— εξηγεί απλά τη σχέση της τέχνης με διάφορες εκδηλώσεις του ανθρώπου.	— ανάδειξη του ρόλου της τέχνης στη ζωή μέσα από το τραγούδι, το χορό, τον κινηματογράφο, την ποίηση. — το έργο τέχνης συχνά εκφράζει εμφανώς συγκεκριμένη ιδεολογία.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις (για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου)

Τα «Εικαστικά» είναι ένα πολύπλευρο και πολυδιάστατο μάθημα, που απαιτεί δραστήριο και δημιουργικό εκπαιδευτικό, αλλά και μαθητές με τα ίδια χαρακτηριστικά.

Ο εκπαιδευτικός Τέχνης οφείλει να προγραμματίζει τις ετήσιες δραστηριότητες εντός και εκτός της τάξης, να προγραμματίζει εγκαίρως τις ενότητες μαθημάτων με κοινό θέμα, και να προετοιμάζει κάθε μάθημα. Επίσης, θα πρέπει να έχει υπόψη του τα προηγούμενα και επόμενα Προγράμματα Σπουδών, ώστε να υπάρχει συνέχεια και οργανική ενότητα από χρονιά σε χρονιά στη διδασκαλία του.

Η χρήση βιβλίου μαθητή και ποικίλων άλλων διδακτικών και εποπτικών υλικών σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να καταστήσει το μάθημα των Εικαστικών βιβλιοκεντρικό. Η οργάνωση του εργαστηρίου, με τα απαραίτητα σε κάθε διδακτική ώρα υλικά για τον εκπαιδευτικό και για τα παιδιά, και παράλληλα και η οργάνωση παράλληλων δραστηριοτήτων συμβάλλουν στην ολοκλήρωση του μαθήματος.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μεριμνά για τον εξοπλισμό του εργαστηρίου και για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης τέχνης, και να ανανεώνει το διδακτικό και το εποπτικό υλικό.

Επίσης, πρέπει να συνδέει ποικιλοτρόπως το σχολικό εργαστήριο με επαγγελματικά εργαστήρια Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, όπως με εργαστήρια κεραμικής, υφαντικής, αργυροχοΐας, ξυλογλυπτικής, με βιοτεχνίες και με βιομηχανίες ρούχων, επίπλων, χρηστικών αντικειμένων και άλλα, και να οργανώνει επισκέψεις, διαλέξεις, εργασίες και έρευνες σχετικά με το μάθημα του.

Ακόμα, θα πρέπει να αξιοποιεί τις καθημερινές δημιουργίες έργων από τα παιδιά με τη διοργάνωση εκθέσεων και να επιβραβεύει τις προσπάθειες τους, ανατροφοδοτώντας θετικά τη δημιουργική διαδικασία.

Ο περιορισμένος από το ωρολόγιο πρόγραμμα χρόνος του μαθήματος οδηγεί στην επιλογή ορισμένων θεμάτων από το πρόγραμμα σπουδών, στα οποία ο καθηγητής θα εμβαθύνει ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και το προσωπικό πρόγραμμά του, ενώ άλλα θα τα διδάξει χωρίς να επεκταθεί ιδιαίτερα.

Μικρό μέρος του Προγράμματος Σπουδών μπορεί να παραλειφθεί εντελώς και να αντικατασταθεί με καλλιτεχνικά θέματα τοπικού ή άλλου χαρακτήρα.

Μία ή δύο ώρες εργασίας στο σπίτι και γενικά εκτός σχολείου την εβδομάδα από τους μαθητές θα αυξήσει την έκταση, την ποιότητα και την ποσότητα των αποτελεσμάτων.

Ορισμένοι από τους μαθητές μπορεί να ενδιαφερθούν για συνθετικές εργασίες, τις οποίες είτε προτείνει ο καθηγητής είτε προτείνουν οι ίδιοι. Αυτοί οι μαθητές ακολουθούν σε γενικές γραμμές το κοινό με τους άλλους πρόγραμμα σπουδών και εμβαθύνουν περισσότερο στο θέμα που τους ενδιαφέρει.

Η θεωρητική διδασκαλία και ενασχόληση δε θα πρέπει να έχει γνωσιολογικό χαρακτήρα, αλλά να ενισχύει την κατανόηση θεμάτων τέχνης και να ολοκληρώνει τη δημιουργική πράξη .

Σε κάθε ενότητα μαθημάτων, και όχι απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσεγγίζει το θέμα της ενότητας από πολλές πλευρές, ιστορική, αισθητική, θεωρητική, πρακτική και τα λοιπά, ώστε να επιτυγχάνεται σφαιρικότητα και ισορροπία.

Οι ενότητες είναι ταξινομημένες ενδεικτικά από το γενικό στο ειδικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτές όμως δε διδάσκονται ανεξάρτητα η μία από την άλλη. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά στοιχεία από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων ενοτήτων, πράγμα που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να διδάξει τις ενότητες με τη σειρά που εκείνος επιλέγει.

Σε κάθε ωριαίο μάθημα η διδασκαλία πρέπει να είναι τόση, ώστε να αφήνει μεγάλο χρονικό περιθώριο στα παιδιά για δραστηριότητες, για επεμβάσεις και για συζητήσεις· επίσης για σχόλια, για οδηγίες, για κρίσεις έργων και εργασιών, καθώς και για την παρακολούθηση της πορείας των μαθητών και για τον προγραμματισμό των επόμενων μαθημάτων.

Η διδασκαλία, που είναι συνήθως ομαδική, θα πρέπει συχνά να εξατομικεύεται, για να ενισχύει τους αδύνατους, αλλά και να καθοδηγεί και να συμβουλεύει τους τυχόν ταλαντούχους.

Η ύπαρξη βιβλιοθήκης τέχνης και άλλων δημιουργικών γωνιών - εργαστηρίων μέσα στην αίθουσα επιτρέπουν σε ομάδες παιδιών να εργάζονται ταυτόχρονα με την υπόλοιπη τάξη.

Η διδασκαλία πρέπει να βασίζεται στις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών αλλά και στις πιθανώς λαθεμένες αντιλήψεις τους για θέματα Τέχνης· να παίρνει αφορμή από τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων, από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, από σχέσεις, από γεγονότα, από συγκρούσεις, και γενικά από την Τέχνη και τη ζωή εντός και εκτός σχολείου.

Οι σχολικές γιορτές θα πρέπει να γίνουν αφορμή ομαδικής πολύπλευρης καλλιτεχνικής συνεργασίας, πρωτότυπων εκδηλώσεων, υπεύθυνης προετοιμασίας και κυρίως καλαίσθητου αποτελέσματος.

Παρά το γεγονός ότι το μάθημα έχει έναν ελεύθερο χαρακτήρα, που αφήνει περιθώριο στο τυχαίο και στο αυθόρμητο, πρέπει να κτίζεται σε μία επιστημονικά προγραμματισμένη διδακτική και μαθησιακή πορεία, για να έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα με το μικρότερο κόπο.

Κάθε καλλιτέχνης εκπαιδευτικός, όποια εικαστική ειδίκευση και να έχει, θα πρέπει να διδάσκει επιμορφούμενος όλες τις μορφές των Εικαστικών Τεχνών που προβλέπονται από το Πρόγραμμα Σπουδών.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ Α΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Γενικός σκοπός της Εικαστικής Αγωγής στο Ενιαίο Λύκειο είναι ο μαθητής να εμβαθύνει στο φαινόμενο της Τέχνης και στις Εικαστικές Τέχνες, και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας, γνώσεων και κατανόησης, για να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Επιδιώκεται ο μαθητής:

- να εμβαθύνει στη θεωρία και την πρακτική ορισμένων Εικαστικών Τεχνών,
- να αναπτύσσει την ικανότητα να ερευνά διάφορες μεθόδους και να δίνει ποικίλες λύσεις σχετικές με την εικαστική μορφοποίηση των ιδεών του,
- να χρησιμοποιεί την προφορική, τη γραπτή και την εικαστική γλώσσα στη δημιουργική πορεία του,
- να αποκτήσει άριστες ικανότητες στη χρήση ποικίλων υλικών και τεχνικών,
- να αποκτήσει γνώσεις ιστορίας τέχνης και να αναγνωρίζει διάφορες τεχνοτροπίες, καλλιτέχνες και έργα τέχνης διαφορετικών εποχών και πολιτισμών,
- να χρησιμοποιεί ορολογία τέχνης και να υποστηρίζει με επιχειρήματα τις απόψεις του για έργα τέχνης και θέματα τέχνης,
- να εργάζεται μόνος, αλλά και να συνεργάζεται με άλλους σε μικρές και μεγάλες ομάδες, για διάφορα θέματα τεχνών, και να συμμετέχει σε εκθέσεις,
- να κατανοεί, να καταγράφει και να συζητά για τους κοινωνικούς, τους πολυπολιτιστικούς, τους οικονομικούς και τους ατομικούς παράγοντες που επιδρούν στην καλλιτεχνική έκφραση,
- να χρησιμοποιεί βιβλία τέχνης και άλλες πηγές, για να λύνει εικαστικά προβλήματα,
- να αναγνωρίζει και να κατανοεί τις σχέσεις των εικαστικών τεχνών με τις άλλες τέχνες,
- να συζητά για τα έργα της τέχνης από διαφορετικές θέσεις, όπως αυτές του ιστορικού, του κριτικού, του αισθητικού ή του καλλιτέχνη,
- να επιδεικνύει ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στα έργα της τέχνης,
- να αναγνωρίσει την αξία των εικαστικών τεχνών και τον ουσιαστικό ρόλο τους στην ανθρώπινη εμπειρία,
- να χρησιμοποιεί τις εικαστικές τέχνες και την κριτική και δημιουργική σκέψη σε άλλα γνωστικά πεδία,
- να εφαρμόζει γνώσεις από άλλα γνωστικά πεδία, για να λύσει εικαστικά προβλήματα,
- να εντάξει τις εικαστικές τέχνες στην καθημερινή του ζωή,
- να κατανοήσει ότι η ενασχόληση με τις εικαστικές τέχνες είναι χαρακτηριστικό των καλλιεργημένων ανθρώπων,
- να βρίσκει ευκαιρίες μέσα και έξω από το σχολείο για προσωπική δημιουργία και έκφραση,
- να εξοικειωθεί με τα μουσεία, τις πινακοθήκες, τις εκθέσεις και με άλλους πολιτιστικούς θεσμούς,
- να κατανοεί και να συζητά την κοινωνική και την πολιτιστική ευθύνη του καλλιτέχνη,
- να αποκτήσει ικανότητες και προσόντα για πιθανή σταδιοδρομία στους τομείς των Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: «ΥΛΙΚΑ, ΣΥΝΘΕΤΑ ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	– επιλογή και εκμάθηση των υλικών, των μέσων και των τεχνικών που θα χρησιμεύσουν στις προτεινόμενες στην τέταρτη ενότητα μορφές των εικαστικών τεχνών.
• υλικά σχεδίου και ζωγραφικής	– σχεδιάζει και να ζωγραφίζει επιδεικνύοντας ευχέρεια στη χρήση των υλικών. – εμβαθύνει σε λίγες τεχνικές. – χρησιμοποιεί με ευχέρεια τα γεωμετρικά όργανα.	– ενημέρωση για υλικά, σύνθετα μέσα, και τεχνικές. – χρήση κατάλληλων οργάνων ανάλογα με το προτεινόμενο θέμα.

• φωτογραφική μηχανή • βίντεο • Η/Υπολογιστής	— χρησιμοποιεί με ευχέρεια σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.	— περαιτέρω εκμάθηση της σύγχρονης τεχνολογίας στην παραγωγή εικόνας, εφόσον υπάρχουν τα κατάλληλα μέσα στη διάθεση των μαθητών.
• πειραματισμοί — ποικίλα υλικά και εργαλεία	— πειραματίζεται με νέα υλικά και μέσα. — επιλέγει το κατάλληλο υλικό για τη μορφοποίηση της ιδέας του.	— παροχή και χρήση ποικίλων και πρωτότυπων υλικών και μέσων. — αξιοποίηση των τοπικών υλικών.
• πηγές	— ερευνά με δική του πρωτοβουλία διάφορες πηγές και να επιλέγει κατάλληλες τεχνικές για τη μορφοποίηση των ιδεών του.	— ασκήσεις με διάφορες παραδοσιακές και σύγχρονες τεχνικές.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: «ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: — μορφοποιεί τα έργα του επιλέγοντας και χρησιμοποιώντας επιτυχώς ποικίλα μορφικά στοιχεία.	— συμπλήρωση της διδασκαλίας των μορφικών στοιχείων με κατάλληλα παραδείγματα από έργα τέχνης, με ασκήσεις και με εφαρμογή σε έργα των μαθητών.
• χρώμα • φως • υφή	— γνωρίζει τις ιδιότητες του χρώματος και τις ποικίλες εκφραστικές δυνατότητες του. — διακρίνει σε έργα τέχνης τις διαφορετικές χρήσεις του χρώματος, του φωτός, της υφής και του ρυθμού και να χρησιμοποιεί αυτά τα στοιχεία ποικιλοτρόπως σε έργα του. — φωτοσκιάζει με ευαισθησία.	— ασκήσεις και δημιουργία έργων με θερμά-ψυχρά,βασικά-συμπληρωματικά, αποχρώσεις και τόνους. — ψυχολογική και σημειολογική ερμηνεία του χρώματος. — το χρώμα ως προσωπικό βίωμα, η σχέση του χρώματος, του φωτός και της σκιάς, το χρώμα στην τυπογραφία κ.ά. — μελέτη του φωτός από φωτογραφίες του ίδιου αντικειμένου σε διαφορετικές ώρες της ημέρας.
• ρυθμός	— επαναλαμβάνει σκοπίμως ορισμένα στοιχεία στο έργο του δημιουργώντας την αίσθηση του ρυθμού.	— σχέση ρυθμού και ύφους. — μέτρο. — πύκνωση και αραίωση, κλιμάκωση κ.ά.
• σύνθεση, δομή — δυναμική — κίνηση	— διακρίνει τη δομή και τη σύνθεση στα έργα τέχνης και να αναγνωρίζει την ουσιαστική συμβολή αυτών των στοιχείων στην οργάνωση και στο νόημα των έργων. — μορφοποιεί τα έργα του ακολουθώντας συγκεκριμένο συνθετικό τρόπο. — κατανοεί και να εφαρμόζει τις βασικές έννοιες και τις αρχές της σύνθεσης. — διακρίνει τις δυνάμεις και την κίνηση στη σύνθεση ενός έργου.	— σύνθεση στη φύση, στο δομημένο περιβάλλον και στη τέχνη. — τρόποι σύνθεσης, όπως: ο ρυθμός, η κλίμακα, η ισορροπία, η συνοχή, η ποικιλία, η υπεροχή στοιχείων κ.ά. — έννοιες δυναμικής, όπως: οπτικό βάρος, μέρος, όλο, ιεράρχηση, αναλογία μερών, διεύθυνση , ασυμμετρία κ.ά.
• όγκος, χώρος	— αποδίδει τις τρεις διαστάσεις στα έργα του. — αντιλαμβάνεται τη σχέση του γλυπτού και του χώρου στον οποίο αυτό είναι ενταγμένο. — αντιλαμβάνεται το αρχιτεκτόνημα ως αισθητικό όγκο και χώρο.	— ασκήσεις και έργα με έμφαση στην απόδοση των τριών διαστάσεων. — κατασκευή απλών μικρογλυπτών με μορφές από το φυσικό κόσμο (κοχύλια κ.ά.). — θετικός και αρνητικός χώρος
• μορφικά στοιχεία φωτογραφίας, και κινηματογράφου	— αναγνωρίζει τον τρόπο οργάνωσης μιας κινηματογραφικής ταινίας και τα στοιχεία της γλώσσας του κινηματογράφου.	— μορφικά στοιχεία της φωτογραφίας και του κινηματογράφου, όπως: πλάνο, οπτική γωνία, βάθος πεδίου, χρόνος, μοντάζ, κίνηση κ.ά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: «ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• θέματα: — εκ του φυσικού — από διάφορες ιδέες — παρεμβάσεις — μετατροπές	— αντλεί ιδέες από ποικίλα ερεθίσματα. — δίνει στο έργο του περιεχόμενο και νόημα. — εμπνέεται από το φυσικό κόσμο και από τα πράγματα και να τα αποδίδει εκ του φυσικού. — τροποποιεί εικόνες κάνοντας πρωτότυπες παρεμβάσεις και μετατροπές.	— εμβάθυνση σε θέματα που επιλέγουν οι μαθητές με προσχέδια, σημειώσεις και σειρές έργων. — τροποποιήσεις έργων τέχνης ή άλλων εικόνων από τα Μ.Μ.Ε., όπως μετατροπή γνωστού λογότυπου ή ανακατασκευή με κολάζ ή επιζωγράφηση εικόνας αυτοκινήτου.
• θέματα από κοινωνικούς προβληματισμούς και σχέσεις	— είναι ευαίσθητος σε κοινωνικά ζητήματα και σε ζητήματα ανθρώπινων σχέσεων και να τα αποδίδει εικαστικά, εκφράζοντας την προσωπική του άποψη.	— άντληση υλικού από κοινωνικά θέματα της επικαιρότητας: ρατσισμός, πολιτιστική ταυτότητα κ.ά.
• θέματα κατάλληλα για φωτογραφίες, διαφάνειες, βίντεο, Η/Υ και πολυμέσα	— εμπνέεται από τις εκφραστικές και τις επικοινωνιακές δυνατότητες των σύγχρονων μέσων, να βρίσκει κατάλληλα θέματα και να τα αποδίδει επιτυχώς με τη χρήση αυτών των μέσων.	— διαπραγμάτευση διάφορων θεμάτων: ρεπορτάζ, στιγμιότυπα, ντοκιμαντέρ, διηγήσεις, φανταστικές ιστορίες, βίντεο - τέχνη κόμικς, φωτομοντάζ, απλά σενάρια με σχεδιασμό των πλάνων, των διαλόγων και του ήχου.
• χρηστικά αντικείμενα	— επανασχεδιάζει με πρωτοτυπία χρηστικά αντικείμενα.	— σχεδιασμός χρηστικών αντικειμένων τσαγιέρα, φωτιστικό, μπουκάλι αναψυκτικού κ.ά.
• θέματα διαφήμισης	— προτείνει μια διαφημιστική προβολή με έμφαση σε εικαστικές εφαρμογές.	— διαφημιστική προβολή για πολιτιστική εκδήλωση ή εμπορικό προϊόν με στρατηγική, λογότυπο, έντυπο υλικό κτλ.
• θέματα από την ελληνική λαϊκή παραδοσιακή τέχνη	— εμπνέεται από την ελληνική παραδοσιακή τέχνη και να την επαναπροσδιορίζει σε έργα του.	— μελέτη της διαφοράς έντεχνου και λαϊκού. — άντληση υλικού από τη λαϊκή τέχνη διακόσμηση, ζωγραφική, ξυλόγλυπτα, κεντήματα, κεραμικά, καραγκιόζης, ρούχο, κόσμημα, έπιπλο.
• θέματα σύγχρονης τέχνης	— παρακολουθεί εκδηλώσεις της σύγχρονης τέχνης και να εμπνέεται από αυτήν.	— μελέτη σύγχρονων έργων, κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων τους και απλοποιημένη εφαρμογή στοιχείων τους στα μαθητικά έργα.
• ελεύθερα θέματα	— επιλέγει ο ίδιος το θέμα του.	

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: «ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• σχέδιο ζωγραφική	— σχεδιάζει και να ζωγραφίζει με ευχέρεια τείνοντας να προσεγγίσει την τέχνη των ενηλίκων. — χρησιμοποιεί με αυξανόμενη άνεση στοιχεία και αρχές των εικαστικών τεχνών στα έργα του, εμφανίζοντας σταδιακά στοιχεία αναγνωρίσιμου προσωπικού ύφους.	— δημιουργία έργων δύο και τριών διαστάσεων και έργων με κίνηση. — δημιουργία έργων ποικίλων μορφών και τεχνικών, παραδοσιακών και σύγχρονων. — παρουσίαση φακέλου με προσχέδια, σημειώσεις και σειρές έργων με την ίδια τεχνική ή το ίδιο θέμα και με ποικιλία λύσεων.
• φωτογραφία βίντεο, κινηματογράφος, Η/Υ, πολυμέσα, κόμικς.	— δημιουργεί τέχνη χρησιμοποιώντας σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.	— παρουσίαση έργων ατομικών ή ομαδικών με χρήση σύγχρονης τεχνολογίας.
• αρχιτεκτονική — βιομηχανικό σχέδιο (ντιζάιν) — διαφήμιση	— αντιλαμβάνεται την αρχιτεκτονική ως εικαστική αλλά και ως εφαρμοσμένη τέχνη, και να ασχολείται	— έρευνα και συλλογή διάφορων αρχιτεκτονικών στοιχείων και απλό σχέδιο πρόσοψης κτιρίου με

	με απλά αρχιτεκτονικά προβλήματα. — χρησιμοποιεί θεωρητικές αρχές τέχνης, για να δώσει λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα Εφαρμοσμένων Τεχνών. — εφαρμόζει στοιχεία και αρχές των εικαστικών τεχνών σε διαφημιστικές προτάσεις.	ενσωμάτωση αυτών των στοιχείων. — σχεδιασμός και κατασκευή τρισδιάστατης μακέτας μιας συσκευασίας προϊόντος (π.χ. ένα κουτί απορρυπαντικού). — προτάσεις εικαστικών εφαρμογών στη διαφήμιση.
• ελληνική λαϊκή παραδοσιακή τέχνη	— μελετά την ελληνική λαϊκή παραδοσιακή τέχνη και να την επαναπροσδιορίζει σε έργα του.	— χρήση στοιχείων παραδοσιακής τέχνης σε έργα μαθητών.
• σύγχρονες μορφές εικαστικών τεχνών	— ασχολείται ποικιλοτρόπως με την σύγχρονη τέχνη.	— ρέντι μέιντς, εγκαταστάσεις, δράσεις, κατασκευές. — έρευνα, μελέτη και κατανόηση της τεχνοτροπίας ενός σύγχρονου καλλιτέχνη και δημιουργία έργου από τους μαθητές με την ίδια τεχνοτροπία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ - ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να: — προσδιορίζει ιστορικά και μορφολογικά στοιχεία ορισμένων κορυφαίων έργων τέχνης και να τα συνδέει με καλλιτέχνες, τεχνοτροπίες, τόπους και εποχές. — διακρίνει σ' ένα έργο τις εμφανείς πολιτιστικές, κοινωνικές, πολιτικές, θρησκευτικές, διαπολιτισμικές επιδράσεις και τις κλιματολογικές επιρροές. — κάνει συγκρίσεις έργων τέχνης και να κατανοεί τη συνέχεια των εικαστικών τεχνών.	— έμφαση στα μορφολογικά και στα υφολογικά στοιχεία. — χρησιμοποιούνται ως παραδείγματα εύγλωττα και κορυφαία έργα. — αναφορές κυρίως σε έργα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής — χρήση βιβλίων ιστορίας Τέχνης, μονογραφιών καλλιτεχνών, καταλόγων εκθέσεων. — χρήση σημειώσεων. — σύνδεση της ιστορίας της Τέχνης με στοιχεία ιστορίας πολιτισμού, όταν διάφορα κοινωνικά φαινόμενα έχουν εμφανείς επιδράσεις στα εξεταζόμενα έργα .
• 20ός αιώνας (1930 έως σήμερα)	— γνωρίζει λίγα έργα και το όνομα κορυφαίων καλλιτεχνών του 20ού αιώνα. — γνωρίζει, να κατανοεί και να εκτιμά ορισμένες εκδηλώσεις της μοντέρνας και της σύγχρονης τέχνης. — γνωρίζει βασικά χαρακτηριστικά ορισμένων μοντέρνων κινημάτων.	— Έμφαση στο σύγχρονο γίγνεσθαι της τέχνης. — συγγραφή από τους μαθητές σύντομου άρθρου ιστορίας Τέχνης. — συνθετικές εργασίες ιστορίας Τέχνης — οργάνωση έκθεσης με έργα μαθητών ή τοπικών καλλιτεχνών.
• μοντέρνοι και σύγχρονοι καλλιτέχνες	— συζητά με καλλιτέχνες. — γνωρίζει ορισμένα βιογραφικά στοιχεία κορυφαίων καλλιτεχνών.	— συνεντεύξεις από καλλιτέχνες σε εκθέσεις, εργαστήρια ή από επισκέπτες καλλιτέχνες στην τάξη. — αναφορές σε βιογραφικά στοιχεία καλλιτεχνών όταν υπάρχουν εμφανείς επιδράσεις από αυτά στα έργα τους. — εξοικείωση των μαθητών με αίθουσες τέχνης και με πινακοθήκες. — αναφορές σε Έλληνες καλλιτέχνες και στο έργο τους.
• θεματική ιστορία Τέχνης — βιομηχανικό σχέδιο και αντικείμενο χρήσης	— ενοποιεί και να συγκρίνει διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο θέμα.	— αναφορά στην ιστορική εξέλιξη της αισθητικής ορισμένων οικείων αντικειμένων μαζικής παραγωγής.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: «ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΘΕΩΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ»		
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ
	Ο μαθητής είναι ικανός να:	
• ορολογία τέχνης	— χρησιμοποιεί με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές του, να γνωρίζει καλά και να εμπλουτίζει με κάθε ευκαιρία το λεξιλόγιό του.	— χρήση σύντομων σημειώσεων τις οποίες είτε μοιράζει ο διδάσκων είτε κρατούν οι μαθητές. — συνθετικές εργασίες μαθητών τις οποίες παρουσιάζουν και εκθέτουν στην τάξη ή στο σχολείο.
• πολύπλευρες προσεγγίσεις έργου τέχνης — μορφική ανάλυση — ερμηνεία, βαθύτερο νόημα — επιδράσεις	— αναλύει ένα έργο ως προς το φαινομενολογικό επίπεδο, ως προς το περιεχόμενό του και να προσεγγίζει με υποθέσεις το βαθύτερο του νόημά του. — ερμηνεύει ένα έργο υποστηρίζοντας τις απόψεις του με επιχειρήματα. — αναλύει οπτικά και απτικά χαρακτηριστικά σε φυσικές μορφές ή σε μορφές τέχνης.	— συστηματική και πολύπλευρη ανάλυση, ερμηνεία και αξιολόγηση λίγων έργων ως παράδειγμα. — σε κάθε ευκαιρία ζητείται η άποψη των μαθητών για έργα.
• κριτική (αξιολόγηση) — συγκρίσεις έργων και τεχνοτροπιών	— κρίνει τα έργα του, τα έργα των συμμαθητών του και έργα τέχνης εφαρμόζοντας κριτήρια. — κατανοεί και να σχολιάζει απλά κείμενα για την τέχνη. — συγκρίνει διάφορα έργα με βάση τα υφολογικά τους στοιχεία.	— μελέτη και εργασίες σε απλά και κατανοητά κριτικά κείμενα και άλλα θεωρητικά κείμενα για την τέχνη. — συγγραφή κριτικών σημειωμάτων για εκθέσεις καλλιτεχνών ή για έργα μαθητών. — σύγκριση έργων για περαιτέρω εμβάθυνση στην κατανόησή τους.
• αισθητική	— συζητά για την τέχνη.	— διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής για την ουσία της τέχνης, για τα χαρακτηριστικά της και για τις σχέσεις της με άλλες εκδηλώσεις του ανθρώπου.
— τέχνη και ιδέα	— αναγνωρίζει την ιδέα ως πρωταρχικό στοιχείο της δημιουργικής διαδικασίας.	— η ιδέα στην τέχνη και στην επιστήμη, οι ιδέες του αιώνα μας, η ιδέα του ανθρώπου για τον άνθρωπο.
— τέχνη και περιβάλλον	— συζητά για την αισθητική του περιβάλλοντος και για τους τρόπους με τους οποίους η τέχνη μετέρχεται το θέμα.	— οι αισθητικές επεμβάσεις στο πληρέστερο ή ευρύτερο περιβάλλον.
— τέχνη και απόψεις	— διαμορφώνει προσωπικές απόψεις για την τέχνη και να διερευνά απόψεις καλλιτεχνών και θεωρητικών. — συζητά για την επίδραση της τέχνης στο άνθρωπο.	— διερεύνηση των απόψεων των καλλιτεχνών μέσα από το έργο τους ή κείμενά τους. — διαμόρφωση αισθητικών κριτηρίων.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η διδακτική μεθοδολογία που αναφέρθηκε στο Γυμνάσιο ισχύει και για το Λύκειο. Στην Α΄ τάξη Ενιαίου Λυκείου αποφεύγεται ακόμη η εξειδίκευση και προσφέρεται γενική εκπαίδευση. Επειδή όμως δεν υπάρχει μάθημα, Εικαστικών στη Β΄ και Γ΄ Λυκείου, το πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να παρέχει αφορμές για εμβάθυνση, για εξειδίκευση και για κατάρτιση ανάλογα με τον προσανατολισμό και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, όπως επίσης θα πρέπει να δίνει πληροφορίες επαγγελματικού προσανατολισμού στην τέχνη και στις εφαρμογές της.

Σ΄ αυτό το πλαίσιο, παράλληλα με την παρακολούθηση του προγράμματος σπουδών, ο μαθητής ετοιμάζει έναν προσωπικό φάκελο, ο οποίος θα περιέχει τα «προϊόντα» της εμβάθυνσής του στη σπουδή ενός θέματος και σε μια εικαστική τέχνη που επιλέγει. Συλλέγει πληροφορίες και υλικά, καταγράφει ιδέες, φτιάχνει προσχέδια και σκίτσα, κρατά σημειώσεις και επιμελείται την παρουσίαση της εργασίας ή των έργων του.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΛΥΚΕΙΟ

Αθήνα

1998

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εισαγωγή

Το θέατρο αποτελεί ένα πολυδιάστατο πολιτισμικό φαινόμενο, το οποίο αφορά τη κοινωνία στο σύνολό της. Από την πρώτη περίοδο της εμφάνισής του στην Αρχαία Ελλάδα αναδεικνύεται σε φορέα παιδείας και πολιτισμού, αφού ως οργανωμένο σύνολο - μέσω τη καλλιτεχνικής έκφρασης - προσφέρει στο κοινό γνώση, δράση και δυνατότητα επικοινωνίας, κ διδάσκει την πειθαρχία. Ιδιαίτερα το θέατρο που απευθύνεται σε παιδιά και σε νέους έχ επιπλέον γνωρίσματα, αφού από τη φύση του διαθέτει αισθητικές και παιδαγωγικές αρετές, πο αντιστοιχούν στις ανάγκες και στα ζητούμενα του κόσμου των ανήλικων θεατών. Αυτή παιδαγωγική διάσταση του θεάτρου, ως γνωσιοθεωρητικής, αισθητικής και καλλιτεχνική δραστηριότητας, καθιστά το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής αντικείμενο προτεραιότητας στ Προγράμματα Σπουδών των Ευρωπαϊκών χωρών, για τις οποίες το θέατρο αποτελεί πλέο πεδίο προσέγγισης και επικοινωνίας των σημερινών μαθητών και αυριανών πολιτών μια ενωμένης πολυπολιτισμικής Ευρώπης.

Στην Ελλάδα, τη χώρα - κοιτίδα του ευρωπαϊκού θεάτρου, το μάθημα της Θεατρική Αγωγής - μαζί με τα συναφή αντικείμενα των Εικαστικών και της Μουσικής - προβλέπεται ν παίξει καταλυτικό ρόλο - στην «έξοδο» του σχολείου προς τον πολιτισμό και την τέχνη.

Το μάθημα **«Θεατρική Αγωγή»**

Σκοπός

Σκοπός του μαθήματος είναι η παράλληλη και ισόρροπη ανάπτυξη του διανοητικού ψυχικού και αισθητικού δυναμικού των μαθητών μέσω της θεωρητικής και της πρακτική επαφής τους με την τέχνη του θεάτρου.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

α. Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η αισθητική καλλιέργεια, η ελευθερία της έκφρασης, αυτογνωσία και ο αλληλοσεβασμός των μαθητών μέσα στο πλαίσιο της σχολικής ομάδας.

β. Η απόκτηση από τους μαθητές εκείνων των γνώσεων που θα τους βοηθούν να κατανοούν να προσλαμβάνουν και να αξιολογούν το θεατρικό γεγονός, και να μετασχηματίζουν γόνιμα τ γνώση και την εμπειρία τους.

γ. Η δημιουργική επαφή των μαθητών με την τέχνη του θεάτρου τόσο μέσα από τ δραματουργικά κείμενα όσο και μέσα από τη σκηνική έκφρασή τους, με τελικό στόχο τ διεύρυνση των σπουδών τους ως προς το πολιτισμικό πεδίο.

δ. Ο εμπλουτισμός των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές και τις τεχνικές του θεάτρο (δραματοποίηση κτλ.), και επομένως η βελτίωση του προγράμματος διδασκαλίας συνολικά.

Γενικότερες παιδαγωγικές ωφέλειες που αναμένεται να προκύψουν από το μάθημα

1. Το θέατρο, ως επικοινωνιακή δραστηριότητα, βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν τ πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο καλούνται και οι ίδιοι να συμβιώσουν Τους βοηθά ακόμα να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν οργανικά στο ευρύτερο σύνολο στο οποίο κάθε φορά ανήκουν (σχολείο, κοινωνία κτλ.).
2. Ως δημιουργική δραστηριότητα, καλλιεργεί στους μαθητές την έφεση για έρευνα, για γνώσ και για απόκτηση δεξιοτήτων μέσα από την ανάδειξη των καλλιτεχνικών κλίσεών τους.
3. Ως συλλογική δραστηριότητα, προσφέρει στους μαθητές ίσες ευκαιρίες έκφρασης συνεργασίας και συμμετοχής σε κοινή προσπάθεια, αξίες που αποτελούν τη βάση τη δημοκρατίας.

4. Ως καλλιτεχνική δραστηριότητα, συμβάλλει στην αισθητική ανάπτυξη των μαθητών και στ συνειδητοποίηση της άφθαρτης αξίας του ανθρώπινου πολιτισμού.

Το Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) για τη Θεατρική Αγωγή

Στα Π.Σ. για τη Θεατρική Αγωγή στις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού Σχολείου, στις τάξει Α΄, Β΄ και Γ΄ του Γυμνασίου και στην Α΄ τάξη του Ενιαίου Λυκείου γίνεται καταγραφή τω γενικών κατευθύνσεων και των στόχων στους οποίους συγκλίνουν τα επιμέρους διδακτικ επίπεδα. Η σπειροειδής διάταξη των θεματικών ενοτήτων, οι οποίες επανέρχονται σε ανώτερ και σε ευρύτερο επίπεδο, αποτελεί βασικό σημείο σύλληψης του Ε.Π.Π.Σ.

Πρέπει να γίνει σαφές ότι το προτεινόμενο Π.Σ. αποτελεί το βασικό οδηγό, πάνω στο οποίο θα στηριχτεί ο εκπαιδευτικός, για να προσεγγίσει - με τη βοήθεια βεβαίως των σχετικώ εγχειριδίων και του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού - τους γενικούς σκοπούς του μαθήματο και τους επιμέρους στόχους των διδακτικών ενοτήτων.

Ειδικότερα διευκρινίζεται ότι:

1. Η κάθε ενότητα του Π.Σ. δεν εξαντλείται απαραιτήτως σε μία διδακτική ώρα· ο εκπαιδευτικό έχει την ευχέρεια να διδάξει την ενότητα σε περισσότερες ώρες ή να επιλέξει εκείνο το τμήμ που προσφέρεται για τις δεδομένες συνθήκες της τάξης του ή για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντ των μαθητών του.
2. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν απαιτούν εξαντλητική προσέγγιση με παρατακτικ διάταξη, αλλά έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα και παρέχουν στον εκπαιδευτικό δυνατότητ επιλογής. Ας σημειωθεί ότι η δυνατότητα επιλογής (πολλαπλό βιβλίο κτλ.) αποτελεί τη κεντρική φιλοσοφία του νέου παιδαγωγικού συστήματος, που φιλοδοξεί να δημιουργήσει έν σύγχρονο σχολείο, ανοικτό στην έρευνα και τη γνώση.
3. Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει συνδυαστικά τις επιμέρους ενότητε του Π.Σ., χωρίς να δεσμεύεται από μια ευθύγραμμη πορεία ανάπτυξης του μαθήματος (π.χ επίσκεψη σε θεατρικό χώρο μπορεί να πραγματοποιήσει η τάξη στα πρώτα μαθήματα κ όχι κατ' ανάγκη στο τέλος, όπως προτείνεται).
4. Επειδή το μάθημα από τη φύση του έχει γνωσιοθεωρητικό και αισθητικο-καλλιτεχνικ χαρακτήρα, θα πρέπει αντίστοιχα να δοθεί από τον εκπαιδευτικό ισόρροπη έμφαση στις δύ αυτές διαστάσεις. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συρρικνωθεί η Θεατρική Αγωγή σ «στεγνό» μάθημα, αλλά είναι ανάγκη να διατηρήσει και να αναπτύξει όλη τη δυναμική που τέχνη η τέχνη του θεάτρου διαθέτει.

Στόχοι του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής στο Γυμνάσιο

Η Θεατρική Αγωγή στο Γυμνάσιο, διευρύνοντας και προεκτείνοντας τη γνώση και την εμπειρία που αποκτήθηκε από τους μαθητές στο Δημοτικό, έχει ως στόχο την καλλιέργεια των φυσικών ικανοτήτων τους και την ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων τους. Παράλληλα, το μάθημα δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις εκφραστικές δεξιότητές τους μέσα από το λόγο και τη γλώσσα. Η διαδικασία, εξάλλου, της δημιουργίας των ρόλων (χαρακτήρων) μέσα από τη δραματοποίηση - ήδη κτήμα σε κάποιο βαθμό των μαθητών από την παρουσία του μαθήματος στο Δημοτικό Σχολείο - οδηγεί τους μαθητές στην εμβάθυνση των ανθρώπινων σχέσεων και προβλημάτων. Τέλος, η δημιουργική - πρωτότυπη παραγωγή δραματικών κειμένων και η συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία αποσκοπούν στην ενίσχυση της επικοινωνιακής σχέσης ανάμεσα στους μαθητές αλλά και ανάμεσα σε διδάσκοντες - διδασκομένους.

Είναι σαφές ότι στο Γυμνάσιο το μάθημα αποκτά σταδιακά και γνωσιοθεωρητικό χαρακτήρα, ο οποίος έρχεται να εμπλουτίσει τον έως τώρα βιωματικό - κυρίως - τρόπο προσέγγισης του θεάτρου.

Ειδικότερα, η «Εισαγωγή στο Θέατρο» που προτείνει το παρόν Π.Σ. παρέχει στους μαθητές επαρκείς γνώσεις, ώστε να γνωρίσουν θεωρητικά το θέατρο, αλλά και ικανές δραστηριότητες, ώστε να το αγαπήσουν. Οι μαθητές θα αποκτήσουν την ικανότητα να μαθαίνουν, να κρίνουν και να αξιολογούν το θεατρικό φαινόμενο με τελικό στόχο να μάθουν να απολαμβάνουν διά βίου το διαπολιτισμικό αυτό αγαθό, αλλά και να δημιουργούν εμπνεόμενοι από αυτό.

Α΄ Γυμνασίου: Εισαγωγή στο θέατρο

1η Θεματική ενότητα: Δραματική έκφραση

Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα
Κίνηση.	Να αξιοποιήσουν οι μαθητές στο μέτρο των δυνατοτήτων τους τις σωματικές και τις εκφραστικές ικανότητές τους, με τελικό στόχο την ουσιαστική ανάπτυξη της επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας.	Εκγύμναση σώματος: ασκήσεις εδάφους χώρου- ατομική / ομαδική χαλάρωση, ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ), χορός, ισορροπία.
Φωνή.	Να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές δεξιότητές τους μέσω ατομικών και ομαδικών ασκήσεων.	Εκγύμναση φωνής: παραγωγή, ένταση, αυξομείωση φωνής, ορθοφωνία. Φωνητικές ασκήσεις. Ορθή εκφορά του λόγου, ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού. Γλωσσοδέτες, απαγγελίες, αυξομείωση έντασης της φωνής, επιτονισμός κτλ.
Έκφραση-Επικοινωνία	Να συνειδητοποιήσουν ότι τα κείμενα που διδάσκονται είναι ζωντανά και έχουν μια αξιοποιήσιμη θεατρική δυναμική.	Ασκήσεις εμπιστοσύνης, ανάλυση συμπεριφοράς, αναβίωση εμπειρίας με τις αισθήσεις.
Θεατρικός αυτοσχεδιασμός.		Δραματοποίηση-θεατρικός αυτοσχεδιασμός βασισμένος σε ερεθίσματα από τα άλλα μαθήματα π.χ. πάνω σε αποσπάσματα από τα: Ομήρου Οδύσσεια, Ηροδότου Ιστορία, Λουκιανού Νεκρικοί Διάλογοι, Ιστορία, Νεοελληνικά κείμενα.

2η Θεματική ενότητα: Δραματικό κείμενο

Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες-παρατηρήσεις-παραδείγματα
Το δράμα ως λογοτεχνικό είδος.	Να μάθουν τα παιδιά να αναλύουν το δραματικό κείμενο χρησιμοποιώντας όρους της λογοτεχνίας και του θεάτρου. Να συνειδητοποιήσουν τις ιδιαιτερότητες του δραματικού κειμένου σε σχέση με άλλα λογοτεχνικά είδη.	Διάκριση του δράματος από την ποίηση και την πεζογραφία συγκρίσεις κειμένων (πεζό - ποιητικό - δραματικό). Εξωτερικά χαρακτηριστικά: διάλογος-σκηνικές οδηγίες «κατά ποσό μέρη». Εσωτερικά χαρακτηριστικά: χαρακτήρες- πλοκή- σύγκρουση κτλ. Προορισμός του δραματικού κειμένου η παράσταση.
Δραματουργία: «Αυτός που λέει ναι και αυτός που λέει όχι» (Μπρεχτ), Γαλάζιο πουλί (Μέτερλινγκ), Ο'μπαμπάς εκπαιδεύεται (Σπ.Μελάς).	Να γνωρίσουν κλασικά θεατρικά έργα από το παγκόσμιο και το νεοελληνικό ρεπερτόριο.	Εντοπισμός των στοιχείων της θεατρικότητας των κειμένων. Κειμενική ανάλυση: περιεχόμενο, νοήματα, ανάλυση χαρακτήρων, διακειμενικά στοιχεία κτλ. Αισθητική ανάλυση: γλώσσα, ύφος κτλ.
Δραματοποίηση-Εργαστήρι γραφής.	Να μάθουν να μετατρέπουν ένα κείμενο σε δραματικό ή να δημιουργούν μόνοι τους ένα δραματικό κείμενο.	Μπορούν να χρησιμοποιηθούν λογοτεχνικά κείμενα, πεζά ή ποιητικά, από τα ανθολόγια ή από αυτόνομα λογοτεχνικά βιβλία (παραμύθια, μύθοι, διηγήματα κτλ). Προτεινόμενα θέματα: «Η μάχη των Θερμοπυλών» ή «Μια συνέλευση μαθητών». Κειμενική και αισθητική ανάλυση επιλεγμένων κειμένων. Μεταφορά αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό. Συγγραφή δραματικού κειμένου με συγκεκριμένο θέμα ή με ελεύθερη επιλογή θέματος. Οι προτεινόμενες εργασίες μπορεί να είναι ατομικές ή και ομαδικές.

3η Θεματική ενότητα: Ιστορία του θεάτρου		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα
Σταθμοί στην ιστορία του θεάτρου από την αρχαιότητα ως σήμερα. Η προσέγγιση του ρόλου - διαφορετικές ερμηνείες ρόλων.	Να γνωρίσουν οι μαθητές χαρακτηριστικές εποχές και μεγάλους συγγραφείς του ευρωπαϊκού θεάτρου, και να αντιληφθούν την εξέλιξη του θεατρικού φαινομένου. Να μάθουν να απολαμβάνουν και να αξιολογούν τις διάφορες σκηνικές ερμηνείες.	Αναφορά σε μεσαιωνικό θέατρο, Αναγέννηση, Σαίξπηρ, Μολιέρο, Κομέντια ντελ Άρτε, στις αρχές του ελληνικού θεάτρου στην Κρήτη και τα Επτάνησα, Γκολντόνι, Γκαίτε κ.ά. Σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα θεατρικά κείμενα εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά των συγγραφέων , τα γνωρίσματα και οι ιδέες κάθε εποχής. Εντοπίζονται τα στοιχεία μετάβασης από τη μια περίοδο στην άλλη και από το ένα είδος στο άλλο. Προβολή σε video σημαντικών παραστάσεων και σχολιασμός της ερμηνείας των ηθοποιών. Χρήση οπτικοακουστικών μέσων (βίντεο, πολυμέσων, cd-rom, audio-cd, φωτογραφικού υλικού, κασετών κτλ).

4η Θεματική ενότητα: Θεατρική παράσταση		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα**
Διαδικασία παραγωγής θεατρικής παράστασης. Από τη σύλληψη στην πραγμάτωση, από το συγγραφέα στο θεατή.	Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ποια είναι η πορεία από τη σύλληψη της «θεατρικής ιδέας», ως τη σκηνική πραγμάτωσή της.	Προγραμματισμός - κατανομή δραστηριοτήτων: α)Επιλογή κατάλληλου κειμένου. β)Ανάγνωση - σχολιασμός. γ)Προσαρμογή στα δεδομένα της τάξης. δ)Σκηνοθετική άποψη. ε)Διανομή ρόλων. στ)Πρόβες-δοκιμές. Ο διδάσκων θα πρέπει να προσαρμόζει τη διδασκαλία του ανάλογα με τη σύνθεση της ομάδας και τις χωροχρονικές ιδιαιτερότητες και προβαίνει σε διασκευή, περικοπή, συρραφή σκηνών, προσθήκη προσώπων κτλ.
Οργάνωση παράστασης.	Να κατανοήσουν το συλλογικό και ομαδικό τρόπο εργασίας για την παραγωγή καλλιτεχνικού έργου, και την πορεία που ακολουθείται μέσα από τους συντελεστές, τις ειδικές συνθήκες, τους στόχους κτλ.	Οι μαθητές αναλαμβάνουν να κάνουν τη σκηνογραφία, τα κοστούμια, τους φωτισμούς, τη μουσική, τα ειδικά εφέ, κτλ. Προκειμένου να ανέβει μια παράσταση θα πρέπει να εξασφαλιστεί η συνεργασία με τους διδάσκοντες των άλλων μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής (Μουσική, Εικαστικά).
Άλλα είδη θεατρικών δραστηριοτήτων. Θεατρικό αναλόγιο.	Να γνωρίσουν εκτός από τη θεατρική παράσταση και άλλες μορφές θεατρικής έκφρασης .	Θεατρικό αναλόγιο, απαγγελίες, ομαδική δραματική ανάγνωση, μεμονωμένες σκηνές. Το θεατρικό αναλόγιο προσφέρεται, όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα παράστασης κάποιας εκδήλωσης, όπως π.χ. της διοργάνωσης λογοτεχνικού απογεύματος, έκθεσης βιβλίου, εκδήλωσης για την παγκόσμια ημέρα Χ κτλ.

Β΄ Γυμνασίου

1η Θεματική ενότητα: Δραματική έκφραση		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες παρατηρήσεις-παραδείγματα
Κίνηση.	Να αξιοποιήσουν οι μαθητές στο μέτρο των δυνατοτήτων τους τις σωματικές και τις εκφραστικές ικανότητες τους, με τελικό στοχο την ουσιαστική ανάπτυξη της επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη της ομάδας.	Εκγύμναση σώματος: ασκήσεις εδάφους και χώρου- ατομική και ομαδική χαλάρωση, ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ), χορός, ισορροπία.
Φωνή.	Να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές δεξιότητές τους μέσω ατομικών και ομαδικών ασκήσεων.	Εκγύμναση φωνής: Παραγωγή, ένταση, αυξομείωση φωνής, ορθοφωνία. Φωνητικές ασκήσεις. Ορθή εκφορά του λόγου, ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού. Γλωσσοδέτες, απαγγελίες, αυξομείωση έντασης της φωνής, επιτονισμός κτλ.
Έκφραση-Επικοινωνία.	Να συνειδητοποιήσουν την έννοια της υπόκρισης και του ρόλου.	Ασκήσεις εμπιστοσύνης, ανάλυση συμπεριφοράς, αναβίωση εμπειρίας με τις αισθήσεις. Προβολή σκηνών με χαρακτηριστικές ερμηνείες για το κάθε είδος, από επιλεγμένη βιντεοθήκη, που θα βρίσκεται στη διάθεση του καθηγητή.
Η τέχνη του ηθοποιού- προσέγγιση του ρόλου.		Γνωριμία με τις τεχνικές της υποκριτικής: α) Κομέντια ντελ άρτε, β)βιοσωματική-ψυχογραφική (Στανισλάβσκι), γ)αποστασιοποίηση (Μπρεχτ), κτλ. Απόπειρα ερμηνείας δραματικών αποσπασμάτων. Οι υποκριτικές απαιτήσεις των διάφορων θεατρικών ειδών (τραγωδία, κωμωδία, ψυχόδραμα, σάτιρα κτλ.) Άσκηση πάνω σε μονολόγους, διαλόγους, πολυπρόσωπες σκηνές. Προβολή αποσπασμάτων ερμηνείας μεγάλων ηθοποιών.

2η Θεματική ενότητα: Δραματικό κείμενο		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα
Είδη δράματος. Δραματουργία.	Να μάθουν οι μαθητές να διακρίνουν τα δραματικά είδη και να εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητές τους. Να εμβαθύνουν σε θέματα δραματουργίας και να συνειδητοποιή-σουν τα διαπολιτισμικό χαρακτήρα του δραματικού κειμένου.	Προσδιορισμός και διάκριση δραματικών ειδών: τραγωδία, κωμωδία, αστικό δράμα, φάρσα, σάτιρα, μελόδραμα, κωμειδύλλιο, ηθογραφία, κ.ά. Μελέτη, ανάλυση και εντοπισμός των επιμέρους χαρακτηριστικών των ειδών από σχετικό corpus κειμένων. Κειμενική και αισθητική ανάλυση επιλεγμένων κειμένων από οικεία κεφάλαια της ιστορίας του θεάτρου από σχετικό corpus κειμένων. Κειμενική ανάλυση: Περιεχόμενο, νοήματα, ανάλυση χαρακτήρων, διακειμενικά στοιχεία κτλ.) Αισθητική ανάλυση: γλώσσα, ύφος, κτλ.) Μπορούν να χρησιμοποιηθούν λογοτεχνικά κείμενα, πεζά ή ποιητικά, από τα ανθολόγια ή από αυτόνομα λογοτεχνικά βιβλία (παραμύθια, μύθοι, διηγήματα κτλ).

3η Θεματική ενότητα: Ιστορία του θεάτρου		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες- παρατηρήσεις- παραδείγματα
Το νεότερο και το σύγχρονο θέατρο στην Ευρώπη και την Αμερική, 19ος και 20ός αιώνας.	Να έχουν οι μαθητές μια πρώτη επαφή με τις τάσεις και τις εξελίξεις της νεότερης θεατρικής παραγωγής, προκειμένου να διαμορφώσουν αισθητικά κριτήρια θεατρικής πρόσληψης.	Ευρώπη: Ίψεν, Στρίντμπεργκ, Τσέχωφ, αισθητικά ρεύματα 20ού αιώνα, κτλ. Αμερική: 19ος και 20ός αιώνας, Ο'Νήλ, Ουίλιαμς, Μίλερ, κά. Ελλάδα: μετεπαναστατικό θέατρο, ίδρυση πρώτων αθηναϊκών σκηνών, κωμειδύλλιο, δραματικό ειδύλλιο, επιθεώρηση, αστικό δράμα, μεταπολεμικό θέατρο. Δεν επιμένουμε στη λεπτομερειακή ανάλυση των περιόδων αλλά στη συνειδητοποίηση των αδρών χαρακτηριστικών και της ιστορικής εξέλιξης του νεότερου θεάτρου. Παρακολούθηση Παραστάσεων στο ελεύθερο θέατρο, χρήση οπτικοακουστικών μέσων (βίντεο, πολυμέσων, cd-rom, audio cd, φωτογραφικού υλικού, κασετών κτλ). Επικοινωνία με ανθρώπους του σύγχρονου ελληνικού θεάτρου .

$4^{η}$ Θεματική ενότητα: Θεατρική παράσταση		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα**
Το τεχνικό μέρος της παράστασης.	Να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η θεατρική παράσταση είναι προϊόν σύνθεσης και συνεργασίας πολλών τεχνών. Να μάθουν να δημιουργούν, να παράγουν και να αξιολογούν θεατρικές παραστάσεις.	Εξοικείωση με το ειδικό λεξιλόγιο και την ορολογία του θεάτρου. Δημιουργία ενός μικρού λεξικού με φωτογραφίες, σχέδια, μακέτες κτλ. Εισαγωγή σε σκηνογραφία, ενδυματολογία, φωτισμό, σκηνική μουσική , κτλ. Το θεατρικό οίκημα και η θεατρική αρχιτεκτονική. Κατασκευή μακέτας σκηνικού, σχεδιασμός κουστουμιού, μουσική επένδυση κτλ.
Οργάνωση παράστασης.	Να κατανοήσουν το συλλογικό και ομαδικό τρόπο εργασίας για την παραγωγή καλλιτεχνικού έργου, και την πορεία που ακολουθείται για την ολοκλήρωσή του μέσα από τους συντελεστές, τις ειδικές συνθήκες, τους στόχους κτλ.	Κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία με τα άλλα δύο μαθήματα της Αισθητικής Αγωγής (Μουσική- Εικαστικά). Επίσκεψη σε παλαιά θέατρα, π.χ. Δημοτικό Θέατρο Πειραιά. Προγραμματισμός - κατανομή δραστηριοτήτων: α)Επιλογή κατάλληλου κειμένου. β)Ανάγνωση - σχολιασμός. γ)Προσαρμογή στα δεδομένα της τάξης. δ)Σκηνοθετική άποψη. ε)Διανομή ρόλων. στ)Πρόβες-δοκιμές. σκηνογραφία κοστούμια, φωτισμοί, μουσική, ειδικά εφέ, κλπ. Ο διδάσκων θα πρέπει να προσαρμόζει τη διδασκαλία του ανάλογα με τη σύνθεση της ομάδας και τις χωροχρονικές ιδιαιτερότητες και να προβαίνει σε διασκευή, περικοπή, συρραφή σκηνών, προσθήκη προσώπων κτλ.
Άλλες θεατρικές δραστηριότητες.	Να γνωρίσουν εκτός από τη θεατρική παράσταση και άλλες μορφές θεατρικής έκφρασης.	Θεατρικό αναλόγιο, απαγγελίες, ομαδική δραματική ανάγνωση, μεμονωμένες σκηνές. Το θεατρικό αναλόγιο προσφέρεται, όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα παράστασης, με την ευκαιρία κάποιας εκδήλωσης, όπως π.χ. της διοργάνωσης λογοτεχνικού απογεύματος, έκθεσης βιβλίου, εκδήλωσης για την παγκόσμια ημέρα Χ κτλ.

Γ΄ Γυμνασίου

1η Θεματική ενότητα: Θεατρική έκφραση		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες παρατηρήσεις- παραδείγματα**
Κίνηση.	Να αξιοποιήσουν οι μαθητές στο μέτρο των δυνατοτήτων τους τις σωματικές και τις εκφραστικές ικανότητες τους, με τελικό στόχο την ουσιαστική ανάπτυξη της επικοινωνίας ανάμεσά στα μέλη της ομάδας.	Εκγύμναση σώματος: ασκήσεις εδάφους, χώρου - ατομική και ομαδική χαλάρωση, ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ), χορός, ισορροπία.
Φωνή.	Να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές δεξιότητές τους μέσω ατομικών και ομαδικών ασκήσεων.	Εκγύμναση φωνής: παραγωγή, ένταση, αυξομείωση φωνής, ορθοφωνία . Φωνητικές ασκήσεις. Ορθή εκφορά του λόγου, ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού. Γλωσσοδέτες, απαγγελίες, αυξομείωση έντασης της φωνής, επιτονισμός κτλ.
Έκφραση - Επικοινωνία.		Ασκήσεις εμπιστοσύνης, ανάλυση συμπεριφοράς, αναβίωση εμπειρίας με τις αισθήσεις. Παρακολούθηση πρόβας σε διάφορα στάδια σε δραματική σχολή και σε επαγγελματικό θίασο, ή βιντεοσκοπημένης πρόβας.
Σκηνοθεσία.	Να συνειδητοποιήσουν τον καθοριστικό ρόλο του σκηνοθέτη για την παραγωγή μιας θεατρικής παράστασης.	Αναφορά σε: ρόλο του σκηνοθέτη, όραμα και σύλληψη, σκηνοθετική άποψη, σκηνοθετική παρέμβαση, στήσιμο, ολοκλήρωση παράστασης. Απόπειρα «αλληλοσκηνοθεσίας», ατομικά και σε ομάδες. Τα παιδιά «σκηνοθετούν» τους συμμαθητές τους. Γνωριμία με σημαντικούς Έλληνες σκηνοθέτες. Συνάντηση και συζήτηση με Έλληνες σκηνοθέτες εντός και εκτός σχολείου.

2η Θεματική ενότητα: Δραματικό κείμενο		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα
Δραματουργία - Αρχαίο δράμα. Ιφιγένεια στην Ταυρίδα (Ευριπίδης), Αντιγόνη (Σοφοκλής).	Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την έννοια του «κλασικού», προσεγγίζοντας τα στοιχεία της διαχρονικότητας και της καθολικότητας του αρχαίου δράματος.	Κειμενική και αισθητική ανάλυση των ειδών του αρχαίου δράματος (Αισχύλος , Σοφοκλής, Ευριπίδης, Αριστοφάνης, Μένανδρος κ.ά.). Η ενότητα πρέπει να συνδεθεί με το μάθημα της δραματικής ποίησης(ανάλυση χαρακτήρων, σύγκρουση, κάθαρση, κτλ.).
Από το δραματικό κείμενο στη θεατρική παράσταση.	Να εμβαθύνουν σε θέματα δραματουργίας και να συνειδητοποιήσουν το διαπολιτισμικό χαρακτήρα του δραματικού κειμένου. Να κατανοήσουν τις αλλαγές που επέρχονται στο κείμενο κατά τη σκηνική μεταγραφή του.	Σκηνοθετικές απαιτήσεις, σκηνικά προβλήματα, ιδέες και λύσεις των διάφορων ειδών του δράματος. Οι μαθητές προσεγγίζουν επιλεγμένα κείμενα με σκηνοθετική ματιά (π.χ. επινοούν σκηνικές λύσεις για την εμφάνιση του «από μηχανής θεού», των νεκρών, για τις τοπικές και τις χρονικές μετατοπίσεις του αρχαίου θεάτρου. Συζήτηση για «εξεζητημένες» παραστάσεις, που προκάλεσαν ποικίλες αντιδράσεις (ευμενείς - δυσμενείς). Σχολιασμός της επικαιρότητας, αποδελτίωση του ημερήσιου τύπου.

3η Θεματική ενότητα: Στοιχεία ιστορίας του θεάτρου		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες - παρατηρήσεις-παραδείγματα**
Ιστορία αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού θεάτρου.	Να γνωρίσουν οι μαθητές τις ελληνικές ρίζες του θεάτρου, να συνειδητοποιήσουν την παιδευτική αξία του και τη σχέση του με τη ελευθερία και τη δημοκρατία.	Διονυσιακά δράματα. Γένεση δράματος. Ποιητές και έργα. Τόπος και χρόνος παραστάσεων. Παρακολούθηση παραστάσεων, χρήση οπτικοακουστικών μέσων, βίντεο cd-rom κτλ.
Το αρχαίο δράμα στη σύγχρονη εποχή.	Να συνειδητοποιήσουν την αξία του αρχαίου δράματος. Διακειμενικότητα, επιδράσεις κτλ.	Αρχαίος λόγος - νέες φωνές. Σύγχρονες όψεις, ερμηνείες και παραστάσεις του αρχαίου δράματος.

4η Θεματική ενότητα: Θεατρική παράσταση		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες - παρατηρήσεις - παραδείγματα**
Οργάνωση παράστασης.	Να εφαρμόσουν οι μαθητές στη πράξη την αποκτηθείσα γνώση και εμπειρία. Να αντιληφθούν ότι η θεατρική παράσταση είναι προϊόν σύνθεσης και συνεργασίας πολλών τεχνών.	α)Επιλογή κατάλληλου κειμένου. β)Ανάγνωση -σχολιασμός. γ)Προσαρμογή στα δεδομένα της τάξης δ)Σκηνοθετική άποψη ε)Διανομή ρόλων στ)Πρόβες-δοκιμές σκηνογραφία κοστούμια, φωτισμοί, μουσική, ειδικά εφφέ, κλπ.
	Να μάθουν να δημιουργούν, να παράγουν και να αξιολογούν.	Προγραμματισμός- κατανομή δραστηριοτήτων - επιλογή έργου, ανάγνωση, διανομή , πρόβες, σκηνικά, κλπ. Ο διδάσκων παίρνει υπ'όψιν του τη σύνθεση της ομάδας τις χωροχρονικές ιδιαιτερότητες και προβαίνει σε διασκευή, περικοπή συρραφή σκηνών, προσθήκη προσώπων κλπ.
Θεατρική παράσταση.	Να κατανοήσουν το συλλογικό και τον ομαδικό τρόπο εργασίας στην παραγωγή καλλιτεχνικού έργου και την πορεία που ακολουθείται για την ολοκλήρωση του μέσα από τους συντελεστές, τις ειδικές συνθήκες, τους στόχους κτλ.	Διάκριση και αξιολόγηση των επιμέρους στοιχείων της παράστασης (σκηνοθεσία, ερμηνεία, κείμενο, εικαστικό και αισθητικό αποτέλεσμα κλπ). Παρακολούθηση παραστάσεων και έμφαση σε επιμέρους στοιχεία. Χρήση έντυπου, ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού υλικού.
	Να οξυνθεί η κριτική σκέψη τους με την παρατήρηση, την αιτιολογούμενη αξιολόγηση των θεατρικών παραστάσεων.	Σύγκριση κριτικών. Σύνταξη κριτική για έργο που παρακολούθησαν. Σχολιασμός των διαφορετικών αξιολογήσεων και συζήτηση στην τάξη.
Θεατρική κριτική.	Να κατορθώσουν να αρθρώσουν τεκμηριωμένο κριτικό λόγο.	
Άλλες θεατρικές δραστηριότητες.	Να γνωρίσουν εκτος από τη θεατρική παράσταση και άλλες μορφές θεατρικής έκφρασης.	Θεατρικό αναλόγιο, απαγγελίες, ομαδική δραματική ανάγνωση, μεμονωμένες σκηνές. Το θεατρικό αναλόγιο προσφέρεται, όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα παράστασης, με την ευκαιρία κάποιας εκδήλωσης, όπως, π.χ., της διοργάνωσης λογοτεχνικού απογεύματος, έκθεσης βιβλίου, εκδήλωσης για την παγκόσμια ημέρα Χ κτλ.

5η Θεματική ενότητα: Το θέατρο στην καθημερινή ζωή		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες- παρατηρήσεις-παραδείγματα**
Κοινωνία και θέατρο.	Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τον κοινωνικό χαρακτήρα του θεάτρου και τη επίδραση του στην κατανόηση του «πραγματικού» μέσω της θεατρική σύμβασης.	Προβληματισμός στα ρευστά όρια πραγματικότητας και ψευδαίσθησης, κοινωνικού και θεατρικού ρόλου. Σύγκριση θεάτρου-κοινωνίας σε διαφορετικές ιστορικές εποχές. Σύνταξη σχετικής έκθεσης, μελέτης, δοκιμίου κτλ. Ατομικές και ομαδικές εργασίες πάνω στο θέμα.
Το θέατρο στη Ελλάδα σήμερα.	Να γνωρίσουν τους χώρους της τέχνης στην πόλη τους καθώς και την προσφορά των καλλιτεχνών .	Επισκόπηση θεατρικής ζωής στη σύγχρονη Ελλάδα: δραματουργοί - καλλιτέχνες - κοινό - αναζητήσεις -προτιμήσεις- θεατρικοί χώροι. Συζήτηση στην τάξη για το ελεύθερο θέατρο, τις εθνικές σκηνές, τα ΔΗΠΕΘΕ κτλ.
	Να προσανατολιστούν επαγγελματικά.	Επαγγελματικός προσανατολισμός: ενημέρωση. Οι δρόμοι των θεατρικών σπουδών.
Θέατρο και παραστατικές τέχνες (κινηματογράφος - τηλεόραση - video).	Να κατανοήσουν τις διαφορές, αλλά και τα σημεία εκείνα στα οποία υπάρχει σύγκλιση μεταξύ της τέχνης του θεάτρου και των παραστατικών τεχνών.	Έρευνα και συζήτηση πάνω στο θέμα. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά θεατρικών σκηνών για κοινό ενηλίκων (άδεια ΥΠΕΠΘ, ειδικό ωράριο λειτουργίας κτλ.)
Θέατρο για παιδιά και για νέους.	Να κατανοήσουν τις διαφορές ανάμεσα στα είδη θεάτρου, σε συνάρτηση με την ηλικία του κοινού στο οποίο απευθύνονται.	Παρακολούθηση αντιπροσωπευτικών δειγμάτων από τα διάφορα είδη παράστασης (κινηματογραφικό έργο, κινηματογραφική μεταφορά θεατρικού έργου, τηλεταινία, σίριαλ, video-clip, βιντεοταινία κτλ.) και σκιαγράφηση των βασικών διαφορών τους. Αποδελτίωση από τον τύπο της δράσης θεατρικών σκηνών και θεατρικών έργων που απευθύνονται σε κοινό ανηλίκων.

Στόχοι του μαθήματος «Στοιχεία Θεατρολογίας» στο Ενιαίο Λύκειο

Με το μάθημα «Στοιχεία Θεατρολογίας» ολοκληρώνεται η ύλη που έχει στόχο να εισάγει το μαθητή στο «Θέατρο», με το οποίο αυτός έχει ήδη αρχίσει να εξοικειώνεται - βάσει του ισχύοντος προγράμματος σπουδών - από το Δημοτικό. Στην περίπτωση, ωστόσο, των μαθητών του Λυκείου, η ηλικία τους επιτρέπει την αφομοίωση συνθετότερων εννοιών και την εμβάθυνση σε επιμέρους θέματα σχετικά με το αντικείμενο του Θεάτρου (ιστορία, δραματουργία, θεωρία).

Έτσι, η απλή **«Εισαγωγή στο Θέατρο»** - όπως μπορεί να ονομαστεί το μάθημα στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου - μετασχηματίζεται σε **«Στοιχεία Θεατρολογίας»**, αφού τόσο η ηλικία των μαθητών όσο και ο χαρακτήρας του μαθήματος επιτρέπουν, και ίσως επιβάλλουν, εμπεριστατωμένη και επιστημονική προσέγγιση σ΄ αυτό το σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο, το Θέατρο.

Το περιεχόμενο και ο τρόπος της διδασκαλίας του μαθήματος ακολουθούν τις βασικές μεθοδολογικές αρχές που ισχύουν για την εφαρμογή του Π.Σ. στο σύνολό του (βλ. σχετικές διευκρινίσεις), εμπλουτίζονται όμως από τις πολλαπλές παραμέτρους του Θεάτρου (δραματικό κείμενο και θεατρική παράσταση) από τους κώδικες και από τις τεχνικές του, συμβάλλοντας όχι μόνο στην ουσιαστική επαφή του νέου με το Θέατρο αλλά και στη διαμόρφωση κάποιων πιθανών επαγγελματικών επιλογών. Κατ΄ αυτό τον τρόπο πραγματώνεται, πιστεύουμε, ο μέγιστος εκπαιδευτικός στόχος της σύνδεσης του σχολείου με τη ζωή.

Α΄ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Αρχαίο δράμα
α. Τραγωδία

Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - παρατηρήσεις
α. Κείμενα Αντιγόνη, Ηλέκτρα (Σοφοκλής) Προμηθέας Δεσμώτης (Αισχύλος), Ίων (Ευριπίδης).	Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της τραγωδίας (τραγικός λόγος) και να αντιληφθούν την έννοια του τραγικού και την ποιότητα του τραγικού ήρωα. Να μπορούν να αναλύουν αισθητικά τα κείμενα.	Εργασίες συγκριτολογικού χαρακτήρα ανάμεσα στα πρωτόγονα δρώμενα, τις τελετουργίες και το αρχαιοελληνικό θέατρο. Αισθητική ανάλυση των κειμένων. Επίσκεψη σε αρχαία θέατρα και παρακολούθηση βιντεοσκοπημένων παραστάσεων αρχαίου δράματος.
β. Ιστορία • Προέλευση του αρχαίου δράματος • Θέατρο και τελετουργία • Διονυσιακές λατρείες και Διθύραμβος.	Να συνειδητοποιήσουν την ιστορική αφετηρία του Θεάτρου.	Παρακολούθηση παραστάσεων αρχαίου δράματος.
γ. Θεωρία • Αριστοτελική θεωρία της μίμησης • Ο υποκριτής και η σκηνική πράξη • Ο θεατρικός χώρος (αμφιθέατρο) .	Να γνωρίσουν τις θεωρητικές προϋποθέσεις του θεάτρου (ψευδαίσθηση, θεατρική σύμβαση), να εξοικειωθούν με τους ειδικούς κώδικες της παράστασης του αρχαίου δράματος (υποκριτική, σκηνικές συμβάσεις, θεατρικός χώρος/χρόνος).	
δ. Πρακτική • Φωνητικές ασκήσεις	Να κατανοήσουν τις δυνατότητες της φωνής.	Γλωσσοδέτες, απαγγελίες, αυξομείωση της έντασης της φωνής. Παραγωγή φωνής, ορθή εκφορά του λόγου, ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού.

2η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Αρχαίο δράμα
β. Κωμωδία

Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - Παρατηρήσεις
α. Κείμενα Πλούτος (Αριστοφάνη), Νεφέλες (Αριστοφάνη), Ειρήνη (Αριστοφάνη),	Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αρχαίας κωμωδίας (μορφή - σύνδεση με επικαιρότητα - περιεχόμενο - κωμικοί τύποι).	Ανάλυση περιεχομένου σε αναφορά με την κρατούσα κοινωνικοπολιτική κατάσταση. Σύγκριση με αποκριάτικα δρώμενα και με τη σύγχρονη επιθεώρηση. Χρήση εποπτικού υλικού και πολυμέσων. Εργασία: τα μελοποιημένα χωρικά.
β. Ιστορία • Η προέλευση της κωμωδίας • Η αττική κωμωδία • Η ρωμαϊκή κωμωδία.		Η εξέλιξη της αρχαίας κωμωδίας (αρχαία - νέα - ρωμαϊκή).
γ. Θεωρία • Σκηνική μεταγραφή του δραματικού κειμένου. • Ο ρόλος του σκηνοθέτη • Διαδικασίες μορφοποίησης του θεατρικού λόγου.	Να συνειδητοποιήσουν τον καθοριστικό ρόλο του σκηνοθέτη για την παραγωγή μιας θεατρικής παράστασης.	Λειτουργία εργαστηρίου γραφής και θεατρικής δημιουργίας. Παρακολούθηση πρόβας σε διάφορα στάδια, συνάντηση - συζήτηση με σκηνοθέτη.
δ. Πρακτική • Σωματική χαλάρωση • Δυναμική της ομάδας.	Να γνωρίσουν το σώμα τους, τους συμμαθητές τους, την ομάδα και το χώρο.	Τεχνικές κίνησης, ισορροπίας, ρυθμού, χαλάρωσης, επαφής με τον άλλο. Κίνηση ομαδική - ατομική. Με αίθουσα άνετη, με θέρμανση και με μοκέτα, θα διευκόλυνε σημαντικά τη διδακτική διαδικασία.

3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Αυτοσχέδιο θέατρο στην Ιταλία τα χρόνια της Αναγέννησης. Η Κομέντια ντελ άρτε.		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες Παρατηρήσεις**
α. Κείμενα Υπηρέτης δύο αφεντάδων (Γκολντόνι), Λοκαντιέρα (Γκολντόνι), Μανδραγόρας (Μακιαβέλι).	Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την εξέλιξη της κωμωδίας από λαϊκή και αυτοσχέδια σε αστική και γραπτή.	Αισθητική ανάλυση (ανθρώπινοι τύποι- γλώσσα κτλ) . Παρακολούθηση παραστάσεων στο ελεύθερο θέατρο - ή βιντεοσκοπημένες κτλ. Εργασία: εντοπισμός κωμικών στοιχείων (κατάσταση, ήρωες, κίνηση, γλώσσα, διάλεκτος, φαρσικό στοιχείο, υπονόμευση κοινωνικής ηθικής).
β. Ιστορία • Η εμφάνιση του θεάτρου στη νεότερη εποχή (μεσαιωνικά μυστήρια, θρησκευτικό δράμα, φάρσες, λαϊκό θέατρο, θέατρο των Ιταλικών Ακαδημιών) • Κομέντια ντελ αρτε.	Να μάθουν τα ιδιαίτερα είδη στην εξελικτική πορεία τους.	Σύγκριση με το ελληνικό θέατρο σκιών.
γ. Θεωρία • Κώδικες της θεατρικής παράστασης • Φωνητική-Μορφολογία-Κινησιολογία του ηθοποιού • Ηθοποιός και σκηνοθέτης.	Να γνωρίσουν θεωρητικά και πρακτικά την τέχνη του θεάτρου. Να χρησιμοποιήσουν τις σωματικές δεξιότητές τους για αναπαράσταση διάφορων καταστάσεων.	Γνωριμία με τα συστατικά του θεάτρου (κείμενο - ρόλος - ηθοποιός - σκηνοθέτης - θεατής).
δ. Πρακτική • Αυτοσχεδιασμός • Θεατρικό δρώμενο • Θεατρικό σκετς.		Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός. Αυτοσχεδιασμός με δεδομένο θέμα. Τεχνικές ακροβατικής (τσίρκο) μιμικής, με χρήση των μελών του σώματος.

4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Ελισαβετιανό θέατρο.		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες-Παρατηρήσεις**
α. Κείμενα		
Ρωμαίος και Ιουλιέτα (Σαίξπηρ), Άμλετ (Σαίξπηρ), Βολπόνε (Τζόνσον).	Να γνωρίσουν οι μαθητές αυτή τη θεατρική περίοδο, τη δραματική παραγωγή του Σαίξπηρ και των άλλων ελισαβετιανών συγγραφέων.	Εργασία: Ανάλυση θεατρικών χαρακτήρων - το τραγικό στοιχείο - το κωμικό στοιχείο. Θεατρικό αναλόγιο με μονολόγους και διαλόγους από κείμενα του Σαίξπηρ. Παρακολούθηση κινηματογραφικών ταινιών (Άμλετ, Ρωμαίος και Ιουλιέτα).
β. Ιστορία • Το ελισαβετιανό θέατρο • Η δραματουργία του Μπαρόκ • Το θέατρο του Σαίξπηρ.	Να συνειδητοποιήσουν τις διαφορετικές θεωρητικές αντιλήψεις για το Θέατρο σε κάθε εποχή.	Συζήτηση στην τάξη: Συγκρίσεις κειμένων και εντοπισμός διαφορών.
γ. Θεωρία • Από τον Αριστοτέλη στον Μπρεχτ • Θεωρίες για το θέατρο και το δράμα.	Να κατανοήσουν ότι η θεατρική σκηνή λειτουργεί ως θεατρικό σημείο.	
δ. Πρακτική • Το κοστούμι ως σκηνικό στοιχείο • Κατασκευή μάσκας-κοστουμιού.	Να κατανοήσουν τη σημειολογική λειτουργία της ενδυματολογίας στο Θέατρο.	Συνεργασία με το μάθημα των Εικαστικών για τη δημιουργία μάσκας- κοστουμιών κτλ. Εξοπλισμός με τα κατάλληλα υλικά και μέσα.

5η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Ο Ευρωπαϊκός κλασικισμός.		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες-Παρατηρήσεις**
α. Κείμενα Ταρτούφος (Μολιέρος), Φιλάργυρος (Μολιέρος), Βρετανικός (Ρακίνας), Η ζωή είναι όνειρο (Καλντερόν), Φουέντε Οβεχούνα (Λόπε ντε Βέγκα).	Να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με τα αισθητικά, κοινωνικά και ιδεολογικά πρότυπα του ευρωπαϊκού κλασικισμού. Να εντοπίσουν ιδεολογικές και αισθητικές διαφορές ανάμεσα στο ισπανικό μπαρόκ (χρυσός αιώνας) και τον γαλλικό κλασικισμό.	Εργασίες (γραπτές - προφορικές) πάνω σε έργα και σε συγγραφείς της περιόδου. Παρακολούθηση βιντεοσκοπημένων παραστάσεων. Προσπάθεια σύζευξης του θεατρικού κλασικισμού με τον κλασικισμό στις άλλες τέχνες (μουσική, ζωγραφική, γλυπτική). Κείμενα από ανθολόγια της νεοελληνικής λογοτεχνίας ή αυτόνομα λογοτεχνικά κείμενα (π.χ., Δον Κιχώτη, Μύθοι Λαφοντέν).
β. Ιστορία • Αναγεννησιακό θέατρο και θέατρο Μπαρόκ • Ο κλασικισμός στο θέατρο.	Να γνωρίσουν τους κορυφαίους ευρωπαίους συγγραφείς του κλασικισμού (Ρακίνα, Μολιέρο, Κορνέιγ, Καλντερόν, Λόπε ντε Βέγκα).	
γ. Θεωρία • Δραματικό-λογοτεχνικό κείμενο : ομοιότητες και διαφορές • Γνωρίσματα του δραματικού λόγου (διάλογος, δράση, συγκρούσεις, χαρακτήρες).	Να εμπεδώσουν την ιδιαιτερότητα του θεατρικού κειμένου. Να εντοπίσουν τα στοιχεία θεατρικότητας μη δραματικών κειμένων.	Προφορική και γραπτή δημιουργία θεατρικού διαλόγου.
δ. Πρακτική • Δραματοποίηση αφηγηματικού κειμένου. • Παραγωγή-συγγραφή θεατρικού διαλόγου.	Να εφαρμόσουν τις αρχές του δράματος στη δημιουργία δραματικού λόγου.	Εργαστήριο δραματικής γραφής: μεταφορά αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό. (Σολωμός, Βιζυηνός, Δημοτικό τραγούδι κ.ά.). Συγγραφή δραματικού κειμένου με συγκεκριμένο ή ελεύθερο θέμα, ατομικές ή ομαδικές εργασίες.

6η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :Το κρητικό και επτανησιακό θέατρο		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες- Παρατηρήσεις**
α. Κείμενα Ερωφίλη (Χορτάτσης), Κατσούρμπος Χορτάτσης), Η Θυσία του Αβραάμ (Κορνάρος). **β. Ιστορία** • Κρητικό θέατρο • Επτανησιακό θέατρο.	Να εξοικειωθούν οι μαθητές με την κρητική και την επτανησιακή δραματουργία.	Επιδράσεις από την ιταλική λογοτεχνία. Εργασία: Σύγκριση κρητικής κωμωδίας με την κωμωδία της ιταλικής Αναγέννησης, π.χ., Κατσούρμπος, Μανδραγόρας.
γ. Θεωρία • Θεατρικός χώρος και χρόνος • Θεατρικός χώρος/χρόνος και πρόσληψη της παράστασης • Είδη θεατρικών σκηνών.	Να συνειδητοποιήσουν την έννοια του θεατρικού χώρου και χρόνου και να γίνουν αντιληπτές οι θεατρικές συμβάσεις.	Προβολή σλάιντς με απεικονίσεις των διάφορων σκηνών. Μπορούν να γίνουν αναφορές και να δοθούν εργασίες με διάφορα θέματα: Ο αρκαδισμός στην τέχνη (ζωγραφική) και το θέατρο. Το κίνημα του ανθρωπισμού και οι επιδράσεις του στο θέατρο. Η εμφάνιση της έντεχνης μουσικής στα χρόνια της Αναγέννησης.
δ. Πρακτική • Θεατρικό αναλόγιο • Θεατρικός διάλογος • Θέατρο και λογοτεχνία.	Να έρθουν σε επαφή με διαφορετικές μορφές θεατρικής έκφρασης και δραστηριότητας.	Οργάνωση θεατρικού αναλόγιου με αποσπάσματα από κείμενα που έχουν διδαχτεί ή από δραματοποιημένα κείμενα (Ερωτόκριτος).

7η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :Το θέατρο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και του 19ου αιώνα.

Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - Παρατηρήσεις
α. Κείμενα Βασιλικός (Μάτεσις), Κορακιστικά (Νερουλός), Του Κουτρούλη ο γάμος (Ραγκαβής), Ο γενικός γραμματέας (Καπετανάκης), Η Φαύστα (Βερναρδάκης).	Να γνωρίσουν οι μαθητές τα κείμενα της περιόδου και να τα αξιολογήσουν αισθητικά.	Εργασία: Οι μαθητές μπορούν να ανατρέξουν στα οικεία κεφάλαια της ιστορίας του 19ου αιώνα και να δουν την κοινωνική πραγματικότητα που αντικατοπτρίζεται στα συγκεκριμένα κείμενα (άνοδος της αστικής τάξης - γλωσσικό ζήτημα). Σύγκριση των θεατρικών δεδομένων με τα πολιτιστικά / πνευματικά προϊόντα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.
β. Ιστορία • Το ευρωπαϊκό θέατρο του Διαφωτισμού • Το θέατρο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού • Η κωμωδία στο 19ο αιώνα.	Να εντοπίσουν τις επιδράσεις του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό.	
γ. Θεωρία • Ο ρόλος του κοινού • Η επικοινωνία στο θέατρο.	Να κατανοήσουν την αμφίδρομη επικοινωνία σκηνής - πλατείας, που συντελείται την ώρα της θεατρικής παράστασης.	Ανάλυση των εξής θεμάτων: Θέατρο και Πολιτική στην κωμωδία του 19ου αιώνα. Ο μεγαλοϊδεατισμός στο θέατρο, τη λογοτεχνία και την πολιτική το 19ο αιώνα.
δ. Πρακτική • Προετοιμασία για τη σωστή άρθρωση • Η χρήση της μουσικής στη θεατρική παράσταση.	Να αναγνωρίσουν τον υποστηρικτικό ρόλο της σκηνικής μουσικής.	Παρακολούθηση θεατρικών έργων της εποχής (Βαβυλωνία - Του Κουτρούλη ο γάμος). Προσπάθεια των μαθητών να επενδύσουν μουσικά θεατρικές σκηνές. Μουσικό παζλ, (συνδυασμός συγκεκριμένων σκηνών με συγκεκριμένα μουσικά κομμάτια). Συνάντηση με συνθέτη θεατρικής μουσικής και γνωριμία με τον τρόπο της δουλειάς του.

8η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :Το θέατρο και η άνοδος της αστικής τάξης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες-Παρατηρήσεις**
α. Κείμενα Θείος Βάνια (Τσέχωφ). Ένας εχθρός του λαού (Ίψεν). Το μυστικό της Κοντέσας Βαλέραινας (Ξενόπουλος). Αλυσίδες (Ταγκόπουλος).	Να γνωρίσουν οι μαθητές τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού και του νατουραλισμού.	Ομαδική εργασία: Πώς αποτυπώνονται οι αισθητικές αναζητήσεις της εποχής (τέλος του 19ου - αρχές του 20ού αιώνα) τόσο στο θέατρο όσο και στις άλλες τέχνες και τη λογοτεχνία; Φάκελος υλικού με κείμενα - εικαστικά έργα - μουσική - υλικό σε βίντεο- cd.
β. Ιστορία • Το θέατρο και η άνοδος της αστικής τάξης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.	Να αντιληφθούν τις αλλαγές που συντελούνται στο ελληνικό θέατρο στο μεταίχμιο των δύο αιώνων.	
γ. Θεωρία • Θέατρο και κοινωνία • Κοινωνιολογία της παραγωγής του θεάτρου • Κοινωνιολογία της πρόσληψης του θεάτρου.	Να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό χαρακτήρα του θεάτρου. Να γίνει κατανοητός ο αισθητικός , καλλιτεχνικός και παιδαγωγικός χαρακτήρας του θεάτρου στο σχολείο.	Εργασίες σύγκρισης ηρωίδων Ίψεν -Στρίντμπεργκ ή Τσέχωφ - Ίψεν. Συζήτηση στην τάξη. Επίσκεψη στο Θεατρικό Μουσείο, στη Θεατρική Βιβλιοθήκη, κτλ. Έρευνα πεδίου (αριθμός θεατών, στατιστικά δεδομένα, συνεντεύξεις με θεατές, κτλ).
δ. Πρακτική • Κριτήρια επιλογής έργου για σχολική θεατρική παράσταση. • Δημιουργία θεατρικού σκετς.		Επιλογή και προετοιμασία έργων κατάλληλων για σχολική παράσταση.

9η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Το ευρωπαϊκό και ελληνικό θέατρο του μεσοπολέμου.		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες - Παρατηρήσεις
α. Κείμενα Ματωμένος Γάμος (Λόρκα), Ο Καυκασιανός κύκλος με την κιμωλία (Μπρεχτ), Να ζει το Μεσολόγγι (Ρώτας), Το φιντανάκι (Χορν), Απόψε αυτοσχεδιάζουμε (Πιραντέλο).	Να γνωρίσουν οι μαθητές κορυφαίες μορφές και έργα της περιόδου, καθώς και τις αισθητικές και τις ιδεολογικές αντιλήψεις που προβάλλουν.	Οι μαθητές μπορούν να ανεβάσουν θεατρικές σκηνές που να καταδεικνύουν τη θεωρία που τις διαμορφώνει, (π.χ., η σκηνή με το φεγγάρι του Λόρκα - λυρισμός- ηθογραφία). Εργασία πρακτικού χαρακτήρα (εφαρμογής), παράστασης θεάτρου σκιών.
β. Ιστορία • Το ευρωπαϊκό και το ελληνικό θέατρο του μεσοπολέμου.		
γ. Θεωρία • Θέατρο και θέαμα • Θέατρο σκιών • Κουκλοθέατρο, μαριονέτες.	Να αντιληφθούν τα ρευστά όρια θεάτρου - θεάματος.	
δ. Πρακτική • Ο φωτισμός και τα οπτικο-ακουστικά εφέ στο θέατρο.	Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα του θεάτρου σκιών. Να συνειδητοποιήσουν την καλλιτεχνική λειτουργία του φωτισμού στο θέατρο.	Μουσικά ακούσματα: Κούρτ Βάιλ, Χατζιδάκις κά. Θα μπορούσε να οργανωθεί μικρό δρώμενο με κουκλοθέατρο πάνω στους Φασουλήδες του Λόρκα (συνδυασμός των δύο επιμέρους ενοτήτων). Να χρησιμοποιηθούν οπτικοακουστικά εφέ για επένδυση έργου ή διδασκαλίας στη τάξη. Κατασκευή κούκλας - μαριονέτας - φιγούρας θεάτρου σκιών. Επίσκεψη στο Μέγαρο Μουσικής, για να γνωρίσουν τον τεχνικό εξοπλισμό.

10η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Το αμερικανικό θέατρο.		
Επιμέρους διδακτικές ενότητες	**Εκπαιδευτικός στόχος**	**Δραστηριότητες- Παρατηρήσεις**
α. Κείμενα Ο γυάλινος κόσμος (Ουίλιαμς), Το πένθος ταιριάζει στην Ηλέκτρα (Ο' Νηλ), Ήταν όλοι τους Παιδιά μου (Μίλερ).	Να γνωρίσουν οι μαθητές τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες της αμερικανικής δραματουργίας.	Σύγκριση της αμερικανικής με την μεταπολεμική ελληνική δραματουργία (Μίλερ, Ράις, Ουίλιαμς ή Καμπανέλλης, Κεχαϊδης).
β. Ιστορία • Το αμερικανικό θέατρο.	Να κατανοήσουν την επίδραση των κοινωνικών συνθηκών της αμερικανικής κοινωνίας στο θέατρο (οικονομική κρίση του 1929, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος).	Παρακολούθηση κινηματογραφικών προσεγγίσεων σε έργα των Τ.Ουίλιαμς, Έλμερ Ράις κ.ά. (Τίτλοι ταινιών: Το γλυκό πουλί της νιότης, Η λυσσασμένη γάτα, Ξαφνικά πέρσι το καλοκαίρι, Λεωφορείο ο πόθος κτλ). Σύγκριση του αμερικανικού με το ευρωπαϊκό θέατρο της αντίστοιχης περιόδου.
γ. Θεωρία • Είδη και κατηγορίες θεάτρου και δράματος.	Να κατανοήσουν τα γνωρίσματα των ειδών εντέχνου θεάτρου (τραγωδία, δράμα, κωμωδία). Επίσης, την ιδιαιτερότητα του είδους «λαϊκό θέατρο» και τα χαρακτηριστικά του θεάτρου Σκιών.	Εργασία: με βάση την ύλη που έχει διδαχτεί, να συγκροτήσουν οι μαθητές corpus κειμένων από τα διάφορα θεατρικά είδη.
δ. Πρακτική • Ασκήσεις ελέγχου και πειθαρχίας του ηθοποιού για την προετοιμασία της παράστασης. • Απλοί και σύνθετοι κώδικες υποκριτικής.	Να κατανοήσουν και να εξοικειωθούν με τις φάσεις προετοιμασίας του ηθοποιού για το ρόλο του. Να κατανοήσουν τρόπους - είδη υποκριτικής.	Συζήτηση με ηθοποιό, παρακολούθηση μαθήματος σε θεατρική σχολή. Διάκριση μπρεχτικής αποστασιοποίησης και βιωματικής απόδωσης του ρόλου (Στανισλάβσκι). Απόπειρες εφαρμογής από τους μαθητές κωδίκων υποκριτικής (υπόδυση ρόλου).

11η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Το θέατρο του παραλόγου και οι νεότερες τάσεις στο παγκόσμιο θέατρο

Επιμέρους διδακτικές ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες-Παρατηρήσεις
α. Κείμενα Περιμένοντας τον Γκοντό (Μπέκετ), Ρινόκερος (Ιονέσκο), Το πάρτι (Πίντερ), Ο Μπίντερμαν και οι εμπρηστές (Φρις).	Να γνωρίσουν οι μαθητές με τις σύγχρονες τάσεις του θεάτρου. Να κατανοήσουν τη έννοια «Θέατρο του παραλόγου».	Δημιουργία θεατρικού σκετς στην τάξη, βασισμένο στο ύφος του θεάτρου του παραλόγου με κείμενο που θα γράψουν οι ίδιοι οι μαθητές.
β. Ιστορία • Το θέατρο στο μεταπολεμικό κόσμο • Γνωρίσματα του θεάτρου του παραλόγου • Ο μοντερνισμός στη δραματουργία.	Να συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες των ιστορικών γεγονότων στη διαμόρφωση των θεατρικών τάσεων.	Δημιουργία ντοσιέ που να παρέχει το ανάλογο υλικό. Ανάγνωση και σχολιασμός αποσπασμάτων από έργα του συγκεκριμένου είδους. Σύγκριση τύπων του τσίρκου (π.χ. κλόουν) με ήρωες από το «Περιμένοντας τον Γκοντό». Σύγκριση - αντιπαράθεση έργων θεάτρου του παραλόγου με «κλασικά» θεατρικά έργα (Τσέχωφ, Ίψεν, Ουίλιαμς).
γ. Θεωρία • Η έννοια της διαπολιτισμικότητας στο θέατρο • Θέατρο και σύγχρονη τεχνολογία.	Να κατανοήσουν το σύνθετο καλλιτεχνικό γεγονός που αποτελεί το θέατρο, ως κείμενο και ως θεατρική παράσταση. Να γνωρίσουν τις τεχνικές, τα μέσα της σκηνικής πράξης.	Εντοπισμός παράλληλων τάσεων στη λογοτεχνία και σε άλλες μορφές της σύγχρονης τέχνης. Σχέση σύγχρονου θεάτρου με άλλες μορφές τέχνης (παραστατικές τέχνες κτλ).
δ. Πρακτική • Αυτοσχεδιασμός • Παντομίμα • Γλώσσα της σιωπής.	Να γνωρίσουν το σώμα τους. Να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες έκφρασης με αλεκτικό τρόπο.	Θεατρικός αυτοσχεδιασμός και παντομίμα. Ασκήσεις παντομίμας. Επισκέψεις σε θεατρικούς χώρους και παρατήρηση. Κατανόηση τεχνικών ιδιαιτεροτήτων του σύγχρονου θεάτρου.

12η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Μεταπολεμικό ελληνικό θέατρο		
Επιμέρους ενότητες	Εκπαιδευτικός στόχος	Δραστηριότητες Παρατηρήσεις
α. Κείμενα Η αυλή των θαυμάτων (Καμπανέλλης), Το τάβλι (Κεχαϊδης), Η παρέλαση (Αναγνωστάκη), Το φάντασμα του κ. Ραμόν Νοβάρο (Μάτεσις), Αγγέλα (Σεβαστίκογλου)	Να γνωρίσουν οι μαθητές τα έργα και τους δημιουργούς της πρόσφατης δραματικής παραγωγής.	Επισκέψεις δραματουργών στο σχολείο , συζήτηση κτλ. Σχολική παράσταση με μονόπρακτο της περιόδου. Συνεργασία με εξωσχολικούς φορείς, με ιδρύματα, με την τοπική αυτοδιοίκηση κτλ.
β. Ιστορία • Μεταπολεμικό ελληνικό θέατρο (φάσεις,δραματουργία, σκηνική πράξη).	Να κατανοήσουν τη σχέση της πρόσφατης ιστορίας με τα θέματα της δραματουργίας.	Εκδήλωση: Αφιέρωμα στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο. Εκθέσεις- προβολές - ομιλίες - θεατρικό αναλόγιο κτλ.
γ. Θεωρία • Το θέατρο ως μέσο αγωγής και παιδείας.	Να αντιληφθούν ότι το θέατρο συνδυάζει το « ηδύ και το ωφέλιμον».	
δ. Πρακτική • Σκηνογραφία, σκηνικός διάκοσμος.	Να συνειδητοποιήσουν τη σύνδεση των τεχνών στο θέατρο (δια της θεατρικής παράστασης).	Ζωγραφική - μακέτα - κατασκευή, συνεργασία με το μάθημα των Εικαστικών. Απαραίτητα τα υλικά κατασκευών. Πρόταση για ολοκληρωμένη θεατρική παράσταση.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Η εκπαίδευση σήμερα αναζητά νέους τρόπους να αγγίξει το μέλλον.

Το ορθολογιστικό-τεχνοκρατικό σύστημα ανάπτυξης με την «θεοποίηση» της νοησιαρχικής ευφυΐας και την αναζήτηση εξειδικευμένης γνώσης δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί στις βαθύτερες ανθρώπινες ανάγκες. Ο μηχανιστικός τρόπος σκέψης οδήγησε στην αποπροσωποποίηση μαθητή και εκπαιδευτικού και στην παραγωγή πολιτιστικών υποπροϊόντων και υποκουλτούρας.

Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, τίθεται το αίτημα κάθε παιδί να αποκτήσει το πρόσωπό του μέσα από μια διαλεκτική συνάντηση με τον κόσμο.

Παραμένει, λοιπόν, κυρίαρχη επιδίωξη της παιδαγωγικής πράξης να βοηθήσει το μαθητή να αναπτυχθεί ως άτομο και ως μέλος της κοινωνίας. Αυτό που κυρίως ενδιαφέρει είναι με ποιο τρόπο θα ανακαλύψει και θα καλλιεργήσει τις πνευματικές και σωματικές δυνάμεις του, ώστε να διαμορφώσει ελεύθερη και υπεύθυνη προσωπικότητα, που να συνδυάζει την πρωτοβουλία, τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη με το σεβασμό για τον άνθρωπο, με την οικουμενική συνείδηση και με τη συμμετοχή στο πολιτισμικό «γίγνεσθαι».

Στο ερώτημα αυτό το Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Ε.Π.Π.Σ.) απαντά με μια ευρύτερη θεώρηση της παιδαγωγικής λειτουργίας διά της Μουσικής μέσα από τη γενική εκπαίδευση.

Όπως δηλώνει η φιλοσοφική και η ιστορική μαρτυρία, σε κέντρα υψηλού επιπέδου μόρφωσης και πολιτισμού (Αρχαία Ελλάδα, Κεντρική Ευρώπη) η μουσική καλλιεργήθηκε συστηματικά και κατείχε κεντρική θέση στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σήμερα η επιστήμη αποδεικνύει ότι αυτό δεν ήταν τυχαίο, γιατί με τη μουσική εξισορροπείται η λειτουργία των κέντρων του εγκεφάλου και επιτυγχάνεται η αρμονική συνεργασία των δύο ημισφαιρίων, που ελέγχουν τη λογική και τη διαίσθηση.

Το μάθημα της Μουσικής, λοιπόν, επιτελεί μοναδικό και αναντικατάστατο έργο μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία ως αυτόνομη εκπαιδευτική δραστηριότητα αλλά και επικουρικά προς τα άλλα μαθήματα.

Κύριες λειτουργίες του είναι η ευαισθητοποίηση του μαθητή απέναντι στο «ωραίο» (αισθητική καλλιέργεια), η επικοινωνία με τους άλλους και η συμμετοχή στις δραστηριότητες της ομάδας (κοινωνικοποιητική διαδικασία), η απελευθέρωση του συναισθήματος, η ενεργοποίηση της εκφραστικής ικανότητας και της δημιουργικής φαντασίας, η εξάσκηση των ψυχοκινητικών δεξιοτήτων (προσοχής-συγκέντρωσης - συντονισμού) αλλά και η οργάνωση των ανώτερων λειτουργιών της σκέψης, όπως είναι η ανάλυση, η σύνθεση, η αξιολόγηση και η μεταγνωστική ικανότητα, που οδηγεί στην αυτογνωσία, στον αυτοέλεγχο και στην αυτορρύθμιση. Έτσι, αναπτύσσονται και εναρμονίζονται τόσο ο γνωστικός όσο και ο συναισθηματικός και ο ψυχοκινητικός τομέας.

Η μουσική αντιληπτικότητα είναι ιδιότητα του εγκεφάλου. Ο μαθητής έχει την απαραίτητη νευροφυσιολογική υποδομή για να λειτουργεί «μουσικά», χρειάζεται όμως ειδικό περιβάλλον, για να αναπτύξει αυτή την ικανότητα. Το Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) Μουσικής Αγωγής προσαρμοσμένο ανάλογα στις κινητικές, αντιληπτικές, εκφραστικές και επικοινωνιακές δεξιότητες νηπίων, παιδιών και εφήβων, οι οποίες μετεξελίσσονται σταδιακά, προσφέρει το απαραίτητο αυτό περιβάλλον.

Έτσι, λοιπόν, στο στάδιο συμβολικής και συγκεκριμένης σκέψης(Νηπιαγωγείο -Δημοτικό) οι έννοιες και τα συστατικά της μουσικής βιώνονται εμπειρικά με το σώμα, ενώ η θεωρητική προσέγγιση γίνεται σε μεγαλύτερες τάξεις (Γυμνάσιο - Ενιαίο Λύκειο), όταν οι μαθητές έχουν πλέον εισέλθει στο στάδιο της αφηρημένης σκέψης.
Θεωρία και πράξη δε λειτουργούν ανταγωνιστικά αλλά συμπληρωματικά. Η μουσική πράξη δεν πρέπει να ατροφήσει σε κανένα επίπεδο, γιατί αλληλοτροφοδοτεί μαζί με τα άλλα μαθήματα τον ψυχικό κόσμο του μαθητή.

Οι μαθητές μπορούν να αναγνωρίζουν, να διακρίνουν, να κατατάσσουν και, τέλος, να χρησιμοποιούν τους ήχους, για να δημιουργούν δικά τους πρωτότυπα έρ-

γα. Στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό η διδασκαλία παίρνει τη μορφή παιχνιδιού, εξερεύνησης και πειραματισμού με τον ήχο και με τη μουσική, μέσα από μια διαδικασία ευαισθητοποίησης και άμεσης προσέγγισης του ηχητικού περιβάλλοντος. Η εξερεύνηση των δυνατοτήτων της φωνής και των οργάνων, η ενεργητική ακρόαση και η ανταπόκριση στον ήχο με κίνηση, με ζωγραφική, με γραφικές παραστάσεις σε συμβατική ή μη συμβατική σημειογραφία, αυτοσχεδιασμό, πολύτεχνες δραστηριότητες είναι μερικοί από τους τρόπους εργασίας που προτείνονται. Στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο οι μαθητές είναι πλέον ικανοί για λεπτότερες αισθητικές διακρίσεις, και χρησιμοποιώντας βασικές γνώσεις μουσικής σημειογραφίας, θεωρίας και μορφολογίας μπορούν να προχωρήσουν σε πληρέστερη ανάλυση της δομής των μουσικών έργων και κατανόηση των κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών μέσα στις οποίες γεννήθηκαν, καθώς και σε αρτιότερη ερμηνευτική προσέγγιση και αξιολόγησή τους. Οι τρόποι, λοιπόν, και τα μέσα επίτευξης των στόχων που θέτει το Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής Αγωγής ακολουθούν ένα σπονδυλωτό σχήμα ανέλιξης από το απλό στο σύνθετο και από την πράξη στη θεωρία.

Το μουσικό φαινόμενο βιώνεται ως «όλο», καθώς η μαθησιακή διαδικασία αποτελεί ενιαία, δυναμική - συνθετική λειτουργία. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τη μορφολογική θεωρία. Ο χωρισμός του Π.Σ., όπως ορίζεται στο Ε.Π.Π.Σ., σε 5 γενικές ενότητες, οι οποίες διακρίνονται σε 30 επιμέρους περιεχόμενα με στόχους και δραστηριότητες δεν κατακερματίζει την «ολιστική» θεώρηση της μουσικής πράξης. Εξυπηρετεί καθαρά μεθοδολογικούς σκοπούς, ώστε η οργάνωση της διδασκαλίας να γίνεται με πληρότητα και αποτελεσματικότητα. Η τελική μορφή του ωριαίου μαθήματος θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες παιδαγωγικές συνθήκες και ανάγκες των μαθητών (επίπεδο δεξιοτήτων, εμπέδωση προηγούμενης γνώσης, ψυχοδυναμική της ομάδας – τάξης, υλικοτεχνική υποδομή κτλ). Ο εκπαιδευτικός θα «ενορχηστρώνει», λοιπόν, το μάθημά του συνδυάζοντας - αν το κρίνει απαραίτητο - στοιχεία από διαφορετικές γενικές ενότητες / περιεχόμενα (π.χ., η διδασκαλία ενός τραγουδιού μπορεί να έχει ως στόχο την επίτευξη τονικής ακρίβειας, συγχρόνως όμως και την εμπέδωση ενός ρυθμικού σχήματος, την οργανική συνοδεία, την έκφραση με κίνηση κτλ.). Η προσαρμογή στο επίπεδο και στις δυνατότητες της ομάδας είναι αναγκαία προϋπόθεση, για να λειτουργήσει το πρόγραμμα, και η συμμετοχή του διδάσκοντος θα είναι ανάλογη με τις ειδικές δεξιότητές του.

Θα πρέπει επομένως, να διευκρινιστεί ότι οι 5 γενικές ενότητες με τα περιεχόμενά τους δε νοούνται γραμμικά ως αυτοτελή και ιεραρχικά δομημένα μαθήματα, αλλά αποτελούν καθοδηγητικό πλαίσιο:

α) για τον ίδιο τον διδάσκοντα, με τη δυνατότητα άμεσης χρηστικότητας
β) για τη συγγραφή βιβλίων και για τη δημιουργία διδακτικού υλικού, τα οποία θα λειτουργήσουν ως οδηγοί - εργαλεία για τη διδασκαλία.

Έτσι, στο Π.Σ. Μουσικής Αγωγής καθορίζεται μεν συγκεκριμένο περιεχόμενο ανά τάξη, όμως αυτό δεν αποτελεί στατικό ή περιοριστικό σχήμα. Κατ' αναλογία προς τη ζωγραφική θα λέγαμε ότι οι γενικές ενότητες / περιεχόμενα αποτελούν τις γνώσεις - κλειδιά σχετικά με τη χρήση των χρωμάτων και τις αρχές της σύνθεσης. Το τελικό όμως αποτέλεσμα και ο συνδυασμός των χρωματικών τόνων και των συνθετικών τεχνικών για τη δημιουργία του «πίνακα», δηλαδή η επιλογή στόχων και δραστηριοτήτων για το συγκεκριμένο μάθημα, εξαρτάται κάθε φορά από τη δυναμική που αναπτύσσουν διδάσκοντες - μαθητές - γνωστικό αντικείμενο- μαθησιακό περιβάλλον. Οι ενότητες ως γνωστικά πεδία θα συνδυάζονται και οι ουσιώδεις πτυχές των γνωστικών περιοχών θα αναδεικνύονται εξελικτικά (π.χ., το τονικό ύψος είναι βασικό δομικό συστατικό για όλες τις τάξεις, όμως το βάθος προσέγγισης διαφοροποιείται σε κάθε επίπεδο).

Θα μπορούσαμε να τοποθετήσουμε τους στόχους που τίθενται από το Π.Σ. σε διάταξη ομόκεντρων επάλληλων κύκλων ◎ όπου ο κύκλος (α) αντιπροσωπεύει την ελάχιστη απαραίτητη κατάκτηση, δηλαδή το όριο μάθησης που είναι απαραίτητο, ώστε το διδακτικό αντικείμενο να έχει μορφωτική και πρακτική αξία

για το μαθητή, ενώ οι κύκλοι (β) και (γ) αντιστοιχούν στην κατάκτηση σε βάθος, η οποία προϋποθέτει ολοένα και περισσότερα στοιχεία. Π.χ., διδασκαλία της διμερούς μορφής Α-Β: ελάχιστη κατάκτηση (α) η ακουστική διάκριση του Α από το Β και η απεικόνισή τους με διαφορετικά χρώματα ή σχήματα, (β) η απόδοση της διαφοράς με κίνηση - αυτοσχεδιασμό, (γ) η ρυθμική συνοδεία με όργανα, διαφορετική στο Α από το Β.

Σημαντικός παράγοντας για την επίτευξη των στόχων του μαθήματος είναι η οργάνωση ομάδων, η συνεργασία και η υποστήριξη από τους συνομηλίκους. Σε κάθε περίπτωση ο μουσικός, λειτουργώντας ως εμψυχωτής, καλείται να ανιχνεύσει τις εκφραστικές δυνατότητες των μαθητών και να τους βοηθήσει να ενεργοποιηθούν συμμετέχοντας μαζί τους σε δημιουργικές δραστηριότητες, που αναπτύσσονται σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης, αποδοχής, ομαδικότητας και χαράς. Συνδυάζει, λοιπόν, την ενεργητική ακρόαση, το τραγούδι, την κίνηση, τον αυτοσχεδιασμό, την οργανική συνοδεία, την πολύτεχνη έκφραση, ώστε να συντεθούν αρμονικά σκέψη, αίσθηση και δράση.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη λειτουργία της Μουσικής μέσα στην κοινωνία και στη σύνδεση της με τις άλλες τέχνες, το λόγο και τις επιστήμες, ώστε οι μαθητές να αναζητήσουν και να ανακαλύψουν αναλογίες και πιθανές αντιστοιχίες στα εκφραστικά μέσα της καλλιτεχνικής δημιουργίας, καθώς και τα σημεία «τομής» ή συνάντησης διάφορων εκφραστικών χώρων με τη Μουσική, π.χ.

εικαστικές τέχνες	= χρώμα	⇔	μουσική = ηχόχρωμα
αρχιτεκτονική	= δομή	⇔	μουσική = φόρμα
ποίηση	= μέτρο	⇔	μουσική = ρυθμός

Αναδεικνύεται παράλληλα ο διαθεματικός χαρακτήρας και η σχέση της Μουσικής με τις θετικές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες (Μαθηματικά, Φυσική, Βιολογία, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία κτλ). Επιδιώκεται μ' αυτό τον τρόπο η διεύρυνση του νοησιαρχικού χαρακτήρα των αντίστοιχων μαθημάτων και μια πρωτότυπη σύγχρονη και δημιουργική προσέγγιση, η οποία θα «εμβολιάσει» την τεχνοκρατική θεώρηση των θετικών επιστημών με φιλοσοφικό - ηθικό στοχασμό και με γόνιμο προβληματισμό, απαραίτητο για τον αυριανό υπεύθυνο πολίτη και ολοκληρωμένο επιστήμονα.

Μαθηματικά και Μουσική	→	Πυθαγόρας, Ορφικοί
Φυσική και Μουσική	→	ακουστική, ηχόχρωμα, ηχορρύπανση
Βιολογία και Μουσική	→	επίδραση μουσικής στην ανάπτυξη των έμβιων οργανισμών
Ψυχολογία και Μουσική	→	μουσικοθεραπεία
Φιλοσοφία και Μουσική	→	οι απόψεις του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, του Πλουτάρχου για τη μουσική
Πληροφορική και Μουσική	→	Η/Υ και μουσική
Αρχιτεκτονική και Μουσική	→	Μπαρόκ, Ξενάκης, Le Corbusier.

Μέσα από τη διαθεματική αυτή προσέγγιση οι μαθητές θα αντιληφθούν τις πολλαπλές επιδράσεις και δυνατότητες της μουσικής, θα αποκτήσουν πληρέστερη αντίληψη του κόσμου, θα διευρύνουν την αισθητική εμπειρία τους και θα αναπτύξουν τις ικανότητες αυτοέκφρασης με τα εργαλεία και τα μέσα που προσφέρουν ως «συγκοινωνούντα δοχεία» η μουσική και οι άλλοι τρόποι έκφρασης του ανθρώπινου πνεύματος.

Οι κοινωνίες σήμερα οργανώνονται πολυπολιτισμικά. Αυτό αντανακλάται και στην τάξη με τη συνύπαρξη μαθητών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο στον ίδιο εκπαιδευτικό χώρο, και δημιουργεί νέες εκπαιδευτικές ανάγκες. Η

κατάργηση των συνόρων στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο είναι πλέον γεγονός. Οι μαθητές, αυριανοί πολίτες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, θα κληθούν ως μέλη μιας ειρηνικά διακείμενης παγκόσμιας κοινότητας να συμβιώσουν δημιουργικά και να ισορροπήσουν ανάμεσα σε δύο διαστάσεις: την εθνική και την υπερεθνική. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να διατηρήσουν ακέραιη τη συνείδηση της πολιτισμικής ταυτότητάς τους, ενώ παράλληλα θα αναγνωρίζουν και θα σέβονται την «ετερότητα» και την ιδιοπροσωπία των άλλων λαών, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα πολιτισμικά επιτεύγματά τους.

Το Π.Σ. Μουσικής Αγωγής συμπεριλαμβάνει δραστηριότητες, με τις οποίες οι μαθητές βιώνουν αξίες ενοποιητικές για την εθνική και την πολιτισμική ταυτότητά μας (γλώσσα, τέχνη, θρησκεία, παράδοση), καθώς και άλλες, μέσα από τις οποίες προσεγγίζουν και γνωρίζουν την πολιτιστική κληρονομιά άλλων λαών (οπτικοακουστική παρουσίαση εθίμων και εθνικών μουσικών, παραδοσιακά και έντεχνα τραγούδια σε διάφορες γλώσσες κ.ά.).

Η ελληνική μουσική (έντεχνη, δημοτική και βυζαντινή) εισάγεται δημιουργικά σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού, Γυμνασίου και Ενιαίου Λυκείου μέσα από την ενεργητική ακρόαση, το λόγο, την έκφραση, την κίνηση, τον αυτοσχεδιασμό, το τραγούδι και τη δραματοποίηση, ώστε οι μαθητές να οδηγηθούν φυσικά και αβίαστα στην αφομοίωση της εθνικής κληρονομιάς μας. Γι' αυτό το σκοπό η Μουσική συνδέεται δημιουργικά, διευρύνει εκφραστικά και εμπλουτίζει συναισθηματικά και ψυχοκινητικά τα μαθήματα της Γλώσσας, της Ιστορίας, των Θρησκευτικών, της Γεωγραφίας κτλ.

Στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο εισάγεται πιο συστηματικά η βυζαντινή μουσική σημειογραφία, διδάσκονται μεγαλύτερα σε έκταση μέλη και τραγούδια από διάφορες ιστορικές περιόδους με ποικιλία περιεχομένων, δίνεται έμφαση στα υφολογικά και στα μορφολογικά χαρακτηριστικά και με τη σύγκριση και παράλληλη μελέτη του ρυθμού, των τρόπων, της δομής και της θεματολογίας διαπιστώνεται η συνέχεια της αρχαίας, βυζαντινής και νεοελληνικής δημιουργίας.

Παράλληλα, και με ανάλογη μεθοδολογική προσέγγιση κατά επίπεδο, επιλέγονται για ακρόαση, τραγούδι, κινησιολογική επεξεργασία, ρυθμική ή αρμονική συνοδεία, μορφολογική και υφολογική ανάλυση χαρακτηριστικών τραγουδιών και χορών διάφορων λαών, και επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση των μαθητών απέναντι στις πνευματικές αξίες και τις κοινωνικές συνιστώσες κάθε πολιτισμού. Τα συγκριτικά εθνομουσικολογικά στοιχεία αυξάνονται στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο, ενώ καλλιεργείται και ενθαρρύνεται η αυτενέργεια των μαθητών με ανάθεση ομαδικών ή ατομικών ερευνών / εργασιών σχετικά με τη διαχρονική και συγχρονική λειτουργία των τεχνών σε διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Αξιολόγηση

Η Μουσική Αγωγή είναι μια σύνθετη και διαρκής διαδικασία αισθητικής-διανοητικής ευαισθητοποίησης και ψυχοσωματικής ενεργοποίησης. Γι' αυτό ο έλεγχος επίτευξης των διδακτικών στόχων θα πρέπει να έχει περισσότερο ποιοτικό παρά ποσοτικό χαρακτήρα. Οποιαδήποτε αξιολόγηση που θα περιοριζόταν μόνο στη μέτρηση της επίδοσης σε σχέση με μία συγκεκριμένη δεξιότητα θα ήταν εκτός της φιλοσοφίας του Προγράμματος Σπουδών. Μας ενδιαφέρει ο μαθητής ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα και η συνολική στάση που διαμορφώνει απέναντι στα είδη της τέχνης, η οποία δηλώνεται με τη συγκίνηση, την εξωτερίκευση συναισθημάτων, το αυξημένο ενδιαφέρον και την επιθυμία έκφρασης, την ανάπτυξη πρωτοβουλίας και τη συμμετοχικότητα. Η αξιολόγηση, λοιπόν, θα εστιάζεται στο συναισθηματικό και ψυχοκινητικό κυρίως τομέα - χωρίς βέβαια να αγνοείται και ο γνωστικός - εφόσον ένα ποσοστό γνώσεων κρίνεται απαραίτητο για κάθε οργανωμένη μουσική λειτουργία. Στόχος μας είναι να βοηθήσουμε το μαθητή να βελτιώσει την αυτοαντίληψή του και να ξεπεράσει τις τυχόν αδυναμίες του μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής και αλληλεγγύης, ώστε να μπορέσει σταδιακά να προχωρήσει σε αυτοαξιολόγηση της προσπάθειας του.

Ο καθηγητής θα πρέπει να έχει κατανόηση και ευρύτητα θεώρησης, να αξιολογεί με αντικειμενικότητα, εγκυρότητα και αξιοπιστία, και να δίνει στο μαθητή πολλές ευκαιρίες να εκδηλώσει τις εκφραστικές και δημιουργικές ικανότητές του, συνεκτιμώντας όλους τους παράγοντες που αναφέρθηκαν και όχι μόνο την επιμέρους συμπεριφορά που επιδεικνύει σε κάποιο τομέα. Στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη την ιδιαιτερότητα της ευαίσθητης εφηβικής ηλικίας, που χαρακτηρίζεται από κάποια συστολή, η οποία μπορεί να περιορίσει προσωρινά την επιθυμία για αυτοέκφραση.

Στο Ενιαίο Λύκειο, όπου το μάθημα είναι επιλεγόμενο, η αξιολόγηση των μαθητών μπορεί να βασιστεί περισσότερο στις συνθετικές - ερευνητικές εργασίες που αναλαμβάνουν για ειδικά θέματα, στις δεξιότητες, και στη δημιουργική προσέγγιση της μουσικής (χρήση οργάνων, συμμετοχή σε μουσικά σύνολα, μουσικές εφαρμογές, αξιοποίηση τεχνολογίας). Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη και η διαφορετικότητα των ενδιαφερόντων, η οποία είναι ιδιαίτερα έντονη στην εφηβική ηλικία.

Η αξιολόγηση θα πρέπει να λειτουργεί θετικά, ενισχυτικά και όχι ως διαδικασία επιλογής των ικανότερων ή των ταλαντούχων. Γι' αυτό πρέπει να αξιοποιηθούν όλες οι επιστημονικές δυνατότητες, έτσι όπως έχουν διατυπωθεί από τη σύγχρονη παιδαγωγική, κατάλληλα προσαρμοσμένες στα δεδομένα της ειδικής διδακτικής της Μουσικής Αγωγής.

Η μουσική τέχνη είναι αποτέλεσμα της έμφυτης ανάγκης για επικοινωνία και για έκφραση. Μας αφορά όλους και δεν απευθύνεται αποκλειστικά στους ταλαντούχους ή τους μορφωμένους. Κάθε άνθρωπος είναι ικανός για δημιουργία και έχει δικαίωμα συμμετοχής στο πολιτισμικό «γίγνεσθαι» είτε ως κριτικός ακροατής είτε ως ενεργός συνδιαμορφωτής του. Και είναι σημαντικό να αισθανθούν οι μαθητές την απόλαυση αυτής της συμμετοχής.

Χρονικός καταμερισμός

Η υλοποίηση του περιεχομένου και των στόχων του προγράμματος σπουδών της Μουσικής Αγωγής πραγματοποιείται με βάση το ισχύον ωρολόγιο πρόγραμμα του μαθήματος, δηλαδή:

2 διδακτικές ώρες εβδομαδιαία - τάξεις Γ' και Δ' τάξεις Δημοτικού
1 διδακτική ώρα εβδομαδιαία - τάξεις Ε' και Στ' τάξεις Δημοτικού και Α', Β' και Γ' Γυμνασίου
1 διδακτική ώρα ανά δεκαπενθήμερο - Α' τάξη Ενιαίου Λυκείου.

Στο Νηπιαγωγείο, και στις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού η Μουσική εντάσσεται στο πλαίσιο της Αισθητικής Αγωγής του γενικού ωρολόγιου προγράμματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις διεξάγεται μέσα από ένα πιο ειδικό πλαίσιο, όπως οι 2 διδακτικές ώρες που αφιερώνονται εβδομαδιαία στην Α' και τη Β' τάξη του Δημοτικού σε σχολεία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα «Μελίνα» ή σε ολοήμερα σχολεία κ.ά. Σημαντικοί παράγοντες επομένως είναι ο χρονικός καταμερισμός και η διαπλοκή των περιεχομένων του προγράμματος σπουδών καθώς και τα στοιχεία στα οποία δίνεται έμφαση, σε σχέση με την ηλικία και την τάξη φοίτησης των μαθητών.

Για τις τάξεις μέχρι και την Δ' του Δημοτικού, ο τρόπος εφαρμογής του προγράμματος σπουδών αφήνεται στην κρίση του διδάσκοντος, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικός, ανάλογα με τα κατά περίπτωση δεδομένα και τις ιδιαίτερες συνθήκες και σύμφωνα πάντα με τις αρχές του Ε.Π.Π.Σ. και του Π.Σ.

Το ίδιο ισχύει και για την Α' τάξη του Ενιαίου Λυκείου, που αποτελεί επιστέγασμα όλων των προηγουμένων επιπέδων. Στην τάξη αυτή η Μουσική Αγωγή αποτελεί σκέλος του μαθήματος επιλογής «Αισθητική Αγωγή». Αυτά που κυρίως προέχουν είναι η διερεύνηση, η εμβάθυνση και η σύνθεση των στοιχείων του προγράμματος σπουδών σε συνάρτηση με τη δυναμική που δημιουργείται μεταξύ καθηγητή – μαθητών. Ανάλογα με τις δυνατότητες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα διαμορφώνεται το μάθημα, και επομένως διαφοροποιείται ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες αλλά με κατευθυντήριο άξονα τους στόχους και το περιεχόμενο του Π.Σ.

Για τις τάξεις Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού, Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου ο χρονικός καταμερισμός έχει ως εξής:

I. Βασικός Κορμός Διδακτικών Ενοτήτων	α ώρες
II. Προαιρετικής διάρκειας Διδακτικές Ενότητες	(25-α) ώρες

Το σχολικό έτος αναλύεται σε 25 περίπου διδακτικές ώρες. Σε κάποιες από αυτές καλύπτεται ο βασικός κορμός των διδακτικών ενοτήτων, ενώ στις υπόλοιπες καλύπτονται - κατά την κρίση του διδάσκοντος ή του συγγραφέα του διδακτικού υλικού - οι διδακτικές ενότητες προαιρετικής διάρκειας. Στις διδακτικές ώρες του βασικού κορμού διδακτικών ενοτήτων πρέπει να καλυφθούν στοιχειωδώς τα θέματα εκείνα που έχουν πρωταρχική σημασία για την κάθε τάξη, γι΄ αυτό άλλωστε και εντάχθηκαν στο βασικό κορμό.

Αυτό δε σημαίνει, όμως, ότι ένα θέμα (π.χ. εξωευρωπαϊκοί μουσικοί πολιτισμοί) θα εξαντληθεί σε αυτό το χρόνο και μόνο. Μπορεί να προεκταθεί και σε περισσότερες διδακτικές ώρες ή να επανέλθει σε ώρες που έχουν άλλο κύριο στόχο (π.χ., μουσικές έννοιες, μουσικές κατασκευές κ.ά.). Ομοίως, κατά τη διάρκεια των ώρων του βασικού κορμού, ενσωματώνονται και διαπλέκονται άλλα περιεχόμενα του Π.Σ. (π.χ. τραγούδια, ακροάσεις, μουσικά παιχνίδια κ.ά.)

Επομένως, ο βασικός κορμός διδακτικών ενοτήτων περιλαμβάνει συγκεκριμένα περιεχόμενα του Π.Σ., ενώ οι προαιρετικής διάρκειας διδακτικές ενότητες μπορούν να συμπεριλάβουν όλα τα περιεχόμενα.

1. Βασικός Κορμός Διδακτικών Ενοτήτων

		Ε΄ τάξη Δημοτικού	Στ΄ τάξη Δημοτικού
1.1	Ρυθμός	3	2
1.2	Τονικό Ύψος / Μελωδία	2	2
1.3-4	Δυναμική / Ρυθμική Αγωγή	1	1
1.5	Ηχόχρωμα	2	2
1.6	Μορφή	2	2
1.7	Συνήχηση / Αρμονία	1	2
3.1	Οι Γραφές της μουσικής	2	2
3.3	Τα είδη της μουσικής γεωγραφικά / διαχρονικά / συγχρονικά	1	1
2.3	Μουσικά παιχνίδια	2	2
2.4	Μουσική και κίνηση	2	2
3.7	Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	2	2
		20/25	20/25

	Α΄ τάξη Γυμνασίου
1.1 Παλμός / Ρυθμός	2
1.2 Τονικό Ύψος / Μελωδία	2
1.5 Ηχόχρωμα	1
1.6 Μορφή	2
1.7 Συνήχηση / Αρμονία	2
3.1 Οι γραφές της μουσικής	2
3.3 Τα είδη της μουσικής γεωγραφικά / διαχρονικά /σύγχρονικά:	
α) Αρχαιότητα – Λεκάνη Μεσογείου	1
β) Μεσαίωνας	1
γ) Αναγέννηση	2
3.7. Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	4
	19/25

	Β' τάξη Γυμνασίου
1.1 Παλμός / Ρυθμός	1
1.2 Τονικό Ύψος / Μελωδία	2
1.6 Μορφή	1
1.7 Συνήχηση / Αρμονία	2
3.3 Τα είδη της Μουσικής γεωγραφικά, διαχρονικά, συγχρονικά:	
α) Μπαρόκ	2
β) Κλασικισμός	2
γ) Εξωευρωπαϊκοί μουσικοί πολιτισμοί	2
3.7 Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	4
	16/25

	Γ' τάξη Γυμνασίου
1.6 Μορφή	1
1.7 Συνήχηση / Αρμονία	2
3.3 Τα είδη της Μουσικής γεωγραφικά, διαχρονικά, συγχρονικά:	~~2~~
α) Ρομαντισμός	2
β) 20ός αιώνας	2
γ) Παραδοσιακή μουσική Ευρώπης	2
3.5 Η οργάνωση της μουσικής στην κοινωνία	1
3.7 Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	4
	14/25

Τα περιεχόμενα που ακολουθούν μπορούν να ενσωματωθούν ως μεθοδολογικά εργαλεία σε διδακτικές ενότητες με άλλο κύριο στόχο, ή μπορούν να αποτελέσουν μια πρoαιρετικής διάρκειας διδακτική ενότητα. Σ' αυτή την περίπτωση προτείνονται 1-2 διδακτικές ώρες κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους για καθένα από τα παρακάτω περιεχόμενα που θα επιλεγεί να πραγματοποιεί με αυτό τον τρόπο:

2.5 Μουσικές κατασκευές
2.6 Χρήση διαλογικού εκπαιδευτικού λογισμικού
3.2 Μικρές ιστορίες για τη μουσική
3.4 Οι γλώσσες της μουσικής
3.5 Η οργάνωση της μουσικής στην κοινωνία
3.6 Η θεώρηση του φαινομένου της Μουσικής
4.1 Μουσική και χορός
4.2 Η μουσική και οι άλλες τέχνες
4.3 Η μουσική και τα άλλα μαθήματα
5.3 Οργανικά σύνολα
5.4 Δημιουργικές δραστηριότητες
5.5 Πολύτεχνες δραστηριότητες
5.6 Ευκαιριακές δραστηριότητες
5.7 Ζωντανή μουσική στα σχολείο

Όσο για τα περιεχόμενα :
2.1 Τραγούδι
2.2 Ακροάσεις
5.1 Αυτοσχέδιες ορχήστρες
5.2 Συστηματικές χορωδίες – ορχήστρες.

που αντιπροσωπεύουν την ανάπτυξη βασικών μουσικών δεξιοτήτων, δεν τίθεται πλαίσιο χρονικού καταμερισμού (π.χ. συγκεκριμένος αριθμός τραγουδιών ή ακροάσεων ανά σχολικό έτος κτλ.) Μια τέτοια αντιμετώπιση θα ήταν μη ρεαλιστική.

Η ένταξη αυτών των περιεχομένων στις διδακτικές ώρες και η διαμόρφωση διδακτικών ενοτήτων με βάση αυτά αφήνονται στην κρίση του διδάσκοντος, ώστε να αξιοποιηθούν με τον καλύτερο και τον αποτελεσματικότερο τρόπο σε σχέση με το επίπεδο και τις δυνατότητες των μαθητών του.

Α' ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Προσεγγίζω και κατανοώ τις βασικές έννοιες και τα συστατικά της μουσικής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
	Οι μαθητές :	Οι μαθητές :
1.1 Ρυθμός	– Να εμπεδώσουν τις έννοιες του παλμού και του ρυθμού, που είχαν διδαχτεί στο Δημοτικό. – Να κατανοήσουν την έννοια του μέτρου, εντοπίζοντας τις περιοδικά και συμμετρικά επαναλαμβανόμενες θέσεις - τονισμένους ή ισχυρούς φθόγγους. – Να εξοικειωθούν με τη μουσική με μέτρο σε 3,4,5,6 και 7 μέρη. – Να μάθουν το συμβολισμό του κλάσματος για το μέτρο 6/8. – Να εμπεδώσουν το ρυθμικό σχήμα ♩. ♪ (τέταρτο παρεστιγμένο και όγδοο). – Να εξοικειωθούν με τις συγκοπές και τα τρίηχα και με το συμβολισμό τους (βλ. 3.1: Οι γραφές της μουσικής).	– Συνοδεύουν ρυθμικά τραγούδι ή κομμάτι που ακούν κρατώντας αρχικά τον παλμό, ύστερα το μελωδικό ρυθμό και τέλος και τα δύο συγχρόνως χωρισμένοι σε δύο ομάδες. Η κάθε ομάδα παράγει άλλη χροιά σε κρουστά όργανα και οι ρόλοι εναλλάσσονται. – Επαναλαμβάνουν συνέχεια ρυθμικά μια λέξη με 2 ή 3 ή 4 συλλαβές ίσης διάρκειας Η τονισμένη συλλαβή είναι η αρχή του μέτρου. Π.χ., η επανάληψη της λέξης «θά-λασ-σα» παράγει τριμερές μέτρο. Η λέξη «σο-κο-λά-τα» Παράγει τετραμερές μέτρο «λα-τα-σο-κο», που αρχίζει με άρση. Ακούν παραδείγματα ελληνικής κυρίως μουσικής ή από χώρες της Μεσογείου και των Βαλκανίων με έντονα ρυθμικά στοιχεία και χτυπάνε την αρχή του μέτρου με τα χέρια ή στο θρανίο. Μετρώντας τους παλμούς από τη μια θέση στην επόμενη ανακαλύπτουν το είδος του μέτρου. – Ακούν και βλέπουν γραμμένα μικρά παραδείγματα σε διάφορα μέτρα που έχουν μάθει. Βρίσκουν τη «θέση» ή συμπληρώνουν χρονικές αξίες που λείπουν. – Τραγουδούν και μαθαίνουν σε απλά τονικά κρουστά γνωστά κομμάτια με χαρακτηριστικά ρυθμικά σχήματα.

1.2. Τονικό ύψος-Μελωδία	– Να αντιληφθούν τη διαφορά καθορισμένου / μη καθορισμένου τονικού ύψους. – Να μπορούν να παρακολουθήσουν ακουστικά και οπτικά την πορεία μιας μελωδίας. – Να αναγνωρίζουν και να τραγουδούν βηματικά διαστήματα (τόνους – ημιτόνια) μεγαλύτερα διαστήματα, επανάληψη, διάστημα 8^{ης}. – Να εμπεδώσουν την έννοια της μείζονας και ελάσσονας κλίμακας συνειδητοποιώντας : α) τα είδη και τη διαδοχή των διαστημάτων β) τη θέση και τη σημασία των βαθμίδων γ) τη σχέση του προσαγωγέα με την τονική. – Να κατανοήσουν τις έννοιες: μελωδικός ρυθμός, μελωδική σειρά, μελωδική μίμηση, επίμονο μελωδικό σχήμα. – Να αναγνωρίζουν και να χαρακτηρίζουν φράσεις ως ίδιες, διαφορετικές, πιο μεγάλες, πιο μικρές. – Να αντιληφθούν τη λειτουργία του τονικού κέντρου και των καταλήξεων των φράσεων. – Να αναγνωρίζουν ακουστικά την μεταφορά μιας μελωδίας σε άλλο τονικό ύψος (trasporto) και να μπορούν να την πραγματοποιήσουν με τη φωνή τους.	– Παραδείγματα στην τάξη με κρότο, θόρυβο, κραυγή, φωνή βραχνή / καθαρή, με ασταθές ή σταθερό ύψος. – Ακούγοντας μια μελωδία οι μαθητές δείχνουν με το χέρι αν η κίνηση είναι ανιούσα, κατιούσα ή σταθερή, ή αν κάνει κύκλο ή άλλα σχήματα. Βλέποντας μια παρτιτούρα εξηγούν τι κάνει η μελωδία. – Αποδίδουν με τη φωνή τους μικρά εύκολα χαρακτηριστικά μελωδικά σχήματα καθοδηγούμενοι από τον καθηγητή τους με παλαμοπεντάγραμμο ή χειρονομική Kodaly. – Χαρακτηρίζουν ένα διάστημα, όταν το ακούν, ως πήδημα, βήμα, επανάληψη (ταυτοφωνία) ή 8^η, και το μιμούνται φωνητικά ή το παίζουν στο ξυλόφωνο / μεταλλόφωνο. – Παρακολουθούν από παρτιτούρα αποσπάσματα από γνωστά έργα που να χαρακτηρίζονται από έντονη μελωδική κίνηση και κυρίως μελωδική μίμηση. – Σε 5 δοσμένους φθόγγους ο κάθε μαθητής δημιουργεί μια φράση 4 μέτρων. Ακολουθεί ο επόμενος ύστερα από παύση ενός μέτρου. – Χωρίζονται σε 3-4 ομάδες και κάθε ομάδα τραγουδά διαδοχικά τις φράσεις τραγουδιού ή μουσικού αποσπάσματος, ξεκινώντας κάθε φορά από διαφορετικό τονικό ύψος το οποίο δίνει ο καθηγητής.

1.3. Δυναμική αγωγή	– Να αναγνωρίζουν με ευκολία τις διαφορές των διαβαθμίσεων της έντασης του ήχου, και να εμπεδώσουν την ιταλική ορολογία: *p*, *f*, *mp*, *mf*, *pp*, *ff*, crescendo, diminuendo. – Να ανταποκρίνονται με αυξημένη επιδεξιότητα και ευαισθησία σε πιο σύνθετες καταστάσεις και αλλαγές της δυναμικής, και να μπορούν να τις περιγράψουν, να τις απεικονίσουν με σύμβολα και να τις ενσωματώσουν σε μουσικές δραστηριότητές τους. – Να αντιληφθούν πώς συνδυάζεται η δυναμική αγωγή με άλλες μουσικές έννοιες και ποια είναι η σημασία της για τη μουσική έκφραση.	– Ακρόαση, εντοπισμός και μίμηση δυναμικής του ήχου σε ηχογραφημένα ή ζωντανά μουσικά παραδείγματα: π.χ., ακρόαση του Μοτέτου του Ντιφέ «Alma Redemptoris Mater». Στο τέλος, ύστερα από μια σειρά πτώσεων οι τρεις φωνές ερμηνεύουν τους τελευταίους στίχους pianissimo, δίνοντας συγκινησιακή φόρτιση στις συλλαβές των λέξεων "peccatorum miserere". – Ανταπόκριση με κίνηση, παντομίμα, χορό, λόγο, ζωγραφική, μουσική παιχνίδια κτλ. – Γραπτή και προφορική περιγραφή ακουσμάτων με μεγαλύτερη απαίτηση για ταξινόμηση, ανάλυση και ακουστική απομνημόνευσή τους. – Χρήση δυναμικής με τη φωνή στο τραγούδι, με παλαμάκια στο παίξιμο οργάνων συμβατικών ή αυτοσχέδιων και στην παραγωγή ήχων από ηχογόνα σώματα γενικά. – Διαβάζουν μια παρτιτούρα με σύμβολα συμβατικά ή μη, η οποία περιέχει και απεικονίσεις δυναμικής. Προσθέτουν σύμβολα δυναμικής σε μια παρτιτούρα.
1.4. Ρυθμική αγωγή	– Να εμπεδώσουν τις γνώσεις των εννοιών που διδάχτηκαν στα προηγούμενα επίπεδα, συνδέοντας τη βιωματική με τη θεωρητική διάσταση. – Να ανταποκριθούν βιωματικά στο «rubato» και να αντιληφθούν πώς λειτουργεί μέσα σε μια μουσική σύνθεση.	– Μουσικά παιχνίδια κατάλληλα για την ηλικία των μαθητών (π.χ., «ο μαέστρος») και ακροάσεις ηχογραφημένων παραδειγμάτων, των οποίων τη ρυθμική δομή περιγράφουν και καταγράφουν. – Δραστηριότητες με κίνηση, σωματικό αυτοσχεδιασμό, ζωγραφική, γραφικές παραστάσεις. – Ακρόαση σχολιασμός μουσικών αποσπασμάτων.

1.5. Ηχόχρωμα	– Να αναγνωρίζουν τα όργανα οπτικά και ακουστικά, και να μπορούν να τα κατατάξουν στις αντίστοιχες ομάδες - οικογένειες (αερόφωνα - χορδόφωνα - μεμβρανόφωνα, ιδιόφωνα - κρουστά ακαθόριστου και καθορισμένου τονικού ύψους, πληκτροφόρα, ηλεκτρικά, ηλεκτρονικά). – Να διακρίνουν το ηχόχρωμα μουσικών συνόλων φωνητικών και οργανικών (είδη και μορφές). – Να καταλάβουν πώς λειτουργούν η ανθρώπινη φωνή και τα όργανα μέσα σε διάφορα μουσικά σύνολα ανάλογα με την έκταση και την ποιότητά τους (υψίφωνα, μεσόφωνα, οξύφωνα, βαθύφωνα).	– Γίνεται περιληπτική παρουσίαση των οργάνων της ορχήστρας και των παραδοσιακών οργάνων, με ακροάσεις και με εικόνες, που θα βοηθήσουν να γίνουν κατανοητές οι ιδιαίτερες αποχρώσεις του ήχου τους, ανάλογα με τον τρόπο παιξίματός, την έκταση ή την εν γένει κατασκευή τους. – Φωνητικά μουσικά σύνολα (βυζαντινοί χοροί, παραδοσιακές χορωδίες, εύκολα κομμάτια πολυφωνικής μουσικής, διάφορα είδη χορωδιών). – Οργανικά σύνολα, (σύνολα μουσικής δωματίου, παραδοσιακά συγκροτήματα, μοντέρνα συγκροτήματα, σύνολα πνευστών και κρουστών οργάνων).
1.6. Μορφή	– Να συνεχίσουν το χειρισμό μοτίβων, φράσεων, διμερούς ή τριμερούς μορφής, καθώς και της μορφής ρόντο, και να μπορούν να τις αναγνωρίζουν ακουστικά. – Να χρησιμοποιήσουν σύμβολα ως συμβατικό κώδικα ανάλυσης ή σχεδιασμού μιας μορφής (π.χ. γράμματα της αλφαβήτου, γεωμετρικά σχήματα, χρώματα). – Να διακρίνουν τις αντιθέσεις στο χαρακτήρα, στο ύφος και στο ρυθμό της σουίτας και των λαϊκών χορών του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης.	– Ακούν μέρη από έργα λαϊκής ή έντεχνης μουσικής και εντοπίζουν τα σημεία εναλλαγής των μοτίβων. Παίζουν σε μεταλλόφωνο ή τραγουδούν μια μελωδία και σε ένα άλλο τονικό κρουστό (π.χ. ξυλόφωνο) ή πνευστό (φλογέρα), μια άλλη, οι οποίες εναλλάσσονται: Α-Β, Α-Β-Α. Για τη μορφή ρόντο τραγουδούν ή παίζουν το Α σε τονικά κρουστά και τα β,γ,δ, σε ρυθμικά: ΑβΑγΑδΑ. – Απεικονίζουν τη δομή ενός μουσικού έργου σύντομης διάρκειας με χαρακτηριστικές εναλλαγές θεμάτων, χρησιμοποιώντας διάφορα σύμβολα ή κώδικες, για να την καταγράψουν.

1.7. Συνήχηση, αρμονία	– Να διακρίνουν τις διαφορετικές μορφές συνήχησης στην παραδοσιακή, στη λαϊκή και στην έντεχνη μουσική, καθώς και στην εκκλησιαστική μουσική Ανατολής και Δύσης. – Να αντιληφθούν ότι οι διάφωνες συνηχήσεις λύνονται σε σύμφωνες, για να δημιουργείται εναλλαγή έντασης και χαλάρωσης. – Να μάθουν την τρίφωνη συγχορδία και τις αναστροφές της εμπειρικά. – Να αντιληφθούν την έλξη που ασκεί η τονική συγχορδία στην «τέλεια πτώση» και να τη διακρίνουν από την «ατελή» ή την «απροσδόκητη».	– Το ίδιο όργανο μέσα σε ποικίλα μουσικά είδη, π.χ., η κιθάρα στην έντεχνη, λαϊκή, rock, και ισπανική μουσική. – Συνηχήσεις και μουσικά παραδείγματα από: α) Ετεροφωνία, Ισοκράτη (βυζαντινή μουσική). β) Πολυφωνία, απλούς κανόνες (γρηγοριανή μουσική). – Διάφωνες και σύμφωνες συνηχήσεις παίζονται από τον καθηγητή ή τους μαθητές πάνω σε τονικά κρουστά και απεικονίζεται το είδος τους με γραφήματα ή σχέδια που αναπαριστούν τα είδη των συνηχήσεων. – Βρίσκουν και χτίζουν τη συγχορδία πάνω σε τονικό κρουστό. Οπτική αναπαράσταση, καταγραφή και ακουστική αναγνώρισή της. – Ακούν και σχολιάζουν τραγούδια ή χαρακτηριστικά αποσπάσματα από έργα του μπαρόκ και της κλασικής εποχής κυρίως, τα οποία περιέχουν διάφορα είδη καταληκτικών συνδυασμών (πτώσεων).
Γενική Ενότητα 2: Ανακαλύπτω τα είδη της μουσικής και επικοινωνώ με τη μουσική		
2.1. Τραγούδι	– Να αποδίδουν με σαφήνεια και με ακρίβεια το μουσικό περιεχόμενο των τραγουδιών (μελωδία, ρυθμό, φραζάρισμα, στιλ, ύφος, χρωματισμούς). – Να τραγουδούν με τονική σταθερότητα και ανεξαρτησία. – Να εμβαθύνουν τη δημιουργική σχέση τους με την εθνική παράδοσή μας. – Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη μουσική και τον πολιτισμό άλλων λαών. – Να αναπτύξουν σχέση οικείωσης με την εκκλησιαστική μουσική της ορθόδοξης εκκλησίας. – Να οικειωθούν δημιουργικά με τα μεγάλα έργα της παγκόσμιας μουσικής φιλολογίας.	– Τραγούδια κατάλληλης έκτασης ξένων και Ελλήνων συνθετών (Μότσαρτ, Σούμπερτ, Καλομοίρη, Σαμάρα, Σισιλιάνου κ.ά.). – Δίφωνοι κανόνες και δίφωνα τραγούδια από το ευρωπαϊκό και το ελληνικό ρεπερτόριο. Τραγούδια με εναλλαγές solo-tutti, με αντιστικτικό περιεχόμενο κ.ά. – Τραγούδια από την ελληνική δημοτική μουσική (εθνικά, ιστορικά, κάλαντα...), καθώς και τραγούδια που αναφέρονται στους αγώνες της πρόσφατης ιστορίας μας (έπος του '40, εθνική αντίσταση, Πολυτεχνείο) καί στον νεότερο ελληνικό πολιτισμό. – Τραγουδούν λαϊκά και παραδοσιακά τραγούδια από διάφορες χώρες στην αντίστοιχη εθνική γλώσσα, συνοδεύοντάς τα με όργανα.

	– Να εκτιμήσουν την αξία της λογοτεχνίας, ελληνικής και ξένης. – Να αναγνωρίζουν την υψηλή καλλιτεχνική ποιότητα σε όλα τα είδη μουσικής. – Να αξιοποιούν δημιουργικά τη φωνή τους και τις εκφραστικές δυνατότητες τους. – Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα και να αναπτύξουν ανθρωπιστικές αξίες.	– Τραγουδούν σύντομα ή μεγαλύτερα βυζαντινά μέλη και ύμνους με ισοκράτημα. – Τραγουδούν χαρακτηριστικά χορωδιακά κομμάτια και άριες από όπερες & οπερέτες (Ροσίνι: «Κουρέας της Σεβίλης», Μπιζέ: «Κάρμεν», Μότσαρτ: «Μαγεμένος αυλός» κτλ. με ελληνικά λόγια), καθώς και γνωστά θέματα άλλων έργων. – Μελοποιημένη ελληνική και ξένη ποίηση, αντίστοιχη με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. – Τραγούδια ελαφρά, λαϊκά, από τον κινηματογράφο, το θέατρο, επιλεγμένα με αυστηρά ποιοτικά κριτήρια ως προς το στίχο και τη μουσική. – Τραγούδια γραμμένα από τους ίδιους τους μαθητές. – Τραγούδια για την ειρήνη, την αλληλεγγύη, την ελευθερία κτλ.
<u>2.2. Μουσικές ακροάσεις</u>	– Να προχωρήσουν σε πιο λεπτές διακρίσεις σχετικά με τον ήχο και τη λειτουργία των μουσικών οργάνων. – Να εμπεδώσουν τις έννοιες: μελωδία, συνήχηση, ρυθμός, δυναμική, ρυθμική αγωγή, φόρμα, ύφος. – Να μπορούν να εντάξουν τα πιο χαρακτηριστικά έργα θρησκευτικής και κοσμικής μουσικής σε αντίστοιχες ιστορικές περιόδους (αρχαιότητα, Μεσαίωνα, Αναγέννηση).	– Επιλογή αποσπασμάτων από έργα του διεθνούς κλασικού ρεπερτορίου και αντιπροσωπευτικής λαϊκής - Παραδοσιακής μουσικής (π.χ. κρουστά όργανα που παίζουν στην έντεχνη και στην παραδοσιακή μουσική, το βιολί: στη συμφωνική ορχήστρα και στην τσιγγάνικη μουσική, η κλασική και η rock κιθάρα, το λαϊκό κλαρίνο και το κλαρινέτο. – Ποικιλία παραδειγμάτων από ηχογράφησεις ή με ζωντανές εκτελέσεις στην τάξη. – Μουσική από CD, κασέτες ήχου , CD-Rom, βιντεο-κασέτες. Δημιουργική ακρόαση, σύγκριση, σχολιασμός και συζήτηση για τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν κάθε εποχή.

2.3. Μουσικά παιχνίδια	– Να βιώσουν τη χαρά και την ικανοποίηση από τη συμμετοχή και τη συνεργασία μέσα στην ομάδα για την πραγματοποίηση μουσικών παιχνιδιών. – Να αναπτύξουν τις δεξιότητες, τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. – Να αναπτύξουν σεβασμό προς το έργο και τις πρωτοβουλίες των συμμαθητών τους.	– Παιχνίδια εμπιστοσύνης, επικοινωνίας, συντονισμού κ.ά. Π.χ. ρυθμική σκυταλοδρομία: Οι παίκτες κάθονται σε κύκλο και ο καθένας έχει διαλέξει το όνομα ενός μουσικού οργάνου. Ακούγεται αργή μουσική σε τετραμερές μέτρο. Όλοι εκτελούν τις παρακάτω κινήσεις σύμφωνα με τη μουσική: 1ος χρόνος – αριστερό χέρι στο αριστερό γόνατο 2ος χρόνος – δεξί χέρι στο Δεξί γόνατο 3ος χρόνος – αριστερός αντίχειρας στο δεξί ώμο 4ος χρόνος – δεξιός αντίχειρας στον αριστερό ώμο. Ταυτόχρονα, στον 3° χρόνο, κάποιος παίκτης λέει το όνομα του οργάνου επιλογής του και στον 4° χρόνο καλεί άλλο όργανο της ομάδας. Στον επόμενο γύρο γίνεται κελευστής ο παίκτης που κλήθηκε κ.ο.κ. Όποιος κάνει λάθος στο ρυθμό, στις κινήσεις ή στο όνομα του οργάνου φεύγει από το παιχνίδι.
2.4. Μουσική και κίνηση	– Να συνεχίσουν τις ατομικές και τις ομαδικές κινητικές δραστηριότητες : α) για την εδραίωση ισχυρής αίσθησης ρυθμού και για την κατανόηση και την εμπέδωση μουσικών εννοιών και γνώσεων. β) για την ευαισθητοποίηση απέναντι στη μουσική, την έκφραση συναισθημάτων και αισθητικής συγκίνησης. – Να χρησιμοποιήσουν ψυχοκινητικές δεξιότητες για την σύνδεση των στοιχείων της κίνησης (βάρους, χώρου, χρόνου και ροής) με το χαρακτήρα και το ύφος της μουσικής.	– Κίνηση ολική ή μερική του σώματος, επί τόπου ή με ανάπτυξη στο χώρο, με ή χωρίς χρήση μουσικών οργάνων ή άλλων αντικειμένων με στόχο την κινησιολογική επένδυση ενός κομματιού μουσικής π.χ. χρησιμοποιούν μια μαριονέτα ή ένας μαθητής παίζει το ρόλο μαριονέτας. Σχεδιασμός κινήσεων που ανταποκρίνονται σε κάποια έννοια ή αποδίδουν το ύφος και το ιδίωμα της μουσικής, π.χ. πέντε μαθητές διαμορφώνουν ένα ρυθμικό σχήμα και παίζουν τον κάθε χρόνο του με διαφορετικό όργανο ♩ ♩ ♩ ♩ 𝅗𝅥

		Αποφασίζεται από τους υπόλοιπους μαθητές μια σειρά πέντε κινήσεων, που αντιστοιχούν στο κάθε ηχόχρωμα και εκτελούνται από πέντε μαθητές ή ομάδες, ενώ εκτελείται το ρυθμικό σχήμα. Στη συνέχεια μπορεί να επιταχυνθεί ή να αλλάξει το ρυθμικό σχήμα ή το κινητικό σχήμα να έπεται του ρυθμικού, μιμούμενο αυτό.
2.5. Μουσικές κατασκευές	– Να έρθουν σε επαφή με τους ήχους του περιβάλλοντος, να τους μιμηθούν ή να τους αναπαράγουν μέσα από διάφορα ηχογόνα σώματα και κατασκευές. – Να αναπτύξουν «οικολογική συνείδηση».	– Κατασκευάζουν «μπαστούνι της βροχής», σείστρα, κρουστά από βότσαλα, ξύλα κτλ. – Κατασκευάζουν όργανα από άχρηστα υλικά, μαράκες από κουτιά αναψυκτικών, σείστρα με καπάκια αναψυκτικών, κρουστά από άδεια μεταλλικά κουτιά κτλ.
2.6. Χρήση διαλογικού εκπαιδευτικού λογισμικού	– Να χρησιμοποιήσουν διαλογικό εκπαιδευτικό λογισμικό ως γνωστικό - διερευνητικό εργαλείο για την κατανόηση εννοιών και για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε σχέση με τα περιεχόμενα του προγράμματος σπουδών της Μουσικής Αγωγής. – Να κατανοήσουν τη σημασία που έχει για τις διάφορες μουσικές εφαρμογές η σύγχρονη τεχνολογία και η πληροφορική.	– Χρήση λογισμικού σχετικού με τη μουσική, με τη μορφή αλληλεπιδραστικών πολυμέσων, εκπαιδευτικού παιχνιδιού, λογισμικού γενικής χρήσης, δικτύων κ.ά., π.χ. αναζήτηση πληροφοριών σε βιβλιοθήκη ενός CD-Rom ή σε διεύθυνση του διαδικτύου (Internet) για την παρουσίαση μιας εργασίας ή για την εύρεση απάντησης σε ερωτήματα γύρω από κάποιο θέμα, όπως τα αρχαιοελληνικά μουσικά όργανα, η γέννηση της όπερας κ.ά.

Γενική Ενότητα 3: Γνωρίζω την παγκόσμια μουσική κληρονομιά		
3.1. Οι γραφές της μουσικής		
	– Να εμπεδώσουν τα στοιχεία σημειογραφίας που διδάχθηκαν στο Δημοτικό: Ρυθμικές αξίες: 𝅝, 𝅗𝅥, ♩, ♪, ♬, 𝅗𝅥., ♩. και οι αντίστοιχες παύσεις. Τονικό ύψος: α) κλειδί του σολ μεσαίο ντο έως σολ που εφάπτεται της 5[ης] γραμμής του πενταγράμμου. β) κλειδί του φα:μεσαίο ντο, γνωρίζοντας το μηχανισμό εύρεσης και αναγνώρισης και άλλων φθόγγων. Δυναμική: *p, f, mp, mf, pp, ff* crescendo (<), diminuendo (>) σημεία αλλοίωσης (#, *b* και αναίρεση), σύζευξη διάρκειας, σύζευξη προσωδίας, τονισμός (>), ελλιπές μέτρο, βοηθητικές γραμμές, legato, staccato. – Να εξοικειωθούν με τη γραφή (τρίηχο) των συγκοπών και της ρυθμικής αγωγής 6/8. – Να κατανοήσουν ότι η συνήχηση απεικονίζεται με κατακόρυφη διάταξη των μουσικών φθόγγων. – Να μπορούν να αναγνωρίσουν τον οπλισμό μιας κλίμακας με ένα σημείο αλλοίωσης. – Να αναπτύξουν περαιτέρω την ικανότητα μουσικής ανάγνωσης και την ανταπόκριση σε μουσική υπαγόρευση. – Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά της μουσικής σημειογραφίας των εποχών που εξετάζονται.	– Γραπτές ασκήσεις και ασκήσεις σε μορφή παιχνιδιού, ανταπόκριση σε σύντομα ακουστικά τεστ (dicteé) κ.ά., για να εμπεδώσουν βασικές θεωρητικές έννοιες, καθώς και ρυθμικές και μελωδικές δεξιότητες: π.χ. μετρούν σε δύο κινήσεις και απαγγέλουν μελωδία (solfege) ή μελωδίες που είναι γραμμένες σε ρυθμό 6/8. – Απεικονίζουν με γραφήματα τις τρίφωνες συγχορδίες ή φτιάχνουν μικρές γεωμετρικές κατασκευές με κύβους από χαρτόνι, σε καθένα από τους οποίους απεικονίζεται μία νότα της συγχορδίας. «Χτίζουν» συγχορδίες τοποθετώντας τρεις κύβους σε κατακόρυφη διάταξη και τραγουδούν ή παίζουν σε τονικό κρουστό τις διαφορετικές εκδοχές (ντο-μι-σολ, μι-σολ-ντο κτλ.) – Αναφορά σε ιστορικά στοιχεία της μουσικής σημειογραφίας: ελληνικές μουσικές καταγραφές πάνω σε πλάκες, εικόνες και φωτογραφίες από χειρόγραφα του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης (σύντομη αναφορά στη δημιουργία του πενταγράμμου και στην ονοματοθεσία των φθόγγων τόσο στη δυτική ευρωπαϊκή σημειογραφία όσο και στην ανατολική βυζαντινή παρασημαντική).

3.3. Τα είδη της μουσικής γεωγραφικά, διαχρονικά, και τα είδη της σύγχρονης μουσικής	– Να γνωρίσουν την ενόργανη και φωνητική μουσική πολιτισμών που αναπτύχθηκαν γύρω από τη Μεσόγειο και στην εγγύς Ανατολή, και να εντοπίσουν τυχόν ομοιότητες, διαφορές ή αλληλεπιδράσεις. – Να κατανοήσουν ότι η μουσική γεννιέται από διάφορες ανάγκες, κυρίως επικοινωνιακές και κοινωνικές. – Να αντιληφθούν ότι η δυτικοευρωπαϊκή μουσική φωνητική και οργανική πέρασε από διάφορα στάδια εξέλιξης ώσπου να πάρει τη σημερινή μορφή της.	– Χρήση επιλεγμένου οπτικο-ακουστικού υλικου (CD βιντεοκασέτες, κασέτες ήχου, CD-Rom), ώστε να συντεθεί ένας μουσικός-γεωγραφικός χάρτης. Με σημείο εκκίνησης την Αρχαία Ελλάδα (το ταξίδι του Οδυσσέα, τους μεγάλους αποικισμούς, την ιστορική διήγηση και τις περιγραφές του Ξενοφώντα, του Ηροδότου, του Πλουτάρχου) εξετάζεται η μουσική και ο πολιτισμός διάφορων λαών. – Ακρόαση τραγουδιών της εργασίας (των νέγρων της Αμερικής), της ξενιτιάς (από την Ελλάδα και από άλλες χώρες), τραγούδια των τσιγγάνων ή των ινδιάνων, και αναφορά στις συνθήκες της ζωής τους με τη βοήθεια εικόνων, φωτογραφιών ή άλλου εποπτικού υλικού. – Ακρόαση χαρακτηριστικών μορφών μουσικής από την αρχαιότητα, το Μεσαίωνα και την Αναγέννηση, εντοπισμός των στοιχείων που χαρακτηρίζουν το μουσικό άκουσμα κάθε εποχής, κατασκευή πινάκων με απεικονίσεις πολιτισμικών στοιχείων κάθε Περιόδου και σύνδεσή τους με την αντίστοιχη μουσική.
3.4. Οι γλώσσες της μουσικής	– Να αντιληφθούν ότι η μουσική λειτουργεί συνεκτικά για μικρές ή για μεγαλύτερες ομάδες - κοινωνίες, λαούς ή οργανωμένα έθνη, και ότι η ποικιλομορφία της οφείλεται στις ιδιαίτερες εμπειρίες και στα βιώματα της κάθε ομάδας. – Να αντιληφθούν ότι σε διαφορετικές συνθήκες και σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα διαμορφώνονται και οι ανάλογοι κώδικες μουσικής επικοινωνίας μεταξύ καλλιτεχνών και ακροατών. – Να διακρίνουν τους τρόπους με τους οποίους λειτουργεί η φωνή ή ένα μουσικό όργανο ανάλογα με το είδος της μουσικής που ερμηνεύει.	– Οι μαθητές ακούν μουσική από διάφορες περιοχές του κόσμου. Με τη βοήθεια κατάλληλου εποπτικού υλικού - εικόνων, φωτογραφιών και κειμένων - αναγνωρίζουν την κοινωνία ή την ομάδα που τη δημιούργησε, και προσπαθούν να ανιχνεύσουν τα ήθη, τις αξίες, τα «πιστεύω», τις παραδόσεις της, εξετάζοντας τη μουσική ταυτότητά της (π.χ., γιατί εκφράζεται διαφορετικά ένας νησιώτης από ένα στεριανό στα τραγούδια του;). – Βλέποντας φωτογραφίες, βίντεο, σκίτσα περιγράφουν πώς επικοινωνεί ο μουσικός με το ακροατήριό του σε μια συναυλία κλασικής μουσικής, σε μια τελετή πατριωτικού χαρακτήρα (παρέλαση), σε μια εκδήλωση ποπ ή ροκ μουσικής, σε ένα πανηγύρι κτλ. Ακολουθεί συζήτηση.

		– Συζητούν με τον καθηγητή τους για το πώς χρησιμοποιείται ένα μουσικό όργανο, π.χ. κρουστό σε τελετουργική μουσική από την Αφρική, σε ένα έργο συμφωνικής μουσικής, σ' ένα λαϊκό χορό των Βαλκανίων, σ' ένα κομμάτι ροκ μουσικής κτλ. Συζητούν για το πώς τραγουδιέται ένα παραδοσιακό τραγούδι, ένα χορωδιακό κομμάτι από όπερα, ένα κομμάτι ποπ, ένας εκκλησιαστικός ύμνος κτλ.
3.5 Η οργάνωση της μουσικής στην κοινωνία	– Να κατανοήσουν το ρόλο και την παρουσία της μουσικής στις διάφορες κοινωνίες ή σε τμήματα τους διακρίνοντας και εξετάζοντας παράγοντες που αφορούν: α) τη διάδοση, τη διατήρηση και την εκμάθησή της, β) τους κανόνες, τους νόμους και τους τρόπους έκφρασής της. γ) την ταυτότητα και τη σχέση μεταξύ εκείνων που συμμετέχουν άμεσα στην παραγωγή της μουσικής και των ακροατών της. (Η μελέτη επικεντρώνεται στη μουσική ως στοιχείο πολιτισμού στην Ελληνική αρχαιότητα στο Μεσαίωνα και στην Αναγέννηση).	– Μελέτη και σύγκριση των συνθηκών παραγωγής της μουσικής με διαγράμματα ιστορικές πηγές, κείμενα λογοτεχνικά έργα τέχνης κ.ά. – Περιγραφή και σύγκριση του ρόλου της μουσικής σε θρησκευτικές – λατρευτικές εκδηλώσεις και σε λαϊκά δρώμενα, π.χ. θάνατος και αναγέννηση στη φύση. – Σύγκριση δεδομένων: π.χ. ο ραψωδός της ομηρικής εποχής και ο τροβαδούρος του Μεσαίωνα: ποια η θέση και ο ρόλος τους στις αντίστοιχες κοινωνίες;
3.6 Η θεώρηση του φαινομένου της Μουσικής	– Να διαπιστώσουν τη σχέση ανάμεσα στη μουσική και στις κυρίαρχες θρησκευτικές, φιλοσοφικές, επιστημονικές και κοινωνικές απόψεις που επικρατούσαν την ίδια ιστορική περίοδο. (Εξετάζονται παραδείγματα από την αρχαιότητα, το Μεσαίωνα και την Αναγέννηση).	– Με αφορμή το μονόχορδο γίνεται αναφορά στις απόψεις του Πυθαγόρα για τους αριθμούς. Γίνεται διάκριση ανάμεσα στους θεωρητικούς της μουσικής (musici) και στους εκτελεστές (cantores) κατά το Μεσαίωνα. Συζήτηση για την αναβίωση του αρχαιοελληνικού πνεύματος κατά την Αναγέννηση κ.ά. – Δημιουργικές δραστηριότητες με βάση τις μυθολογικές, τελετουργικές και εθιμικές παραδόσεις, π.χ. ακρόαση τραγουδιών και μουσικής σχετικά με την επίκληση για βροχή, και ανάγνωση του ποιητικού περιεχομένου (Ινδιάνοι, Βεδουίνοι κ.ά.).

		Ανάπτυξη δραστηριοτήτων (μουσική επένδυση, αναπαράσταση διαδικασιών κ.ά.) γύρω από αυτό το θεματικό άξονα.
3.7 Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	- Να γνωρίσουν τα κυριότερα στοιχεία για τη μουσική στην Αρχαία Ελλάδα με εστίαση στα είδη μουσικής, τα μουσικά όργανα, τα σωζόμενα μουσικά κείμενα, τους μουσικούς και το θεωρητικό σύστημα των Αρχαίων Ελλήνων. - Να εμπεδώσουν έννοιες της βυζαντινής μουσικής, που εισήχθησαν στο Δημοτικό (οι φθόγγοι και οι χαρακτήρες ποσότητας: Ίσον, ολίγον και απόστροφος), και να εξοικειωθούν με τις έννοιες: -μαρτυρίες των φθόγγων -παραλλαγή και μέλος -ρυθμός και πόδες -πεταστή και κεντήματα. - Να γνωρίσουν τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα με αναφορά στα κυριότερα ιδιόφωνα, μεμβρανόφωνα, αερόφωνα και χορδόφωνα. – Να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια, την εξέλιξη και την επίδραση που ασκούν τα στοιχεία της ελληνικής μουσικής.	- Οπτικοακουστικό υλικό όπου παρουσιάζονται πηγές μελέτης της αρχαιοελληνικής μουσικής, όπως απεικονίσεις με σκηνές μουσικής, σωζόμενα μουσικά κείμενα και αποσπάσματα αρχαίων κειμένων με σχετικά στοιχεία. Οι μαθητές τραγουδούν τον επιτάφιο του Σεικίλου, π.χ., και ακούν ηχογραφημένα παραδείγματα. - Απλές ασκήσεις παραλλαγής και απλό μέλος (με ισοκράτημα από τον καθηγητή). - Ακρόαση με ταυτόχρονη Παρακολούθηση και ανάλυση της παρτιτούρας με έμφαση στην κατανόηση της λειτουργίας της παρασημαντικής. - Βιωματική εξοικείωση με τους Ήχους: Πλάγιο του Δ΄ (Ντο) και τον Α΄ (Ρε). - Οπτικοακουστική παρουσίαση των οργάνων, χρήση βιντεοταινίας, CD-ROM κ.ά., καθώς και ακρόαση ή εκμάθηση δημοτικών Τραγουδιών με χαρακτηριστική οργανική συνοδεία. - Ακρόαση και αναφορά σε ομοιότητες στοιχείων, π.χ. ο επτάσημος ρυθμός στην αρχαία ελληνική και στη δημοτική μουσική (Β΄ επίτριτος-Καλαματιανός) ή στα χελιδονίσματα (αρχαία και νεότερα).

Γενική Ενότητα 4: Συνδέω τη μουσική με τις άλλες τέχνες και τις επιστήμες.		
4.1. Μουσική και χορός	– Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με την παραδοσιακή και έντεχνη μουσική χορού, διάφορων λαών, πολιτισμών και εποχών και ιδιαίτερα αυτών που μελετώνται ιστορικά-γεωγραφικά: αρχαιότητα, Μεσαίωνας, Αναγέννηση, διάφοροι μουσικοί πολιτισμοί. – Να ανακαλύψουν αντιστοιχίες μεταξύ της μουσικής και του χορού, με έμφαση στο ρυθμό, στη δομή, στο ύφος και στην ιστορικο-κοινωνική λειτουργία τους.	– Αναφορά στις πηγές πληροφοριών για το χορό και τη μουσική κατά την αρχαιότητα (γραπτά κείμενα, παραστάσεις ανάγλυφων αγγείων κτλ.), διερεύνηση της σχέσης χορού και αρχαίου δράματος, καθώς και της κοινωνικής λειτουργίας του χορού κατά την εποχή αυτή (πυρρίχιος χορός Κρήτης, διονυσιακοί χοροί κ.ά.). – Προσέγγιση των κοινωνικών Παραμέτρων του Μεσαίωνα: η αρνητική στάση της καθολικής εκκλησίας έναντι του χορού. Διαφοροποίηση της μορφής, του ύφους και της μουσικής του χορού σύμφωνα με την κοινωνική διαστρωμάτωση (κυκλικοί χοροί χωρικών - αυλικοί χοροί ιπποτών). – Ακούν χαρακτηριστικούς χορούς της Αναγέννησης, όπως: σαραμπάντ, κουράντ, αλεμάντ, γκαβότ, και συζητούν για τη γέννηση του μπαλέτου. – Αναφορά στο λειτουργικό ρόλο μουσικής και χορού στη Μέση Ανατολή, Αφρική κ.ά. (π.χ. εκστατικοί χοροί, οργανική συνοδεία, πολυρρυθμία κτλ.).
4.2. Η Μουσική και άλλες τέχνες	– Να ανακαλύψουν ότι η μουσική διαφέρει από τις άλλες τέχνες ως προς το ότι: α) είναι μια αυτόνομη ψυχοκινητική δραστηριότητα, β)έχει την δυνατότητα να συνενώνει παρόμοιες δραστηριότητες των ανθρώπων που συμμετέχουν σε χορωδίες, μουσικά σύνολα, τραγούδι, ορχήστρες (βλέπε ρήμα «συνάδω»). γ)αποτελεί το συνδετικό κρίκο άλλων τεχνών και διαπλέκεται δημιουργικά μαζί τους επιτείνοντας και αναδεικνύοντας την εκφραστική δύναμή τους (χορός, θέατρο, κινηματογράφος).	– Κάνουν ατομικές/ομαδικές εργασίες με διάρκεια 3-10 λεπτά, που παρουσιάζονται στην τάξη, και αφορούν μια από τις τρεις ιδιότητες της μουσικής που αναφέρονται στους στόχους. – Προτείνεται η χρήση επιδιασκοπίου (overhead) για την εικαστική κάλυψη των εργασιών, παράλληλα με τη μουσική υπόκρουση που θα επιλέξουν μαθητές σε συνεργασία με τον καθηγητή.

		Παραδείγματα εργασιών : 1. Πώς έκαναν μουσική οι Αρχαίοι Έλληνες, μάθαιναν όργανα ή όχι, είχαν χορωδίες ή ορχήστρες, χρησιμοποιούσαν τη μουσική ως μέσο ενίσχυσης άλλων τεχνών (χορού, θεάτρου) είχε η μουσική αυτόνομη ύπαρξη ή συνόδευε πάντα το λόγο, κτλ. 2. Χορός: με ή χωρίς μουσική; Κινηματογράφος: μουσική δημιουργεί ατμόσφαιρα και προετοιμάζει συναισθηματικά το θεατή γι΄ αυτό που θα δει;
4.3. Η Μουσική και τα άλλα μαθήματα	– Να συνδέσουν τη μουσική με άλλους επιστημονικούς τομείς μέσα από τα αντίστοιχα προς αυτούς μαθήματα, όπως είναι η Γλώσσα, τα Μαθηματικά, η Ιστορία, η Φυσική, η Γεωγραφία, τα Θρησκευτικά, οι Ξένες Γλώσσες κ.ά.	– Μουσικά παιχνίδια, κινητικές δραστηριότητες, ακροάσεις, μουσική υπόκρουση και ηχοϊστορίες σχετικά με θέματα, σύμβολα και έννοιες άλλων μαθημάτων. π.χ. Βιολογία: μηχανισμοί κίνησης διάφορων οργανισμών, όπως της αμοιβάδας, του χταποδιού, του κάβουρα, του γλάρου κ.ά. Οι μαθητές αποδίδουν ηχητικά τα χαρακτηριστικά της κίνησης διάφορων έμβιων οργανισμών.
Γενική ενότητα 5: Δημιουργώ μουσική, την παρουσιάζω και εκφράζομαι μ' αυτήν.		
5.1. Αυτοσχέδιες ορχήστρες	– Να εμπεδώσουν και να μάθουν να χειρίζονται με αυξημένη δεξιότητα και εκφραστικότητα μουσικές έννοιες και στοιχεία που διδάχτηκαν στο Δημοτικό. – Να γνωρίσουν καλύτερα: τρόπους-κλίμακες, σύνθετα μέτρα, αντιχρονισμό, συγκοπή, απλές συνηχήσεις κ.ά. – Να συνεχίσουν να αναπτύσσουν την ικανότητα: - συντονισμού - ανεξαρτησίας παιξίματος και τραγουδιού σε ταυτόχρονη εκτέλεση - επίτευξης ομοιόμορφης δυναμικής. – Να συνθέσουν μελωδίες, συνοδείες και εισαγωγές, που να μπορούν να εκτελεστούν από την αυτοσχέδια ορχήστρα.	– Αυτοσχέδιες ορχήστρες από α) κρουστά (ρυθμικά, μελωδικά, β) απλά πνευστά (φλογέρα, μελόντικα), γ) παλαμάκια και το σώμα (body percussion), δ) αυτοσχέδια όργανα κατασκευασμένα από τους μαθητές, ε) φωνές, στ) έγχορδα ή νυκτά (αν υπάρχουν), ζ) πληκτροφόρα. – Οι μαθητές χωρίζονται σε 4 συνδυασμούς των παραπάνω ομάδων και χειρίζονται διάφορες μουσικές έννοιες (ρυθμικές κτλ.) με ενορχήστρωση εύκολων κομματιών, εμπειρικά ή με τη χρήση συμβατικής σημειογραφίας και συμβόλων. – Εκτέλεση μικρών κομματιών με έμφαση στις κλίμακες: π.χ. άσκηση για τις μείζονες: παίζουν τις 6 πρώτες βαθμίδες do, re, mi, fa, sol, la σε μελωδικό όργανο και τους φθόγγους si και do τραγουδούν οι μαθητές (ή παίζουν σε άλλο όργανο).

		– Εκτελούν κομμάτια ως πρακτική εφαρμογή, για να εμπεδώσουν μορφές έργων, ακροάσεις ή ιστορικά στοιχεία, που έχουν αναφερθεί σε συγκεκριμένες διδακτικές ενότητες. Π.χ., εκτέλεση αφρικανικού παραδοσιακού τραγουδιού.
5.2. Συστηματικές χορωδίες - ορχήστρες	– Να αναπτύξουν δεξιότητες στην εκτέλεση μουσικής με τη φωνή ή με όργανα για την απόδοση έργων μουσικής από μόνιμο συγκρότημα του σχολείου. (ομάδα φλογέρας, χορωδία).	– Δημιουργία μονόφωνης ή δίφωνης χορωδίας ευρωπαϊκής μουσικής ή χορωδίας βυζαντινής ή παραδοσιακής μουσικής κ.ά. – Ανάπτυξη ορχηστρικών σχημάτων (συνόλων) αυτοτελών (π.χ. ομάδα από φλογέρες, ορχήστρα οργάνων Orff κ.ά.) ή σε συνδυασμό με χορωδία. – Παρουσιάσεις και εκδηλώσεις σε γιορτές, επετείους κ.ά. εντός και εκτός σχολείου.
5.3. Οργανικά σύνολα	– Να αναπτύξουν πρωτοβουλία δημιουργίας μικρών μουσικών συνόλων με αυτόνομη λειτουργία, η οποία θα επεκτείνεται και πέρα από το πλαίσιο του μαθήματος. – Να κατανοήσουν τις παραμέτρους που σχετίζονται με την οργάνωση και την εκτέλεση μουσικής, και να καλλιεργήσουν την αυτοέκφραση και τη δημιουργική επικοινωνία και συνεργασία με τους άλλους. – Να συνδυάσουν τις προσωπικές μουσικές ασχολίες τους, με τη γενικότερη πολιτιστική και κοινωνική λειτουργία του σχολείου.	– Παρότρυνση του καθηγητή για δημιουργία ολιγομελών οργανικών ή μεικτών συνόλων (φωνή/ές και όργανο/α) και παροχή στήριξης σε ήδη δημιουργημένα σύνολα. – Σχηματίζουν διάφορα σύνολα, π.χ. σχήματα ελαφράς μουσικής, ροκ συγκρότημα κ.ά., ανάλογα με τα μουσικά ενδιαφέροντά τους, για δημιουργική απασχόληση στον ελεύθερο χρόνο τους. – Ο καθηγητής μπορεί να τους ζητήσει να παίξουν σε κάποιο μάθημα, γιορτή ή εκδήλωση του σχολείου που απευθύνεται σε ευρύτερο κοινό.
5.4. Δημιουργικές δραστηριότητες	– Να ανακαλύψουν τις δυνατότητές τους να πειραματίζονται με τον ήχο και να Παράγουν δικές τους συνθέσεις είτε ατομικά είτε ομαδικά. – Να φτάσουν μέσα από τον προσωπικό του δρόμο, ο καθένας στην αισθητική απόλαυση του δημιουργού και να διαμορφώσουν δικά τους κριτήρια δημιουργίας.	– «Εφευρίσκουν» και κατασκευάζουν όργανα από τεχνητά ή φυσικά υλικά (π.χ. από βότσαλα). – Δημιουργούν απλά ρυθμικά σχήματα. – Δημιουργούν απλές μελωδίες στο 5φθογγο με μουσικά όργανα που είναι διαθέσιμα. – Δημιουργούν στίχους που ταιριάζουν στις νέες μελωδίες.

		– Φτιάχνουν μια εισαγωγή και ένα τέλος σ' ένα ποίημα ή άλλο έργο τέχνης ή σε οποιαδήποτε δραστηριότητα (π.χ. οι ειδήσεις στην τηλεόραση). – Επινοούν μουσική για ένα ποίημα (ή άλλο λογοτεχνικό προϊόν) που διδάσκεται στο μάθημα της Γλώσσας και την παρουσιάζουν ως υπόκρουση, αφού έχουν βρει τα κατάλληλα όργανα, τη σωστή ένταση και τους συνδυασμούς που αποδίδουν καλύτερα τη δομή του ποιήματος (ή άλλου λογοτεχνικού προϊόντος).
5.5. Πολύτεχνες δραστηριότητες	– Να εξοικειωθούν με την συνύπαρξη διάφορων τεχνών σε ενιαίο σύνολο με κοινό στόχο. – Να συμμετέχουν στην ομάδα ανάλογα με τις γνώσεις, με τις δεξιότητες, με τις κλίσεις, και με τις ανάγκες τους αλλά και με τον κοινό στόχο.	– Δημιουργούν ένα δρώμενο διάρκειας 5΄ με τον εξής τρόπο: 1. Λόγος και μουσική 2. Λόγος, μουσική και κίνηση 3. Λόγος, μουσική, κίνηση και εικόνα (συμβατική και ηλεκτρονική – φωτισμός, βίντεο– προβολή). Ξεκινώντας από το λόγο (ποίηση, ιστορία, επαναλαμβανόμενες λέξεις), π.χ. «άνδρα μοι έννεπε, μούσα πολύτροπον», οι μαθητές αναπτύσσουν την αίσθηση του ρυθμού και επεκτείνουν το συγκεκριμένο ρυθμό στους τρεις προαναφερθέντες τρόπους παρουσίασης του δρώμενου. Συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους και από κοινού αποφασίζουν πώς θα διαμορφωθεί το τελικό δρώμενο.
5.6. Ευκαιριακές δραστηριότητες	– Να αξιοποιήσουν διάφορους εορτασμούς, επετείους ή γεγονότα επικαιρότητας για τη διεξαγωγή σχετικών παρουσιάσεων δραστηριοτήτων ή ειδικών μαθημάτων. – Να ενεργοποιήσουν τις δημιουργικές δυνάμεις τους και να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και επικοινωνίας. – Να προχωρήσουν σε διαθεματική προσέγγιση διάφορων γνωστικών αντικειμένων μέσα από τη μουσική.	– Μουσικές εκδηλώσεις μέσα στο σχολείο ή στην τοπική κοινωνία με αφορμή κάποια επέτειο ή κάποιο γεγονός (π.χ. τιμητικό αφιέρωμα σε κάποιο συνθέτη ή πνευματικό άνθρωπο). – Συνεργασία με φορείς, τοπική αυτοδιοίκηση για την πραγματοποίηση προγραμμάτων και εκστρατειών κοινωνικής ευαισθητοποίησης ή και για τη συμμετοχή σε αυτά, π.χ. «Παραδοσιακά μουσικά έθιμα που χάνονται» κ.ά. – Παρακολούθηση συναυλιών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, επίσκεψη σε μουσειακούς χώρους ή εκθέσεις.

5.7. Ζωντανή μουσική στο σχολείο	– Να μάθουν να απολαμβάνουν τη ζωντανή καλλιτεχνική δημιουργία, έντεχνη και παραδοσιακή. – Να αναπτύξουν σωστά κριτήρια, για να μπορούν να εκτιμήσουν την ποιοτική μουσική χωρίς προκαταλήψεις. – Να αναπτύξουν μεταξύ τους δίκτυο επικοινωνίας αλλά και σε δια-σχολικό επίπεδο. – Να μάθουν να συμβάλλουν ενεργητικά στη διαμόρφωση του ηχητικού περιβάλλοντος, κατανοώντας ότι αυτό αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο του πολιτιστικού μας «γίγνεσθαι».	– Καταξιωμένοι καλλιτέχνες επισκέπτονται το σχολείο και με κατάλληλα επιλεγμένο και παιδαγωγικά προσαρμοσμένο μουσικό υλικό εισάγουν τους μαθητές στις ιδιαίτερες πτυχές κάθε μουσικού είδους: π.χ. παρουσίαση έργων με θέματα από τη ζωή των παιδιών «Παιδική γωνιά» του Debussy, «Παιδικές σκηνές» του Schummann, ελληνικά παραδοσιακά παιδικά τραγούδια με ανάλογο θέμα κ.ά.). – Ανταλλαγές μαθητών ακόμα και από διαφορετικές βαθμίδες (π.χ. από Γυμνάσιο σε Δημοτικό και αντιστρόφως), επισκέψεις μαθητών Μουσικών Γυμνασίων, σπουδαστών των Μουσικών Τμημάτων του Πανεπιστημίου κτλ. σε σχολεία, για να παρουσιάσουν το καλλιτεχνικό έργου τους. – Μέσα από σχήματα ελεύθερης καλλιτεχνικής έκφρασης και από εργαστήρια οι μαθητές παράγουν και παρουσιάζουν δικά τους πρωτότυπα έργα: μουσική υπόκρουση σε θεατρικές παραστάσεις, παιδικά μιούζικαλ κ.ά.

Β΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Γενική Ενότητα 1: Προσεγγίζω και κατανοώ τις βασικές έννοιες και τα συστατικά της μουσικής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1.1. Ρυθμός	– Να αναγνωρίζουν με ευχέρεια τη συγκοπή και τον αντιχρονισμό, και να μπορούν να τα αποδώσουν με ακρίβεια. – Να διαβάζουν ρυθμικά και να χειρίζονται με ευχέρεια μουσικές φράσεις που περιέχουν τέταρτα, όγδοα, μισά, ολόκληρα, τις παύσεις τους, και σχήματα με παρεστιγμένες νότες, όπως παρεστιγμένο τέταρτο και όγδοο και παρεστιγμένο όγδοο και δέκατο έκτο. – Να αναγνωρίζουν ακουστικά τα μέτρα 6/8, 7/8, 3/4 στη μουσική διάφορων λαών. – Να κατανοήσουν τη σχετική διάρκεια των φθόγγων και ότι αυτή διαφοροποιείται με την αλλαγή ρυθμικής αγωγής. – Να γνωρίσουν άνισα ρυθμικά σχήματα και τη σχέση τους με λεκτικά σχήματα. – Να γνωρίσουν το εναλλασσόμενο μέτρο.	– Ακρόαση σχετικών παραδειγμάτων ρυθμική απαγγελία και ρυθμικό σολφέζ φράσεων, οι οποίες περιέχουν συγκοπές. Αποδίδουν το ρυθμό: α) με παλαμάκια β) με κίνηση και με σωματικό αυτοσχεδιασμό γ) με κρουστά όργανα. – Οι μαθητές τραγουδούν γνωστές μελωδίες 4, 8 ή 12 μέτρων, που περιέχουν τις αξίες αυτές. Τις μελωδίες «ανακαλύπτουν» διαβάζοντας τες από τον πίνακα. Ύστερα δημιουργούν δικά τους κομμάτια παίρνοντας όλα ή μερικά μόνο από τα μέτρα κρατώντας σταθερούς τους φθόγγους της μελωδίας και μεταβάλλοντας τα ρυθμικά σχήματα. Οι ίδιοι ή ο δάσκαλος εκτελούν τις παραλλαγές και η τάξη εκφέρει άποψη συγκρίνοντάς τες με την αρχική μορφή. – Ακούν μουσική από χώρες τις Λατινικής και της Κεντρικής Αμερικής, της Ασίας και της Ελλάδας, και συγκρίνουν το ρυθμό σε σχέση με άλλα συστατικά της μουσικής (μελωδία, ύφος κτλ.), καθώς και με τον ιδιαίτερο πολιτισμό κάθε λαού. – Διαβάζουν ένα γρήγορο κομμάτι που έχει γραφτεί στον πίνακα με διπλασιασμένες αξίες. Κάνουν το ίδιο και σε άλλα, ορίζουν τη ρυθμική αγωγή. – Ακούν και αναγνωρίζουν τι επαναλαμβάνεται και τι αλλάζει στο ρυθμό και στο μέτρο. Ελληνική μουσική από πολλές περιοχές, και θρησκευτική από όλο τον κόσμο.

1.2. Τονικό ύψος - μελωδία	– Να αντιληφθούν την έννοια της μελωδικής έκτασης και να αναγνωρίζουν ένα φθόγγο σε διάφορες οκτάβες.	– Ακούν παραδείγματα από όργανα που καλύπτουν όλο το φάσμα της μελωδικής έκτασης και από φωνές που φτάνουν σε ακραία σημεία φωνητικής έκτασης. Προσπαθούν να μιμηθούν με τη φωνή τους ό,τι ακούν και διαπιστώνουν ό,τι τραγουδούν τον ίδιο φθόγγο σε άλλη οκτάβα ή ότι πρέπει να μεταφέρουν τη μελωδία πιο χαμηλά ή πιο ψηλά. Το ίδιο γίνεται και όταν προσπαθούν να την επαναλάβουν σε ένα όργανο μικρής έκτασης (π.χ. μικρό ξυλόφωνο, αρμόνιο, φλογέρα κτλ.)
	– Να αναγνωρίζουν και να Τραγουδούν με τονική ακρίβεια διαστήματα 2ης, 3ης, 4ης, 5ης ανιόντα και κατιόντα, ταυτοφωνία, 8η (οκτάβα).	– Παίζουν και τραγουδούν διαστήματα 2ας μικρής και μεγάλης (ντο-ρε, ρε-ντο, σι-ντο, ντο-σι), 3ης μικρής και μεγάλης (ντο-μι, μι-ντο, ντο-μι♭, μι♭-ντο), 4ης καθαρής (ντο°-φα, φα-ντο°), 5ης καθαρής (ντο°-σολ, σολ-ντο°), 6ης μικρής και μεγάλης (ντο-λα, ντο-λα♭), ταυτοφωνίας και οκτάβας (ντο°-ντο ντο° ντο¹).
	– Να αναγνωρίζουν και να παρακολουθούν με ευχέρεια την πορεία μιας μελωδίας.	– Ακούν και παρακολουθούν συγχρόνως από παρτιτούρα απλές μελωδίες από γνωστά έργα (π.χ., «Ωδή στη χαρά», «Συμφωνία της Έκπληξης», «Μικρή νυχτερινή μουσική» κτλ). Ο καθηγητής παίζει μια μελωδία. Οι μαθητές παρακολουθούν την παρτιτούρα και μόλις εκείνος σταματήσει δείχνουν σε ποιο σημείο βρίσκεται στο κείμενο.
		– Τραγουδούν και συνοδεύουν με κρουστά όργανα ένα τραγούδι χωρισμένοι σε 3 ομάδες. Η 1η τραγουδά τη μελωδία, η 2η απαγγέλλει ρυθμικά το μελωδικό ρυθμό, η 3η κτυπά ρυθμικά τον παλμό με τα όργανα. Τραγουδούν τραγούδια με μελωδικά ostinati. Δίφωνους και Τρίφωνους κανόνες.
	– Να κατανοήσουν τις έννοιες: μελωδία, ρυθμός, μελωδική σειρά, μελωδική μίμηση, επίμονο μελωδικό σχήμα.	– Δημιουργούν φράσεις σε τονικό κρουστό χρησιμοποιώντας ένα τετράχορδο και την οκτάβα του (π.χ., ρε° – μι - φα - σολ - ρε¹ ή ντο° - ρε - μι - φα -ντο¹). Κάθε μαθητής βρίσκει δύο αντίθετες φράσεις μεγάλη - μικρή, με αργό - με ζωηρό χαρακτήρα, ως αρχή - ως τέλος. Παίζουν μουσική σκυταλοδρομία με μελωδικές φράσεις.
	– Να χαρακτηρίζουν φράσεις που ακούνε: μικρές, μεγάλες, ίδιες, διαφορετικές.	– Οι μαθητές κάνουν ασκήσεις ακουστικής αναγνώρισης των δύο τρόπων, τραγουδούν μια φράση σε μείζονα ή σε ελάσσονα τονικότητα και την παίζουν σε τονικό κρουστό, αναγνωρίζουν τα τετράχορδα και πειραματίζονται με αυτά, για να συνθέσουν τις κλίμακες, αναγνωρίζουν τις βαθμίδες ακουστικά, χρησιμοποιούν τον κύκλο των 5ων, για να βρουν τον οπλισμό τους.
	Να εμπεδώσουν τη γνώση του μείζονα και ελάσσονα τρόπου, να μπορούν να Τραγουδούν με τονική ακρίβεια μελωδίες και φράσεις γραμμένες στις τονικότητες ΝΤΟ-ΣΟΛ, ΦΑ μείζονες και ΛΑ ελάσσονα, και να χειρίζονται τις κλίμακες αυτές για τις μουσικές δημιουργίες τους.	

	– Να συσχετίσουν τη φυσική ελάσσονα κλίμακα με τον αιολικό τρόπο.	– Ακούν μελωδίες γραμμένες στον αιολικό τρόπο και Παίζουν κατιούσες φράσεις αρχίζοντας από το λα[1] και φτάνοντας μέχρι το λα°.
1.3. Δυναμική αγωγή	– Να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν με ακρίβεια τις διαβαθμίσεις έντασης του ήχου, να εμπεδώσουν την ιταλική ορολογία που έχουν διδαχτεί ήδη σε προηγούμενες τάξεις, και να εξοικειωθούν με τους όρους *sf*, *molto*, *subito*, *poco a poco*, *dolce*, *espressivo* κ.ά. – Να περιγράφουν πιο σύνθετες και ποικίλες αλλαγές δυναμικής και να ανταποκρίνονται σ' αυτές με αυξανόμενη εκφραστικότητα, φαντασία και έλεγχο. – Να ενσωματώσουν και να απεικονίσουν με σύμβολα την έννοια τις δυναμικής σε μουσικές δραστηριότητές τους. – Να συνειδητοποιήσουν πώς συνυφαίνεται η δυναμική αγωγή με άλλες μουσικές έννοιες, καθώς και ποια είναι η λειτουργία της στη μουσική διάφορων ιστορικών περιόδων που εξετάζονται, όπως; η καθιέρωση της ιταλικής ορολογίας, οι εκφραστικές δυνατότητες των μουσικών οργάνων των περιόδων του Μπαρόκ και του Κλασικισμού . – Να αντιληφθούν πώς η δυναμική επηρεάζει την έκφραση.	– Ακρόαση και εντοπισμός της δυναμικής του ήχου από ηχογραφημένα ή ζωντανά παραδείγματα. – Διερεύνηση της σχέσης της δυναμικής με τη ρυθμική αγωγή. Διερεύνηση των δυναμικών καταστάσεων που δίνουν τα διάφορα ηχοχρώματα: Π.χ. α) ακρόαση του κοντσέρτου «Άνοιξη» (Allegro - ξύπνημα της Άνοιξης) από το έργο «Τέσσερις Εποχές» του Α. Βιβάλντι, όπου η σταδιακή αύξηση της έντασης περιγράφει την αναγέννηση της φύσης. Η πρώτη φράση, αρχικά forte, επαναλαμβάνεται piano (συνήθης τεχνική στο Μπαρόκ). β) ακρόαση της αρχής του **Andante** από τη «Συμφωνία αρ. 40» του Β.Α. Μότσαρτ, και εντοπισμός των αλλαγών δυναμικής. – Ανταπόκριση στις αλλαγές της δυναμικής με κίνηση, παντομίμα, χορό, λόγο, ζωγραφική, μουσικά παιχνίδια κτλ. – Γραπτή και προφορική περιγραφή ακουσμάτων με μεγαλύτερη απαίτηση για ταξινόμηση, ανάλυση και ακουστική απομνημόνευσή τους. – Απόδοση της δυναμικής με τη φωνή, με το τραγούδι, με παλαμάκια, με παίξιμο οργάνων συμβατικών ή αυτοσχέδιων και με παραγωγή ήχων γενικά από ηχογόνα σώματα. – Διαβάζουν μια «παρτιτούρα», η οποία περιέχει σύμβολα συμβατικά ή μη για την απεικόνιση της δυναμικής. Φτιάχνουν μια παρτιτούρα αυτής της μορφής.
1.4. Ρυθμική αγωγή	– Να διακρίνουν τις λεπτότερες διαφοροποιήσεις της ρυθμικής αγωγής, όπως adagio - andante, moderato - allegretto, presto - vivace κ.ο.κ. – Να αντιληφθούν ότι μια από τις βασικές τεχνικές παραλλαγής ενός θέματος είναι η διαφοροποίηση της ρυθμικής πυκνότητάς του.	– Μουσικά παιχνίδια κατάλληλα για την ηλικία των μαθητών (π.χ. «ο μαέστρος») και ακροάσεις επιλεγμένων μουσικών παραδειγμάτων. – Δραστηριότητες με κίνηση, σωματικό αυτοσχεδιασμό, ζωγραφική, κτλ. – Εισαγωγή και χρήση μετρονόμου. Συνοδεία με όργανα ρυθμού.

	– Να εξοικειωθούν με την ευρωπαϊκή ορολογία των όρων της ρυθμικής αγωγής. – Να διακρίνουν με ευχέρεια τις αλλαγές της ρυθμικής αγωγής και να μπορούν να τις αποδώσουν με δικά τους μουσικά - εκφραστικά μέσα.	– Ακροάσεις μουσικών παραδειγμάτων. – Χρησιμοποίηση «θεμάτων και παραλλαγών» ηχογραφημένων ή σε ζωντανή εκτέλεση από το διδάσκοντα ή από τους μαθητές. – Ασκήσεις αντιστοίχισης των ελληνικών όρων με τους ιταλικούς. – Απλές ασκήσεις διεύθυνσης. – Μικρές ρυθμικές «συνθέσεις» των μαθητών, οι οποίες ακολουθούν συγκεκριμένη ρυθμική αγωγή (andante, allegro, vivace).
1.5.Ηχόχρωμα	– Να αποκτήσουν βασικές γνώσεις οργανογνωσίας: Εκτάσεις, ηχητικές περιοχές, τεχνικές παιξίματος. – Να κατανοήσουν ότι το ύφος ενός μουσικού έργου συνδέεται και με το ηχόχρωμα. – Να κατανοήσουν ότι η λειτουργία της ανθρώπινης φωνής και των οργάνων μέσα σε διάφορα μουσικά σύνολα εξαρτάται από την ποιότητα και την έκταση του ήχου τους (όργανα συνοδείας, όργανα σολιστικά, 1η, 2η, 3η, 4η φωνή στη χορωδία κτλ.) – Να γνωρίσουν τους διαφορετικούς τρόπους χρήσης των οργάνων σε διάφορες περιόδους της ιστορίας.	– Περιληπτική παρουσίαση των οργάνων της ορχήστρας και παραδοσιακών οργάνων με ακροάσεις και με εικόνες, για να κατανοήσουν τις ιδιαίτερες απόχρώσεις του ήχου τους αναλόγως του τρόπου παιξίματος, της έκτασης ή της εν γένει κατασκευής τους. – Αναφορά σε α) φωνητικά μουσικά σύνολα (βυζαντινοί χοροί, παραδοσιακές χορωδίες, εύκολα κομμάτια πολυφωνικής μουσικής, διάφορα είδη χορωδιών σε ρεπερτόριο διαχρονικό, β) οργανικά σύνολα (μουσική δωματίου, παραδοσιακά συγκροτήματα, μοντέρνα συγκροτήματα, σύνολα πνευστών και κρουστών οργάνων). – Σύγκριση ενός κοντσέρτου για βιολί του Βιβάλντι με το κοντσέρτο για βιολί του Μπετόβεν ή με τα χάλκινα πνευστά στη μουσική της Αναγέννησης, του μπαρόκ και του κλασικισμού (π.χ., στην 5η Συμφωνία του Μπετόβεν). – Ακούν χαρακτηριστικά έργα, για να συγκρίνουν το φορτεπιάνο της κλασικής περιόδου, με το πιάνο συναυλιών της σύγχρονης εποχής, το φλάουτο με ράμφος του Μπαρόκ με το σύγχρονο φλάουτο. – Παρατηρούν πώς λειτουργούν τα όργανα, όταν παίζουν σόλο και εξετάζουν το ρόλο τους μέσα στην ορχήστρα.

1.6. Μορφή	– Να εξοικειωθούν με τα εξής είδη μίμησης: α) Απλή (δηλ. επανάληψη μοτίβου από άλλη φωνή). β) Αλυσίδα (δηλ. συνεχής επανάληψη του μοτίβου σε διαφορετικές βαθμίδες). – Να γνωρίσουν τη δομή μιας απλής αντιστικτικής σύνθεσης, ώστε να μπορούν να εντοπίζουν: α) Τα σημεία εισόδου των φωνών. β) Τη ρυθμική και μελωδική κίνησή τους. γ) Το είδος της φωνής που μιμείται (χαμηλή, μεσαία, ψηλή). – Να μπορούν να διακρίνουν τη δομή μιας σονάτας ή μιας συμφωνίας (εναλλαγή γρήγορων - αργών μερών με αντίστοιχη αλλαγή τονικότητας, τρόπου και ύφους). – Να κατανοήσουν την έννοια «θέμα μιας σύνθεσης» και να αντιληφθούν τη λειτουργία της θεματικής ανάπτυξης και των μελωδικών ρυθμικών και αρμονικών παραλλαγών μιας μουσικής ιδέας. – Να μπορούν να παρακολουθούν τη δομή μιας μονοθεματικής σονάτας. – Να μπορούν να παρακολουθούν τη δομή του 1ου μέρους μιας εύκολης σονάτας, συμφωνίας, κοντσέρτου της κλασικής περιόδου που αποτελείται από δύο θέματα, και να διακρίνουν ποια είναι η Έκθεση, η Ανάπτυξη και η Επανέκθεση του θέματος, τα σημεία των πτώσεων, την ενδεχόμενη αλλαγή τρόπου (το θέμα περνά από το μείζονα στον ελάσσονα τρόπο), το Α από το Β θέμα. – Να μάθουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία της δομής της όπερας και του ορατορίου (άριες, χορωδιακά μέρη, ρετσιτατίβι, εισαγωγή).	– Παίζουν ή τραγουδούν ρυθμικά απλά θέματα 4 μέτρων χωρισμένοι σε ζευγάρια ή σε δύο ομάδες. Ο ένας προτείνει το θέμα και ο άλλος εκτελεί τη μίμηση δοκιμάζοντας διαδοχικά «εισόδους» σε διαφορετικά σημεία. – Συνομιλούν με 2 μεταλλόφωνα, μιμούμενοι το θέμα εναλλάξ, αρχίζοντας κάθε φορά από ψηλότερη ή από χαμηλότερη νότα. – Ακούν μια απλή πολυφωνική σύνθεση για 2 ή 3 φωνές. Αναγνωρίζουν το θέμα ακουστικά και οπτικά. Στη συνέχεια χωρίζονται σε τόσες ομάδες όσες είναι οι «φωνές» και πάνω σε φωτοτυπίες της παρτιτούρας χρωματίζουν το θέμα, όταν αυτό εμφανίζεται στη «φωνή» τους. – Ακούν χαρακτηριστικές σονάτες για πιάνο του D. Scarlatti και παρακολουθούν την επεξεργασία του θεματικού υλικού, για να εντοπίσουν α) αλλαγή στην τονικότητα, β) πτώσεις. Επίσης, τα πρώτα μέρη από σονάτες Mozart, Haydn. Αποδίδουν με ζωγραφική με γραφήματα ή με άλλα σύμβολα τη δομή τους. – Ακούν και παρατηρούν με τη βοήθεια και με την καθοδήγηση του καθηγητή τους τα σημεία όπου εμφανίζεται κάθε νέο στοιχείο ή επαναλαμβάνεται ένα προηγούμενο. Μοιράζονται σε δύο ομάδες. Μία για το Α και μία για το Β θέμα, εφοδιάζονται με καρτέλες που απεικονίζουν την αρχή του θέματος και κάθε φορά που ακούγεται το θέμα τους τις σηκώνουν ψηλά. – Γίνονται ακροάσεις σύντομων αντιπροσωπευτικών αποσπασμάτων με επιγραμματική αναφορά στη γέννηση και την εξέλιξη της όπερας και του ορατορίου.
1.7. Συνήχηση - αρμονία	– Να εμπεδώσουν την έννοια της τρίφωνης συγχορδίας (ευθεία κατάσταση, συγχορδία και αναστροφές της, διπλασιασμός θεμελίου). – Να κατανοήσουν τη λειτουργία των συγχορδιών μέσα σε μια κλίμακα (μείζονες, ελάσσονες, κύριες και δευτερεύουσες συγχορδίες: I, II, V, VI).	– Ο καθηγητής παίζει σε πληκτροφόρο όργανο ή σε τονικό κρουστό μία σκάλα, στη συνέχεια τις νότες της συγχορδίας μία-μία διαδοχικά και ύστερα όλες τις νότες μαζί και οι μαθητές προσπαθούν να καταλάβουν το είδος (μείζονα / ελάσσονα) και το ρόλο της συγχορδίας μέσα στην κλίμακα (τονική, δεσπόζουσα, υποδεσπόζουσα). Οι μαθητές πειραματίζονται στην κατασκευή συγχορδιών πάνω

	– Να αντιληφθούν ότι στο τονικό σύστημα η διαδοχή και η σύνδεση των συγχορδιών (π.χ. η διαδοχή V-I ή I-V ή I-IV - V) δεν είναι τυχαία, αλλά υπαγορεύονται από συγκεκριμένους κανόνες. – Να κατανοήσουν το ρόλο και τη λειτουργία των πτώσεων στο τονικό μουσικό σύστημα. – Να αντιληφθούν ότι ένα μουσικό κομμάτι μπορεί να αναπτύσσεται σε περισσότερες από μία τονικότητες και ότι το πέρασμα από τη μια στην άλλη (μετατροπία) διευρύνει τις εκφραστικές δυνατότητες της μουσικής και αποτελεί βασικό συστατικό της δομής της. – Να διαπιστώσουν ότι ο τρόπος συνήχησης, αρμονικής κατασκευής και ενορχήστρωσης διαφέρει σε κάθε ιστορική περίοδο, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται και τα αντίστοιχα στιλ (μονοφωνικό, πολυφωνικό, ομοφωνικό). – Να διακρίνουν τη δυνατότητα της μουσικής να περιγράφει και να προκαλεί διαφορετικές συναισθηματικές καταστάσεις με την αρμονική δομή της.	σε το[illegible] κρουστά. Δοκιμάζουν να τραγουδήσουν τη μείζονα και ελάσσονα συγχορδία χωρισμένοι σε 3 ομάδες. – Ακρόαση παραδειγμάτων από ηχογραφήσεις τραγουδιών της έντεχνης ελληνικής και ξένης μουσικής. Προσπάθεια των μαθητών να εναρμονίσουν κάποιες γνωστές μελωδίες ή τραγούδια με τη σύνδεση I-IV-I-VI-IV-V-I. – Ακρόαση παραδειγμάτων που περιέχουν πτωτικές διαδοχές, για να διαπιστώσουν σχέσεις έλξης. – Ακρόαση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από έργα μπαρόκ, κλασικισμού, ρομαντισμού (κοντσέρτα του Βιβάλντι, σονάτες του Μότσαρτ και του Μπετόβεν, πρελούδια ή βαλς του Σοπέν κ.ά.), και επισήμανση των αλλαγών τονικότητας από τον καθηγητή. Στη συνέχεια, προσπάθεια των μαθητών να τις εντοπίσουν μόνοι τους ακουστικά. – Σύγκριση και αντιπαράθεση ειδών συνήχησης που παρουσιάζουν μεγάλη απόκλιση, π.χ. μουσική της Αναγέννησης συγκρίνεται με μουσική της ρομαντικής περιόδου, θρησκευτική φωνητική μουσική της δύσης με βυζαντινή ψαλμωδία. – Ακρόαση μιας μελωδίας που παίζεται και εναρμονίζεται πρώτα στο μείζονα και ύστερα στον ελάσσονα τρόπο. Συζήτηση για τη διαφορά ύφους - αίσθησης που δημιουργείται.
Γενική Ενότητα 2: Ανακαλύπτω τα είδη της μουσικής και επικοινωνώ με τη μουσική.		
2.1. Τραγούδι	– Να αποδίδουν με σαφήνεια και ακρίβεια το μουσικό περιεχόμενο των τραγουδιών (μελωδία, ρυθμό, φραζάρισμα, στιλ, ύφος, χρωματισμούς). – Να τραγουδούν με τονική σταθερότητα και ανεξαρτησία. – Να εμβαθύνουν τη δημιουργική σχέση τους, με την εθνική παράδοσή μας, και να αναπτύξουν σχέση οικείωσης με τη μουσική της ορθόδοξης εκκλησίας. – Να οικειωθούν δημιουργικά με τα μεγάλα έργα της παγκόσμιας μουσικής φιλολογίας. – Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα και να αναπτύξουν ανθρωπιστικές αξίες.	– Τραγούδια κατάλληλης έκτασης από διάφορες ιστορικές περιόδους (της Αναγέννησης, του Μπαρόκ, κλασικά, σύγχρονα) ξένων και Ελλήνων συνθετών (Μπραμς, Κόνταϊ, Καλομοίρη, Σαμάρα, Λαμπελέτ κ.ά.). – Δίφωνοι κανόνες και δίφωνα τραγούδια από το ευρωπαϊκό και το ελληνικό ρεπερτόριο. Τραγούδια με εναλλαγές solo-tutti, με αντιστικτικό περιεχόμενο κ.ά. – Τραγουδούν δημοτικά τραγούδια, καθώς και σύντομα ή εκτενέστερα βυζαντινά μέλη και ύμνους με ισοκράτημα. – Τραγουδούν χαρακτηριστικά χορωδιακά κομμάτια ή οπερέτες και άριες από όπερες (Ροσίνι: «Κουρέας της Σεβίλης», Μπιζέ: «Κάρμεν», Μότσαρτ: «Μαγεμένος αυλός» κτλ.) με ελληνικά λόγια, καθώς και θέματα άλλων έργων. – Τραγούδια για την ειρήνη, την ελευθερία, την αγάπη, το θάρρος κ.ά.

2.2. Μουσικές ακροάσεις	– Να εμπεδώσουν τις έννοιες: μελωδία, συνήχηση, ρυθμός, δυναμική, ρυθμική αγωγή, φόρμα, ύφος, ηχόχρωμα κτλ. – Να καλλιεργήσουν το αισθητικό κριτήριό τους, ώστε να μπορούν να διακρίνουν την καλλιτεχνική ποιότητα. – Να γνωρίσουν τη μουσική εξωευρωπαϊκών και αρχαίων πολιτισμών και την ποικιλία κλιμάκων που χρησιμοποιούν. – Να εξοικειωθούν με τα εκφραστικά μέσα της βυζαντινής μουσικής, θρησκευτικής και κοσμικής. – Να μπορούν να διακρίνουν τον ιδιαίτερο ήχο, το ύφος και τη δομή συνθέσεων της εποχής του μπαρόκ και του κλασικισμού.	– Ποικιλία Παραδειγμάτων από ηχογραφήσεις ή ζωντανή εκτέλεση μέσα στην τάξη. – Ακρόαση διάφορων ειδών μουσικής (έντεχνης, παραδοσιακής, λαϊκής, ποπ, τζαζ, ροκ...) σχολιασμός και συζήτηση. – Ακρόαση μουσικής από Κίνα, Ινδίες, Αφρική, Αυστραλία κτλ., για να εντοπίσουν ομοιότητες - διαφορές. – Βυζαντινοί ύμνοι και αποσπάσματα από τη λειτουργία των Χριστουγέννων, των Χαιρετισμών, της Μ. Εβδομάδας. – Ακρόαση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από τις δύο ιστορικές περιόδους, σύγκριση και σχολιασμός του ιδιαίτερου στιλ κάθε εποχής.
2.3. Μουσικά παιχνίδια	– Να αναπτύξουν ικανότητες άμεσης αντίδρασης, ώστε να ενισχυθεί η πρωτοβουλία τους.	Οι μουσικές μαριονέτες Τέσσερις παίκτες ή ομάδες κάνουν τις μαριονέτες καθοδηγούμενοι από τους ήχους των οργάνων που παίζουν τέσσερις άλλοι συμμαθητές τους. Οι κινήσεις θα είναι προκαθορισμένες ανάλογα με τον ήχο του κάθε οργάνου. Υλικά: 1) Μπόνγκος: δύο βήματα μπροστά. 2) Ξυλόφωνα: κίνηση του χεριού προς τα πάνω 3) Ταμπουρίνο: δύο βήματα πίσω 4) Κύμβαλα: περιστροφή γύρω από τον εαυτό μας. Ας συμπληρώσουμε το τραγούδι. Ένας παίκτης ανοίγει το παιχνίδι τραγουδώντας την πρώτη φράση ενός τραγουδιού, ο δεύτερος συνεχίζει με τη δεύτερη κ.ο.κ. Συνεχίζουμε ώσπου κάποιος να μη γνωρίζει τη συνέχεια, αλλάζοντας τραγούδι.
	– Να μάθουν να συγκρίνουν και να αναγνωρίζουν τους ήχους ύστερα από προσεκτική ακρόαση, εξασκώντας ταυτόχρονα τη μνήμη, την αντίληψη, και την ικανότητα αυτοσχεδιασμού.	Ας κουβεντιάσουμε. Η τάξη χωρίζεται σε δύο σειρές, η μία απέναντι από την άλλη. Ένας-ένας οι παίκτες της πρώτης σειράς παίζουν κάτι, το οποίο πρέπει να μιμηθούν οι παίκτες που βρίσκονται απέναντί τους, όσο το δυνατόν πιο πιστά. Όταν όλοι οι παίκτες της πρώτης σειράς θα έχουν παίξει από μια φορά, αλλάζουν οι ρόλοι. Η δεύτερη

		σειρά υπαγορεύει και η πρώτη μιμείται. Στη συνέχεια δημιουργούνται ομάδες τεσσάρων ατόμων (quartetto). Παίζοντας όργανα, οι τέσσερις προσπαθούν να συζητήσουν μεταξύ τους και να εκφραστούν, ενώ οι υπόλοιποι κάθονται γύρω τους και τους παρατηρούν. Ύστερα από ένα εύλογο χρονικό διάστημα, η «συζήτηση» σταματά και ρωτάμε τους υπόλοιπους (ακροατές) τι παρατήρησαν (π.χ. ποιο όργανο μιλούσε πολύ και ποιο λίγο; Ο τρόπος που έπαιζαν ήταν εκφραστικός ή όχι; κτλ.).
2.4. Μουσική και Κίνηση	– Να ελέγξουν, να συντονίσουν και να οργανώσουν τις κινήσεις του σώματος τους: α) για την εδραίωση ισχυρής αίσθησης ρυθμού και για την κατανόηση και εμπέδωση μουσικών εννοιών και γνώσεων, β) για τη δημιουργική έκφραση ιδεών και συναισθημάτων που γεννά η μουσική. – Να παρατηρήσουν και να μελετήσουν προγραμματισμένες και αυθόρμητες κινήσεις του σώματος κατά την εκτέλεση μουσικής, και να τις συσχετίσουν με τους παράγοντες που υπεισέρχονται στην απόδοση ενός έργου.	– Κίνηση του σώματος ολική ή μερική επι τόπου ή με ανάπτυξη στο χώρο, με ή χωρίς χρήση μουσικών οργάνων ή άλλων ηχογόνων αντικειμένων με στόχο την κινησιολογική επένδυση ενός κομματιού μουσικής. – Σχεδίαση κινήσεων που ανταποκρίνονται σε κάποια έννοια ή αποδίδουν το ύφος και το ιδίωμα της μουσικής, π.χ. κανόνας που εκτελείται κινητικά, απόδοση του «πυκνού» και «αραιού» ακούσματος, κινήσεις που συνοδεύουν τραγούδι γκόσπελ κ.ά. – Εντοπισμός αναλογιών και κοινών στοιχείων στην κίνηση και στη μουσική, π.χ. οι μαθητές παρακολουθούν την ίδια ενέργεια που συντελείται από κάποιους συμμαθητές τους, όπως να σηκώνονται από το θρανίο τους, να πηγαίνουν ένα βιβλίο στην έδρα και να επιστρέφουν στο θρανίο τους. Σχολιάζουν αν οι κινήσεις ήταν χαλαρές σφιγμένες, αργές, γρήγορες κτλ., και προσπαθούν να συσχετίσουν αυτούς τους χαρακτηρισμούς με αποσπάσματα μουσικής που ακούν στη συνέχεια. – Γνωριμία με χαρακτηριστικές κινήσεις καθοδήγησης και διεύθυνσης. Εξετάζεται από φωτογραφίες ή από βίντεο. και το υποκειμενικό στοιχείο της κινησιολογίας του μαέστρου • Παρατήρηση από φωτογραφίες ή από βίντεο της στάσης του σώματος, των κινήσεων και των μορφασμών μουσικών κατά την εκτέλεση και την ερμηνεία διάφορων ειδών μουσικής

2.5 Μουσικές κατασκευές	– Να έρθουν σε επαφή με τους ήχους του περιβάλλοντος, να τους μιμηθούν ή να τους αναπαραγάγουν μέσα από διάφορα ηχογόνα σώματα και από κατασκευές. – Να ενδιαφερθούν για τον κόσμο των ήχων και να κατανοήσουν το μηχανισμό παραγωγής τους. Να δημιουργήσουν δικούς τους ήχους με αντικείμενα καθημερινής χρήσης. – Να προσεγγίσουν τον πολιτισμό της πατρίδας τους και άλλων χωρών διαχρονικά και συγχρονικά. – Να αναπτύξουν «οικολογική συνείδηση».	– Κατασκευάζουν «μπαστούνι της βροχής», σείστρα, κρουστά από βότσαλα, ξύλα κτλ. – Κατασκευάζουν «αυλό του Πανός», «μουσικό τόξο», μεταλλόφωνο, «καζού» κτλ. – Κατασκευάζουν πρωτότυπα μουσικά όργανα, όπως, «γκουίρο» από μεταλλικό τρίφτη κουζίνας, πιατίνια από καπάκια μαγειρικών σκευών, «μουσικά μπουκάλια» κτλ. – Κατασκευάζουν παραδοσιακά όργανα από περιοχές της Αφρικής, Ασίας, Αυστραλίας κτλ., καθώς και αρχαία ελληνικά, βλέποντας αναπαραστάσεις από αγγεία, αντίγραφα, εικόνες κτλ. – Κατασκευάζουν όργανα από διάφορα άχρηστα κυρίως υλικά: μαράκες από κουτιά αναψυκτικών, σείστρα με καπάκια αναψυκτικών, κρουστά από άδεια μεταλλικά κουτιά.
2.6. Χρήση διαλογικού εκπαιδευτικού λογισμικού	– Να χρησιμοποιήσουν διαλογικό εκπαιδευτικό λογισμικό ως γνωστικό - διερευνητικό εργαλείο για την κατανόηση εννοιών και για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε σχέση με τα περιεχόμενα του προγράμματος σπουδών της Μουσικής Αγωγής. – Να κατανοήσουν τη σημασία των δυνατοτήτων της σύγχρονης μουσικής τεχνολογίας και της πληροφορικής για τις διάφορες μουσικές εφαρμογές.	– Χρήση λογισμικού σχετικού με τη μουσική με τη μορφή αλληλεπιδραστικών πολυμέσων, εκπαιδευτικού λογισμικού, λογισμικού γενικής χρήσης, μουσικής τεχνολογίας, δικτύων κ.ά., π.χ. παρακολούθηση παρουσίασης της «Ένατης Συμφωνίας» του Μπετόβεν από CD-ROM με χρήση των πολλαπλών δυνατοτήτων, όπως θέαση και ακρόαση χαρακτηριστικών θεμάτων ή μερών της ορχήστρας ή χορωδίας, σύγκριση με άλλα έργα. Χρήση βιβλιοθηκών κ.τλ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Γενική Ενότητα 3: Γνωρίζω την παγκόσμια μουσική κληρονομιά		
3.1. Οι γραφές της μουσικής	– Να εμπεδώσουν τα στοιχεία σημειογραφίας που διδάχτηκαν στο Δημοτικό και την Α' Γυμνασίου, και να εξοικειωθούν με τη γραφή και το χειρισμό: • όγδοου παρεστιγμένου σε συνδυασμό με δέκατο έκτο. • ιταλικών όρων δυναμικής, ρυθμικής αγωγής και έκφρασης (*sf*, allegro, dolce, espressivo, cantabile, maestoso κ.ά.), που εμφανίζονται σε κάποιο μουσικό κομμάτι που μελετάται. • συγχορδιών και της α' αναστροφής τους, καθώς και των ρωμαϊκών αριθμών με τους οποίους συμβολίζονται (αναφορά στις κύριες συγχορδίες I, IV, V). – Να βελτιώσουν την ικανότητα μουσικής ανάγνωσης και την ανταπόκριση σε μουσική υπαγόρευση. – Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία για τη μουσική σημειογραφία πολιτισμών ή ιστορικών περιόδων που εξετάζονται.	– Απλές γραπτές ασκήσεις και ασκήσεις σε μορφή παιχνιδιού, ανταπόκριση σε σύντομα ακουστικά τεστ (dictee κ.ά.), π.χ. ακούν και παρακολουθούν οπτικά μια δοσμένη μελωδία, αφού προηγουμένως την έχουν απαγγείλει ρυθμικά και μελωδικά. – Τους δίνονται κάποια χαρακτηριστικά: α) crescendo β) *sf* γ) ♪. ♬ δ) allegro. Ακούν στη συνέχεια τέσσερις παραλλαγμένες εκδοχές της μελωδίας, σε καθεμιά από τις οποίες αντιστοιχεί ένα χαρακτηριστικό. Σημειώνουν πού και πώς αυτό έχει χρησιμοποιηθεί. – Οπτική εξοικείωση με διαφορετικά είδη παρτιτούρας, π.χ. για πιάνο, για κιθάρα, για ορχήστρα, και απλή αναφορά σε ιδιαιτερότητες, όπως η ταμπλατούρα στη κιθάρα, η χρήση κλειδιών για ορισμένα όργανα (κλειδί της άλτο για τη βιόλα). – Χρήση Η/Υ και αντίστοιχου μουσικού λογισμικού.

3.3 Τα είδη της μουσικής γεωγραφικά διαχρονικά και τα είδη της σύγχρονης μουσικής	– Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη λαϊκή έκφραση ευρωπαϊκών και εξω-ευρωπαϊκών πολιτισμών (Άπω Ανατολής, Αφρικής, Λατ. Αμερικής κτλ.) και να αντιληφθούν πώς ο επώνυμος δημιουργός εμπνέεται από αυτή. – Να συγκρίνουν τα πιο σημαντικά είδη έντεχνης θρησκευτικής μουσικής της ανατολικής και της δυτικής εκκλησίας, και να διακρίνουν ομοιότητες, διαφορές ή επιδράσεις στον τρόπο έκφρασης, το μελωδικό - αρμονικό περιεχόμενο, το ύφος και τη δομή. – Να παρακολουθήσουν τη διαχρονική πορεία και εξέλιξη της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής εξετάζοντας: α) το λαϊκό τραγούδι, β) τους λαϊκούς χορούς που αργότερα αποτέλεσαν μέρη της σουίτας, γ) την όπερα (κωμική και σοβαρή) ως συνδυασμό σκηνικής και μουσικής δράσης, δ) το ορατόριο ως χαρακτηριστικό είδος έντεχνης θρησκευτικής μουσικής, ε) τις μουσικές φόρμες που αναπτύχθηκαν στο μπαρόκ και τον κλασικισμό (σονάτα, κοντσέρτο, συμφωνία).	– Μουσική διάφορων λαών από κασέτες, CD και επιλεγμένο οπτικο-ακουστικό υλικό. Παραδείγματα συνθετών που στηρίχτηκαν στη λαϊκή μουσική (Μιγιό: «Το βόδι πάνω στη στέγη», «Σκαραμούς», Μπιζέ: «Χαμπανέρα» από την «Κάρμεν», Ρίμσκι-Κόρσακοφ: «Ισπανικό Καπρίτσιο» κ.ά.). – Ακρόαση και σύγκριση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων λειτουργίας του αμβροσιανού και γρηγοριανού μέλους, της ορθόδοξης εκκλησίας• σχολιασμός και συζήτηση. Ακρόαση ενδεικτικών αποσπασμάτων από λειτουργίες, ορατόρια και πάθη του Μπαχ και του Χέντελ. – Ακούν τραγούδια τρουβέρων, αποσπάσματα από τον «Ερωτόκριτο», καθώς και λίντερ του Σούμπερτ, και παρατηρούν πώς σταδιακά το λαϊκό στοιχείο γίνεται κύτταρο έντεχνης δημιουργίας. Το ίδιο γίνεται με τους χορούς, όπως ζιγκ, κουράντ, μενουέτο, τους οποίους ακούν πρώτα στη λαϊκή και ύστερα στην έντεχνη μορφή τους (π.χ., σε σουίτες του Μπαχ). Αναζητούν μύθους, ιστορίες και λαϊκές παραδόσεις σε σκηνές από τη γαλλική, την ιταλική και την γερμανική όπερα του 17ου - 18ου αι., και ζωγραφίζουν. Ακούν χαρακτηριστικά μέρη από σονάτες για πιάνο, συμφωνίες, κοντσέρτα. Παρακολουθούν από εικόνες και κασέτες την εξέλιξη των οργάνων.
3.4. Οι γλώσσες της μουσικής	– Να ανακαλύψουν τη συναισθηματική φόρτιση που περιέχουν ορισμένες πιο προσωπικές μορφές μουσικής έκφρασης. – Να διακρίνουν το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού σε διάφορα είδη μουσικής (τζαζ, παραδοσιακή, έντεχνη. – Να διακρίνουν τα μέσα (δυναμική, συνήχηση, ηχόχρωμα, ρυθμός) με τα οποία ορισμένοι συνθέτες «αναπαριστούν» μουσικά κάποια ιστορία ή μια συγκεκριμένη εικόνα.	– Ακούν νανουρίσματα, μοιρολόγια, τραγούδια αγάπης (δίστιχα, μαντινάδες κ.ά.) τραγούδια για τη νύφη και τον γαμπρό και προσπαθούν να αναπαραστήσουν εικαστικά ή με δρώμενα τις συνθήκες μέσα στις οποίες δημιουργήθηκαν. – Ακούν ταξίμι, cadenza από κοντσέρτο, αυτοσχεδιαστικά μέρη από κομμάτια της jazz και συζητούν-σχολιάζουν.

	– Να κατανοήσουν ότι και η «απόλυτη» μη περιγραφική μουσική με τις εναλλαγές θεμάτων, την αλλαγή τονικότητας, τις αντιθέσεις δυναμικής τη ρυθμική πυκνότητα κτλ. μεταφέρει στον ακροατή γενικότερες ιδέες και προκαλεί συναισθηματικές αντιδράσεις (χαρά, θλίψη, νοσταλγία, αισιοδοξία κτλ.	– Συζητούν τις εντυπώσεις τους από αποσπάσματα προγραμματικής και περιγραφικής μουσικής «Καρναβάλι των ζώων», «Εικόνες από μια έκθεση», «Φανταστική Συμφωνία», αποσπάσματα από περιγραφικά έργα του μπαρόκ, συμφωνίες του Χάιντν). – Ακούν μέρος από το Allegretto της «Έβδομης Συμφωνίας» του Μπετόβεν, το 1° μέρος της «Συμφωνίας Νο 40» του Μότσαρτ, το "Adagio" του Αλμπινόνι, το "Bolero" του Ραβέλ, την «Κλασική Συμφωνία» του Προκόφιεφ, και αναζητούν τα μουσικά εκφραστικά μέσα, που προκάλεσαν τις ντυπώσεις τους.
3.5 Η οργάνωση της μουσικής στην κοινωνία	– Να κατανοήσουν το ρόλο και την παρουσία της μουσικής στις διάφορες κοινωνίες ή σε τμήματα αυτών διακρίνοντας και εξετάζοντας Παράγοντες που αφορούν: α) τη διάδοση, τη διατήρηση και την εκμάθησή της, β) τους κανόνες, τους νόμους και τις πρακτικές έκφρασής της, γ) την ταυτότητα και τη σχέση μεταξύ των άμεσα εμπλεκομένων στην παραγωγή μουσικής και των αποδεκτών της. (Η μελέτη στη μουσική ως πολιτισμικό στοιχείο επικεντρώνεται στο Βυζάντιο, στις περιόδους του μπαρόκ και του κλασικισμού και σε εξωευρωπαϊκές κοινωνίες που εξετάζονται).	– Μελέτη και σύγκριση των χαρακτηριστικών συνηθειών και του τρόπου ζωής και κοινωνικής οργάνωσης μέσα από διαγράμματα, ιστορικές πηγές, κείμενα λογοτεχνικά, πίνακες ζωγραφικής, εφημερίδες κ.ά. Αναφορά στην: – εκκλησιαστική, κοσμική και λαϊκή μουσική και στον τρόπο διάδοσης και χρήσης της, – μεταβολή της κοινωνικής θέσης του μουσικού, – επίδραση της όπερας και στην καθιέρωση δημόσιων συναυλιών, – μουσική εκπαίδευση.
3.6. Η θεώρηση του φαινομένου της μουσικής	– Να εξετάσουν πώς συνδέεται η μουσική των ιστορικών περιόδων και γεωγραφικών τόπων που εξετάζονται με τις κοινωνικές, θρησκευτικές, φιλοσοφικές, επιστημονικές ιδέες που επικρατούσαν. Δίνεται έμφαση: – στην περίοδο του μπαρόκ και του κλασικισμού – στο βυζαντινό πολιτισμό στις εξωευρωπαικές μουσικές παραδόσεις.	– Αναφορά στις κυρίαρχες κοσμοθεωρητικές απόψεις με σχολιασμό κειμένων, αποφθεγμάτων, σχετικών περιστατικών και ιστορικών γεγονότων. Π.χ. οι επιδράσεις του Καθολικισμού, του Προτεσταντισμού και των φιλοσόφων του Διαφωτισμού, το κίνημα Sturm und Drang κτλ. Συσχέτιση διάφορων μελωδικών τύπων με την ώρα, την ημέρα και την εποχή στην ινδική μουσική παράδοση κ.ά.

3.7. Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	- Να γνωρίσουν και να συσχετίσουν τα κυριότερα χαρακτηριστικά της δημοτικής μουσικής, όπως η καταγωγή του δημοτικού τραγουδιού, τα είδη του (ακριτικά, παραλογές, κλέφτικα, ιστορικά κ.ά.), οι ρυθμοί, η χρήση φωνής και οργάνων, ο Τρόπος διάδοσης και οι περιοχές ανάπτυξης και διάδοσης.	- Οπτικοακουστικό υλικό, ακροάσεις, εκμάθηση τραγουδιών, μελέτη ιστορικών πηγών και σχετικών κειμένων, εργασίες, δημιουργία αρχείου, διερεύνηση τοπικής μουσικής κ.ά.
	- Να εμπεδώσουν τις έννοιες βυζαντινής μουσικής που έχουν διδαχτεί στην προηγούμενη τάξη, και ύστερα από με σύντομη ανάπτυξη να κατανοήσουν τη λειτουργία: α) των χαρακτήρων ποσότητας (κέντημα, υψηλή, υπορροή, ελαφρόν, χαμηλή) και τη δυνατότητα συμπλοκής τους, β) των χαρακτήρων χρόνου (κλάσμα, απλή, διπλή, τριπλή, γοργό, δίγοργο, τρίγοργο),	- Απλές ασκήσεις παραλλαγής και απλό μέλος με ισοκράτημα. - Πρακτική εκμάθηση ενός μέλους και έπειτα ανάλυση μεμονωμένων στοιχείων ή τμημάτων της μελωδίας ως προς το πώς απεικονίζονται με την παρασημαντική.
	- Να κατανοήσουν τις έννοιες της κλίμακας, του Ήχου και του Γένους στη βυζαντινή μουσική. - Να γνωρίσουν τα είδη της εκκλησιαστικής μελοποιίας με σύντομη ιστορική συσχέτιση. - Να γνωρίσουν τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα με έμφαση στους συνδυασμούς τους σε διάφορες περιοχές του ελλαδικού χώρου, καθώς και στην ενσωμάτωση δυτικών οργάνων στη λαϊκή παράδοση.	- Ακρόαση χαρακτηριστικών μελών και δημοτικών τραγουδιών σε διάφορους Ήχους και τρόπους, καθώς και χαρακτηριστικά παραδείγματα από τα είδη της εκκλησιαστικής μελοποιίας (ειρμολογικό, στιχεραρικό, παπαδικό). - Ακροάσεις, τεστ ακουστικής διάκρισης, οπτικοακουστικές παρουσιάσεις.
	• Να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια και την εξέλιξη των στοιχείων της ελληνικής μουσικής καθώς και την επίδραση που αυτή άσκησε παγκοσμίως.	Ακρόαση και συσχέτιση διάφορων παραλλαγών του ίδιου δημοτικού τραγουδιού, του στοιχείου του αυτοσχεδιασμού στη φωνητική και οργανική μουσική, επισήμανση της θεματικής συγγένειας παραλογών με την αρχαία ελληνική ποίηση κ.ά.

Γενική Ενότητα 4: Συνδέω τη μουσική με τις άλ. ; τέχνες και τις επιστήμες

4.1. Μουσική και χορός	– Να γνωρίσουν την παραδοσιακή και έντεχνη χορευτική μουσική διάφορων λαών, πολιτισμών και εποχών, και ιδιαίτερα αυτών που μελετούν ιστορικά-γεωγραφικά (μπαρόκ, κλασικισμός, Ασία, Λατινική Αμερική) και να εξοικειωθούν με αυτές. – Να εντοπίσουν και να συσχετίσουν τα διάφορα χαρακτηριστικά μουσικής και χορού με έμφαση στο ρυθμό, στη δομή, στο ύφος και στην ιστορικο-κοινωνική υπόσταση και εξέλιξή τους.	– Οπτική παρουσίαση και σχετική ακρόαση με αναφορά: α) στο διαχωρισμό ανάμεσα στο μπαλέτο (εμφάνιση βιρτουόζων του χορού) και των κοινωνικά διαδεδομένων μορφών χορού (κεντρικός ρόλος της σουίτας), β) στο ρόλο της μουσικής και του χορού στις πολύτεχνες μορφές έκφρασης της Ασίας (π.χ. θέατρο Νο, Kabuki κ.ά). γ) στους κυριότερους λατινο-αμερικάνικους χορούς και ρυθμούς (π.χ. ταγκό, σάμπα, ρούμπα κ.ά.),
4.2. Μουσική και άλλες τέχνες	– Να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της μουσικής ως αυτόνομης τέχνης και ως συνεργαζόμενης με άλλες, όπως το θέατρο. – Να αντιληφθούν τις αλληλεπιδράσεις των τεχνών μεταξύ τους κατά τις διάφορες ιστορικές περιόδους και σε σχέση με τις τεχνοτροπίες που μελετούν.	– Εργασίες σχετικές με την ύλη και άλλων μαθημάτων της ίδιας τάξης, π.χ., βυζαντινή περίοδος, τεχνοτροπία του μπαρόκ, του κλασικισμού, κ.ά. – Εργασίες σχετικές με εποχιακά θέματα, π.χ. χριστουγεννιάτικη μουσική και έθιμα - δρώμενα που περιλαμβάνουν μουσική. – Οι εργασίες έχουν το χαρακτήρα έρευνας από τις πηγές και από το σύγχρονο περιβάλλον και ακόμα από την προσωπική εμπειρία, και έχουν ως στόχο να εξετάσουν α) πόσο η μουσική είναι ανεξάρτητη τέχνη και ψυχοκινητική δραστηριότητα, β) πόσο η μουσική συνενώνει παρόμοιες δραστηριότητες, γ) πόσο η μουσική συνενώνει και άλλες τέχνες με κοινό αντικείμενο. Για την παρουσίαση γίνεται χρήση λόγου, εικόνας, μουσικής.

4.3. Η Μουσική και τα άλλα μαθήματα.	– Να συνδέσουν τη μουσική με άλλους επιστημονικούς τομείς μέσα από τα αντίστοιχα προς αυτούς μαθήματα, όπως είναι η Γλώσσα, τα Μαθηματικά, η Ιστορία, η Φυσική, η Γεωγραφία, τα Θρησκευτικά, Ξένες Γλώσσες κ.ά.	– Απαγγελία με μουσική υπόκριση στίχων από ποιήματα και από δημοτικά τραγούδια, και κειμένων κατάλληλα επιλεγμένων από το βιβλίο «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας». – Μουσικά παιχνίδια, κινητικές δραστηριότητες, ακροάσεις, μουσική υπόκρουση, ηχοϊστορίες και συνθέσεις σχετικά με θέματα, σύμβολα και έννοιες άλλων μαθημάτων, π.χ., «παραλληλία», «συμμετρία» (από τα Μαθηματικά). – Για μια μελωδία (α), σύνθεση είτε των ίδιων των μαθητών είτε άλλου δημιουργού, οι μαθητές δημιουργούν μια παράλληλη (α΄), αφού αναζητήσουν τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αποδοθεί η παραλληλία: η (α΄) έχει ίδια διαστήματα με την (α), μεταφερόμενη πιο ψηλά ή πιο χαμηλά, :η (α΄) είναι ταυτόσημη με την (α), που συνηχεί με αυτήν με διαφορά φάσης κ.ά. Σχηματοποιούν την Παραλληλία : α΄—— ή α΄—— α —— α —— ή την αποδίδουν πιο σύνθετα, με διανύσματα των οποίων τα μήκη και οι διευθύνσεις αντιστοιχούν στο μελωδικό σχήμα. – Με το ίδιο πνεύμα, οι μαθητές δημιουργούν μια συμμετρική μελωδία (β΄) ως προς μια αρχική (β), αφού επιλέξουν μια νότα ως άξονα συμμετρίας. ΜΙ ΦΑ ΣΟΛ ΜΙ ΦΑ ΡΕ ΜΙ Μελωδία (β) ΝΤΟ Αξονας συμμετρίας Μελωδία (β') ΛΑ ΣΟΛ ΦΑ ΛΑ ΣΟΛ ΣΙ ΛΑ

Γενική Ενότητα 5: Δημιουργώ μουσική, την πα[illegible]υσιάζω και εκφράζομαι με αυτή		
5.1. Αυτοσχέδιες ορχήστρες	– Να εμπεδώσουν μουσικές έννοιες και γνώσεις που έχουν εισαχθεί στο Δημοτικό και στην Α΄ Γυμνασίου και να τις χειρίζονται με αυξημένη δεξιοτεχνία και εκφραστικότητα – Να κάνουν πρακτική εφαρμογή νέων στοιχείων (έννοιες και γνώσεις) με έμφαση στην κατανόηση της τονικότητας και στη στοιχειώδη χρήση των κύριων συγχορδιών. – Να συνεχίσουν να αναπτύσσουν την ικανότητα: • συντονισμού • ανεξαρτησίας παιξίματος και τραγουδιού ταυτόχρονα • επίτευξης ομοιόμορφης δυναμικής και ισορροπίας – Να συνθέτουν και να αυτοσχεδιάζουν μελωδίες, συνοδείες και μουσικά κομμάτια, που θα μπορούν να εκτελέσουν από την αυτοσχέδια ορχήστρα.	– Αυτοσχέδιες ορχήστρες από α) κρουστά (ρυθμικά, μελωδικά), β) απλά πνευστά (φλογέρα, μελόντικα), γ) παλαμάκια και το σώμα (body percussion), δ) αυτοσχέδια όργανα κατασκευασμένα από τους μαθητές, ε) φωνές, στ) έγχορδα ή νυκτά (αν υπάρχουν), ζ) πληκτροφόρα. – Οι μαθητές χωρίζονται σε 4-6 συνδυασμούς των παραπάνω ομάδων και χειρίζονται διάφορες μουσικές έννοιες για την εκτέλεση ή τη διαμόρφωση μουσικών κομματιών, χρησιμοποιώντας συμβατική σημειογραφία ή σύμβολα ή εμπειρικό κώδικα. Π.χ. κάθε ομάδα παίζει ένα μελωδικό ostinato, έτσι ώστε κάθετα να δημιουργούνται τρίφωνες συγχορδίες σε διαδοχή: φλογέρα μεταλλόφωνο φωνή κλπ. – Εκτέλεση κομματιών που αναφέρονται σε ακροάσεις, σε χαρακτηριστικές σε μορφές, σε τεχνοτροπίες, σε ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία κ.ά., που έχουν αναπτυχθεί σε κάποιες διδακτικές ενότητες, π.χ. εκτέλεση κομματιού σε μορφή ρόντο: Α-β-Α-γ-Α-δ-Α ή Α-β-Α-γ-Α, για να κατανοήσουν τη σχέση των couplets με το refrain. – Εκτέλεση ενορχηστρώσεων πάνω σε ρυθμικά σχήματα από τη Λατινική Αμερική (π.χ., σάμπα, ρούμπα, ταγκό).
5.2. Συστηματικές χορωδίες και ορχήστρες	– Να αναπτύξουν δεξιότητες εκτέλεσης μουσικής με τη φωνή ή με όργανα (φλογέρα κ.ά.) για την απόδοση έργων από μόνιμο συγκρότημα του σχολείου (ομάδα φλογέρας, χορωδία). – Να μπορούν να λειτουργούν με ακρίβεια και με πειθαρχία σε ένα σύνολο. – Να αποδίδουν με σαφήνεια και ευαισθησία τα υφολογικά και τα εκφραστικά στοιχεία μιας μουσικής σύνθεσης (φραζάρισμα, δυναμική, ρυθμική αγωγή κτλ.).	– Ανάπτυξη χορωδιών και ορχηστρικών σχημάτων για την εκτέλεση ποικίλου ρεπερτορίου έργων εθνικής μουσικής διάφορων λαών, μοντέρνων ιδιωμάτων (π.χ. έντεχνα ελληνικά, spiritual κ.ά.), καθώς και έργων σχετικών με επετειακές ή με άλλες σχολικές εκδηλώσεις. – Εκτελούν απλούς δίφωνους ή τρίφωνους κανόνες με φλογέρες ή τονικά κρουστά. – Παίζουν ή τραγουδούν μικρές συνθέσεις και τραγούδια του Μότσαρτ, του Χάιντν ή Ελλήνων και ξένων μουσικοπαιδαγωγών και συνθετών (Kodaly, Bartok, Καλομοίρη, Θεοδωράκη, Χατζιδάκι).

5.3. Οργανικά σύνολα	– Να αναπτύξουν την πρωτοβουλία δημιουργίας μικρών μουσικών συνόλων με αυτόνομη λειτουργία, τα οποία μπορούν να παίζουν και πέρα από το πλαίσιο του μαθήματος. – Να κατανοήσουν τις παραμέτρους και να αναζητήσουν λύσεις στα ζητήματα που σχετίζονται με την οργάνωση και εκτέλεση μουσικής, και να καλλιεργήσουν αυτοέκφραση, δημιουργική επικοινωνία και συνεργασία μέσα στο σύνολο. – Να συνδυάσουν τις προσωπικές τους μουσικές ασχολίες κατά περίσταση με τη γενικότερη μουσική λειτουργία του σχολείου.	– Ανάθεση και εποπτεία δημιουργικών εργασιών πάνω σε πρωτότυπα μουσικά ή εξωμουσικά θέματα που έχουν διδαχτεί στο μάθημα, ή ακόμη και σε θέματα που επιλέγουν μόνοι τους οι μαθητές. Π.χ. διασκευή ή προσαρμογή θεμάτων κλασικών έργων σε μοντέρνα ιδιώματα: χαρακτηριστικό παράδειγμα το τραγούδι των Procul Harum «A Whiter Shade of Pale». Εκτέλεση του τραγουδιού από ομάδα μαθητών. Στη συνέχεια γίνεται ακρόαση και σύγκριση με το «Air» από την 3η Ορχηστρική Σουίτα σε ρε μείζονα του Γ. Σ. Μπαχ.
5.4. Δημιουργικές δραστηριότητες	– Να αναπτύξουν τις δημιουργικές δυνατότητες τους να χειρίζονται τον ήχο, να παράγουν και να παίζουν δικές τους συνθέσεις ατομικά ή ομαδικά. – Να εξοικειωθούν με τη διαδικασία και τις διεργασίες της δημιουργικής πράξης, και να απολαύσουν την αισθητική συγκίνηση που απορρέει από αυτού του είδους τη δραστηριότητα.	– Οι μαθητές δημιουργούν κομμάτια μουσικής αντίθετου ύφους, όπως θρησκευτικός ύμνος (μονοφωνικό - αργό) και ρυθμική συνοδεία σε τραγούδι (πολυφωνικό - γρήγορο - πιο ρυθμικό). – Δημιουργούν διαλογικές μελωδίες τύπου ερώτηση - απάντηση, ανατρέχοντας και στις υπάρχουσες δομές: δημοτικό τραγούδι, βυζαντινή μουσική, λαϊκή μουσική άλλων χωρών κ.ά. – Δημιουργούν ηχητικές «καταστάσεις» και όχι συγκεκριμένη μελωδία - συνοδεία, για να αποδώσουν συγκεκριμένη υφή ή ύφος, π.χ. θολός ήχος, λαμπερός ήχος, με θάρρος και ορμή κτλ. – Δοκιμάζουν μη συμβατικούς τρόπους παιξίματος και χειρισμού της φωνής και τους χαρακτηρίζουν. – Εφαρμόζουν τα παραπάνω, για να αποδώσουν μια ιστορία, π.χ. «Ταξίδι μετ᾽ εμποδίων»: δύο μαθητές αναλαμβάνουν κάθε υπο-θέμα, που ακούγεται διαδοχικά α) πέτρες στον δρόμο, καθώς οδηγούμε αυτοκίνητο, β) βροχή, πλημμύρες, γ) αστραπές - βροντές, δ) σύγκρουση, κυκλοφορία στο χάος, ε) ο δρόμος καθαρίζει. – Σχεδιάζουν ένα οργανόγραμμα για την πραγματοποίηση μιας μουσικής ή πολύτεχνης δραστηριότητας. Προβλέπουν για τις απαιτούμενες ενέργειες και την ανάθεσή τους, για τα υλικά, το χρονοδιάγραμμα και για τις φάσεις εξέλιξης, τη διαφήμιση κ.ά.

5.5. Πολύτεχνες δραστηριότητες	– Να εξοικειωθούν με τη συνύπαρξη διάφορων τεχνών σε ένα ενιαίο σύνολο με κοινό στόχο, συμμετέχοντας και προσφέροντας στην ομάδα σύμφωνα με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις κλίσεις τους. – Να αναζητήσουν και να επιδιώξουν έναν αισθητικά ολοκληρωμένο, καλλιτεχνικό τρόπο έκφρασης	– Οι μαθητές δημιουργούν ένα δρώμενο, όπως και στην Α΄ τάξη, αλλά μεγαλύτερης διάρκειας (έως 15 λεπτά), που μπορεί να είναι και θεατρικό μονόπρακτο. Οι δραστηριότητες μοιράζονται: α. Σκηνοθέτης β. Ηθοποιοί γ. Σκηνογραφία - φωτισμός δ. Μουσική επένδυση ε. Κατασκευές οργάνων, κοστουμιών. στ.Το κοινό (ακροατές - θεατές), το οποίο συμμετέχει στην αρχή, δίνοντας κάποιες υποδείξεις, και στο τέλος κάνοντας παρατηρήσεις για το αποτέλεσμα. Είναι πολύ σημαντικό το κοινό (περίπου η μισή τάξη) να μην είναι η ίδια ομάδα σε κάθε δρώμενο και όλοι οι μαθητές μέσα στη χρονιά να περάσουν και από τις δύο βασικές ιδιότητες: του καλλιτέχνη και του θεατή/ακροατή.
5.6. Ευκαιριακές δραστηριότητες	– Να αισθανθούν ικανοποίηση από τη συμμετοχή τους σε ομαδικές δραστηριότητες μέσα και έξω από το σχολείο. – Να ενεργοποιήσουν τις δημιουργικές δυνάμεις τους και να αναπτύξουν συνεργασία, επικοινωνία και αυτοδυναμία. – Να εκτιμήσουν την προσφορά των καλλιτεχνών στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. – Να αντιληφθούν τις δυνατότητες διαθεματικής προσέγγισης της μουσικής.	– Μουσικές εκδηλώσεις μέσα στο σχολείο με την ευκαιρία εθνικών γιορτών και άλλων επετείων, και συμμετοχή σε πολιτιστικά προγράμματα και εκδηλώσεις διάφορων φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης. – Επισκέψεις σε συναυλιακούς χώρους με ξενάγηση/ ενημέρωση για τη λειτουργία τους, π.χ. «Η παραγωγή μιας όπερας». Οι μαθητές επισκέπτονται την Εθνική Λυρική Σκηνή, το Μέγαρο Μουσικής ή αντίστοιχο χώρο που φιλοξενεί παραστάσεις όπερας. Μαθαίνουν για τις διάφορες διαδικασίες προετοιμασίας που οδηγούν στην τελική φάση, για το πού και πώς διεξάγονται πρόβες, για την προετοιμασία χορωδίας και μπαλέτου, για το ρόλο του σκηνοθέτη και του μαέστρου κ.ά.), καθώς και για το συντονισμό κατά τη βραδιά της παράστασης (φώτα, εναλλαγή σκηνικών, χρήση υποβολέα κ.ά.). – Παρακολούθηση συναυλιών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, δοκιμών ορχήστρας κ.ά. – Παρουσιάσεις-αφιερώματα με αφορμή κάποιο μουσικό ή εξωμουσικό θέμα, το οποίο μπορεί να έχει μουσικές προεκτάσεις.

5.7. Ζωντανή μουσική στο σχολείο	– Να καλλιεργήσουν το μουσικό αισθητήριό τους, επικοινωνώντας άμεσα με το μουσικό έργο, ώστε να μπορούν να το απολαύσουν χωρίς προκαταλήψεις. – Να συνειδητοποιήσουν ότι η μουσική πράξη είναι ένας τρόπος έκφρασης και επικοινωνίας που μπορεί να αξιοποιηθεί από όλους, ανεξάρτητα από ικανότητες και γνώσεις. – Να ενθαρρυνθούν να συμμετέχουν σε μουσικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες συνειδητοποιώντας ότι μπορούν να συμβάλουν ενεργητικά στη διαμόρφωση του ηχητικού τους περιβάλλοντος.	– Παρουσίαση έργων μουσικής σε ζωντανή εκτέλεση από τον καθηγητή ή από μαθητές ή από προσκεκλημένους καλλιτέχνες. Αξιοποίηση των εκτελέσεων για την εμπέδωση μουσικών εννοιών και γνώσεων. – Παρουσίαση προσωπικών δημιουργιών των μαθητών, συνθέσεις, διασκευή και εκτέλεση γνωστών τραγουδιών κ.ά. – Παρουσίαση ενός είδους μουσικής, απέναντι στο οποίο μπορεί να υπάρχει μια γενικευμένη αρνητική στάση των μαθητών λόγω ελλιπούς επαφής και κατανόησης ή διαφορετικών προσωπικών προτιμήσεων ή άλλων παραγόντων. Επιχειρείται να «γεφυρωθεί» το χάσμα και να προβληματιστούν οι μαθητές για την καλλιτεχνική αξία και τη λειτουργικότητα διάφορων έργων και ειδών μουσικής, καθώς και για το πώς διαμορφώνονται οι προσωπικές αισθητικές επιλογές.

Γ' ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Γενική Ενότητα 1: Προσεγγίζω και κατανοώ τις βασικές έννοιες και τα συστατικά της μουσικής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1.1. Ρυθμός	– Να κρατούν με αυξανόμενη ευχέρεια σταθερό παλμό, όταν ακούν ένα κομμάτι με πολύπλοκα ρυθμικά σχήματα, με παύσεις, με αλλαγές και σε άλλες παραμέτρους του ήχου (ένταση, ηχητικό όγκο, χροιά κτλ.). – Να διαβάζουν ρυθμικά φράσεις, που μπορεί να περιέχουν συγκοπή ή/και εναλλασσόμενο μέτρο. – Να κρατούν με τη φωνή ή με όργανα ρυθμικό ostinato σε ένα τραγούδι. – Να χρησιμοποιούν την αλλαγή του μέτρου ως εκφραστικό μέσο. – Να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν ποικιλία ελληνικών ρυθμών (8/8, 9/8, 10/8). – Να εμπεδώσουν τις γνώσεις σχετικά με το ρυθμό που έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες τάξεις.	– Με παλαμάκια ή κρουστά όργανα ο κάθε μαθητής διαδοχικά συνοδεύει με το βασικό παλμό της μουσικής που ακούγεται, χωρίς να χάσει την συνέχεια (σαν σκυταλοδρομία). Στη διάρκεια της χρονιάς η μουσική πρέπει να γίνεται πιο δύσκολη, να μην είναι χορευτική, αλλά π.χ., συμφωνική, σολιστική, από το ρεπερτόριο του ρομαντισμού ή του 20ού αιώνα, και γενικότερα λιγότερο οικεία και προβλέψιμη. – Οι μαθητές διαβάζουν με ρυθμικό σολφέζ γνωστές μελωδίες αφού πρώτα τις ακούσουν (π.χ. από έργα Ελλήνων συνθετών ή παραδοσιακά τραγούδια). – Μια ομάδα μαθητών τραγουδά και κάποιος μαθητής βρίσκει ένα ostinato που ταιριάζει ή επιχειρείται η ταυτόχρονη χρήση περισσότερων ostinati. – Ακούν παραδείγματα αλλαγής μέτρου (ελληνική μουσική), σχολιάζουν την αιτία και το αισθητικό αποτέλεσμα και δημιουργούν παρόμοια κατάσταση μελοποιώντας μικρό ποίημα που περιέχει αντίθεση είτε στον ρυθμό είτε στο περιεχόμενο. – Ακούν μουσική από τη Θράκη, τη Μ. Ασία και τα νησιά του Αιγαίου. – Συγκρίνουν ρυθμούς από τη Στερεά Ελλάδα και τα νησιά του Ιονίου.
1.2. Τονικό ύψος-Μελωδία	– Να μπορούν να παρακολουθήσουν την πορεία μιας μελωδίας, να την απομνημονεύσουν και να χρησιμοποιούν το κατάλληλο λεξιλόγιο για την περιγραφή και το σχολιασμό της. – Να αναγνωρίζουν οπτικά και να τραγουδούν διαστήματα 3ης και 6ης μικρής και μεγάλης, 4ης και 5ης καθαρής, 1ης και 8ης καθαρής και 2ας μικρής και μεγάλης.	– Στην ακρόαση οι μαθητές ακούν μια μελωδία και περιγράφουν την εξέλιξή της με τους όρους που έχουν μάθει. Σχολιάζουν τα διαστήματα και το πώς αυτά επηρεάζουν την εξέλιξη της μελωδίας ή το χαρακτήρα της. – Παίζουν και τραγουδούν τα διαστήματα 1ης, 3ης μικρής, 4ης καθαρής με τα αντίθετά τους (8ης, 6ης μικρής, 5ης καθαρής), π.χ. $ντο^0$-μι, $ντο^1$-$μι^0$.

	– Να χειρίζονται την αλλαγή τονικού ύψους για δημιουργικούς στόχους, τροποποιώντας μικρά μελωδικά σχήματα με αντίθεση, μίμηση, σειρά, επίμονη επανάληψη, κατασκευή ρυθμού, αντιστροφή πορείας, μεταφορά, αλλαγή τρόπου κ.ά.	– Ανακαλύπτουν τα διαστήματα που χρησιμοποιούνται πιο συχνά στην ελληνική μουσική και σε όποια άλλη μουσική οικεία σε αυτούς ή στην τοπική παράδοση της περιοχής τους. – Ακούν αποσπάσματα από έργα του ρομαντικού ρεπερτορίου (Σοπέν, Σούμαν, Μπραμς κ.ά.) και έργα των Στραβίνσκι, Σάινμπεργκ κ.ά.
	– Να εμπεδώσουν το χειρισμό του μείζονα και του ελάσσονα τρόπου σημειογραφικά και πρακτικά σε μουσικές δραστηριότητες, (βλ. 3.1 Οι Γραφές της Μουσικής) – Να αντιληφθούν ότι η έννοια και το περιεχόμενο της μελωδίας διαφοροποιήθηκε σημαντικά από το 19ο στον 20ό αιώνα. – Να χειρίζονται δημιουργικά τους διάφορους τρόπους και τις διάφορες κλίμακες (μείζονα, ελάσσονα, πεντατονική κλίμακα, κλίμακα ολόκληρων τόνων κ.ά.).	– Χρησιμοποιούν τα διαστήματα, τη μελωδική πορεία, τα σχήματα και παραλλαγές τους, για να δημιουργήσουν μικρές μελωδίες με συγκεκριμένο θέμα ή στόχο, π.χ. μοτίβα που χαρακτηρίζουν πρόσωπα και καταστάσεις που υπάρχουν σε μια ιστορία, μελωδική και ρυθμική συνοδεία σε ένα τραγούδι, αυτοσχεδιασμός σε δοσμένο θέμα παραδοσιακής μουσικής ή ροκ, χρήση μιας κλίμακας ενός τρόπου (π.χ. ρε ελάσσονα) ως βάση δημιουργίας μιας μελωδίας. – Ασκήσεις χρήσης του «κύκλου των 5ων» για εύρεση οπλισμών των τονικοτήτων, για μεταφορά μιας μελωδίας σε κοντινή τονικότητα, μέχρι δύο σημεία αλλοίωσης.
1.3. Δυναμική Αγωγή	– Να αναγνωρίζουν με ακρίβεια τις διαβαθμίσεις της έντασης του ήχου, να εμπεδώσουν την ιταλική ορολογία τους και να εξοικειωθούν με τους εκφραστικούς cantabile, furioso, caprizzioso, grazioso, animato, marcato κ.ά. – Να ανταποκρίνονται με αυξανόμενη εκφραστικότητα, φαντασία και έλεγχο σε πιο σύνθετες και ποικίλες αλλαγές δυναμικής, ενσωματώνοντας και απεικονίζοντας με σύμβολα τη δυναμική σε μουσικές δραστηριότητές τους. – Να συνειδητοποιήσουν πώς η δυναμική αγωγή συνυφαίνεται με άλλες μουσικές έννοιες, και πώς λειτουργεί στη μουσική των ιστορικών περιόδων που εξετάζονται. – Να συνδέσουν τη δυναμική αγωγή με τις φυσικές ιδιότητες του ήχου και τον τρόπο παραγωγής του.	– Ακρόαση, εντοπισμός της δυναμικής του ήχου από ηχογραφημένα ή από ζωντανά μουσικά παραδείγματα. – Διερεύνηση της σχέσης της δυναμικής με τη ρυθμική αγωγή, διερεύνηση των δυναμικών καταστάσεων που δίνουν τα διάφορα ηχοχρώματα: π.χ. α) ακρόαση του Πρελουδίου για πιάνο Νο 15 σε ρε ύφεση μείζονα (Sostenuto) op. 28 του Φ. Σοπέν, β) ακρόαση του «Catacombae: Sepulchrum Romanum, Largo» από το έργο «Πίνακες από μια έκθεση» του Μ. Μουσόργκσκι. – Γραπτή και προφορική περιγραφή ακουσμάτων με μεγαλύτερες απαιτήσεις ταξινόμησης, ανάλυσης και ακουστικής απομνημόνευσης. – Απόδοση της δυναμικής με τη φωνή, με το τραγούδι, με παλαμάκια, με παίξιμο οργάνων συμβατικών ή αυτοσχέδιων, και διερεύνηση των δυνατοτήτων απόδοσης της δυναμικής από ηχογόνα σώματα. – Οι μαθητές ερμηνεύουν μια παρτιτούρα χρησιμοποιώντας σύμβολα συμβατικά ή μη για τις απεικονίσεις της δυναμικής. Συνθέτουν μια τέτοια παρτιτούρα. Γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά της δυναμικής αγωγής κατά το ρομαντισμό, στη χρήση γερμανικών και γαλλικών όρων, στην έννοια της δυναμικής στα μουσικά ιδιώματα του 20ού αιώνα κτλ.

1.4. Ρυθμική Αγωγή	– Να διερευνήσουν τις σχέσεις ήχου και εικόνας παρακολουθώντας πώς η οπτική πυκνότητα και οι εναλλαγές της επηρεάζουν τη ρυθμική πυκνότητα. – Να προσεγγίσουν σύγχρονες μορφές μουσικής έκφρασης και να διαπιστώσουν τη «ρευστότητα» και την ποικιλία της ρυθμικής αγωγής στα έργα του 19ου και 20ού αιώνα. – Να κατανοήσουν πώς συναρτάται ρυθμός και λόγος στην παραδοσιακή μουσική και στο εκκλησιαστικό μέλος. – Να χρησιμοποιούν με ευχέρεια την ιταλική ορολογία για τη ρυθμική αγωγή.	– Γνωρίζουν την οπτικο-ακουστική γλώσσα του ντοκιμαντέρ, των σποτ, των διαφημίσεων κτλ. και διαπιστώνουν πώς συνδυάζονται ο ρυθμός της εικόνας με το ρυθμό της μουσικής. – Ακροάσεις επιλεγμένων παραδειγμάτων από τη μουσική φιλολογία με ανάλυση των βασικών ρυθμικών δομών τους. Επισημαίνεται η χρήση στην έντεχνη ακουστική δημιουργία ρυθμικών ιδιωμάτων από διαφόρους χώρους (τζαζ, λαϊκή, χορευτική μουσική κ.ά.) – Ακροάσεις τραγουδιών και βυζαντινών μελών, «μουσικά δρώμενα» των μαθητών πάνω σε κείμενα δημοτικών τραγουδιών, συνοδεία με παραδοσιακά ή με αυτοσχέδια όργανα. – Εκμάθηση όρων με αφορμή κάποιο μουσικό έργο που μελετούν. Περιγραφή ή διάκριση της ρυθμικής αγωγής με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.
1.5. Ηχόχρωμα	– Να γνωρίσουν τον ήχο της συμφωνικής ορχήστρας και την παλέτα των ηχοχρωμάτων της. – Να μελετήσουν τον ηλεκτρικό και ψηφιακό ήχο. – Να κατανοήσουν ότι το ύφος ενός μουσικού έργου συνδέεται άμεσα με το ηχόχρωμα. – Να αντιληφθούν ότι το ηχόχρωμα μεταβάλλεται από ενισχυτές, sordina κ.ά. – Να διερευνήσουν μέσα σε διάφορα μουσικά σύνολα τη λειτουργία της ανθρώπινης φωνής και των οργάνων ανάλογα με την έκταση και την ποιότητά τους (υψίφωνα, μεσόφωνα, οξύφωνα, βαθύφωνα). – Να γνωρίσουν τους διαφορετικούς τρόπους χρήσης των οργάνων σε διάφορες περιόδους της ιστορίας, με έμφαση στο 19ο και 20ό αιώνα.	– Γνωρίζουν φωνητικά και οργανικά σύνολα, μικρότερα ή μεγαλύτερα, μέσα από ολιγόλεπτες ακροάσεις με βοηθητική χρήση εικόνων, πινάκων, βιντεοταινιών κτλ. Αναγνωρίζουν τα ηχοχρώματα των οργάνων και τον ιδιαίτερο τρόπο χρήσης τους και εξοικειώνονται με αυτά π.χ. «Νύχτα στο Φαλακρό Βουνό» του Μουσόργκσκι κ.ά. – Αναφορά σε ιδιαίτερα στιλιστικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το ηχόχρωμα και τη χρήση του, με αφορμή τη μελέτη ενός έργου μουσικής, π.χ. ρομαντισμός: επέκταση της συμφωνικής ορχήστρας, αναβαθμισμένος ρόλος των χάλκινων πνευστών, πολυποίκιλες και δραματικότερες εναλλαγές και συνδυασμοί ηχοχρωμάτων κ.ά. 20ός αιώνας: ασυνήθιστη χρήση ηχοχρωμάτων των οργάνων και της ανθρώπινης φωνής, διευρυμένος ρόλος των κρουστών, χρήση μαγνητοταινίας, ηλεκτρονικών ήχων, παίξιμο γνώριμων οργάνων με νέο τρόπο κ.ά. – Χρήση μουσικής τεχνολογίας και Η/Υ από τους μαθητές για τη διεύρυνση των δυνατοτήτων του ήχου και των παραμέτρων του.

1.6. Μορφή	– Να αναγνωρίζουν με ευχέρεια και να χειρίζονται απλές μορφές που έχουν διδαχτεί στις προηγούμενες τάξεις, διακρίνοντάς τες ακουστικά και οπτικά σε διάφορα έργα. – Να γνωρίσουν τις κυριότερες κατακτήσεις της φωνητικής μουσικής του 19ου και 20ού αιώνα (εξαγγελτικό μοτίβο, ατέρμονη μελωδία, «ομιλούμενο τραγούδι»), – Να συγκρίνουν τα κύρια χαρακτηριστικά των σημαντικότερων μορφών συμφωνικής και σολιστικής μουσικής, που αναπτύχθηκαν κατά το 19ο και 20ό αιώνα. – Να χρησιμοποιούν σύμβολα ως συμβατικό κώδικα περιγραφής ή σχεδιασμού της μορφής. – Να αυτοσχεδιάζουν και να δημιουργήσουν προσωπικές συνθέσεις βασισμένες σε κάποιο τύπο μορφής.	– Δημιουργία μικρών συνθέσεων πάνω σε μελωδικά ή ρυθμικά μοτίβα με εναλλαγή δύο θεμάτων ή σε μορφή ροντό. – Ακρόαση και εντοπισμός χαρακτηριστικών στοιχείων, όπως επαναλήψεις μοτίβων, εναλλαγές, ανάπτυξη και επίτευξη κορυφώσεων στο ρομαντικό τραγούδι (λιντ) σε έργα του Σούμπερτ και στην όπερα (σύντομα αποσπάσματα από έργα των Βέρντι, Πουτσίνι, Βάγκνερ, Σαίνμπεργκ κ.ά.). – Μέσα από επιλεγμένα ακουστικά παραδείγματα γίνεται αναφορά στην εξέλιξη παλαιότερων μορφών, όπως σονάτας, συμφωνίας, κοντσέρτου κατά το 19ο και 20ό αιώνα, καθώς και στην καθιέρωση έργων «χαρακτήρα» και προγραμματικής μουσικής (συμφωνικά ποιήματα) και στην εμφάνιση νέων μορφών του ρομαντισμού (ραψωδίες, εμπρομπτί). Μέσα από σύντομες ακροάσεις γίνεται αναφορά και στην εξέλιξη της όπερας. – Στοιχειώδεις αναλύσεις και παραλληλισμοί της μορφής διάφορων ειδών μουσικής με χρήση πινάκων, διαγραμμάτων κ.ά.
1.7. Συνήχηση - Αρμονία	– Να μάθουν την τετράφωνη συγχορδία δεσπόζουσα με έβδομη και να ακούσουν παραδείγματα χρήσης της. – Να διακρίνουν τις διαφορετικές μορφές συνήχησης στα διάφορα ρεύματα του 19ου και 20ου αιώνα (ιμπρεσιονισμό, εξπρεσιονισμό, νεοκλασικισμό). Αναφορά γίνεται στη διεύρυνση της έννοιας της τονικότητας και της αρμονίας (χρωματισμός, πολυτονικότητα, δωδεκαφθογγισμός), που οδήγησε και στη σταδιακή αποδόμησή της (ατονικότητα). – Να χειρίζονται γνώσεις που έχουν διδαχτεί στις προηγούμενες τάξεις, καθώς και τη διφωνία σε παράλληλες τρίτες ή έκτες.	– Ακρόαση διάφορων ειδών συνηχήσεων, όπως η χρήση V στην τζαζ, οι ελαττωμένες, διάφωνες ή χρωματικού χαρακτήρα συγχορδίες από το ρομαντισμό και μετά οι δωδεκάφθογγες σειρές με αντιστικτική τεχνική, τα κλαστέρ κ.ά. – Χρήση απλών αρμονικών διαδοχών και άλλων ειδών συνήχησης σε μουσικές δραστηριότητες, π.χ. διερεύνηση της τονικής μεταφοράς, εμπλουτισμός διαδοχών με δευτερεύουσες συγχορδίες (I-VI-IV-II-V-I), συνοδεία τραγουδιών και οργανικών κομματιών με δεύτερη φωνή σε διάστημα 3ης ή 6ης. – Ακουστική διάκριση διάφορων χαρακτηριστικών της υφής, π.χ. οι τρόποι επανεμφάνισης των δυο θεμάτων της «Φαραντόλας» από τη 2η ορχηστρική σουίτα «Η Αρλεζιάνα» του Ζ. Μπιζέ (μονοφωνικά, ομοφωνικα, πολυφωνικά).

Γενική Ενότητα 2: Ανακαλύπτω τα είδη της μουσικής και επικοινωνώ με τη μουσική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
2.1 Τραγούδι	– Να αποδίδουν με Σαφήνεια και ακρίβεια το μουσικό περιεχόμενο των τραγουδιών (μελωδία, ρυθμό, φραζάρισμα, στιλ, ύφος, χρωματισμούς). – Να τραγουδούν με τονική σταθερότητα και ανεξαρτησία. – Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη μουσική και τον πολιτισμό άλλων λαών. – Να εκτιμήσουν την αξία της λογοτεχνίας, ελληνικής και ξένης. – Να αναγνωρίζουν την υψηλή μουσική και καλλιτεχνική ποιότητα σε όλα τα είδη μουσικής. – Να αξιοποιούν δημιουργικά τη φωνή τους και τις εκφραστικές δυνατότητές τους. – Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα και να αναπτύξουν ανθρωπιστικές αξίες. – Να αφομοιώσουν τις αξίες της παραδοσιακής μουσικής μας, κοσμικής και εκκλησιαστικής.	– Τραγούδια κατάλληλης έκτασης από διάφορες ιστορικές περιόδους (αναγέννησης, μπαρόκ, κλασική, σύγχρονη) ξένων και ελληνικών συνθετών (Σούμαν, Κόνταϊ, Μάντζαρο, Καρρέρ, Σισιλιάνου κ.ά.). – Δίφωνοι, τρίφωνοι κανόνες και δίφωνα τραγούδια από το ευρωπαϊκό και ελληνικό ρεπερτόριο. Τραγούδια με εναλλαγές solo - tutti, με αντιστικτικό στοιχείο, με ostinati κ.ά. – Οι μαθητές τραγουδούν λαϊκά και παραδοσιακά τραγούδια από διάφορες χώρες στην αντίστοιχη εθνική γλώσσα, συνοδεύοντάς τα αν γίνεται με όργανα. – Τραγουδούν μελοποιημένη ελληνική και ξένη ποίηση, αντίστοιχη με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντά τους (Σολωμό, Παλαμά, Σεφέρη, Ελύτη, Λόρκα κτλ.). – Τραγούδια έντεχνα ελαφρά, λαϊκά από τον κινηματογράφο και από το θέατρο, επιλεγμένα με αυστηρά ποιοτικά κριτήρια ως προς το στίχο και τη μουσική (έργα των Χατζιδάκι, Θεοδωράκη, Βάιλ, Ρότα κ.ά.). – Τραγουδούν δημοτικά τραγούδια και εκκλησιαστικά μέλη. – Ερμηνεύουν τραγούδια γραμμένα από τους ίδιους τους μαθητές. – Τραγούδια για την ειρήνη, την ελευθερία, την αγάπη, το θάρρος, την αφοσίωση κτλ.
2.2. Μουσικές ακροάσεις	– Να κατανοήσουν τη λειτουργική σχέση μελωδίας, συνήχησης, ρυθμού, δυναμικής και ρυθμικής αγωγής. – Να εμπεδώσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τον ήχο και τη λειτουργία των οργάνων στη λαϊκή και έντεχνη μουσική. – Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ρευμάτων που αναπτύχθηκαν στην ευρωπαϊκή μουσική τον 19ο και τον 20ό αιώνα. – Να μπορούν να περιγράψουν και να χαρακτηρίσουν ένα έργο χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο.	– Επιλογή αποσπασμάτων από έργα του διεθνούς ρεπερτορίου και αντιπροσωπευτικής λαϊκής - παραδοσιακής μουσικής από διάφορα μέρη του κόσμου. – Ποικιλία παραδειγμάτων από ηχογραφήσεις ή ζωντανή εκτέλεση μέσα στην τάξη. Χρήση έργου αναφοράς, π.χ. της «Φανταστικής Συμφωνίας» του Ε. Μπερλιόζ, το οποίο μελετάται ως προς διάφορες παραμέτρους, π.χ. σε κάποιο μάθημα για το ηχόχρωμα, άλλοτε για τη δυναμική, άλλοτε για τον προγραμματικό χαρακτήρα κ.ά.

	– Να διαμορφώσουν σταδιακά αισθητικό κριτήριο για να αξιολογούν μια μουσική σύνθεση. – Να απολαμβάνουν αισθητική συγκίνηση από διάφορα είδη μουσικής.	– Ακρόαση διάφορων ειδών μουσικής (έντεχνης, παραδοσιακής, λαϊκής, ποπ, τζαζ, ροκ ...), σχολιασμός και συζήτηση. – Ακρόαση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από σημαντικά έργα του ρομαντισμού, ιμπρεσιονισμού, νεοκλασικισμού, σειραϊσμού, ατονικότητας, συγκεκριμένης ηλεκτρονικής, αλεατορικής, μινιμαλιστικής μουσικής. Περιγραφή, σύγκριση, σχολιασμός του ιδιαίτερου στιλ κάθε σύνθεσης.
<u>2.3. Μουσικά παιχνίδια</u>	– Να μάθουν να ακούν ενισχύοντας την προσοχή και την πειθαρχία τους. – Να αναπτύξουν δημιουργικό πνεύμα, να ενισχύσουν τον αυθορμητισμό, την τόλμη και την πρωτοβουλία τους, ώστε να διαμορφώσουν την αυτοεικόνα τους.	<u>Παιχνίδι συγκέντρωσης:</u> «Τα παλαμάκια». Η τάξη χωρίζεται σε δύο ίσες ομάδες που κάθονται αντίστοιχα σε διαφορετικές θέσεις. Ο αρχηγός δίνει ένα χρόνο, σαν από μετρονόμο, σε αργό tempo. Η πρώτη ομάδα πρέπει να χτυπήσει με παλαμάκια στο 3° χτύπημα και η δεύτερη στον 5°. Με το σήμα του αρχηγού ξεκινούν όλοι μετρώντας με προσοχή και υπολογίζοντας τον 3° και τον 5° χρόνο. Το ίδιο παιχνίδι μπορεί να γίνει και με κάποιο κομμάτι (π.χ. παραδοσιακό τραγούδι από την Ελλάδα ή από άλλη βαλκανική χώρα), όπου οι ομάδες μπορούν να χτυπούν παλαμάκια μόνο σε κάποια σημεία (π.χ. στις παύσεις). Υλικά: Ένα κρουστό όργανο ή ηχογόνο αντικείμενο <u>Παιχνίδι μίμησης:</u> Ένας παίχτης επινοεί μια διαδοχή ήχων (από διάφορα ηχητικά μέσα ή όργανα) ή ένα ρυθμικό σχήμα ή μια μελωδία. Το εκτελεί, και ο πρώτος παίκτης που μπαίνει στο παιχνίδι αναπαράγει αυτό που ακριβώς άκουσε, ο επόμενος επαναλαμβάνει όσο το δυνατόν πιστότερα, ακολουθεί άλλος κ.ο.κ. Όσοι έπαιξαν δε συμμετέχουν πλέον ενεργά μέχρι να παίξει και ο τελευταίος. Το αποτέλεσμα μπορεί να ηχογραφηθεί, ώστε να εξακριβωθεί η ακρίβεια των εκτελέσεων από παίκτη σε παίκτη μέχρι και την τελευταία εκτέλεση. Στη συνέχεια μπορεί να σχολιαστούν οι εκτελέσεις και να επισημανθούν οι διάφοροι τρόποι έκφρασης των παικτών. Το παιχνίδι μπορεί να παραλλαχθεί και ως εξής: Κάθε παίκτης μπορεί να προσθέσει μια μικρή, δική του συνέχεια στην αρχική μελωδία, ώστε να προκύψει μια «συλλογική» μελωδία και να εξασκηθεί η απομνημόνευση του κάθε παίκτη.

2.5. Μουσικές κατασκευές	- Να ενδιαφερθοι για τον κόσμο των ήχων και να κατανοήσουν το μηχανισμό παραγωγής τους. – Να προσεγγίσουν τον πολιτισμό της πατρίδας τους και άλλων χωρών διαχρονικά και συγχρονικά.	– Οι μα ητές κατασκευάζουν «αυλό του Πανός», «μουσικό τόξο», «μεταλλόφωνα», «καζού» κτλ. – Κατασκευάζουν παραδοσιακά όργανα από διάφορες περιοχές της Ευρώπης, της Αφρικής, της Ασίας κτλ. – Επινοούν «φανταστικά» μουσικά όργανα.
2.6. Χρήση διαλογικού εκπαιδευτικού λογισμικού	– Να χρησιμοποιούν διαλογικό εκπαιδευτικό λογισμικό ως γνωστικό - διερευνητικό εργαλείο για την κατανόηση εννοιών και για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε σχέση με τα περιεχόμενα του προγράμματος σπουδών της Μουσικής Αγωγής. – Να κατανοήσουν τη σημασία των δυνατοτήτων της σύγχρονης μουσικής τεχνολογίας και της πληροφορικής για τις διάφορες μουσικές εφαρμογές.	– Χρήση λογισμικού σχετικά με τη μουσική, με τη μορφή αλληλεπιδραστικών πολυμέσων, εκπαιδευτικού λογισμικού, λογισμικού γενικής χρήσης, μουσικής τεχνολογίας, δικτύων κ.ά. Π.χ. λειτουργία των συνθετητών, το MIDI, κάρτες ήχου κτλ. Οι μαθητές ακούν διάφορα ηχοχρώματα οργάνων του σχολικού αρμονίου (συμβατού με MIDI). Στη συνέχεια βλέπουν πώς διευρύνεται το πεδίο των οργάνων με δείγματα (samples) από κάρτα ήχου μέσω του Η/Υ, όταν το αρμόνιο είναι συνδεδεμένο με αυτό. Κατανοούν στοιχειωδώς το ρόλο του σηκουένσερ (sequencer). – Συνεργασία διασχολική μέσω του Η/Υ για την πραγματοποίηση μιας κοινής εργασίας ή για την ανταλλαγή πληροφοριών πάνω σε κάποιο θέμα σχετικά με τη μουσική.
Γενική Ενότητα 3: Γνωρίζω την παγκόσμια μουσική κληρονομιά.		
3.1. Οι γραφές της μουσικής	– Να εμπεδώσουν τα στοιχεία σημειογραφίας που διδάχτηκαν στις προηγούμενες τάξεις, να τα χειρίζονται για την κατανόηση μουσικών εννοιών και ως εργαλείο μουσικών δραστηριοτήτων. Για τις μουσικές δραστηριότητες να χρησιμοποιούν τονικότητες που έχουν μέχρι δύο σημεία αλλοίωσης (Ντο, Σολ, Ρε, Φα, μείζονες, και Λα, Μι, Ρε, Σολ, ελάσσονες, κατά κύριο λόγο). – Να κατανοήσουν νέα στοιχεία ή όρους με αφορμή κάποιο μουσικό έργο που μελετάται. – Να συνεχίσουν την εύρεση και χρήση δικών τους συμβόλων για τις διάφορες μουσικές δραστηριότητες.	– Γραπτές ασκήσεις για το σχηματισμό μέτρων απλών και σύνθετων (π.χ. 7/8, 5/8), συγχορδιών (π.χ. τετράφωνης συγχορδίας κ.ά.). – Ανάγνωση (μελωδική ή/και ρυθμική) απλού μουσικού κειμένου για την εκμάθηση τραγουδιού, θέματος, μουσικού έργου στο πλαίσιο των ακροάσεων ή για την εκτέλεση μουσικής από οργανικό ή χορωδιακό σχήμα κ.ά. – Αναφορά με οπτικοακουστικούς τρόπους σε χαρακτηριστικά στοιχεία, όπως απλές αρμονικές διαδοχές, χρήση δεσπόζουσας με έβδομη, αντιστοιχία με τα αγγλικά σύμβολα σημειογραφίας, κ.ά.

	– Να βελτιώσουν την ικανότητα μουσικής ανάγνωσης και γραφής και την ανταπόκριση σε μουσική υπαγόρευση. – Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία για τη μουσική σημειογραφία πολιτισμών ή ιστορικών περιόδων που εξετάζονται.	– Χρήση Η/Υ και αντίστοιχου μουσικού λογισμικού για το γράψιμο μιας απλής παρτιτούρας. – Στοιχειώδης παρακολούθηση παρτιτούρας ή οδηγού/ διαγράμματος παρτιτούρας κατά τις ακροάσεις.
3.3 Τα είδη της μουσικής γεωγραφικά, διαχρονικά και τα είδη της σύγχρονης μουσικής	– Να γνωρίσουν την έντεχνη δυτικοευρωπαϊκή μουσική, φωνητική και οργανική, και να αντιληφθούν τα διάφορα στάδια εξέλιξής της. Έμφαση δίνεται στο 19ο αιώνα, με αναφορά στο ρομαντισμό και στις εθνικές μουσικές σχολές, και στα κυριότερα ρεύματα του 20ού αιώνα. – Να γνωρίσουν την ελληνική έντεχνη μουσική δημιουργία κατά τους δύο τελευταίους αιώνες, όπως διαμορφώθηκε κάτω από την επίδραση τόσο της δυτικής όσο και της ανατολικής μουσικής παράδοσης. – Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της παραδοσιακής μουσικής της Ευρώπης, με άξονα αναφοράς τα Βαλκάνια, και να εντοπίσουν ομοιότητες, διαφορές ή αλληλεπιδράσεις, ακόμα και με άλλα είδη μουσικής.	– Χρήση οπτικοακουστικού υλικού (CD, κασέτες ήχου, βιντεοκασέτες, CD Rom, σλάιντς κ.ά.) για περιγραφή και μελέτη α) των πιο σημαντικών χαρακτηριστικών των τεχνοτροπιών, β) της προσφοράς των συνθετών και των έργων τους, γ) των σπουδαιότερων γεγονότων που συνέβαλαν στην εξέλιξη της μουσικής. – Γνωριμία με τα κύρια είδη μουσικής και τις τεχνοτροπίες που αναπτύχθηκαν στον ελλαδικό χώρο με ακροάσεις, τραγούδια, οπτικοακουστική παρουσίαση κ.ά. Αναφορά επίσης στην οπερέτα, στην επιθεώρηση, στο έντεχνο λαϊκό τραγούδι, στη μουσική για θέατρο κ.ά. – Αναφορά σε καταξιωμένους Έλληνες καλλιτέχνες (Δ. Μητρόπουλος, Μ. Κάλλας, Τζ. Μπαχάουερ, κ.ά.) και ξένους. – Ακροάσεις, εκμάθηση τραγουδιών χαρακτηριστικής παραδοσιακής μουσικής διάφορων χωρών, όπως Ιταλίας, Ισπανίας, Αυστρίας, Ουγγαρίας, Βουλγαρίας κά. Αναφορά σε χρήση της από συνθέτες (Τσαϊκόφσκι, Σμέτανα, Μπάρτοκ κ.ά.)
3.4. Οι γλώσσες της μουσικής	– Να κατανοήσουν ότι η μουσική λειτουργεί συνεκτικά για μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες, κοινωνίες, λαούς ή οργανωμένα έθνη και ότι η ποικιλομορφία της οφείλεται στις ιδιαίτερες εμπειρίες και τα βιώματα της κάθε ομάδας. – Να αντιληφθούν ότι σε διαφορετικές συνθήκες και κοινωνικά περιβάλλοντα διαμορφώνονται και οι ανάλογοι κώδικες μουσικής επικοινωνίας μέσω των έργων μουσικής. – Να αναζητήσουν και να διακρίνουν τις αισθητικές αξίες ενός έργου μουσικής, λαμβάνοντας υπόψη υποκειμενικούς και αντικειμενικούς παράγοντες που επιδρούν στην αντίληψη και την κατανόηση του έργου.	– Ακροάσεις, χρήση οπτικο-ακουστικού υλικού, συζητήσεις, ανάλυση και κριτική τοποθέτηση απέναντι σε αισθητικά ζητήματα και σε διάφορες εκδοχές του αισθητικά αποδεκτού και ωραίου. **Π.χ. «Ο καλλίφωνος»:** Οι μαθητές ακούν και συγκρίνουν διάφορους τραγουδιστές: αντιδιαστέλλουν τον καλλίφωνο σύμφωνα με τις απαιτήσεις της όπερας από ένα δημοφιλή, λαϊκό τραγουδιστή χωρίς «μελωδική φωνή», την οποία όμως χειρίζεται αποτελεσματικά ως εκφραστικό εργαλείο.

		Σχολιάζουν το γεγονός ότι στη φωνητική μουσική της Αφρικής καλλιεργούνται σκόπιμα οι αντιθέσεις ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της φωνής και αξιοποιούνται διάφοροι αρμονικοί και μη αρμονικοί ήχοι που παράγει, ενώ στη δύση η φωνή γυμνάζεται, τοποθετείται και «εξειδικεύεται» σε μια ορισμένη έκταση (σοπράνο, τενόρος κτλ.) με σκοπό τη μέγιστη απόδοση. **Π.χ. «Τι λέει το έργο»:** Οι μαθητές ακούν αποσπάσματα από το έργο του Μ. Καλομοίρη «Η Συμφωνία της Λεβεντιάς». Περιγράφουν τις προσωπικές αντιδράσεις και εντυπώσεις τους από το έργο. Απαντούν στο τι είναι πιο χαρακτηριστικό σε κάποιο απόσπασμα: ο ρυθμός, η μελωδία, το ηχόχρωμα ή η αρμονία. Έπειτα διαβάζουν επιλεγμένες εντυπώσεις από το τι και πώς άκουσε το ίδιο έργο ένας συνθέτης, ένας ερμηνευτής και ένας ερασιτέχνης ακροατής. Συγκρίνουν και συζητούν για τους διαφορετικούς τρόπους πρόσληψης της μουσικής ως αισθητικής εμπειρίας.
3.5. Η οργάνωση της μουσικής στην κοινωνία	– Να κατανοήσουν το ρόλο και την παρουσία της μουσικής στις διάφορες κοινωνίες ή σε τμήματά τους διακρίνοντας και εξετάζοντας παράγοντες που αφορούν: α) τη διάδοση, τη διατήρηση και την εκμάθησή της, β) τους κανόνες, τους νόμους και τις πρακτικές έκφρασής της, γ) την ταυτότητα και τη σχέση των άμεσα εμπλεκομένων στην παραγωγή μουσικής και των αποδεκτών αυτής. – Η μελέτη επικεντρώνεται στη μουσική ως πολιτισμικό στοιχείο κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και τον εικοστό αιώνα.	– Μελέτη και σύγκριση των μεταβολών, των συνηθειών και των πρακτικών διαδικασιών με διαγράμματα, αναφορά σε ιστορικές πηγές, κείμενα λογοτεχνικά, πίνακες ζωγραφικής, φωτογραφίες, εφημερίδες κ.ά. Αναφορά: α) στην αστικοποίηση των κοινωνιών, στην επισκίαση των λαϊκών παραδόσεων, στη διαμόρφωση μαζικής κουλτούρας και στην καθιέρωση της μουσικής ως καταναλωτικού προϊόντος, π.χ. η αλυσίδα παραγωγής ενός δίσκου και η επιτυχής καθιέρωση ενός τραγουδιού, β) στην ανάπτυξη αιθουσών συναυλιών και ειδικών χώρων παρουσίασης, γ) στη διαχείριση της μουσικής από φορείς εκπαίδευσης και οργάνωσης μουσικών δραστηριοτήτων, μουσικούς εκδότες, μουσικοκριτικούς κ.ά., δ) στη συμμετοχή των γυναικών στα μουσικά πράγματα, ε) στα σύγχρονα μουσικά επαγγέλματα.

3.6. Η θεώρηση του φαινομένου της μουσικής	– Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στη μουσική των ιστορικών περιόδων και των γεωγραφικών τόπων που εξετάζονται, και στις θρησκευτικές, φιλοσοφικές, επιστημονικές και κοινωνικές απόψεις που επικρατούσαν. Δίνεται έμφαση: – στην περίοδο του ρομαντισμού και στον εικοστό αιώνα, – στην εξέταση του τι είναι η μουσική ικανότητα, και πώς διαφοροποιείται και αναπτύσσεται (π.χ. ο παράφωνος, ο δεξιοτέχνης κ.ά.) .	– Αναφορά στη φύση της μουσικής και του καλλιτέχνη, π.χ. έξαρση του συναισθήματος στο ρομαντισμό, κοσμοθεωρία των Σίλλερ, Γκαίτε κ.ά. μέσα από κείμενα και σχετικά έργα τέχνης. – Ακροάσεις, ζωντανές παρουσιάσεις και βεντεοταινίες με θέμα τις μουσικές δεξιότητες και το ταλέντο σε σχέση με την ηλικία, το πολιτισμικό περιβάλλον, την εκπαίδευση και την ερασιτεχνική ή εξειδικευμένη έκφρασή τους.
3.7. Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική	- Να γνωρίσουν την ελληνόφωνη μουσική παράδοση της διασποράς, όπως το μικρασιατικό τραγούδι, την παράδοση της Κύπρου και τα τραγούδια της Κάτω Ιταλίας. – Να ακούσουν και να μάθουν χαρακτηριστικά δείγματα των κυριότερων ρευμάτων και ειδών μουσικής στον ελλαδικό χώρο από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους. - Να εμπεδώσουν έννοιες της βυζαντινής μουσικής που εισήχθησαν στις προηγούμενες τάξεις και να κατανοήσουν το ρόλο: -των χαρακτήρων ποιότητας -των φθορών -των έλξεων, - Να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια, την εξέλιξη και την επίδραση των στοιχείων της ελληνικής μουσικής. Να συνεχίσουν τη διάκριση και το χειρισμό εννοιών και στοιχείων που αφορούν την ελληνική μουσική.	- Οπτικοακουστική παρουσίαση, ακροάσεις, εκμάθηση τραγουδιών με επισήμανση χαρακτηριστικών στοιχείων, όπως το ταξίμι σε μουσική της Μικράς Ασίας, τη χρήση πολυφωνικών στοιχείων και τις εναλλαγές σόλο τραγουδιστών και χορού στα ελληνόφωνα τραγούδια της Κάτω Ιταλίας κ.α. - Ακροάσεις, εκμάθηση τραγουδιών και κατανόηση χαρακτηριστικών στοιχείων της Επτανησιακής Σχολής, της Νεοελληνικής Εθνικής Σχολής, των νεότερων συνθετών, της ανάπτυξης της οπερέτας, της μουσικής για το θέατρο και τον κινηματογράφο, του ελαφρού τραγουδιού, του έντεχνου λαϊκού τραγουδιού, του αστικού και του ρεμπέτικου τραγουδιού. - Απλές ασκήσεις παραλλαγής και απλό μέλος με ισοκράτημα. Πρακτική εκμάθηση ενός μέλους και έπειτα ανάλυση μεμονωμένων στοιχείων ή τμημάτων της μελωδίας ως προς το πώς απεικονίζονται με την παρασημαντική. – Εξέταση των δυτικών και των ανατολικών επιδράσεων στην ελληνική μουσική, καθώς και των αλληλεπιδράσεων και ομοιοτήτων μεταξύ της ελληνικής δημοτικής μουσικής και της δημοτικής μουσικής άλλων βαλκανικών χωρών.

Γενική Ενότητα 4: Συνδέω τη μουσική με τις άλλες τέχνες και τις επιστήμες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
4.1. Μουσική και χορός	– Να γνωρίσουν την παραδοσιακή και έντεχνη χορευτική μουσική των διάφορων λαών, πολιτισμών και εποχών και ιδιαίτερα αυτών που εξετάζονται ιστορικά-γεωγραφικά: 19ος και 20ος αιώνας, τη μουσική παράδοση των βαλκανικών χωρών και της υπόλοιπης Ευρώπης και να εξοικειωθούν με αυτές. – Να περιγράψουν και να συσχετίσουν τα χαρακτηριστικά μουσικής και χορού με έμφαση στο ρυθμό, στη δομή, στο ύφος και στην ιστορικο-κοινωνική υπόσταση και εξέλιξη τους. – Να μελετήσουν τη χρήση και την ενσωμάτωση χορευτικών μορφών στην έντεχνη μουσική δημιουργία.	– Οπτική παρουσίαση και σχετική ακρόαση με αναφορά: α) στην ανάπτυξη της μουσικής για μπαλέτο (π.χ. «Ωραία Κοιμωμένη» του Τσαϊκόφσκι κ.ά.) και στην ενσωμάτωση σ' αυτήν δημοφιλών λαϊκών χορών κατά το 19° αιώνα (π.χ. βαλς, πόλκα, μαζούρκα κ.ά.). β) στη συμβολή του χορού στις εθνικές μουσικές σχολές (π.χ. «Σεχραζάντ» του Ν. Ρίμσκι-Κόρσακοφ κ.ά) και στους συνθέτες του 20ού αιώνα (π.χ. «36 Ελληνικοί χοροί» του Ν. Σκαλκώτα, «Ρουμάνικοι Χοροί» του Μπ. Μπάρτοκ κ.ά.), γ) στην επιρροή λατινο-αμερικάνικων χορών και της τζαζ στην έντεχνη μουσική.
4.2. Η μουσική και οι άλλες τέχνες	– Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα που έχει η μουσική σε σχέση με τις άλλες τέχνες: α) ως αυτόνομη ψυχοκινητική δραστηριότητα β) ως προς τον τρόπο πρόσληψής της γ) ως συνδετικός κρίκος, που διαπλέκεται δημιουργικά με τις άλλες τέχνες, επιτείνοντας και αναδεικνύοντας την εκφραστική δύναμή τους.	– Μελέτη της θέσης και του ρόλου της μουσικής σε σχέση με άλλες τέχνες σε συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους ή καλλιτεχνικές δράσεις, π.χ. η ποίηση και η μουσική του Εθνικού Ύμνου μας, η συνεργασία σημαντικών συνθετών, χορογράφων, θεατρικών συγγραφέων, ζωγράφων κ.ά. στα Ρώσικα Μπαλέτα του Σ. Ντιάγκιλεφ, στο επικό θέατρο του Μπ. Μπρέχτ, στο ελληνικό χορόδραμα της Ρ. Μάνου κ.ά. – Ακρόαση και γνωριμία με μουσικά έργα που σχετίζονται άμεσα με άλλες τέχνες, π.χ. «Ο Μάγος Έρωτας», μπαλέτο παντομίμας του Μ. Ντε Φάλια βασισμένο στο τραγούδι και στο χορό φλαμένκο.
4.3. Η Μουσική και τα άλλα μαθήματα	– Να συνδέσουν τη μουσική με άλλους επιστημονικούς τομείς μέσα από τα αντίστοιχα με αυτούς μαθήματα, όπως είναι η Γλώσσα, τα Μαθηματικά, η Ιστορία, η Φυσική, οι Κοινωνικές Επιστήμες, τα Θρησκευτικά, οι Ξένες Γλώσσες.	– Συσχέτιση της Μουσικής με τη Φυσική π.χ. ο τρόπος παραγωγής του ήχου με ηχητικές κατασκευές ή ακουστικό υλικό κ.ά. Π.χ. «χαμηλές και ψηλές συχνότητες»: τοποθετούνται δύο ηχεία, έτσι ώστε το υφασμάτινο κάλυμμα να βλέπει προς το ταβάνι. Τα ηχεία είναι συνδεδεμένα μέσω ενισχυτή με κασετόφωνο, πικάπ ή ραδιόφωνο. Οι μαθητές τοποθετούν λίγους κόκκους ρύζι στο κάθε ηχείο και ρυθμίζουν το ένα ηχείο σε χαμηλές (μπάσες) συχνότητες και το άλλο σε ψηλές. Παίζεται μουσική μέσω του στερεοφωνικού συγκροτήματος και οι μαθητές παρατηρούν και συζητούν για το πώς και γιατί «χορεύει» το ρύζι.

		– Ακροάσεις, μουσικά παιχνίδια, μουσική υπόκρουση, ηχοϊστορίες και συνθέσεις σχετικά με θέματα, σύμβολα και έννοιες άλλων μαθημάτων, π.χ. «Η επανάσταση του 1821» (Ιστορία). Οι μαθητές ακούν ή μαθαίνουν τραγούδια έντεχνα ή δημοτικά σχετικά με την επανάσταση, όπως «Ω παίδες Ελλήνων ίτε» του Κ. Α. Νικολόπουλου, «Μια προυσταγή μιγάλη» - ιστορικό δημοτικό για την τελική ναυμαχία του Λάμπρου Κατσώνη με τους Τούρκους και τους Αλγερινούς, «Θούριος» του Ρήγα κ.ά. Συσχετίζουν το περιεχόμενο των τραγουδιών με το κλίμα της εποχής, ιστορικά γεγονότα ή περιστατικά κ.ά.
Γενική Ενότητα 5: Δημιουργώ μουσική, την παρουσιάζω και εκφράζομαι με αυτήν.		
5.2. Συστηματικές χορωδίες και ορχήστρες	– Να αναπτύξουν δεξιότητες εκτέλεσης μουσικής με τη φωνή ή με όργανα (φλογέρα κ.ά.) για την απόδοση έργων μουσικής από μόνιμο συγκρότημα του σχολείου.	– Ανάπτυξη χορωδιακών και ορχηστρικών σχημάτων για την εκτέλεση ποικίλου ρεπερτορίου: έργων διάφορων εποχών, εθνικής μουσικής διάφορων λαών, μοντέρνων ιδιωμάτων (π.χ. έντεχνα ελληνικά ιδιώματα κ.ά.), καθώς και έργων σχετικών με επετειακές ή με άλλες σχολικές εκδηλώσεις. – Επισήμανση στιλιστικών χαρακτηριστικών στην απόδοση και την ερμηνεία μουσικών έργων.
5.3. Οργανικά σύνολα	– Να αναπτύξουν πρωτοβουλία δημιουργίας μικρών μουσικών συνόλων με αυτόνομη λειτουργία και προέκταση των δραστηριοτήτων τους και πέρα από το πλαίσιο του μαθήματος. – Να κατανοήσουν τις παραμέτρους και να αναζητήσουν λύσεις στα ζητήματα που σχετίζονται με την οργάνωση της εκτέλεσης της μουσικής, την καλλιέργεια αυτοέκφρασης, τη δημιουργική επικοινωνία και τη συνεργασία μέσα στο σύνολο. – Να συνδυάσουν τις προσωπικές μουσικές ασχολίες τους με τη γενικότερη μουσική λειτουργία του σχολείου.	– Ανάθεση και εποπτεία από τον καθηγητή δημιουργικών εργασιών πάνω σε θέματα σχετικά με μια διδακτική ενότητα από τη Μουσική ή κάποιο άλλο μάθημα, ή σε θέμα της αρεσκείας τους. Π.χ. εκτέλεση τραγουδιών μελοποιημένης ποίησης από μικρό συγκρότημα ή ντουέτο φωνής - κιθάρας από ελληνικό ρεπερτόριο (Θεοδωράκης, Χατζιδάκις, Μαμαγκάκης κ.ά.).

5.4. Δημιουργικές Εργασίες	– Να εξερευνήσουν τις δημιουργικές δυνατότητές τους στη μουσική, ενσωματώνοντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτούν, για να παράγουν δικές τους συνθέσεις. – Να ερευνήσουν τον κόσμο των ήχων και την μουσική γενικότερα με όλους τους πρόσφορους τρόπους, όπως με ηχογραφήσεις, με συλλογή στοιχείων από σύγχρονα επαγγέλματα που έχουν σχέση με μουσική κτλ. – Να απολαύσουν την αισθητική συγκίνηση που απορρέει από τη δημιουργική πράξη.	– Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες 8-10 ατόμων και δημιουργούν ηχητικο-μουσικό κολάζ με συγκεκριμένα κομμάτια (μελωδία ή ρυθμό ή και τα δύο) που έχουν βρει. Ηχογραφούν συγκεκριμένα θέματα, όπως: ήχους του δρόμου, ραδιόφωνο, φωνές που τραγουδούν, παιδί που κλαίει, κάποιον που μελετά όργανο, παραδοσιακά τραγούδια του χωριού τους, και τα επεξεργάζονται σύμφωνα με δικά τους κριτήρια. – Σε συγκεκριμένη μελωδική πορεία με μεγάλες διάρκειες που παίζει ένα μελωδικό όργανο (π.χ. φλογέρα) βρίσκουν εναλλακτικές ρυθμικές και μελωδικές συνοδείες. – Διοργανώνουν ένα ακρόαμα με τους συμμαθητές τους και το ηχογραφούν. Δημιουργούν αρχεία με ηχογραφήσεις της τάξης τα οποία χρησιμοποιούν και αναλύουν. – Πραγματοποιούν εργασίες γύρω από κάποιο θέμα, π.χ. η ζωή και το έργο κάποιου συνθέτη, εντυπώσεις από την ακρόαση συγκεκριμένου έργου μουσικής, στατιστική ή γκάλοπ για τις μουσικές προτιμήσεις των μαθητών ή για το είδος μουσικής που χρησιμοποιείται σε διάφορες κατηγορίες τηλεοπτικών διαφημίσεων κτλ.
5.5. Πολύτεχνες δραστηριότητες	– Να δημιουργήσουν πρωτότυπα έργα ή δρώμενα ατομικά ή ομαδικά, τα οποία βασίζονται στη σύμπραξη διάφορων τεχνών σε ενιαίο σύνολο με κοινό στόχο. – Να ενσωματώσουν και να αναπτύξουν στα έργα τους ιδέες και στοιχεία από διάφορα ιστορικά και πολιτισμικά στιλ.	– Χρήση ποικίλων μέσων κατά την εξερεύνηση τρόπων έκφρασης σε διάφορες εποχές ή πολιτισμούς, όπου αναμειγνύονται στοιχεία που τους ενδιαφέρουν. Οι μαθητές οργανώνουν ένα πρωτότυπο διαχρονικό ή διαπολιτισμικό δρώμενο, π.χ. «Όπερα». Επιλέγουν την υπόθεση μιας γνωστής όπερας και δημιουργούν μια συντομευμένη δική τους εκδοχή χρησιμοποιώντας μουσική και λόγο δικής τους επιλογής είτε δανεισμένα είτε πρωτότυπα με ενιαίο στιλ ή με τον συνδυασμό διάφορων στιλ.

5.6. Ευκαιριακές δραστηριότητες	– Να αναπτύξουν πρωτοβουλίες αναλαμβάνοντας την οργάνωση, το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων με αφορμή επετείους, εορτασμούς κ.ά. – Να ενδιαφερθούν για τις εφαρμογές της μουσικής τέχνης. – Να δραστηριοποιηθούν προς την τοπική και ευρύτερη κοινωνία.	– Μουσικές εκδηλώσεις του σχολείου ή συμμετοχή σε προγράμματα και εκδηλώσεις διάφορων φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε μουσικούς αγώνες κτλ. – Επισκέψεις σε επαγγελματικούς χώρους που έχουν σχέση με τη μουσική, π.χ. σε εργαστήριο κατασκευής παραδοσιακών μουσικών οργάνων, σε στούντιο ηχογραφήσεων, σε εργοστάσιο παραγωγής δίσκων κ.α. – Παρακολούθηση συναυλιών, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δοκιμών ορχηστρών, μουσικών συνόλων κ.ά. – Παρουσιάσεις - αφιερώματα με αφορμή γεγονότα επικαιρότητας, π.χ. έκδοση λευκώματος – δίσκου, διάλεξη ή έκθεση προς τιμήν κάποιου Έλληνα συνθέτη, καλλιτέχνη ή επιστήμονα. Οι μαθητές πλαισιώνουν το γεγονός με πρωτότυπες εργασίες και εκδηλώσεις.
5.7. Ζωντανή μουσική στο σχολείο	– Να καλλιεργήσουν το μουσικό αισθητήριό τους, ώστε να μπορούν να απολαύσουν την έντεχνη και παραδοσιακή μουσική δημιουργία. – Να αναπτύξουν δίκτυο επικοινωνίας δια-σχολικό. – Να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση του ηχητικού περιβάλλοντος, συνειδητοποιώντας ότι αποτελεί ουσιαστικό μέρος του πολιτισμικού «γίγνεσθαι».	– Μουσικές εκδηλώσεις στο χώρο του σχολείου από τους μαθητές ή από προσκεκλημένους καλλιτέχνες. – Ανταλλαγές μαθητών ακόμα και από διαφορετικές βαθμίδες (π.χ. από Γυμνάσιο σε Δημοτικό και αντιστρόφως), επισκέψεις μαθητών Μουσικών Γυμνασίων, σπουδαστών των πανεπιστημιακών Μουσικών Τμημάτων, κ.ά. σε σχολεία , για να παρουσιάσουν το καλλιτεχνικό έργο τους. – Μέσα από σχήματα ελεύθερης καλλιτεχνικής έκφρασης και εργαστήρια οι μαθητές παράγουν και παρουσιάζουν δικά τους πρωτότυπα έργα. (π.χ. μουσική υπόκρουση σε θεατρικές παραστάσεις, παιδικά μιούζικαλ, ηχογράφηση μουσικής για μετάδοση στα σχολικά διαλείμματα κ.ά.).

Α΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Γενική Ενότητα 1: Προσεγγίζω και κατανοώ τις βασικές έννοιες και τα συστατικά της μουσικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1.1. Ρυθμός	— Να εμβαθύνουν στην έννοια του ρυθμού, να μελετήσουν τη σχέση ελληνικής γλώσσας και ρυθμού από την αρχαία εποχή έως σήμερα, και να εντοπίσουν την παρουσία ρυθμού και σε άλλες τέχνες ή φαινόμενα. — Να χειρίζονται με άνεση γνώσεις που αφομοίωσαν και να εξασκήσουν δεξιότητες που ανέπτυξαν σε προηγούμενες τάξεις σε σχέση με το ρυθμό. — Να εξετάσουν το φαινόμενο της «ρυθμικής απελευθέρωσης» μέσω της πολυρρυθμίας, της εναλλαγής ρυθμών και του ελεύθερου μέτρου σε έργα του 20ού αιώνα.	— Οι μαθητές ομαδικά ή ατομικά κάνουν μια εργασία - έρευνα, που μπορεί να έχει ως θέμα ένα από τα παρακάτω: 1. Ο ελληνικός ρυθμός στη μουσική. 2. Οι ρυθμοί στη φύση, στους ζωντανούς οργανισμούς, τα ανθρώπινα συναισθήματα η επίδρασή τους στη μουσική. 3. Ο ρυθμός στις εικαστικές τέχνες και στη Μουσική. 4. Επανάληψη και αντίθεση: Πώς εφαρμόζεται αυτή η βασική δημιουργική τεχνική στο χρόνο, τις διάρκειες, το ρυθμό. Φέρνουν παραδείγματα από λαϊκές μουσικές, κλασική μουσική, θρησκευτική μουσική. - Ηχογραφούν και σχολιάζουν, μουσικές με αντίθετη ρυθμική αγωγή (π.χ. πολύ αργά - πολύ γρήγορα) από διάφορες εποχές, χώρες και κοινωνικό περιεχόμενο (π.χ. τραγούδι εργασίας - πένθιμο εμβατήριο, μοιρολόι). Η έρευνα μπορεί να παρουσιαστεί στην τάξη στο τέλος της χρονιάς, να έχει διάρκεια 10 λεπτών και να περιέχει οπωσδήποτε α) γραπτό κείμενο, β) ηχητικά αποσπάσματα και, αν είναι δυνατόν, γ) εικόνες σε προβολή (slides overhead). — Ακρόαση έργων του Στραβίνσκι, του Λιγκέτι κτλ. επισημαίνοντας τις ιδιαιτερότητές τους.
1.2. Τονικό ύψος - Μελωδία	– Να χειρίζονται την αλλαγή τονικού ύψους για δημιουργικούς στόχους και να εμπεδώσουν όλα τα στοιχεία της μελωδίας μέσα από πρακτικές δραστηριότητες. – Να εμπεδώσουν και να χειρίζονται δημιουργικά τις κλίμακες που διδάχτηκαν στις προηγούμενες τάξεις, και να αναγνωρίζουν ακουστικά και οπτικά το μείζονα και ελάσσονα τρόπο.	– Οι μαθητές - σε ομάδες των 6 - παρουσιάζουν ένα μικρό κομμάτι έως 3΄, που το δοκιμάζουν σε ξυλόφωνο, πιάνο ή αρμόνιο ή αυτοσχέδια όργανα ανά 2 άτομα. Δημιουργούν έτσι τρία σχήματα που ακούγονται διαδοχικά και αποτελούν ένα θέμα της επιλογής τους, π.χ. θόρυβοι στον δρόμο, βροχή, υπόκρουση για σήμα εκπομπής κτλ. – Παίζουν τους τρόπους με τις αντιπροσωπευτικές τους κλίμακες μόνο (φυσικές) και αυτοσχεδιάζουν πάνω στο υλικό του κάθε τρόπου εφαρμόζοντας διάφορα είδη χειρισμού της μελωδίας που έχουν μάθει, κυρίως μίμηση, αντίθεση, παραλλαγή.

	– Να συγκρίνουν τους αρχαιοελληνικούς τρόπους π.χ. ρε^1 - ρε^0, μι^1 - μι^0 και να σχολιάσουν το χαρακτήρα και το ήθος τους (κατά Αριστοτέλη). – Να κατανοήσουν και να χειριστούν την έννοια και το μηχανισμό της σειράς ως προς τη μελωδία.	– Ακούν μουσική ελληνική, τζαζ, ροκ και προσπαθούν να διακρίνουν μελωδικά στοιχεία, τρόπους και πού αυτοί χρησιμοποιούνται. – Τραγουδούν και παίζουν μικρά χαρακτηριστικά κομμάτια ή αποσπάσματα έργων.
1.3 Δυναμική αγωγή	– Να αναγνωρίζουν τις διαφορές διαβάθμισης και αυξομείωσης της έντασης σε πιο σύνθετα και ποικίλα παραδείγματα απ' ό,τι στις προηγούμενες τάξεις. – Να ανταποκρίνονται πιο επιδέξια και με αυξημένη ευαισθησία σε σύνθετες καταστάσεις και αλλαγές δυναμικής. – Να ενσωματώσουν και να απεικονίζουν με σύμβολα τη δυναμική σε μουσικές δραστηριότητες, προτείνοντας και δικές τους απόψεις με ολοένα αυξανόμενη εκφραστικότητα, φαντασία και αυτοέλεγχο. – Να γνωρίσουν εναλλακτικές μορφές ορολογίας και να συνειδητοποιήσουν το συνδυασμό της δυναμικής με άλλες μουσικές έννοιες σε διάφορα ιδιώματα της μουσικής. Έμφαση δίνεται στον εικοστό αιώνα (ιμπρεσιονισμός, σειραϊσμός, τζαζ κ.ά.). – Να εξετάσουν τη δυναμική αγωγή σε σχέση με την εκφραστικότητα του καλλιτέχνη και να τις συγκρίνουν με αντίστοιχες εκφραστικές διαδικασίες σε άλλες τέχνες και εκδηλώσεις της ζωής γενικότερα.	– Ακρόαση και εντοπισμός δυναμικής του ήχου από ηχογραφημένα ή ζωντανά μουσικά παραδείγματα. – Διερεύνηση της σχέσης της δυναμικής με τη ρυθμική αγωγή και των δυναμικών καταστάσεων που δίνουν τα διάφορα ηχοχρώματα: π.χ. α) ακρόαση του έργου «Κονσέρτο για Ορχήστρα» του Μ. Μπάρτοκ (Finale: Pesante, Presto). – Γραπτή και προφορική περιγραφή ακουσμάτων με μεγαλύτερη απαίτηση για ταξινόμηση, ανάλυση, και ακουστική απομνημόνευση. – Χρήση δυναμικής με τη φωνή, με το τραγούδι, με παλαμάκια, με παίξιμο οργάνων, συμβατικών ή αυτοσχέδιων και με την παραγωγή ήχων γενικά από ηχογόνα σώματα. – Απόδοση μιας παρτιτούρας χρησιμοποιώντας σύμβολα συμβατικά ή μη και απεικονίσεις δυναμικής. Σύνθεση μιας τέτοιας παρτιτούρας, π.χ. εκτέλεση μιας μελωδίας με καθορισμό εκ των προτέρων σειράς 4-5 διαφορετικών διαβαθμίσεων της δυναμικής ή εκφραστικών συμβόλων (σειραϊσμός).

1.4. Ρυθμική αγωγή	– Να διακρίνο.. τη λειτουργία της ρυθμικής έκφρασης στην αυτοσχεδιαστική μουσική. – Να κατανοήσουν τη σχέση ρυθμού και λόγου στο αρχαίο δράμα και στη μελοποιημένη ποίηση, και να διακρίνουν με ποιο τρόπο η ρυθμική αγωγή συνδυάζεται με το κείμενο. – Να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους σε πρακτικές δημιουργικές εφαρμογές.	– Ακρ..αση, σχολιασμός και ανάλυση σύντομων έργων από διάφορα μουσικά ιδιώματα (τζαζ, λαϊκή, παραδοσιακή – εθνική μουσική). – Ακρόαση και ανάλυση χορικών μελοποιημένων ποιημάτων κτλ, προσπάθεια μελοποίησης ποιητικού ή πεζού λόγου, μουσική επιμέλεια θεατρικού έργου. – Παραγωγή πρωτότυπων έργων από τους μαθητές με συμβατικά αυτοσχέδια ή ηλεκτρονικά όργανα, στα οποία αποδίδεται όλη η κλίμακα των ρυθμικών εναλλαγών.
1.5. Ηχόχρωμα	– Να συγκρίνουν και να συσχετίσουν τους διαφορετικούς τρόπους χρήσης των οργάνων σε διάφορες ιστορικές περιόδους και μουσικούς πολιτισμούς. – Να κατανοήσουν πώς το ηχόχρωμα και η ενορχήστρωση συμβάλλει στη διαμόρφωση του ύφους του μουσικού έργου. – Να μελετήσουν τις παραμέτρους διαμόρφωσης του ηχοχρώματος και την παρέμβαση της τεχνολογίας στη δημιουργία νέων ηχητικών ποιοτήτων στον εικοστό αιώνα.	– Συνοπτική διαχρονική επισκόπηση ή επισήμανση κοινών σημείων ή χαρακτηριστικών στο χειρισμό των ηχοχρωμάτων: π.χ. η επίδραση των οργάνων της ορχήστρας γκαμελάν στον Ντεμπισί, η χρήση μουσικών οργάνων εξωευρωπαϊκών πολιτισμών στη έντεχνη δυτική μουσική κ.ά. – Ακρόαση και στοιχειώδης ανάλυση έργου ή τμήματος έργου μουσικής με έμφαση στην ενορχήστρωση. – Χρήση Η/Υ, μουσικού λογισμικού κ.ά. για πρακτικές εφαρμογές της δυνατότητας μορφοποίησης και μετάπλασης ηχοχρωμάτων. – Ηχογραφημένα παραδείγματα και βιντεοσκοπημένα στιγμιότυπα, που αναδεικνύουν τη συμβολή της τεχνολογίας στη δημιουργία νέων ηχοχρωμάτων, στον τρόπο μείξης και επεξεργασίας του ήχου κ.ά. – Ακρόαση ποιοτήτων του ήχου που διαφοροποιούνται από ποικίλους παράγοντες, όπως ο τρόπος εκφοράς (παιξίματος) του ήχου, η αύξηση ή η ελάττωση της έντασης των αρμονικών, το μέγεθος και το είδος του περιβάλλοντος χώρου κ.ά. (παραδείγματα από τζαζ, ροκ, έντεχνη μουσική).

1.6. Μορφή	– Να χειρίζονται απλές μορφές που έχουν διδαχτεί σε προηγούμενες τάξεις και να μπορούν βάσει αυτών να δημιουργήσουν προσωπικές συνθέσεις. – Να γνωρίσουν και να συγκρίνουν τα κύρια χαρακτηριστικά των σημαντικότερων μορφών που συνδέονται με τη μουσική που εξετάζεται ιστορικά-γεωγραφικά, με άξονα αναφοράς τις καινοτομίες του εικοστού αιώνα και τη συσχέτιση τους με το παρελθόν. – Να μπορούν να αντιληφθούν βάσει των όσων έχουν διδαχτεί τη δομή της μουσικής της προτίμησης τους (ροκ, τζαζ, ποπ, έθνικ, κτλ.)	– Ακρόαση και εντοπισμός χαρακτηριστικών δομικών στοιχείων σε γνώριμες μορφές με χρήση διαγραμμάτων, πινάκων κ.ά. – Μελέτη και στοιχειώδης ανάλυση έργων με παρακολούθηση της ανάπτυξης, της συμπύκνωσης και του γενικότερου χειρισμού διάφορων μορφικών ιδιωμάτων, καθώς και των βασικών μουσικών ιδεών και θεμάτων του έργου. – Οι μαθητές μοιράζονται σε ομάδες και παρουσιάζουν μουσική της επιλογής τους κάνοντας συγχρόνως και ανάλυση της δομής της.
1.7. Συνήχηση - αρμονία	– Να αντιπαραθέσουν και να συγκρίνουν την υφή και τον τρόπο κατασκευής και λειτουργίας των συνηχήσεων και της αρμονίας στα διάφορα στιλ, εποχές και μουσικούς πολιτισμούς. – Να χειρίζονται γνώσεις που έχουν διδαχτεί στις προηγούμενες τάξεις.	– Ακρόαση και εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών σε διάφορα είδη συνηχήσεων και αρμονικών χαρακτηριστικών, όπως είναι η χρήση τρόπων και η πολυτονικότητα (π.χ. Στραβίνσκι), οι παράλληλες συγχορδίες (π.χ. Ντεμπισί). – Ακρόαση μιας μελωδίας, π.χ. «Κάτω στο Γιαλό» με διάφορες εναρμονίσεις: στο στιλ του Μπαχ, του Ντεμπισί, του Προκόφιεφ κ.ά. – Αντιπαράθεση με οπτικοακουστικούς τρόπους όμοιων φαινομένων, π.χ. η χρήση του επίμονου μπάσου στο Μπαρόκ: «Αχ! Μπελίντα», άρια του Χ. Περσέλ από την όπερα «Διδώ και Αινείας» και στον 20ό αιώνα: ροκ τραγούδι: «Τσιλντ ιν Τόεμ» (Child in Time), των Ντιπ Περπλ (Deep Purple), καθώς και στην αρχή του πρώτου από τους «6 Βουλγάρικους Χορούς» για πιάνο του Μ. Μπάρτοκ από το «Μικρόκοσμο», Τμ. VI.

2.1. Τραγούδι	– Να τραγουδούν με τονική σταθερότητα, ανεξαρτησία και αυτοπεποίθηση και να αποδίδουν με σαφήνεια και ακρίβεια το μουσικό περιεχόμενο και τα υφολογικά χαρακτηριστικά των τραγουδιών. – Να προσεγγίζουν δημιουργικά τον ελληνικό πολιτισμό, καθώς και τον πολιτισμό άλλων λαών. – Να μάθουν ένα βασικό ρεπερτόριο θεμάτων από έργα της παγκόσμιας μουσικής φιλολογίας. – Να αφομοιώσουν αξίες που προάγουν τον ανθρώπινο πολιτισμό. – Να γνωρίσουν σύγχρονους τρόπους έκφρασης. – Να εκφράζονται δημιουργικά με τη φωνή τους.	– Δίφωνοι και τρίφωνοι κανόνες, τραγούδια Ελλήνων και ξένων συνθετών από διάφορες περιόδους (αναγέννηση, μπαρόκ, κλασική, ρομαντική 20ού αι.) με εναλλαγές solo-tutti και αντιστικτικό περιεχόμενο. – Δημοτικά και λαϊκά τραγούδια από την Ελλάδα και από άλλες χώρες με συνοδεία από μελωδικά και ρυθμικά όργανα. – Τραγουδούν θέματα κατάλληλα προσαρμοσμένα στη φωνή τους από συμφωνίες των Χάιντν, Μότσαρτ, Μπετόβεν, μουσική δωματίου του Σούμπερτ, συμφωνικά ποιήματα του Σμέτανα, μουσική μπαλέτου των Τσαϊκόφσκι, Προκόφιεφ, Σοστακόβιτς κ.ά. καθώς και χορωδιακά και άριες από όπερες (Ροσίνι, Μότσαρτ, Βέρντι, Καλομοίρη, κτλ.) – Τραγουδούν τραγούδια που αναφέρονται στην ειρηνική συμβίωση, στη συνεργασία των ανθρώπων, στο περιβάλλον και την προστασία του. – Τραγούδια από το θέατρο, από τον κινηματογράφο, ποπ, ροκ, λαϊκά με κριτήρια την υψηλή ποιότητα στίχου και μουσικής: θέματα από μιούζικαλ, όπως τα «Annie», «Ένας Αμερικανός στο Παρίσι» κ.ά. – Οι μαθητές γράφουν και τραγουδούν δικά τους τραγούδια εμπνευσμένα από την εφηβική ζωή και τον προβληματισμό της. Πειραματίζονται και παράγουν με τη φωνή τους διάφορα ηχητικά εφέ και είδη φωνητικής συνοδείας.
2.2. Μουσικές ακροάσεις	– Να συνδέσουν τη μουσική τέχνη με το κοινωνικό πολιτιστικό περιβάλλον της και με άλλους τρόπους έκφρασης. – Να εξετάσουν πώς η μουσική υποστηρίζει δημιουργικά και ολοκληρώνει πολύτεχνα έργα. – Να αναπτύξουν αντικειμενικά κριτήρια για την ανάλυση και την κριτική ενός μουσικού έργου ή μιας ερμηνείας, ώστε να μπορούν να εντοπίσουν τις αρετές και τις αδυναμίες του/της.	– Ακροάσεις έργων με σύγχρονη παράθεση λογοτεχνικών κειμένων, εικαστικών έργων, ταινιών, βίντεο, φωτογραφιών κτλ. – Ακροάσεις μουσικής από θεατρικές παραστάσεις, μιούζικαλ, κινηματογραφικές ταινίες κτλ. – Ακρόαση, ανάλυση και σύγκριση μουσικών παραδειγμάτων και αποσπασμάτων από διάφορα ιδιώματα, διαφορετικών ερμηνειών του ιδίου έργου κλπ.

2.3. Μουσικά παιχνίδια	– Να κατανοήσουν πώς λειτουργούν τα μουσικά παιχνίδια ως παιδαγωγικά εργαλεία.	– Αναπαράσταση ή διεξαγωγή ενός μουσικού παιχνιδιού όπου οι μαθητές κατανοούν τη δομή και τον τρόπο διεξαγωγής του παιχνιδιού, διακρίνουν το/τους στόχο/ους και διατυπώνουν απόψεις για το αν το συγκεκριμένο παιχνίδι λειτουργεί αποτελεσματικά, αν θα μπορούσε να παραλλαχθεί, σε ποιες ηλικίες θα είχε ανταπόκριση, για το αν τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι ποικίλα ή συγκεκριμένα κ.ά. Οι μαθητές θα μπορούσαν να επιχειρήσουν να δημιουργήσουν ένα δικό τους μουσικό παιχνίδι.
2.5. Μουσικές κατασκευές	– Να εφαρμόσουν στην πράξη θεωρητικές γνώσεις της Φυσικής, της Ακουστικής και των Μαθηματικών. – Να γνωρίσουν εθνομουσικολογικά στοιχεία για άλλους λαούς.	– Κατασκευάζουν φλάουτα, μπόνγκος, μονόχορδο, κουτάλα - μπαγλαμά κ.ά. – Κατασκευάζουν όργανα που προέρχονται από την Αφρική, την Ασία, την Αμερική, την Αυστραλία και την υπόλοιπη Ευρώπη.
2.6. Χρήση διαλογικού εκπαιδευτικού λογισμικού	– Να χρησιμοποιήσουν διαλογικό εκπαιδευτικό λογισμικό ως γνωστικό-διερευνητικό εργαλείο για την κατανόηση εννοιών και για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε σχέση με τα περιεχόμενα του προγράμματος σπουδών της Μουσικής Αγωγής. – Να κατανοήσουν τη σημασία των δυνατοτήτων της σύγχρονης μουσικής τεχνολογίας και της πληροφορικής για τις διάφορες μουσικές εφαρμογές.	– Χρήση λογισμικού σχετικά με τη μουσική, με τη μορφή αλληλεπιδραστικών πολυμέσων, εκπαιδευτικού λογισμικού, λογισμικού γενικής χρήσης, μουσικής τεχνολογίας, δικτύων κ.ά., π.χ. ηχογράφηση μικρού κομματιού με χρήση σικουένσερ (sequencer) και πειραματισμός με διάφορες παραμέτρους του ήχου. – Συνεργασία διασχολική μέσω του Η/Υ για την πραγματοποίηση μιας κοινής εργασίας, ή για την ανταλλαγή πληροφοριών πάνω σε κάποιο θέμα σχετικά με τη μουσική.

Γενική Ενότητα 3: Γνωρίζω την παγκόσμια μουσική κληρονομιά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
3.1. Οι γραφές της μουσικής	– Να χειρίζονται τα στοιχεία σημειογραφίας που είχαν διδαχτεί στις προηγούμενες τάξεις για την κατανόηση μουσικών εννοιών και ως εργαλεία μουσικών δραστηριοτήτων. – Να συνεχίσουν να βρίσκουν και να χρησιμοποιούν δικά τους σύμβολα για διάφορες μουσικές δραστηριότητες. – Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία για τη μουσική σημειογραφία πολιτισμών ή ιστορικών περιόδων που εξετάζονται. – Να συνεχίσουν να αναπτύσουν την ικανότητα μουσικής ανάγνωσης και την ανταπόκριση σε μουσική υπαγόρευση.	– Αναφορά με οπτικοακουστικούς τρόπους σε χαρακτηριστικά στοιχεία, όπως η χρήση μη συμβατικών και προσωπικών σημειογραφιών από συνθέτες του 20ού αιώνα (Ξενάκης κ.ά.). – Στοιχειώδης παρακολούθηση παρτιτούρας ή οδηγού /διαγράμματος παρτιτούρας κατά τις ακροάσεις. – Ανάγνωση (μελωδική ή/και ρυθμική) απλού μουσικού κειμένου στο πλαίσιο μιας γενικότερης μουσικής δραστηριότητας, όπως είναι η εκμάθηση τραγουδιού και η χρήση στοιχείων κάποιας τεχνικής σύνθεσης (π.χ. αλεατορισμός, μινιμαλισμός) κ.ά.
3.3. Τα είδη της μουσικής γεωγραφικά, διαχρονικά και τα είδη της σύγχρονης μουσικής	– Να μελετήσουν χαρακτηριστικά της μουσικής του 20ού αιώνα, συγκρίνοντας και εντοπίζοντας συγγένειες με τη μουσική παλαιότερων εποχών. – Να επισημάνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ διάφορων ειδών μουσικής και τη συμβολή σε αυτό της παγκοσμιοποίησης του πολιτισμού.	– Χρήση οπτικο-ακουστικού υλικού (CD, κασέτες ήχου, βιντεοκασέτες, CD-ROM, σλάιντς κ.ά.) για την επισήμανση, περιγραφή και ανάλυση των διάφορων φαινομένων, αντιστοιχιών και παραλληλισμών. Π.χ. «Βουτιά στο παρελθόν»: οι μαθητές ακούν έργα του 20ού αιώνα με επιτηδευμένη χρήση δομικών και στιλιστικών χαρακτηριστικών άλλων εποχών, όπως η «Κλασική Συμφωνία» του Σ. Προκόφιεφ, βασισμένη στα πρότυπα του Χάιντν και του κλασικισμού ή το «Κονσέρτο σε Μι♭» (Dumbarton Oaks) του Ι. Στραβίνσκι, γραμμένο στο στιλ του κονσέρτου γκρόσο του μπαρόκ. Εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές με αντίστοιχα έργα των εποχών αναφοράς, όπως της Συμφωνία no 99 σε Μι♭ του Γ. Χάιντν και το Βραδεμβούργιο Κονσέρτο no 3 του Γ.Σ. Μπαχ. – Μελέτη της αμερικανικής μουσικής κουλτούρας (τζαζ, ροκ) με σύντομη ιστορική αναδρομή και με αναφορά στην επίδρασή της σε άλλα είδη μουσικής και σε διάφορες χώρες.

3.4. Οι γλώσσες της μουσικής	– Να κατανοήσουν ότι η μουσική λειτουργεί συνεκτικά για μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες, κοινωνίες, λαούς ή οργανωμένα έθνη, και ότι η ποικιλομορφία της οφείλεται στις ιδιαίτερες εμπειρίες και τα βιώματα της κάθε ομάδας. – Να αντιληφθούν ότι σε διαφορετικές συνθήκες και κοινωνικά περιβάλλοντα διαμορφώνονται και οι ανάλογοι κώδικες μουσικής επικοινωνίας μέσω των έργων μουσικής. – Να αναζητήσουν και να διακρίνουν τις αισθητικές αξίες ενός έργου μουσικής, λαμβάνοντας υπόψη υποκειμενικούς και αντικειμενικούς παράγοντες που επιδρούν στην αντίληψη και την κατανόηση του έργου.	– Ακροάσεις, χρήση οπτικο-ακουστικού υλικού συζήτηση, ανάλυση και κριτική τοποθέτηση απέναντι σε αισθητικά ζητήματα και στις διάφορες εκδοχές του αισθητικά αποδεκτού και ωραίου π.χ. «Τι νιώθουμε;». Οι μαθητές ακούν δείγματα μουσικής που εκφράζουν μια έντονη συναισθηματική κατάσταση, όπως μοιρολόγια διάφορων λαών , χωρίς να είναι προϊδεασμένοι για το τι θα ακούσουν. Συζητούν για το πώς επέδρασε η μουσική πάνω τους, τι συναισθήματα γέννησε, κατά πόσο αυτά ανταποκρίνονται σε κλισέ ή σε προηγούμενες ακουστικές εμπειρίες. Αναζητούν τι μας οδηγεί στο να χαρακτηρίσουμε μια μουσική «λυπητερή» κ.ά.
3.5. Η οργάνωση της Μουσικής στην κοινωνία	– Να κατανοήσουν το ρόλο και την παρουσία της μουσικής στη σύγχρονη κοινωνία, κάνοντας κυρίως αναφορές και συγκρίσεις με το παρελθόν Εξετάζεται ειδικότερα: α) η διάδοσή, η διατήρηση και η εκμάθησή της, β) οι κανόνες, οι νόμοι και οι πρακτικές έκφρασής της γ) η ταυτότητα εκείνων που συμμετέχουν στη μουσική παραγωγή και η σχέση της με τους αποδέκτες της. Η μελέτη επικεντρώνεται στη σχέση της μουσικής με τη σύγχρονη τεχνολογία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τη σύγχρονη παιδαγωγική και τη μουσικοθεραπεία.	– Μελέτη της εξέλιξης των τεχνικών μέσων (ηχογραφήσεις - ηχοληψία, δίσκοι, ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά μουσικά όργανα κ.ά.) και ακροάσεις διάφορων ηχητικών ποιοτήτων, δυνατοτήτων και εφέ. – Αναφορά στις δυνατότητες του διαδικτύου (Internet) και στη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. – Παρατήρηση και περιγραφή της χρήσης της μουσικής για συγκεκριμένους σκοπούς και της προβολής της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ταινίες, διαφημίσεις, μετάδοση συναυλιών, βιντεοκλίπ, ειδικές εκπομπές και ειδικά τηλεοπτικά κανάλια κ.ά.). – Οργάνωση μιας μουσικής παρουσίασης ή ενός πλάνου μαθήματος από τους μαθητές (π.χ. ραδιοφωνική εκπομπή, βίντεο κλιπ). – Αναφορά στις βασικές επιδιώξεις και στις πρακτικές εφαρμογές της μουσικοθεραπείας (προβολή βιντεοταινίας, ομιλία ειδικού, αναφορά σε μελέτη συγκεκριμένης περίπτωσης κ.ά.).

<u>3.6. Η θεώρηση του φαινομένου της μουσικής</u>	– Να γνωρίσου τις απόψεις των σημαντικότερων φιλοσοφικών και αισθητικών ρευμάτων για τη μουσική στο σύγχρονο δυτικό κόσμο. Δίνεται έμφαση: α) στις αλλαγές αντιλήψεων για τα μορφοπλαστικά δομικά υλικά της μουσικής από την αρχαιότητα έως τον 20ό αιώνα (σύντομη ιστορική επισκόπηση), β) στην υπόσταση του δημιουργού (συνθέτη, εκτελεστή) και του έργου του.	– Μελέτη και σύνδεση κειμένων και αναλύσεων των απόψεων φιλοσόφων, λογίων και μελετητών σχετικά με τη φύση της μουσικής. Αναφορά στους Πυθαγόρα, Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Αριστόξενο, Ευκλείδη κ.ά. και στην επίδρασή τους στη μεταγενέστερη σκέψη. Συζητούν για την περίπτωση των συνθετών Ξενάκη και Χρήστου. – Σύγκριση μέσα από κείμενα, παρτιτούρες και ακροάσεις των διάφορων φάσεων διαμόρφωσης της ταυτότητας της μουσικής. Εξετάζονται οι μεταβολές της έννοιας της αρμονίας, η διαλεκτική σχέση ρυθμού - μελωδίας – αρμονίας, η ταύτιση της έννοιας της μουσικής με τη φωνητική μουσική πριν από την ανάπτυξη της αυτόνομης οργανικής μουσικής στην Ευρώπη κατά την Αναγέννηση κ.ά.
<u>3.7. Δημιουργική σχέση με την ελληνική μουσική</u>	- Να μελετήσουν τη σχέση των Μαθηματικών και της μουσικής στην Αρχαία Ελλάδα και την επίδραση αυτής της σχέσης σε μεταγενέστερες ιστορικές περιόδους. - Να κατανοήσουν την εξέλιξη και την ένταξη των τρόπων της αρχαιοελληνικής μουσικής, στη βυζαντινή και δημοτική μουσική, καθώς και τη σχέση τους με τη δυτικοευρωπαϊκή μουσική. - Να διερευνήσουν το ζήτημα της καταγραφής, της διάσωσης και της διάδοσης των διαφορετικών ειδών ελληνικής μουσικής.	- Μελέτη και κατανόηση των βασικών εννοιών και αρχών των θεωριών του Πυθαγόρα, Πλάτωνα, Αριστόξενου κ.ά. - Ακρόαση και συσχέτιση τρόπων σε παραδείγματα από διάφορα είδη μουσικής και από διάφορες ιστορικές περιόδους. - Σύντομη επισκόπηση των προσπαθειών του έργου καταγραφής και μελέτης της δημοτικής μουσικής από επιστήμονες, φορείς κτλ. κατά τους δύο περίπου τελευταίους αιώνες, καθώς της μελέτης και προβολής της ελληνικής έντεχνης δημιουργίας στη Ελλάδα και στο εξωτερικό.

...κή Ενότητα 4: Συνδέω τη μουσική με τις άλλες τέχνες και τις επιστήμες

[illegible]		
...Η μουσική και χορός	– Να γνωρίσουν παραδοσιακή και έντεχνη μουσική χορού διάφορων λαών, πολιτισμών και εποχών με έμφαση στην αξιοποίηση των στοιχείων της σε έργα του εικοστού αιώνα. – Να συσχετίσουν και να συγκρίνουν διαχρονικά διάφορες χορευτικές μορφές και την αλληλεπίδρασή τους με τη μουσική.	– Οπτική παρουσίαση και σχετική ακρόαση με αναφορά: στην ανάπτυξη νέων δομών χορού σε σχέση με παγανιστικά στοιχεία, στοιχεία φολκλόρ, τζαζ κ.ά., καθώς και σε συνάρτηση με τις νέες τάσεις της μουσικής του 20ού αιώνα (π.χ. «Ιεροτελεστία της Άνοιξης» του Στραβίνσκι κ.ά.). – Ακρόαση και συζήτηση για το πώς χειρίστηκαν ένα χορό (π.χ. βαλς) συνθέτες διάφορων τεχνοτροπιών και εποχών. Οι μαθητές ακούν διάφορες εκδοχές βαλς όπως «Φωνές της Άνοιξης» op. 410 του Γ. Στράους, «Βαλς σε Λα op. 64, No 3» του Φ. Σοπέν, «Βαλς» από την «Ιστορία του Στρατιώτη» του Ι. Στραβίνσκι», «Παντάμ - Παντάμ», τραγούδι των Γκλάνζμπεργκ και Κοντέ, που έγινε επιτυχία από την Ε. Πιάφ κ.ά. Διακρίνουν χαρακτηριστικά και συγκρίνουν τα διάφορα βαλς ως προς το χορευτικό χαρακτήρα τους.
4.2. Η μουσική και οι άλλες τέχνες	– Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της μουσικής σε σχέση με τις άλλες τέχνες. Ειδικότερα, να την εξετάσουν: α) ως αυτόνομη ψυχοκινητική δραστηριότητα, β) ως προς τον τρόπο πρόσληψής της, γ) ως συνδετικό κρίκο, που συνέχει δημιουργικά άλλες τέχνες, επιτείνοντας και αναδεικνύοντας την εκφραστική δύναμή τους. δ) ως προς την πορεία της, παράλληλη ή διαφορετική σε σχέση με άλλες εικαστικές ή πλαστικές τέχνες. ε) ως προς δικές τους προσωπικές εμπειρίες και προβληματισμούς.	– Αντιπαράθεση διάφορων τεχνών και επισήμανση όμοιων ή διαφορετικών τάσεων π.χ. η «αποδόμηση» στις τέχνες του 20ού αιώνα, η έκφραση του ιμπρεσιονισμού, σουρεαλισμού, εξπρεσιονισμού, μοντερνισμού στις εικαστικές τέχνες κ.ά. – Σύνδεση της μουσικής με άλλες τέχνες α) στο ευρύτερο περιβάλλον: π.χ. σχολιασμός μουσικής επένδυσης σε κινηματογραφικά έργα που έχουν δει οι μαθητές, και β) στο σχολικό περιβάλλον: π.χ. σχολικές γιορτές, έκθεση - παρουσίαση ιστορικής αναδρομής σε εικαστικές και μουσικές εξελίξεις. – Οι μαθητές κάνουν ομαδική εργασία πάνω σε θέμα που αποφασίζουν από κοινού και στο οποίο έχουν αρκετή εμπειρία. Π.χ. «Η Κιθάρα». Παρουσιάζονται τα θέματα: α) πώς έμαθα κιθάρα, ποιες οι δυσκολίες, ποια τα οφέλη, β) χρήση κιθάρας σε συνδυασμό με άλλα μουσικά όργανα - τραγούδι της παρέας, σχολικές γιορτές, γ) μουσική επένδυση με την μουσική κιθάρας σε χορό, θέατρο, κινηματογράφο δ) είδη μουσικής ή πολύτεχνων εκφράσεων στα οποία βρίσκουμε την κλασική και την ηλεκτρική κιθάρα.

4.3. Η Μουσική και τα άλλα μαθήματα	– Να συνδέσουν τη μουσική με άλλους επιστημονικούς τομείς μέσα από τα αντίστοιχα προς αυτούς μαθήματα, όπως τη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, την Ιστορία, τη Φυσική, τις Κοινωνικές Επιστήμες, τα Θρησκευτικά, τις Ξένες Γλώσσες κ.ά.	– Ακροάσεις, οπτικοακουστικές παρουσιάσεις αναφορές, αναλύσεις και δημιουργικές εργασίες σχετικά με τη μουσική και με άλλους τομείς γνώσεων, π.χ. η σχέση Μουσικής και Μαθηματικών, εκμάθηση ξενόγλωσσων τραγουδιών σε συνεργασία με τον καθηγητή ξένης γλώσσας.
Γενική Ενότητα 5: Δημιουργώ μουσική, την παρουσιάζω και εκφράζομαι με αυτήν.		
5.2. Συστηματικές χορωδίες και ορχήστρες	– Να αναπτύξουν δεξιότητες φωνητικές ή και εκτέλεσης μουσικής σε όργανα (φλογέρα κ.ά.) για την απόδοση έργων μουσικής από μόνιμο συγκρότημα του σχολείου.	– Ανάπτυξη χορωδιών και ορχηστρικών σχημάτων για την εκτέλεση ποικίλου ρεπερτορίου: έργα του 20ού αιώνα, εθνική μουσική διάφορων λαών, μοντέρνα ιδιώματα (π.χ. έντεχνα ελληνικά, spiritual, κ.ά.) καθώς και έργα σχετικά με επετειακές ή άλλες σχολικές εκδηλώσεις.
5.3. Οργανικά σύνολα	– Να αναπτύξουν πρωτοβουλία δημιουργίας μουσικών συνόλων με αυτόνομη λειτουργία και προέκταση των δραστηριοτήτων τους πέρα από το πλαίσιο του μαθήματος. – Να κατανοήσουν τις παραμέτρους και να αναζητήσουν λύσεις στα ζητήματα που σχετίζονται με την οργάνωση της εκτέλεσης μουσικής (καλλιέργεια αυτοέκφρασης, δημιουργικής επικοινωνίας, συνεργασία μέσα στο σύνολο). – Να συνδυάσουν τις προσωπικές μουσικές ασχολίες τους κατά περίσταση, με τη γενικότερη δομή της μουσικής λειτουργίας του σχολείου.	– Ανάθεση δημιουργικών εργασιών και εποπτεία από μέρους του καθηγητή πάνω σε δοσμένα θέματα (σε σχέση, π.χ., με συναισθήματα, την επικαιρότητα, το περιβάλλον, καλλιτεχνικά ρεύματα κτλ.), σε θέματα σχετικά με άλλα μαθήματα ή ακόμη πάνω σε θέματα της αρεσκείας των μαθητών. Οι δημιουργικές αυτές εργασίες, με κύριο άξονα την εκτέλεση μουσικής, μπορούν να παρουσιαστούν στην τάξη ή σε κάποια σχολική εκδήλωση.
5.4. Δημιουργικές δραστηριότητες	– Να αξιοποιήσουν τις δημιουργικές δυνατότητές τους στη μουσική, ενσωματώνοντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχουν αποκτήσει, για να παράγουν και να παίζουν δικές τους συνθέσεις ή εργασίες. – Να ερευνήσουν τον κόσμο των ήχων και της μουσικής γενικότερα, συνδυάζοντας κριτική σκέψη και φαντασία.	– Πραγματοποίηση εργασιών, συλλογή και καταγραφή πληροφοριών και μουσικών κομματιών. Π.χ. «Μουσικοκριτική»: Οι μαθητές διαβάζουν κριτικές που αφορούν διάφορα είδη μουσικής, όπως μια παράσταση όπερας, ένα ρεσιτάλ βιολιού, το νέο άλμπουμ ενός δημοφιλούς συγκροτήματος κ.ά. Σχολιάζουν τα στοιχεία που αξιολογούνται και το τι θεωρείται σημαντικό. Στη συνέχεια γράφουν μια κριτική για κάποιον καλλιτέχνη της αρεσκείας τους. «Μέρες ραδιοφώνου»: Οι μαθητές παρακολουθούν και ηχογραφούν μουσικές εκπομπές του ραδιοφώνου. Μελετούν το περιεχόμενό τους και σχεδιάζουν δικές τους εκπομπές, τις οποίες ηχογραφούν και παρουσιάζουν στην τάξη.

5.5.Πολύτεχνες δραστηριότητες	– Να δημιουργήσουν πρωτότυπα έργα ή δρώμενα, ατομικά ή ομαδικά, που να βασίζονται στη σύμπραξη διάφορων τεχνών σε ένα ενιαίο σύνολο με κοινό στόχο. – Να ενσωματώσουν και να αναπτύξουν ιδέες και στοιχεία από διάφορα ιστορικά και πολιτισμικά στιλ στα έργα τους.	– Χρήση ποικίλων μέσων για την αναζήτηση τρόπων έκφρασης με τη συνδρομή περισσότερων της μιας τέχνης ή παράλληλη διερεύνηση κάποιου στόχου σε διάφορες τέχνες. Π.χ. «Σειραϊσμός»: Οι μαθητές καθορίζουν μια διαδοχή φθόγγων π.χ. έξι, που αποτελούν σειρά. Παρόμοια καθορίζουν μια σειρά από έξι «εικαστικά» σύμβολα (π.χ.* ♦ Ø →‒ ∞) που αντιστοιχούν στους έξι φθόγγους. Η μισή τάξη γράφει σειραϊκές μελωδίες που συνενώνονται να αποτελέσουν το μουσικό κομμάτι, το οποίο ηχογραφείται. Η άλλη μισή τάξη δημιουργεί απεικονίσεις που αντιστοιχούν στην κάθε επιμέρους μελωδία, βρίσκοντας τρόπο να δείξει μέσα από τα έξι σύμβολα τις ρυθμικές αξίες, τις επαναλήψεις φθόγγων και τα άλλα χαρακτηριστικά της μελωδίας. Έπειτα εντάσσουν την κάθε απεικόνιση σε ένα ενιαίο πίνακα.
5.6.Ευκαιριακές δραστηριότητες	– Να αναπτύξουν πρωτοβουλία και να αναλάβουν ευθύνες σχετικές με την οργάνωση, το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων με αφορμή επετείους, εορτασμούς κ.ά. – Να εκτιμήσουν τη συμβολή της μουσικής στην πολιτιστική ζωή του τόπου. – Να δραστηριοποιηθούν ως προς την τοπική και την ευρύτερη κοινωνία.	– Μουσικές εκδηλώσεις μέσα στο σχολείο και συμμετοχή των μαθητών στην οργάνωση και το συντονισμό ενεργειών για την πραγματοποίηση των εκδηλώσεων (ηχογράφηση κτλ.). – Συμμετοχή σε προγράμματα και εκδηλώσεις διάφορων πολιτιστικών φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης. – Παρακολούθηση συναυλιών, δοκιμών ορχήστρας, εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.ά.
5.7. Ζωντανή μουσική στο σχολείο	– Να γίνουν κριτικοί ακροατές, να εκτιμούν και να ενισχύουν τις τέχνες σε όλη τους τη ζωή. – Να αναπτύξουν δια-σχολικό δίκτυο επικοινωνίας. – Να συμβάλλουν ενεργητικά στη διαμόρφωση του ηχητικού περιβάλλοντος, κατανοώντας ότι αποτελεί ουσιαστικό μέρος του πολιτισμικού μας «γίγνεσθαι».	– Μουσικές εκδηλώσεις στο χώρο του σχολείου από τους μαθητές ή από προσκεκλημένους καλλιτέχνες. – Ανταλλαγές μαθητών ακόμα και από διαφορετικές βαθμίδες (π.χ. από Γυμνάσιο σε Δημοτικό και αντιστρόφως), επισκέψεις μαθητών Μουσικών Γυμνασίων, σπουδαστών των πανεπιστημιακών Μουσικών Τμημάτων κ.ά. σε σχολεία, για να παρουσιάσουν το καλλιτεχνικό έργο τους. – Μέσα από σχήματα ελεύθερης καλλιτεχνικής έκφρασης και εργαστήρια οι μαθητές παράγουν και παρουσιάζουν δικά τους πρωτότυπα έργα. Π.χ. μουσική υπόκρουση σε θεατρικές παραστάσεις, παιδικά μιούζικαλ, ηχογράφηση μουσικής για μετάδοση στα σχολικά διαλείμματα κ.ά.).

Η απόφαση αυτή ισχύει από το σχολικό έτος 1999 - 2000.
Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 27 Ιουλίου 1999

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Δ. ΑΡΣΕΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * TELEX 223211 YPET GR * FAX 52 34 312
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: http: www.et.gr
e-mail: nvas @ et.gr

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
Σολωμού 51

Πληροφορίες δημοσιευμάτων Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5225 761 5230 841
Πληροφορίες δημοσιευμάτων λοιπών Φ.Ε.Κ.	5225 713 5249 547
Πώληση Φ.Ε.Κ.	5239 762
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 141
Βιβλιοθήκη παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 188
Οδηγίες για δημοσιεύματα Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5248 785
Εγγραφή Συνδρομητών Φ.Ε.Κ. και αποστολή Φ.Ε.Κ.	5248 320

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
ΠΩΛΗΣΗΣ Φ.Ε.Κ.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Βασ. Όλγας 227 - Τ.Κ. 54100	(031) 423 956
ΠΕΙΡΑΙΑΣ Νικήτα 6-8 Τ.Κ. 185 31	4135 228
ΠΑΤΡΑ Κορίνθου 327 - Τ.Κ. 262 23	(061) 6381 100
ΙΩΑΝΝΙΝΑ Διοικητήριο Τ.Κ. 450 44	(0651) 87215
ΚΟΜΟΤΗΝΗ Δημοκρατίας 1 Τ.Κ. 691 00	(0531) 22 858
ΛΑΡΙΣΑ Διοικητήριο Τ.Κ. 411 10	(041) 597449
ΚΕΡΚΥΡΑ Σαμαρά 13 Τ.Κ. 491 00	(0661) 89 127 / 89 120
ΗΡΑΚΛΕΙΟ Πλ. Ελευθερίας 1, Τ.Κ. 711 10	(081) 396 223
ΛΕΣΒΟΣ Πλ. Κωνσταντινουπόλεως Τ.Κ. 811 00 Μυτιλήνη	(0251) 46 888 / 47 533

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ	- Μέχρι 8 σελίδες 200 δρχ. - Από 8 σελίδες και άνω προσαύξηση 100 δρχ. ανά 8σέλιδο ή μέρος αυτού

Τεύχος	Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531	Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512
Α' (Νόμοι, Π.Δ., Συμβάσεις κ.λπ.)	60.000 δρχ.	3.000 δρχ.
Β' (Υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.)	70.000 »	3.500 »
Γ' (Διορισμοί, απολύσεις κ.λπ. Δημ. Υπαλλήλων)	15.000 »	750 »
Δ' (Απαλλοτριώσεις, πολεοδομία κ.λπ.)	70.000 »	3.500 »
Αναπτυξιακών Πράξεων (Τ.Α.Π.Σ.)	30.000 »	1.500 »
Ν.Π.Δ.Δ. (Διορισμοί κ.λπ. προσωπικού Ν.Π.Δ.Δ.)	15.000 »	750 »
Παράρτημα (Προκηρύξεις θέσεων ΔΕΠ κ.τλ.)	5.000 »	250 »
Δελτίο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	10.000 »	500 »
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)	3.000 »	150 »
Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π.	10.000 »	500 »
Ανωνύμων Εταιρειών & Ε.Π.Ε.	250.000 »	12.500 »
ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΕΚΤΟΣ Α.Ε. & Ε.Π.Ε.	250.000 »	12.500 »

* Οι συνδρομές του εσωτερικού προπληρώνονται στα Δημόσια Ταμεία που δίνουν αποδεικτικό είσπραξης (διπλότυπο) το οποίο με τη φροντίδα του ενδιαφερομένου πρέπει να στέλνεται στην Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Οι συνδρομές του εξωτερικού επιβαρύνονται, πέραν των ανωτέρω αναφερομένων ποσών, με τα ταχυδρομικά τέλη και μπορεί να στέλνονται με επιταγή και σε ανάλογο συνάλλαγμα στο Διευθυντή Διαχείρισης του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Η πληρωμή του υπέρ ΤΑΠΕΤ ποσοστού που αντιστοιχεί σε συνδρομές, εισπράττεται από τα Δημόσια Ταμεία.
* Οι συνδρομητές του εξωτερικού μπορούν να στέλνουν το ποσό του ΤΑΠΕΤ μαζί με το ποσό της συνδρομής.
* Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι Δήμοι, οι Κοινότητες ως και οι επιχειρήσεις αυτών πληρώνουν το μισό χρηματικό ποσό της συνδρομής και ολόκληρο το ποσό υπέρ του ΤΑΠΕΤ.
* Η συνδρομή ισχύει για ένα χρόνο, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου. Δεν εγγράφονται συνδρομητές για μικρότερο χρονικό διάστημα.
* Η εγγραφή ή ανανέωση της συνδρομής πραγματοποιείται το αργότερο μέχρι τον Μάρτιο κάθε έτους.
* Αντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές επιταγές και χρηματικά γραμμάτια δεν γίνονται δεκτά.

Οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των πολιτών λειτουργούν καθημερινά από 08.00΄ έως 13.00΄

(ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ)